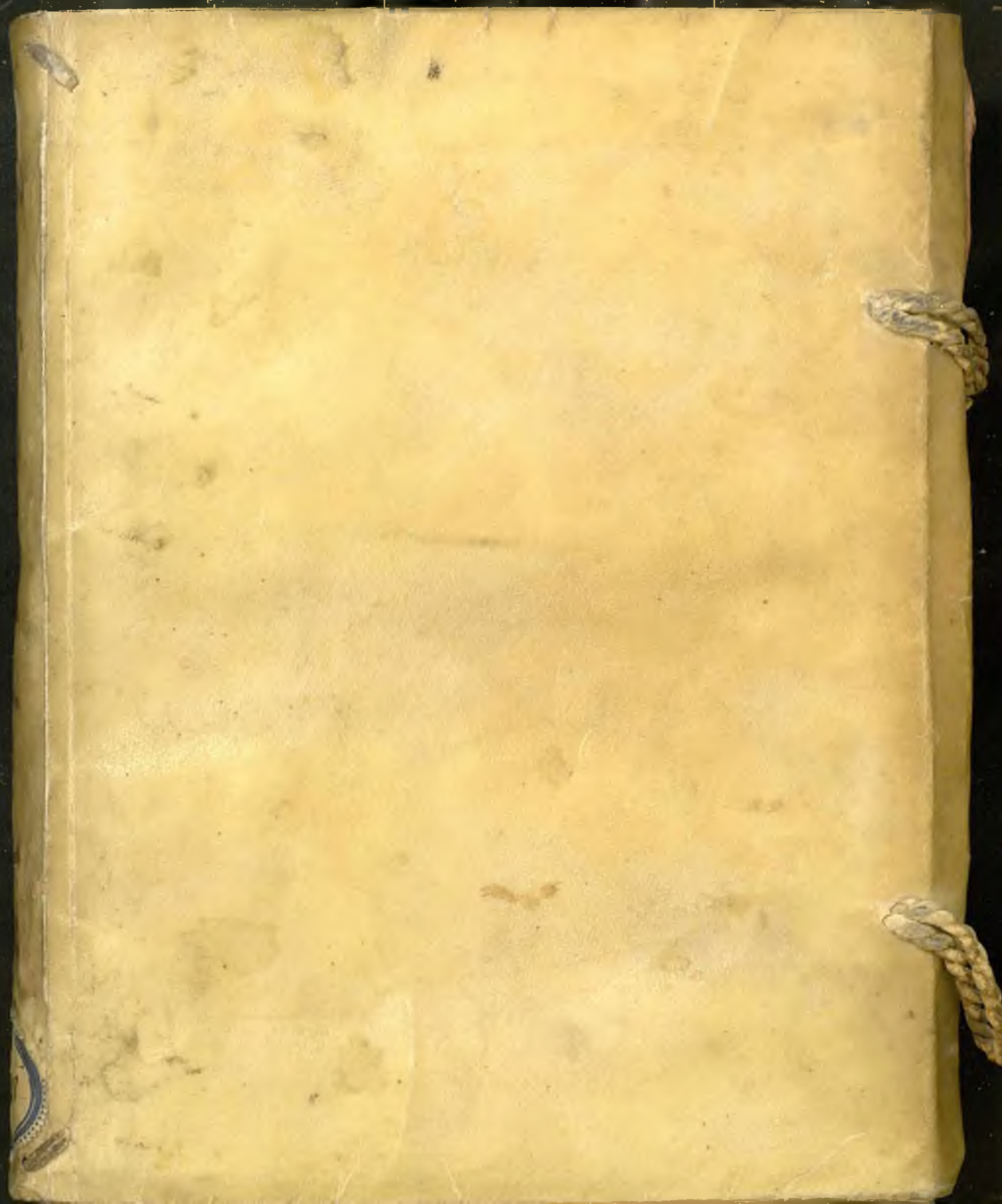

Handwritten text in a cursive script, likely a name or title, written vertically on a parchment strip.

No A
1 - 308

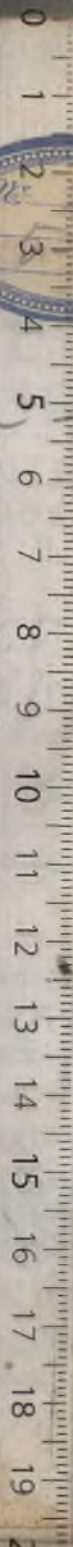
33

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Clase	A
Subclase	1
Tabla	
Número	308

~~13.a. 7. 36.~~

13.a. 7.

33

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Clase	A
Subclase	1
Tabla	
Numero	308

~~13.a. 7. 36.~~

13a-7

FRANCISCVM IVNIVRSICAL

university of Granada

Primary Library reference of the university

MAXIMILIANO BARRAL

Director of the University Library

GRANADA

Library of the University of Granada

1950

Del Colegio de la Comp. de Jesus de granada.

B^o

JACOBI GRETSERI SOCIE-
tatis IESV Theologi

P. 1504

DE

IVRE ET MO-
RE PROHIBENDI, EX-
PURGANDI, ET ABOLEN-
DI LIBROS HÆRETICOS ET
NOXIOS,

Aduersus

FRANCISCVM IVNIVM CAL-
uinistam, & IOANNEM PAPPVM,
aliosq; Prædicantes Lutheranos.

Primo Libro insertum est examen libelli
MARTINI LVTHERI, quo se purgare ni-
titur ob Ius Canonicum VVitebergæ
exultum.

Ad

Magnificum & Illustræm Dominum,
IOANNEM ERNESTVM FVGGERVM,
Baronem in Kirchberg & VVeissenhorn, &c. alme
Ingolstadiensis Academiæ RECTOREM.

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareæ Maiestatis.

INGOLSTADII

Ex officina typographica Ederina, per Andream
Angermarium, Anno M. DCIII.

MAGNIFICO ILLUSTR
ac Generoso Domino, Dn.

IOANNI ERNESTO
FVGGERO, CHRISTOPHORI
F, BARONI IN KIRCHBERG ET VVEISSEN-
horn, almæ Academiæ Ingolstadtienſis RECTORI,
IACOBVS GRETSERVS Societatis
IESV.

DE Rege Salomone, MAGNI-
CE & ILLUSTRIS DOMINE RE-
CTOR, libro tertio Regum, capi-
te undecimo, hoc proditum legi-
mus: Rex autem Salomon adamavit mulieres
alienigenas multas, filiam quoq; Pharaonis, &
Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas & Si-
donias, & Cethæas, de gentibus, super quibus
dixit Dominus filiis Israel, non ingrediemini ad
eas, neq; de illis ingredientur ad vestras, certissi-
mè enim auertent corda vestra, vt sequamini De-
os alienos. *Famina ista peregrina & exotica;*
(a) 2 pella-

EPISTOLA

pellaces & seductrices, meo iudicio, figura quaedam sunt & imago librorum Hæreticorū, quos ne tangamus, præcipit nobis Deus per Ecclesiam; idq; eo consilio, ne circumueniamur, Deosque alienos, hoc est, hæreses, amplectamur & veneremur. Quid enim hæretica placita & dogmata aliud sunt, quàm Dī quidam noui recentēsq;, quia, vt nationes manibus; inq; Tertullianus, ita Hæretici verbis & opinionibus idola sibi fabricantur. Et ea, cum S. Augustino dicam, si non in templis, tamen quod est peius, in suo corde ponunt, & falsorum ridendorumq; simulacrorum templa ipsi fiunt.

Ceterum, quod Salomoni accidit, id etiam hac ætate plurimis vsuuenit: ille enim diuino interdicto minimè absterritus, prædictis mulierculis copulatus est amore ardentissimo. Quo fructus? Auertunt mulieres cor eius, deprauatūq; est cor eius per mulieres, vt sequeretur Deos alienos, & quidem, quod dictu turpius, cū iam esset senex: colebatq; Astarten Deam Sidoniorum, & Camos Deum Moabitarum, & Moloch Idolum Ammonitarum; singulisque phana exstruxit. Pari stultitia multi hoc nostro

*Tertullii, li.
de carne
Christi.
S. August.
in Psal. 80.*

DEDICATORIA.

stro suo, Ecclesia præceptum in postremis ducentes; totos his Moabiticis, Ammoniticis, Sidoniisque pellicibus & illicibus, libris, inquam, Hæreticis sese tradunt & consecrant. Sed quam utilitatem reportant? certè non aliam, quàm Salomon. A veritate abstrahuntur, & ad fabulas conuertuntur, animo ita corrupti, vt sequantur, suspiciant, omniq; cultus genere honorent Camos illum Islebicum, Lutkerum; & Moloch idolum Geneuensium, Caluinum, & Astarten illam, seu potius Megeram Saxoniam, Borrham, eisq; delubra in pectore suo adificent.

Nec ignorāt Sectarii, quāta sit harū Moabitidū, Ammonitidū, h. e. chartarū hæreticarū potentia; Quapropter in omnes partes orbis, & propè in omnes angulos eas emittunt; modò Latina, modò Germanica, mox Italica, Gallica, aut Hispanica veste amictas, vt eò promptius & alacrius, & à pluribus quoq; recipiantur, si habitu vsitato, & cuius nationi noto, adueniant; quæ muneris sui memores, max vt Dalila, fortissimos etiam Samsonas, blandilo-

EPISTOLA

quentia sua prosterunt, & à recto tramite deiiciunt: Lutheranumque aut Calumnianum virus mentibus inspirant, & regnum Cacoemonis, nisi obuiã eatur, quàm latissimè propagat. Super sedeo exemplis; uno vel altero contentus. Florentissimum Bohemia regnum, quid fermè pessundedit, multosq; ingenio & sapiëntia alioquin prestantes quid dementauit, nisi Sirenes VViclephicæ, seu libri quidam Heretici ex Britannia in Bohemiã illati? Quid hoc seculo Lutheri Caluiniq; Sectas tam latè disseminauit, præter Tyrias, Idumeas, & Moabiticæ meretriculas, pietatis, religionis, sacrarumq; litterarũ colore fallaciter fucatas & picturat asslibros & libellulos, tractatus & tractatulos, schedas & schedulas; & ut pigmentatã barbariẽ barbaro, hoc est, suo vocabulo afficiã; Scarteckas, quarum innumerabile copiã initio statim defensionis sua Nouatores isti quoquò versus dissiparũt, hodieq; dissipãt, sine more & modo, adeo, ut seu publica, seu priuata spectes, õnia his decipulis, & ad ruinam illecebris redundant.

Quid agendũ, si in huiusmodi Hereticã Suedam

DEDICATORIA.

dam incidas? parendum arbitror, consilio diuino per Salamonem dato, cui si ipse obtemperasset, Deos alienos haud secutus fuisset: Serua mandata mea, & viues: & legem meam (quæ libros Hereticos Ecclesia ore vetat) quasi pupillam oculi tui, & liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientiæ; (quæ per (atholicam Ecclesiam diffusa) soror mea es: & prudentiam (non carnis, quæ mortem creat; sed Dei, quæ vitam parit) voca amicum tuam, ut custodiat te à muliere extranea. (à vaniloquis sectariorum chartis) & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit: quæ mel promittit, sed fel porrigit: quæ altera manu vitam æternam ostentat, altera orcum celat: illam spõdet, hunc prebet.

Illud item curandũ ab his, qui ad Reipubl. clauum sedent; ne Licetia templum aperiatur ubi apertum nõ est; & ubi apertũ est, ut occludatur, ne pestibus istis aditus pateat. Quod si quando clanculum, quò minimè debebãt, irrepisse deprehendãtur, pœnas iure diuino & humano decretas luant. Molestè quidẽ ferũt hæreseos patrõi, quãdo venatrices suas chartas aut stigmatem in-

Proverb. 7

inuri, aut rogo penitus exuri vident. Sed an
 ideò parcendum? Non parcere mos vetus
 est, nec nostro sæculo primum cæptus: quòd
 aduersus Pradicantium insanas vociferatio-
 nes fusè & planè duobus istis libris doceo, quos
 tuo nomini consecro & dedico, MAGNIFICE
 atq; ILLUSTRIS DOMINE RECTOR.
 Dedicandi tot propemodùm causas habeo,
 quot tu nomina & titulos. RECTOR Acade-
 micus es. Iure igitur ego Professor Acade-
 micus hac lucubratione mea meam in te obser-
 uantiam publicè testatam reddo. ILLUSTRIS
 es natalibus: Meritò igitur huic operi ab illus-
 tri generis tui splendore lumen accendo. FUG-
 GARICO sanguine & stemmate satus es. Vel
 hoc uno nomine, non modò litterarium hoc
 munusculum, sed & quidquid aliud meæ facul-
 tatis & professionis est, tibi debitum est. Quis
 enim nescit amplissimæ familiae tuae in Societa-
 tem nostram plena manu collata beneficia,
 quibus grata mente recolendis, quàm stylo &
 oratione predicandis longè magis idoneum me
 esse sentio. Illustris atq; generosi Domini CHRIS-
 TOPHORI & c. filius es. Hæc quoq; ob causam,
 alium

alium patronum præter te, fœtui meo adscisce-
 re non debui: quod mecum fatebuntur, qui ex-
 ploratum habent, quàm arcto nexu Illustris
 PARENSTIUS ordinem nostrum sibi obstrinxe-
 rit. Denique Iuuenis es ad laudem & decus, &
 ad nobilissimæ stirpis tuæ incrementum simul
 & ornamentum natus, ut & frater tuus Do-
 minus OTTHO HENRICVS, qui paribus
 vestigiis viam virtutis & litterarum terit.
 Nil ergo absrefecero, Si hac inscriptione, per-
 sona tibi imposita, te commonefaciam, ut quod
 agis, agas, spemq; de te conceptam non tantum
 expleas, sed & longo intervallo exsuperes: ma-
 ior indies, ut a tate, sic etiam probitate & eru-
 ditione, quarum pulchritudinem, si cum gene-
 ris claritudine opumq; affluentia copulare
 perrexeris, tum demùm eximie MAGNIFICVS,
 ILLUSTRIS atque GENEROSVS sa-
 lutaberis. Ingolstadii, Kalendis
 Februarii, 1603.

PVGNA CALVINISTARVM ET LVTHERANORVM, de interdicendis, proscribendisq; mala nota libris: cum iudicio, cuius partis caussa sit iustior.

Ex Schlus-
selb. Luth.
lib. 3. de
Theolog.
Caluinist.
art. 4.
Plan, capt.

VM Comicus initio cuiusdam Comœdiæ spectatoribus denunciasset, fore bellum tempore illius dramatis, mox, ne cauea terreretur, diffugiensq; subsellia vacua relinqueret, adiecit:

Etiam ne vereamini

*Quia bellum Cretolis esse dixi cum Aulidis:
Foris illic extra scenam fient prælia.*

Iisdem vel alijs, ad eundem tamen modum conformatis, verbis, si lectores meos alloquerer, fortasse nihil alienum à proposito facerem, postquam ipsa præfationis inscriptio bella, horrida bella præ se fert. At non est, quòd quispiam expallescat, gelidoq; per medullas frigore currente, pedem referat. nam bella hæc vocis sunt & calami; non gladij & sclopi, absque cuiusquam, qui pars esse nolit, discrimine. Cuiusmodi prælia spectatu admodum iucunda censentur:

*Suaue etenim est certamina magna tueri
Per campos instructa, tui sine parte pericli.*

Lucret. li-
bro 2.

Sed

Prefatio.

Sed iam campum ipsum, in quo Calviniani & Lutherani Lanistæ decertant, ingrediamur, oculisq; nostris particulam duntaxat irreconciliabilis illius & perpetui belli contemplemur, quod inter se obstinatissimis animis fratres isti, eodem parente Luthero procreati, gerunt, etiam in hoc de libris argumento. Nam Lutherani prohibent, proscribunt & exterminant libros Calvinianorum. Calviniani vicissim optant & enituntur, ut Lutheranorum libri è medio tollantur. Vtrinque res summa vi geritur: velis, remisque agitur; pulsat creber anhelitus artus.

CALVINVS in epistolis, *Confessionem IOACHIMI WESTPHALI de Cæna Domini dicit esse librum, non minus insulsum, quàm virulentum, & expostulat cum Ministris Ecclesie Francofordiensis, quod illic librum publicis typis inuulgari permiserint. Hieronymus Zanckius in Miscellaneis fatetur, se dedisse operam, ut liber Heshusii de cæna Domini scriptus, supprimeretur: additq; esse officium magistratus abolere Lutheranorum scripta, contra Calvinistas edita. Verba eius hæc sunt: Sed miror sane vehementer, potuisse ab eo Senatu, qui semper habitus fuit, &c. prudentissimus, &c. permitti, ut contumeliosi isti libri, qui nihil aliud sunt quàm esca incendiorum, imò facies iam accensæ ad omnes Ecclesias novis dissidiorum & inimicitiarum flammis concremandas, in ea imprimantur vrbe, quæ solebat esse ceu mater Ecclesiarum omnium. &c.*

Calvinistæ Heidelbergenses non modò Catechismum Lutheri & Brentij palam vetuerunt, sed & omnes com-
monefecerunt, ut à cæteris quoque illorum scriptis quàm diligentissimè abstinerent.

Hinc apparet, inquit Lutheranus Schlusselfurgius, Sacramentarios in id potissimum incumbere, ut ipsorum blasphemii libri soli ab omnib; hominib; legantur. Nostra verò (Luth.) scripta

(b) 2

ex rerum

Georg. E-
der. in In-
quis. Eu-
ang. tab. 32

Praefatio.

Ex rerum natura funditus extirpatur, utpote inuulgatione publica & lectione indigna. Sicut hic videmus Zanchium Eristicum, iniquissimo ferre animo Heshusii & Valentini Erythrai librorum de Coena Domini publicationem in Argentinensi vrbe admissam fuisse.

CALVINVS etiam docet, libros diuersos à sana (hoc est, à sua) doctrina non esse tolerandos, ut vel proponantur, vel legantur in cœtu virorum, sed exurantur. Notetur diligenter, inquit idem ille Schlüsselburgius, Sacramentarii volunt sua blasphemata scripta vbique publicari, & postulant ea ab omnibus legi, è contra nostris Theologis (Lutheranis) præla inhiberi cupiunt, & ægerrimè ferunt, quando nostros auditores & discipulos ab ipsorum heresi præmonere solemus.

Hæc Calviniani in Luheranos libros, quibus Lutherani egregiè vicem reponunt: nam ut Lauatherus Zuuinglianus testatur, Lutherani sua tantùm (scripta) hominibus obtrudere conantur, & nostrorum (Zuuinglianorum) lectione suis auditoribus interdiciunt, contra manifestam Apostolorum doctrinam, & veteris Ecclesie traditionem.

Idem Ministris Lubeccensibus obiiciunt Cingliani, Vtenhouius, Micronius & Lasckius in Actis sacramentariis, vbi hoc modo eos compellant: Vestros duntaxat præter modum libros suspicitis, ac nostros interim non modò non legitis, sed etiam despicitis & execramini, eorumq; lectionem vestris seueriter interdicitis, nobisq; adeo omnibus, nondum tamen legitime auditis, aqua & igne interdicitis.

Idem obiiciunt Calvinista concionatoribus Hamburgensibus. Idem Cinglius Lutheranis obiecit, ut Lauatherus in Historia Sacramentaria commemorat. Heidelbergenses etiam Sacramentarii in confessione pia de cœna Domini, Lutheranos de eadè re insimulat.

Idem Lutheranis obiecit liber Calvinisticus; qui inscribitur Orthodoxus; (à Lutheranis vocatur Cacodoxus) consensus.

Cùm

Praefatio.

Cùm celeberrima quædam Germaniæ ciuitas Zvinglii & Oecolampadii libros de Eucharistia prohibuisset, Zvinglius data ad eam Epistola, inter cætera sic scribit: Per Deum & fidem veram vos obtestor, ne nostræ Ecclesie & Tigurinorum ciuitatis exemplum vel contemnere vel damnare libeat. quæ omnes cuiuscunq; tandem sint generis, libros Papisticos, Anabaptisticos, &c. liberè venundari, emi, legiq; permittit. Eodem modo, vos quoq; Oecolampadii, Argentinensium, Augustanorum, ac meos libros in vrbe vestra venum exponi, haberi ac legi patiamini.

Lambertus Danæus indignissimè fert, & conqueritur Lutheranos publicè proscribere Calvinistarum libros, & lectione eorum populo interdiceret: atq; promulgationem vsquam fieri, prohibere, more Pontificiorum, ad extinguendum omnis veritatis lumen.

Quid quod Caspar Cruciger, Christophorus Pezelius, Fridericus VVidebramus, & Henricus Mollerus, propter Calvinismum ab Illustrissimo Saxonæ Electore in vincula cõpacti, nõ aliter abire pmissi sunt, quàm vbi iurauerat in certas quasdam condiciones, præter cæteras, etiã in hanc: se de cœna Domini nihil docturos, concionaturos, moturos, scripturos, nisi consensu & permisso Illustrissimi Electoris: nec de vllò alio argumẽto librum vllum se publicaturos, nisi permisso & approbatione eiusdem Principis. Adeò Lutherani non modò iam natos, sed & ex Calvinianorum lumbis nascituros libros exterminant & proscribunt: Sæuiore iudicio Calvinistarum, Ægyptiis, qui infantibus nondum editis parcebant, editos exponebant.

Nec abnuunt Lutherani querelas istas Calvinistarum esse veras: Non diffitemur, inquit Lutheranus Superintendens, nostros magistratus in quibusdam locis, bibliopollis

Schlussel
lib 3 de
Theolog.
Caluinist.
art. 1. pag. 9

Præfatio.

interdicere, ne libros Hæreticorum Pontificiorum, Anabaptistarum, Calvinistarum, & id genus phanaticorum hominum, sine discrimine, quibuslibet diuendant, sed habita ratione personarum eminentium videant, ne idiotis & imperitis, venenata & erronea scripta communicent, qui nondum confirmati in doctrina Christiana fundamentis, sine ullo iudicio calegentes, facile possint seduci. Doctis autem & intelligentibus liberum est, quoslibet Scriptores, apud nostrates bibliopolas prostantes, emere ac perlegere. At quid si apud vestros Bibliopolas non prostant, idq; ideò, quòd Edicta magistratuû prostante interdiciant. Certe libros Calvinistarû quibusdã in locis Lutheranis simpliciter prohiberi sicut apud nos iidem libri prohibentur; allatæ Calvinistarum querelæ satis superq; declarant, vt & ea, quæ VVirttembergenses scribunt in Refutatione Calvinistici consensus.

Vides Lector, pugnam Calvinianorum & Lutheranorum. Accusant Calviniani Lutheranos: Lutherani Calvinianos, quod illi horum: & hi illorum libros ex humana societate pellendos eiiciendosq; sanciant. Quorumnam querela & accusatio iusta, quorum iniqua? Ego equidem sic statuo, rectissimè agere Lutheranos, cum libros Calvinianos vetant, & rursus vigilantis magistratus partes explere Calvinianos, cum libros Lutheranos opprimunt, neue succrescant, enituntur: Calvinianos autem iniquè agere, quãdo conqueruntur prohiberi libros suos, & Lutheranos non maiore vt iure, cum lamentantur suos libros à Calvinianis damnari, & ex communi hominum consortio tolli. Quod demonstrabitur hoc loco non meis, sed Lutherani Schlussemburgii rationibus paulò generalius, quàm ipse accipiat, acceptis.

Nam I. Magistratum impie ac temerè nõ agere, cum distractionem & diuentionem librorum, qui erroribus ac hæresibus

Præfatio.

bus scatent, nõ permittit sine discrimine: primò inde liquet, quia verissimè dictum est ab Erasmo, nullum venenum esse præsentius malo libro.

II. Quia ex noui testamenti & primitiua Ecclesia ^{Inst. UNIVERSIT.} certum est, Apostolos & eorum successores, non tantum malo- ^{ADA}rum librorum lectione suis auditoribus interdixisse, verum etiam eiusmodi libros comportatos coram omnibus, exussisse. ^{Loß, in ca.} vt Act. 19 legitur: & vt S. Lucas ait, computatis pretiis illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium, vt rectè ^{Loß, in ca.} veritè tulerit interpres, inquit Loffius: non numum, vt Erasmus vertit in annotationibus. Est autem summa, vt Budæus supputauit lib. 19, AH, 5 de Asse, eiusq; partibus, quinq; millia coronatorum. hoc est, 6250. aureorum Rhenanorum. Quidam summam faciunt 5600. Quis hoc miraculum efficacia prædicationis Euangelica editum, satis dignè explicare possit? ait Brentius. Ephesi Magicis artibus ^{Brent. in} mirum in modum dediti erant. Horum multi comportatos libros ^{c. 19, AH,} exusserunt coram omnibus, & supputatis precii illorum, repererunt quinquaginta millia denariûm, quæ summa, si ad nostram monetam exigas, plusquam quinque millia aureorum Rhenensium valet. Summa ergò admiratione dignum est, quod non vnus, sed multi, nec tales, quos respicienti paruo constet, sed qui magno suos libros comburunt, potentia Euangelii resipiscunt, & dignos pœnitentiæ fructus afferunt. Immane, quanto interuallo Ephesi illi, nos (Lutheranos & Calvinianos) post se relinquunt. Illi enim vna hora dispendium plusquam quinq; millium aureorum fecerunt, tantum, vt palàm & ingenue fidem suam in Christum testarentur, & Magicas suas artes detestarentur; Nos autem vix vnus vel alterius floreni racturam a quo animo toleramus; vt libros Lutheranos & Calvinianos, eiusdemq; farinæ alios aboleri, & per fumum in tenues auras conuerti permittamus.

Sed ad Ephesios redeamus, monet Rudolphus Gual- ^{Rudol. in}terus Zyvinglianus, quorum multi curiosis artibus bucufq; dediti ^{c. 19, AH,} fue-

fuerant, nunc autem propiore numinis afflatu tacti, libros publice cōgestos excurūt. Kbi nō Magicos modo libros intelligunt, sed omnes alios quoq̄, quot quot inutilibus, & offēdiculi plenis studiis potius quā pietati seruiunt, quales ferē sunt Astrologici, Geomantici, fatidici, amatorii, & si qui alii sunt huius generis. Indicatur verò librorum pretium, quod si ad Germanicæ monetæ rationem supputes, ad summam florentorum sex millium & sexaginta sex ascendet. Ita verò sanctissimi homines, tūm sibiipsis, tūm aliis imposterum peccandi occasionem eripere voluerunt. Estq; hoc proprium eorum, qui verē pœnitent, quod cum peccatis illorum quoque instrumenta odisse solent, nec piget illos, quantumuis pretiosissimarum rerum iacturā facere, quas sibi aliquādo offēdiculo fuisse norūt. Quare nec peccatorum atrocitatē intelligere, nec verē pœnitere putandi sunt, quot quot scelerum instrumenta adhuc seruare & retinere solent, qualia ferē nostro tempore habentur imagines, &c. libri superstitionum magistri, amatoria scripta, lasciuia vestes, & alia huius generis infinita. Hæc Zuīnglianus ille Tigurinus.

Schlusselb.

Falsissimum ergo est, quod Lauatherus affirmat, librorum suspectorum, & impiorum prohibitionem, esse contra manifestam Apostolorum doctrinam, & morem veteris Ecclesiæ,

Bulling. in
cap. 19. a. 7.

Nemo enim negat, inquit Bullingerus, impios & malos libros esse exurendos. Et libri Ephesii idololatriam respiciebant, proinde digni erant, qui exurerentur. Quocirca, si Lauatherus Ephesiorum exempli memor non erat, oportebat, vt saltem sententiæ sui Symmista, & fortasse etiam Magistri, Bullingeri, vt & Gualtheri memor esset, ne ex eadem Tigurina Schola eadem de re diuersa pronunciata prodirent.

Ex Schlus-
selb.

Igitur reiecta Lauatheri manifeste falsa assertione, dubium non est, hunc morem comburendi libros prauos, semper in Ecclesiâ Dei obstinatissime usurpatum & reuerentum fuisse à sanctis Patribus: id quod inde etiam apparet (& hoc fit tertium

tertium nostræ sententiæ stabiliendæ argumentum) quod multorum Hereticorum nomina & errores recensentur, quorum tamen scripta non exstant, vt ex Epiphano, Tertulliano, Hieronymo & aliis demonstratur. Philastrius, synchronus Ambrosii, scripsit librum de 128. Hæresibus, sicut Augustinus refert, & tamē nullum tot Hereticorum scriptum amplius exstat. Quod argumento est, eos à veteribus illis, & orthodoxis Christianis, quoquo modo fieri poterat, oppressos, abolitos, & in cinerem conuersos esse.

IV. Tempore Marci Imperatoris, in communi Concilio Chalcedonensi decretum est, vt comburerentur libri Manichæorū, Nestorii & Eutychetis, inquit superintendens, & rectē quidem de libris Eutychetis, de cæteris num erret; viderit ipse: cur ergo parceretur libris Calvinistarum & Lutheranorum; Eutychianis illis nihilo sanioribus & rectioribus?

V. Cum Magistratus sit custos & executor primæ quoq; tabulæ, non tantum peccata, hæreses, blasphemias, & falsa dogmata &c. auertere & prohibere debet; sed etiam occasiones eiusmodi rerum Magistratum tollere oportet: non igitur culpandi sunt illi, qui corrutelistarum (Calvinistarum & Lutheristarum) libellas prohibent omnibus communicari vel diuendi.

VI. Magistratus rectē facit admonens subditos de cauendis aduultrinis monetis: Medicus non peccat, quando egroto noxios & venenosos cibos prohibet, & hæc tamen omnia tantum corpora humana concernunt. Multo verò magis piè & laudabiliter agit magistrus, prohibens lectionem & diuentionem impiorum librorum, quibus anima hominum immortales infici & seduci possunt.

VII. Qui libros impuros, obscenos (& impios) omnibus abstinere, &c. diuendit aut communicat, similiter facit, ac is, qui furioso gladium porrigit, cum enim homines à natura ad falsas opinionones,

Prefatio.

iones & prava dogmata proclives sint, ex scriptis venend infectis
errores instar fomitis, facillimè concipiunt & imbibunt, qui dein
de difficulter & vix magno cum labore exstirpari & auferrì po-
sunt. Si has & similes rationes Magistratus noster consideran-
scripta Calvinistarum (& Lutheristarum) blasphema, scurrilia
impia & maledica, non omnibus promiscuè diuendi ratione sui offi-
cii curat, nemo pius, in quo vel guttula Christiana pietatis residet
iure reprehendere potest.

Quapropter cum Calviniani reprehendant Luthe-
ranos ob prohibitionem librorum Calvinisticorum, &
Lutherani Calvinianos ob interdictum librorum Luthe-
ranorum, sequitur ex Schluffelburgii ratiocinatione, ni
guttulam quidem Christiana pietatis in his vel in illis resi-
dere.

Quod autem Calvinistarum (& Lutheranorum) libri ob
scenitatus, blasphemias, errores, & plurimis palpabilibus ni-
gis scateant, id demonstrari potest abundè ex scriptis Bezae. Idem
testantur multi libri Caluini, Cinglii, Lascouii, Kleinuitzj, Toss-
ni, Danai. Idem liquet ex Tomis Lutheri, maxime ex
Sermonibus Epularibus, seu conuiuialibus. Præterea ex
operibus Philippi, Brentii, Hesshusij, Illyrici, VVetphali
& talium sexcentorum. Hac verissima sunt, quæ hic à se asse-
runtur, & quidem adeo vera, ut ipsosmet Sacramentarios (& Lu-
theranos) pigeat & pudeat fucilitatum & blasphemiarum (& sor-
dium) quas Beza (& Lutherus) in quibusdam libris, sine metu
diuina maiestatis euomuit. Si quis de hac re ambigere volet, le-
dos Dialogos Bezae, contra Hesshusium (& librum Lutheri con-
tra Papatum) legat, qui certè non ab homine, sed ab ipso iacurato
Beelzebub exarati esse videntur. Horret animus blasphemias tas
obscenas, & diabolico atramento tinctas referre, quas impurissi-
conuiciatores eructauerunt. Optarem ipsis, ut libros istos cum
omnibus impiis & blasphemis scriptis, quæ plurima emisserunt inu-

Prefatio.

em, abolerent, ne à teneris, piis & castis hominibus in æternum vi-
borentur.

II X. Calvinus etiam docet, libros diuersos à sana doctrina
non esse tolerandos, ut supra vidimus.

Idem docet Bullingerus. Et tamen immemor suæ do-
ctrinæ, eodem loco stomachatur aduersus illos, qui age-
bant, quod Bullingerus agendum esse monebat: Adeo, in-
quit, seuit quorundam dira in veritatem rabies, ut ne à Bibliorum
quidem abstineant proscriptione & incendio. Sed immeritò ex-
candescit Bullingerus. Nam qui Biblia Zuuingliana &
Lutherana (hæc enim Bibliorum nomine intelligit) flam-
mis traditis, non magis aliquo crimine se obstringit, quàm
Ephesij, qui libros curiosarum artium Vuleano corrigendos
& excudendos, vel potius extrudendos tradiderunt.

Scimus in super, ipsos Zuuinglianos agerrimè tulisse, &
grauiter expostulasse cum aliis, quod impios Serueticos libros & pu-
blicis typis inuulgari & in aliorum manus venire passi essent.

Imò Calvinus ad Ministros Synagogæ Francofordi-
ensis Epistolam dedit; qua monuit, sedulo ut cauerent,
ne SERUETI libri Francoforti venderentur. Nebulo hic
inquit Calvinus de Serueto, cum ex Germania profugus sub
fictitio nomine in Gallia latuisset, nuper ex priore illo libro & no-
tis figmentis, quæ sibi fabricatus est, maius volumen consarcina-
uit, quod Vienna in Vrbe Lugduno vicina, clanculum excusum est.
Eius autem multa exemplaria proximis nundinis Paschalibus
Francofordium deuecta fuerant, verum Institor Typographi, cum
admonitus foret, nihil illic præter immensam errorum farraginem
contineri, suppressit, quidquid habebat. Quàm multis erroribus,
imò prodigijs in DEVM blasphemias scateat, longum esset re-
ferre. Paucis interiectis. Vestrum est dare operam, ne
hoc tam pestiferum venenum longius emanet. Nuncius vobis
referet, in qua Apotheca sint libri, & quo numero. Librarius

Bulling. in
cap. 19. 27.

Caluin. in
pist. 153.

Prefatio.

nisi fallor, exuri patietur. Quod si quid obstaculi esset, vos tam fore cordatos confido, ut mundus tam noxia corruptela purgetur, &c. Et ut ingentem Caluini sollicitudinem clarius percipiamus, preces adiungit, & quidem efficacissimas. At enim, *Quanquam ita de vestra integritate sum persuasus, ut vos esse admonitos sufficiat: rei tamen magnitudo postulat, ut per Christum vos obtester, ne vobis effluat occasio, ut sedulo sitis ad officiam vestrum intenti.* Huc vsq; Calvinus.

Lutherus itē & Lutherani Zvinglianos libros vetuerūt. Exemplū integræ ciuitatis Lutheræ adduxi iam ante ex Zvinglio, qui alicubi Luthero supplicat, ut patiatur suos suorumq; adiutorum libros à Lutheranis legi: *Aude, inquit, hoc mi Luthera, quod nos sumus ausi; libros nostros apud omnes Ecclesias legi patere, nam nos tam tua in hac re, quam Pontificiorum libros commendauimus ad legendum.*

Nec Zvinglii tantum libros Lutherus damnauit; sed & Erasmi, & quidem edicto plusquam Basílico. *Omnibus impero, iussu Dei, inquit Lutherus, ut Erasmus odio habeant, illiusq; libros fugiant: Eiusdem Lutheri sunt isti versiculi:*

*Qui Satanam non odit, amet tua carmina Erasme.
Atq; idem iungat furias, & mulgeat Orcum.*

Quam parodiam expressit à Luthero summa operum Erasmicorum execratio; & quidem cum non in Parnasso, sed in lecto esset, ut vel hinc agnoscamus facile illam Lutheri venam fundendi carmina. Scribit idem Lutherus, se nullum aduersus se scriptum librum penitus perlegisse: *excepta Diatriba Erasmi; sed lectis duabus tribusue pagellis, Dea Cloacina & Stercutio consecrassse, sordibusq; abstergendis destinasse.*

Cur ergo isti sibi mutuo, & Catholicæ fidei professoribus succensent, quando pestilentes libros prohiberi, & sordibus deputari vident; cum ipsi malos libros prohibēdos, lacerandos & exurendos esse tradant?

tunc

Zwingli.
Tom. 2. in
Exegeti
Eucharisti
ci negotii
contra Lu-
therum.

Luth. in
Sermon.
coniuuali.

Luth. in
Sermon.
iuuali.

Prefatio.

runt, homines præmoneri, ut à pernicialium librorum lectione sibi temperent?

Multi circumferunt Serueticas blasphemias, inquit Philippus, contra Filium Dei. Et Thammerus editis libris transformat Euangelium prorsus in Ethnicas allegorias. Tales furores damnamus unà cum ipsis Auctoribus, quos, manifestum est, esse organa Diabolorum, &c. pertinet ad officium politica potestatis, &c. prohibere blasphemias, & punire blasphemos, ut scriptum est Leuitici 24. *In multis locis turbant Ecclesias & Stenckfeldiani libelli, & satellites, &c. Testamur nos Stenckfeldii errores improbare.*

In utraque Academia, VVitebergensi & Lipsiensi (inquit VVitebergenses) seueram animaduersionem esse opus, ne infamantia aut alia huius generis lenia aut futilia, sed vitia ad institutionem & disciplinam scripta exprimantur. Ideoque Typographis mandat, ne sine permissione Rectoris quidquam exprimendum recipiant.

IX. Merito prohibent Calviniani Lutheranos, & Lutherani Calvinianos, & Catholici utrorumque libros, quia ut ait Philippus Melanchthon, Luthero caluinianus, vel Caluinolutheranus: *Plurimum refert, quales libri veniant in manus hominum, cauendumque, ne spargantur impia dogmata, aut famosi libelli. Hinc officina Typographica negligenda non sunt. Ideo Magistratus in singulis locis præficiant certos inspectores seu censores officinis, monet Philippus, ne liceat edere libros non approbatos ab his censoribus. Qua de causa, in bene constitutis Rebus publicis Christianis, est inspectio, quæ est potestas ab Ecclesia vera, & magistratu pio, quibusdam Ecclesiasticis, &c. viris doctis & piis commissa, qua libri tum recens scripti, tum ex veterum monumentis eruti inspiciuntur & examinantur, & censentur, an editio eorum & inuulgatio fieri possit cum Ecclesiæ & Reipublicæ, pietatis & honestatis commodo aut detrimento.*

Philip in
A. V. V. or.
tom. 4. ope-
rū Philip.

VViteber.
lib. de In-
terina.

Prefatio.

Caluin. e-
pist. 1.
Quin & priuilegijs libros exornare, non parum emolumenti adfert. Priuilegia nouis libris impetrari, nec abs re olim, nec sine publico bono constitutum fuit, ait CALVINVS, Hoc enim remedio decebat coerceri furiosam istam scripturientium libidinem, quæ tot librorum examina, nullo modo, nullo delectu, nullo pudore subinde nobis parit. Adeo vixit non paucos stolidæ nominis cupiditas, vt malint quouis facinore vtcunque innotescere, quàm benè latere. Nunc immodica sua facilitate pessimè consulunt Reipublicæ Principes, qui non modo malos libros edi permittunt, sed pessimos quoque suo suffragio comprobant. Ita Calvinus.

Ex his igitur, quæ Lutherani & Calviniani ipsimet scribunt, perspicuè apparet, quàm iniquè agant, cum se multis conuicijs ob libros huius aut illius partis interdictos lacerant, aut, cum Censores constitui nolunt, qui libros censeant, & num luce, an tenebris digni sint, diiudicent.

Repeto, iterumque repetam, laudandos esse Lutheranos, cum Calvinianorum, & Calvinianos pari præconio dignandos cum Lutheranorum libros suis à finibus exterminant, immò & hoc addo, maiora encomia merituos, si quæuis pars non modo aduersariæ partis, sed suos quoque libros damnaret, ita vt Lutherani & Calviniani nec Calvinianos, nec Lutheranos libros ferrent, sed omnes pari suffragio repudiarent, Censoresque seuerissimos constituerent, qui vbique aduigilarent, ne quis liber Lutheranus aut Calvinianus typis à Typographo describeretur, aut à Bibliopola venderetur, vt apud Catholicos moris est; quos Calviniani & Lutherani ob id in crimen vocare non deberent, si sibi consentanea loqui yellent, cum faciant,

Prefatio.

faciant, quod ipsimet faciendum esse tanta sollicitudine monent.

At dicent LUTHERANI: Suos libros non esse dignos Interdicto aut rogo. Cæterum idem magno clamore affirmant de suis Calviniani. Idem de suis Anabaptistæ, idem Seruetiani. An idcirco Lutherani libros istos à prescriptione, relegatione & pyra liberant, quia parentes eorum innocentes pronunciant? Si ergo Lutherani fidem non adhibent Calvinianis talia asseuerantibus; cur Calviniani, aut auitæ Religionis propugnatores crederent Lutheranis, bonitatem, præstantiam, puritatem & innocentiam librorum suorum deprædicantibus. Arius, Apollinaris, Eutyches, Nestorius, similesque pestes olim ægrè ferebant, libros suos à Concilijs & Imperatoribus proscribi, an ideo, quia ægrè ferebant, proscribendi non erant? An ideo boni erant, quia pessimi Auctores aiebant eos esse bonos?

Salutaris igitur est hæc circa libros cura, quæ Ecclesiæ semper curæ fuit, vt toto primo libro, allatis ex tota antiquitatis memoria exemplis demonstramus, volumusque de industria rem altius repetere, vt hæreticorum ora obturarem: qui contra suam doctrinam, fideliumque perennem morè Catholicos calumnijs onerant, & infinitis criminationibus proscindunt, quod libros perniciosos abolere, aut si vtilis alioquin sunt, maculas tamen nauosque asperfos habeant, emaculare & expurgare studeant, quasi mos iste Christiano orbi vsque ad hanc nostram ætatem inusitatus fuerit.

Tractarunt hoc ipsum argumentum, etsi non ex instituto, proprioque opere, Catholici Scriptorum,
Ioan-

Praefatio.

Ioannes Gerson libro contra Romantium de Rosa. Alphonsus à Castro lib. 2. de iusta hæret. punitione, capit. 15. 16. & 17. Cardinalis Bellarminus lib. 3. de Laicis, cap. 20. Ioannes Capetius lib. de modo coercendi hæreticos cap. 30. & Petrus Binsfeldius Comment. ad L. Culpa, C. de maleficis & Mathematicis. Sed cæteris copiosius & ex professo materiam hanc exsecutus est Gabriel Putherbeus Turonicus tribus libris; quos clarissimus vir Doctor Ioannes Baptista Ficklerus, Consiliarius Bauaricus, pro suo de patria benè merendi studio in Germanicam linguam transtulit. Horum vestigijs insistentes laboribusq; adiuti hos duos libros confecimus, qui, vt tibi, lector fructuosi sint ac salutare, Deum ex animo precor, supplexq; veneror.

AD

AD MAGNIFICVM ILLV.
strem atq; Generosum Dn.

IOANNEM ERNE-
STVM FVGGERV, BARO-
nem in Kirchberg & Weissenhorn, Academia In-
golstadiensis RECTOREM

CARMEN

PHILIPPI MENZELII, P. L.
MEDICINÆ DOCTORIS ET PROFESSO-
ris in Academia Ingolstadiensi.

*S*il veter illa sacro Tharsensis ab ore magistri
Manavit vox plena fide, & verissima dictu:
Colloquijs sanctos prauis abolescere mores:
Quis stupor, aut furor est, aut deplorata phrenesis,
Scripta per authorum, nullo discrimine, nullo
Obuia delectu, cæcaq; libidine ferri?
Principio angusti nos terminus admonet cui,
Parcere præpetibus fugitiui temporis horis,
Optima sectantes, vt se dant quæque: nec vltro,
Ingeniis satiare famem dum tendimus, atrum
Certatim lolium, pingui pro farre, legentes.
Quid verò, molli coluber si tortilis herbe
Sæpe subest? tectus que latet? morsuque venenum
Intentat? Procul esse sua iubet vrbe Poëtas
Socratica princeps Sophia, quod pectora vulgi

(d)

Flexa-

*Flex animo sermone trahant. Quanto æquius ergo
Curibus, atque oculis, omnique exclusa piorum
Concilio, Herculeas trans exulet illa columnas,
De re CHRISTIADVM, de religione, Deoque
Impia doctrinæ nouitas, eriuenefica Siren,
Dulce canens: cui mille artes, cui mille colores,
Verborum specio, & titulis, fucosq; sacrorum,
Dementare animos. Hæc Socratis illa cicuta est,
Quæ, celerans fatum, generoso mista Falerno.
Didicit in vitæ latebras, & corporis arcem.*

*Quin ergo, Heroum soboles, flos, ARIOVISTE,
FVGGARIDVM; cui nostra suos Academia fasces
Submittens, humerum summo insigniuit honore,
Effulgentem ostro, & pretiosæ pellis amictu:
Quin ea versamus tantum monumenta, diurnâ,
Nocturnaq; manu, quæ commendata per orbem,
De meliore nota, doctisque piisque leguntur:
Contrâ autem, iustis quæ sunt deleta lituris,
Mittimus ad coruos, flammaq; abolemus & vndis?
Vna salus nobis, ea nos firma anchora fundet,
Hoc sub diluuiio, properantis ad vltima, mundi,
Robore Nohæ, tabulisque includier Arca.*

*Facultas R. P. Prouincialis Societatis
IESV per superiorem Germaniam.*

D Vos istos libros, de iure & more prohi-
bendi & abolendi libros hæreticos & no-
xios aduersus Iunium, Pappum, aliosque Præ-
dicantes conscriptos auctore P. IACOBO GRE-
SERO

SERO Societatis nostræ Theologo, à quatuor
Patribus itidem Theologis visos & approbatos
Ego GREGORIVS ROSEFFIVS
Societatis IESV per Germaniam superiorem
Præpositus prouincialis, potestate mihi ab ad-
modū R. P. N. Præposito generali P. CLAV-
DIO AQUAVIVA facta, typis manda-
ri permitto. In quorum fidem hoc Auctori te-
stimonium manu nostra subscriptum, sigilloque
munitum dare volumus. Ratisbonæ, die 10.
Nouembris, Anno 1602.

GREGORIVS ROSEFFIVS.

*Facultas D. Decani Facultatis Theologica
in Academia Ingolstadiensi.*

D Vos istos libri de iure & more prohibendi li-
bros noxios, excudi poterunt: nihil enim
aut fidei, aut bonis moribus contrarium
continent.

PETRVS STEVARTIVS
SS. Theologia Doctor, Professor,
Colonia ad SS. Apostolos Præposi-
tus, &c. & Collegii Theologici pro
tempore Decanus.

(d) 2 REGV-

REGVLÆ QVÆDAM EX IN-
DICE LIBRORVM PROHIBI-
TORVM.

REGVLA II.

Hæresiarum libri, tam eorum qui post prædictum annū hæreses inuenerunt, vel suscitauerunt, quàm qui hæreticorum capita aut Duces sūt vel fuerūt, quales sūt Lutherus, Zvvinglius, Caluinus, Balthasar Pacimontanus, Schvvenckfeldius, & his similes, cuiuscunq; nominis, tituli aut argumenti existant, omninò prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de religione quidem ex professo tractant, omninò damnantur.

Qui verò de Religione non tractant, à Theologis Catholicis iussu Episcoporum & Inquisitorum examinati & approbati permittuntur.

Libri etiam Catholicè conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, tam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium redire, approbati à Facultate Theologica alicuius Vniuersitatis Catholicæ vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

REGVLA V.

Libri illi, qui Hæreticorum auctorum opera interdum prodeū in quibus nulla aut pauca de suo apponūt, sed aliorum dicta colligūt, cuiusmodi sunt Lexica, Concordantiæ, Apophtegmata, Similitudines, Indices & huiusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi & Inquisitoris vnà cum Theologorum Catholicorum consilio sublatis, aut emendatis permittantur.

REGVLA VII.

Libri, qui res lasciuas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed & morum, qui huiusmodi librorum lectione facilè corrumpi solent, ratio habenda sit, omninò prohibentur, & qui eos habuerint, seuerè ab Episcopis puniantur.

Antiqui verò ab Ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam & proprietatem permittuntur, nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGVLA VIII.

Libri quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresin, seu ad impietatem, diuinationem seu superstitionem spectant, à Catholicis Theologis Inquisitionis generalis auctoritate expurgati, concedi possunt.

Idem iudicium sit de prologis, summariis seu annotationibus, quæ à damnatis auctoribus, libris non damnatis appositæ sunt, sed posthac non nisi emendati excudantur.

DE

DE CORRECTIONE LIB-
RORVM EX INDICE CLE-
mentis II. Pont. Max.

§. I.

Abeant Episcopi, & Inquisitores coniunctim facultatem, quoscunq; libros iuxta præscriptum huius Indicis expurgandi, etiam in locis exemptis, vbi verò nulli sunt Inquisitores, Episcopi soli.

Librorū verò expurgatio non nisi viris eruditione & pietate insignibus committatur, ut sint tres, nisi forte considerato genere libri, aut eruditione eorum, qui ad id deligentur, plures vel pauciores iudicentur expedire.

Vbi emendatio confecta erit, notatis capitibus, paragraphis & foliis manu illius, vel illorum, qui expurgauerint, subscripta reddatur eisdem Episcopis & Inquisitoribus, vt præfertur, qui si emendationē approbauerint, tunc liber permittatur.

§. II.

Qui negotium susceperit corrigendi atq; expurgandi, circumspicere omnia, & attentè notare debet, non solum, quæ in cursu operis manifestè se offerunt, sed si quæ in scholiis, in summariis, in marginibus, in indicibus librorum, in præfationibus, in epistolis dedicatiis, tanquam in insidiis delitescunt.

Quæ autem correctione atq; expurgatione indigeant, vide lib. 2.

c. 10.

§. III.

In libris autem Catholicorum recentiorū qui post annum Christianæ salutis 1515, conscripti sunt, si id, quod corrigendum occurrit, paucis demptis aut additis emendari posse videatur, id correctores faciendum curent, sin minus, omninò deleatur.

§. IV.

In libris autem Catholicorum veterum, nihil mutare fas sit, nisi vbi aut fraude Hæreticorum, aut Typographi incuria manifestus error irreperit.

Si quid autem maioris momenti, & animaduersione dignum occurrerit, liceat in nouis editionibus, vel ad margines, vel in scholiis adnotare. ea in primis adhibita diligentia, an ex doctrina locisq; collatis eiusdè auctoris sententia difficilior illustrari, ac mens eius planius explicari possit.

§. V.

Postquam Codex expurgatorius confectus erit, ac mandato E-

(d) 3

pisco-

piscopi & Inquisitoris impressus, qui libros expurgandos habebunt, poterunt de eorundem licentia iuxta formam in codice traditam, eos corrigere atq; purgare.

His conuenienter, quæ prius partim P I v s I V. partim postea C L E M E N S I I X. sanxit, concinnatus est in Belgio Index expurgatorius librorum, qui hoc sæculo prodierunt, vel doctrinæ non sanæ erroribus inspersis, vel inutilis & offensivæ maledicentiæ fellibus permixtis, Philippi II. Regis Catholici iussu & auctoritate, quem Indicè Iunius aliq; Prædicantes exagitantum susceperunt.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

1. **I**ngressus adsequentem disputationem, de iure & more prohibendi, corrigendi & abolendi libros hæreticos & noxios.
2. Ab Ethnicis solum natura lumen secutis libros malos vitos & exustos esse, probatur id exemplis Atheniensium & Romanorum.
3. Libros Christianorum à Diocletiano, & libros Iudæorum ab Antiocho interdictos & flammis adiudicatos esse.
4. Ob edictum Diocletiani de libris Christianorum exurendis multos martyrio affectos, & non paucos traditores factos esse.
5. Probatur exemplo primitivæ Ecclesiæ, libros malos vitandos, ignique tradendos esse.
6. Edictum Constantini magni aduersus libros Arii & Ari-anorum.
7. Libri Eunomiani, Aetiani, Eutychiani & Apollinariani interdicti.
8. Libri Manichæi interdicti & proscripti.
9. De libris Porphyrii & Nestorii rogo adiudicatis.
10. Libros Magicos & Iudiciarios interdictos esse.
11. De libris Marcelli Ancy-rani & Oirgenii.
12. De

12. De libris Seuerianis à Iuliano proscriptis.

13. Libri mali à Leone Magno, Gelasio, Tiberio Cesare, Synodo sexta & septima, & à Gregorio Magno prohibiti aut aboliti.

14. Liber quidam Photii Romanæ & Constantinopoli damnatus & exustus. Et plura huius generis exempla.

15. Libri in Christum & Christianam Religionem iniurii, Iudæis quoque prohibiti fuerunt, de quibus libris Mahometanis à Francisco Ximeno Archiepiscopo Toletano concrematis.

16. Libri Iudaici exusti.

17. Libri Viclephi & Hufi damnati rogoque adiudicati.

18. Libri hæretici, nominatim Lutherani, à Leone X. Pontifice Max. à Carolo V. Imperatore, & ab aliis Episcopis, Principibus & Academicis interdicti flammisq; addicti.

19. Qua cura Pontif. Romani aliq; Præsules huius ætatis, & Concilium Tridentinum hæreticis & pestiferis libris obuiâ ierint.

20. Libros perniciosos prohibendos esse, ostenditur exemplo

libellorum famosorum.

21. Libros hæreticorum prohibendos & comburendos esse, docent exemplo suo ipsimet hæretici.

22. Brevis Refutatio libelli, quo se Lutherus purgat ob Ius Canonicum publicè exustum.

23. Lutherum eodem iure potuisse comburere Ius civile, quod combussit Ius Canonicum.

24. Commemorabile exemplum, de libris Davidis Georgii Basileæ palam concrematis.

25. Ratione probatur libros Hæreticorum abolendos esse.

26. Libros lasciuos & impuros merito prohiberi, & ab eorum lectioe iuuentutem arceri.

27. Rectè ex Auctoribus alioquin doctis, politis, & argutis obscena excindi, vt à iuuentute legi, & à Magistris in Schola, incolumi morum integritate, prælegi possint.

28. De pœnis quas incurrunt, qui libros prohibitos legunt, retinent, spargunt.

29. Quid respondendum ad argumenta quibus probari videtur, hæreticorum libros permittendos & legendos esse.

30. De libris S. Gregorii mag-
ni Pontificis, utrum post mor-
tem eius fuerint combusti. Et de

Juliani Apostata interdictione,
ne Christiani libros Gentilium
legerent.

LIBER SECVNDVS.

I.

Refutatio quorundam conui-
ciorū Iunii in epist. dedicat.

2. De modo quem sancti Pa-
tres cum Hæreticis eorumque li-
bris tenuerunt.

3. Num sanctorum Patrum
Scripta sint corrupta, & quis cor-
ruperit.

4. De causis, cur libri falsis
inscriptionibus aliquando præ-
notentur.

5. Hæreticorū proprium esse
libros non bona fide tractare.

6. Libros orthodoxorum Pa-
trum addendo vel demendo cor-
rumpere proprium esse hæretico-
rum.

7. Refutatur impudētia An-
gliciusdam Caluiniiani vocife-
rantis scripta Patrum à Catho-
licis deprauari.

8. Quibus iudiciis librorum
corruptela deprehendantur, eo-
rumque partim examen, partim
refutatio.

9. Refelluntur calumnia &
conuicia Iunii in Pontifices, Co-
cilia, Academies, Collegia. Di-
gressio interposita contra Hun-
manam vaniloquentiam.

10. Num antiqui Patres cor-
rigantur, & quid Index expur-
gatorius de Bertramo Presby-
tero statuerit.

11. Quomodo Prædicantes li-
bros Lutheri, Confessionem Au-
gustanam, eiusque Apologiam
demendo & addendo corrupe-
runt, inuenterint & immuta-
runt, & de mutua inter illos super-
his falsariis deprauationibus di-
gladiatione.

12. Refelluntur ineptia &
mendacia Iohannis Pappi Præ-
dicantis Argentoratensis, de In-
dice expurgatorio.

13. Diligentia heretica libros
suos ubique disseminanti, oppo-
nendam esse diligentiam eosdem
perniciosos libros extirpandi &
exterminandi.

DE IVRE ET MO- RE PROHIBENDI, EXPUR- GANDI ET ABOLENDI LI-

brōs hæreticos & noxios Li-
ber primus.

CAPVT PRIMVM.

Ingressus ad sequentem disputationem de iure & more probi-
bendi, corrigendi & abolendi libros hæ-
reticos & noxios.

CONSCRIPTVS & postea typis descriptus
est ante aliquot annos libellus quidam hoc
titulo: *Index expurgatorius librorum*, qui hoc
saeculo prodierunt, vel doctrina non sana errori-
bus inspersis, vel inutilis & offensiuæ maledicen-
tia fellibus permixtis, iuxta sacri Concilii Tri-
dentini decretum: *Philippi II. Regis Catholici iussu & auctoritate,*
atque *Albani Ducis consilio ac ministerio in Belgio concinnatus an-
no M. D. LXXI.* Cuius cum Franciscus Iunius Calvinista
exemplar ex Plantiniana Typographia nactus esset, euul-
gandum censuit, præfixa præfatione calumniis & syco-
phantiis plenissima, quam his duobus libris refellam, cum,
ut Iunii vanitatem Lectori patefaciam, tum ut aliorum

A

Præ-

Prædicantiū clamores comprimā, qui hūc Indicē semper in ore habeat, Catholicisq; summi sceleris loco obiectant.

Ex quorum numero, si primas tribuam duobus Prædicantibus Palatinis Heilbrunneris, cæteros, opinor, nulla iniuria affecero. Mentiuntur isti Iesuitas indicem illum fecisse. Respondere pro nobis possem, primò, eximii Poëtæ verbis: *Quod illi maledictum vehemens existimant, eam laudem bic ducit maximam*: quid enim reprehensione dignum committit ille, qui sedulam dat operā, ut libri pestiferi aut omnino exterminentur, aut certè si quos n̄uos interspersos habeant, emaculentur? Quid non laude dignum in hoc vel facto, vel conatu, cum venenum, quo animi pereunt, latius & perniciosius non propagetur, quàm per libros. Optimè igitur de mortalibus meretur, qui aut ipse huiusmodi libros abolet vel castigat; aut quomodo purgandi & castigandi sint, viam & rationem monstrat; quod egregiè auctores Indicis expurgatorii præstiterunt.

Deindè dico, Prædicantes ab ipso Indice redargui vanitatis; Iesuitas autem absolui. Nam neque Rex Philippus in suo Diplomate, neque Arias Montanus in sua præfatione ullam Iesuitarum mentionem facit. Nam Montanus Regi in primis, deindè Duci Albano (quod Prædicantibus iucundum nomen) censuram istam adscribit; qui quibus auxiliis vltus sit, docet his verbis Montanus: *Communicato cum Regiis Senatoribus consilio, atque omnium calculis probato, litteras ad Archiepiscopos, Episcopos, Vniuersitates omnes, aliosque cum doctissimos viros, tum ciuitatum Senatus dedit: apud quos librorū expurgandorum classibus distributis, lectionis suscipienda ac ineunda, & sententiæ de singulis describenda; atque ad se mittenda curam esse voluit; meque eius rationis procuratorem nominauit. Nouem autem ferè mensium spatio singuli commissas sibi partes transigentes vnà cum sententiis suis indices miserunt locorum omni-*

um, in quibus aliqua vel minima offensus, vel offensionis suspicio notari posset: nullis etiam leuissimis rebus prætermisissis, id enim Ducis consilium, mandatumque fuerat, ut postea collatis singulis librorum indicibus cum libris ipsis & sententiis examinatis, locisque recensitis, quid tandem reiciendum omnino, quid corrigendum, quid admittendum tolerandumve esset, censorum etiam Collegio eam ad rem instituto, decerneretur. statuereturque. Huic autem doctissimorum Theologorū Collegio Episcopū Ecclesiastica auctoritate præesse, meq; ut Regis ministrum Regio nomine adesse voluit. Hæc & plura in eandem sententiam Arias Montanus, vbi nihil de Iesuitis.

Sed Prædicantes solito acumine colligunt, Iesuitas huius Indicis esse auctores: 1. *Quia in omnibus Scholis & Typographiū primas tenere student, ita, ut alii nullo sint amplius in numero & pretio. Ergò Iesuitæ fecerunt Indicem expurgatorium.* 2. *Quia Academia Duacensis materiæ aliquid pro hoc Indice suppeditauit; In Academia autem Duacensi versantur Iesuitæ; sequitur ergo quod antea, ex Iesuitarum officina hunc Indicem profectum esse.* Primi Argumenti antecedens est mendacium: & consequentia, ineptia. Non sumus ignari illius; *qui se humilias, exaltabitur: & qui se exaltauerit, humiliabitur.* Vide, ait S. Chrysostomus, quomodo (Dominus) rectè ad contrarium auditorem impellit. *Non enim à cupiditate primatus prohibet solum, sed ad alterum extremum hortatur. Sic enim desiderio potieris, inquit, tuos propterea qui primas partes obtinere contendit, necesse est, ut postremas persequatur.* Absit ergò à nobis, ut primatum ordine præpostero desideremus; & hoc ipso, quod præter præscriptum desideramus, ab eo excidamus; præsertim cum in secundis, tertiis, imò & in quartis consistere pulchrum sit & honorificum. Icitè Lyricus: *Non si priores Maonius tenet sedes Homerus, Pindarcæ latent, Cæq; & Alcæi Stesichoriq; graues Camæna.* Pari modo in hoc militantis Ecclesiæ exercitū, non ideo obscuro & sine nomine in tenebris delitesc-

Heilbr. in suo Post-colloq. pag. 84.

S. Chrysost. hom. 7. 4. in Matth.

Horat. lib. 4. Od. 9.

mus; licet primas non teneamus; sed vel vltima statione contenti contra Auerni satellites & emissarios, hoc est, contra Prædicantes dimicemus.

Deindè respondeo, vt maximè Iesuitæ in pluribus Academicis degant, & ad plures officinas Typographicas aditum habeant; quàm Prædicantibus placeat; consecutionem tamen vanam & futilem, & Prædicantium ingeniis consentaneam esse. An enim illis, quibus vltimus, aut à primo valdè diffusus locus obtigit, omnis idcirco scriptio interdicta est: vt nihil in lucem emittere, nihil publicare valeant; tota hac gloria illis, qui primas occupant, relicta? Præterea non quid Prædicantes somnient, sed quid Rex suo in Edicto, quid Montanus sua in præfatione dicat, attendere oportet: Isti varios huius indicis auctores fuisse indicant, nec quenquam nominatim designant. Vnde ergò hæc certi & indubitati Auctoris noticia Prædicantibus?

Accedit, quòd quæ communi alicuius Academiae, aut Regis, aut Principis nomine publicatur, non adscribi solent illi; qui opus composuit, sed illi, cuius auctoritate compositum est, & publicatum; alias *Institutiones Iuris*; aut *Codex*, aut *Pandectæ*; aut *Nouellæ*, non erunt Iustiniani; nec Iustiniano rectè adscribentur; sed hæc omnia ad illos, tanquam ad Auctores, referenda erunt, qui ea collegerunt, disposuerunt, digesserunt, aut de integro composuerunt: & hodie quoque quotusquisque Princeps est, qui sua programmata & decreta, ipsemet concipiat; scriptisq; mandet. Et tamen huiusmodi edicta non Cancellarii aut Notarii, sed Principis edicta appellantur, eò quod iussu & auctoritate eius conscripta & euulgata fuerint.

Si quis obiiciat: ipsam quidem legem non posse adscribi ei, qui composuit; sed Principi, in quo potestas ferendi

rendi leges residet, quiq; componi mandauit: attamen rectè dici ei, qui legem composuit; *hac tua est sententia; hac tua verba, hoc tuum iudicium in hac vel illa lege*; cum nomen *sententia, iudicii*, aut *verbi* non denotet auctoritatem illam legislaticem; quam vocabulum legis indicat: Respondeo; vt id ita sit, & si non est, faciamus esse; temper tamen instare licet, & vrgere Prædicantes; vnde sciant, verba & sententia Indicis, Regis & Ducis nomine publicata, esse propria verba & sententia Iesuitarum; tanquam illorum, qui iussu Regis & Ducis Indicem illum confecerint & contexuerint? Inde videlicet isti hoc compertum habet, vnde Rossæum & similes esse Iesuitas. Inde, vnde nescio quis Cramerus ex Pomerania prædicans, nouit Reuerendissimum Antistitem Secouiensem Martinum esse Iesuitam: ex mentiendi nimirum & calumniandi libidine; qua inflammati; non modò multa scripta anonyma; sed & quorum Auctores passim noti sunt; Iesuitis, veluti Auctoribus assignant.

Alterum argumentum de Academia Duacensi gemellum est primo. Quæro, vndenam constet Prædicantibus Collegium Duacense iam anno Domini M. D. LXX. fuisse exstructum. Et si iam tum exstabat, quo auctore didicerint, Academicos Duacenses, qui partem Indicis adornarunt, Iesuitarum opera vtos esse?

Verumenimvero licet Iesuitæ soli hunc Indicem fecissent; causæ nihil esset, cur eos facti huius aut puderet aut pœniteret. Et si tam exploratum haberem, Iesuitas auctores esse; quam exploratum habeo, eos Auctores non esse; libentissimè id propalam confiterer; nec manum verterem, quantumuis Prædicantes omnibus suis in Schedis & chartis clamitarent; ex Iesuitarum officina Indicem expurgatorium produisse. Nunc cum temerè affirmant, quod nesciunt, & quidem non sine calumniis & mendaciis, æ-

Cram, in
conc. contra
P. Scar-
gam.

quum non est, vt hæc temeraria quiduis effutiendi & criminandi libido irrepercutta maneat. Sed vide, mi lector, os & frontem Prædicantium. Rogati cur asseuerent, quod cognitum non habent, negant se asseuerare, quod asseuerant.

Heilb. spec.
Iesuit. fol.
64.
Heibr. in
Relat. de
Postcolloq.
Ratisb. fol.
13.

Quærit Prædicantium quidam: *An Papista & Iesuita, nullum vnquam librum recuderint, recudendoque aut per additionem auxerint, aut per subtractionem imminuerint, & annon hoc ipso consilio Indicem expurgatorium confecerint.* Si vicissim ex præcone isto sciscitetur quis; qua mente & fronte Iesuitis, Indicem expurgatorium, tanquam Auctoris, attribuat, negat se id facere, & cur id non faciat, promptè causam reddit. *Quia, inquit, non solos Iesuitas nominavi, sed Iesuitas simul & Papistas.* Sed an ideò Auctores Iesuitas non facit, quia non solos; sed simul cum aliis Catholicæ fidei Professoribus Auctores facit? An qui Illyricum cum suis illis Triumuiris dicit esse Auctorem Centuriarum Magdeburgensium, ideò negat Illyricum Auctorem esse? Nec in priuato Colloquio Ratisbonensi dictum est, Prædicantem istum *solis Iesuitis* confectionem huius indicis adscribere; sed Iesuitis. Quæ igitur impudentia est inficiari iam, quod antea affirmaueris, & dicere; te non dixisse, quod dixeris? Alibi ait idem Prædicans: *Iesuitas in Indice expurgatorio fateri fraudes & dolos, quibus Patrum scripta tractent. Et periculum esse, ne à Iesuiticis Aristarchis similis Index cudatur in Biblia.* Si perconteris, vnde norit, Iesuitas Indicem expurgatorium conscripsisse; è vestigio respondet: se id non affirmare. Quid igitur affirmas, vel potius blateras prædictis verbis o Prædicans? Si Iesuitæ in Indice illo fatentur, se patrum monumenta fide & manu mala versare, vtique oportet eos illius Indicis Auctores esse, aut saltem illius confessionis, qua de se ipsi suas artes & imposturas enunciant.

At.

At tu dicis eos in Indice illo fateri sua malefacta; Ergò eorundem Indicis illius Auctores esse dicis; aut, si putas in alieno libro Iesuitas etiam loqui posse, necesse est; vt saltem sint, & à te dicantur Auctores partis illius; qua suas technas, vt ais, confiteantur. Sed vbi illa pars, vbi illa confessio?

Scio ad quæ Indicis verba alludas: ad ista nimirum; quæ tuus germanus etiam protulit: *Cum in Catholicis veteribus aliis plurimos feramus errores & extenuemus, excusemus, excogitato commento per sepe negemus, & commodum iis sensum asfingamus, dum opponuntur in disputationibus, aut in conflictionibus cum aduersariis, non videmus, cur non eandem equitatem mensatur Bertramus.* Sunt ne hæc Iesuitarum verba? Fatentur ne Iesuitæ his verbis nequitiam & improbitatem suam in monumenta sanctorum patrum, vt tu, cum Germano tuo parum germanè mentiris? qui ad oram imperitissimi sui libri hæc verba Germanica apposuit: *Jesu widerische Wubensstück?* Quanto rectius ego dixerim: *Prædicantische Wubensstück.* Dicite Prædicantes, sunt ne hæc Iesuitarum verba? *At sunt Academia Duacensis, cuius de Bertramo iudicium Index suo calculo comprobauit.* Quid tum? An ideo sunt verba Iesuitarum? Iesuitæ docebant tunc Duaci. Sed supra iam sciscitatus sum; quo Auctore hoc asserant Prædicantes. Exspecto responsum. Deindè vt maximè anno Domini 1570. (quo Index concipi & cõtexi cœptus) nostri in Duacensi Academia bonas litteras professi fuissent; istis tamen non liquet, vtrum Academici Duacenses eorum operam expetierint & adhibuerint; in expediendo penso sibi à regiis administris demandato. Cur ergo tanta confidentia, ne dicam impudentia, asseuerant; quod ignorant?

Verùm de his verbis Academia Duacensis seu Indicis plura lib. 2. vbi perspicuè demonstrabo nullam in his verbis contineri confessionem alicuius in sanctorum patrum

Pag. 12.
Ind. lac.
Heilb. com.
tra D. Pi-
sorum,

Heilbr. in
Postcolloq.
Ratisb.

trum lucubrationes maleficii & depravationis; neque esse cur Prædicantes adeò fulminent & tonent, præsertim si oratio integra proponatur, nec abrupta initio & sine detruncetur. Hic tantum obseruet Lector, quam Palatinus prædicans insignis, fidusq; sit interpres: qui verba illa Indicis: *Excogitato commento*: sic vertit Germanicè: *Weil wir oftmals ein Luge erdencken / damit wirs laugnen /* quasi Index dicat: *Obscuriores veterum locos, & qui errorem redolere videntur, excogitato mendacio, sæpè à nobis reiici & negari*: quæ non est mens Indicis, sed criminatio Prædicantis. Sciuit enim Academia Duacensis perprobè, sciuerunt itidem; qui Indici conficiendo præfuerunt; nullum probi & Catholici pectoris disputatorem aut scriptorem esse, qui per mendacium neget & repudiet difficilem quempiam & tenebricosum antiqui Doctoris locum. Mendacium cum ab omni alio, tum præsertim à Theologico congressu exulare debet. Nec *commenti* nomen vsurpatur ab Indice vt mendacium; sed vt explicationem, seu glossam significat, veteri & solenni Academiarum ritu; quæ hanc notionem iam olim huic voci imposuerunt. Quis enim Auerroem citans, aliter explicationes illius in Aristotelem nominat, aut saltem, quis ex Philosophis aliter olim nominauit; quæ *commenta*: *commenti* & *commentarii* vocabulo, vna eademque significatione accepto?

Nec omittendum, illud: *excogitato commento*, non referri ad sequentia verba: *per sæpè negemus*: vt Iunius ineptè, si nō malitiosè edidit; sed ad prius illud: *excusemus*. Hoc enim dicit Index; veterum dicta errorem præ se ferentia crebrò excusari, addita explicatione, & vt vocant, glossa quapiam: cuiusmodi dicta non rarò occurrunt in Lactantio, Arnobio; aliisque; eadem igitur equitate obscuriores & horridiores loquendi modos Bertrami dignandos esse. At Prædi-

cans

cans noster ex *commento* mendacia nobis cudit, ne mentiendi materia destituatur.

Illud perlepidum est, quod alter Spermologus ait: ideo hæc verba Indicis Iesuitarum esse, quod à Iesuitis approbentur. Ergone omnia illa dicta & facta; quæ approbamus, nostra sunt? Probo carmina Virgilii: An ideo mea sunt? Probo orationes M. Tullii: An ideo me Auctorem habent? probo dicta Christi & Apostolorum. An ob hoc meum iudicium, eorum ego Auctor ero? probant duo isti clamatores Confessionem Augustanam: an ideo non mentiar; si dicam: *Heilbrunneri hoc vel illo modo in Confessione Augustana loquuntur?*

Cæterum, vt Lector, quasi in speculo intueatur, quocandore, qua fide & sinceritate isti Principum animos tractent, deq; controuersis inter nos & ipsos instruant; libet vnum exemplum apponere, quod ipsimet mihi suppeditant, sua in Relatione de Colloquio priuato Ratisbonensi: Narrant enim ipsummet illustrissimum Principem Palatinum Philippum Ludouicum &c. in Colloquio illo percensuisse, quid ipse de hoc Indice acceperit; seu, quomodo de hoc huius Indicis negotio informatus fuerit. Informatio autem consistit in hoc: *Franciscum Iunium Professore Heidelbergensem quodam tempore Lugduni in Galliis in quadam officinam Typographicam ingressum esse, in qua Opera Ambrosii sub prælo erant. Sed cum animaduertisset nonnulla in exemplari deleta & oblitterata esse; hoc eum responsi à Typographo accepisse: Iesuitas id ita velle & præcipere. Et ex eo tempore Iunium rem sedulo indagasse, donec tandem impressum Indicis expurgatorii exemplar adeptus sit, illudque Heidelbergæ typis describi curauerit. Hæc in illa Relatione. Appello nunc istos informatores; siue prædicantes, siue prædicantium affines fuerint; an nō sint egregii, ne dicam scelerati impostores; dum illustrissi-*

fol. 84. 85.

B

mo

mo Principi tam flagitiosè & impudenter mendacia, tam certa & refutata, tam prompta obtrudere audent? Dicitne Iunius in sua præfatione Iesuitarum consilio factum esse; ut aliqua in editione Ambrosiana omitterentur; aut deleterentur? Nominatne Iunius Iesuitas? Respondete informatores: Ostendite hoc in præfatione Iunii. Ostendite, inquam, aut fraudulentos deceptores Principum & lectorum vos esse fateamini. Nullum verbum Iunius de Iesuitis. Nullam syllabam; nullam litteram, nullum punctulum. Quid ergò mentiuntur isti? cur mentiendo tantos Principes in fraudem inducunt? Mentiri autem informatores istos, ipsemet Iunius libenter testabitur; quandoquidem totum hoc factum non in Iesuitas, sed in duos Franciscanos confert; sed tam verè, quàm verè isti informatores id conferunt in Iesuitas; & quidem, quod longè improbius est, ex Iunii testimonio, quasi id in præfatione sua scribat. Vbi oculi vestri, vbi animus, vbi frons, vbi pudor erat; quando Iunii præfationem euolebatis, hæcquæ non Iunii dicta, sed vestra mendacia illustrissimo Principi referebatis? Nec minus falsum illud; quod ex vestra itidem officina manauit; Iunium ex eo tempore de re inuestiganda diligenter elaborasse, donec tandem exemplar Indicis expurgatorii nactus sit. Nihil simile Iunius de se ipse scribit. Et quidem si de Indice sermo sit, quomodo, quæso, ex eo tempore de Indice cogitare potuit, cum Index ille duodecim annos post commentitiam illam operum S. Ambrosii deprauationem natus sit? Nam quod Iunius fide Caluiniana narrat accidisse; id accidit anno Domini 1559. ut ipsemet Iunius testatur. At Index impressus est Antuerpiæ anno Dom. 1571. Quomodo hæc cohærent cū eo: quod informatores illustrissimo Principi retulerunt? An potuit Iunius de Indice hoc quærendo cogitare, antequam Rex Philippus,

Dux

Dux Albanus, & Arias Montanus de eo conscribendo excudendoquæ; cogitarent? Quid; quod Iunius de hoc Indice nihil penitus sciuit, nisi post septendecim propè ab Indice publicato annos. Quid, quod casu in istum Indicem incidit; ut ipsemet non semel profiteretur? Qua igitur ratione de Indicis huius exemplari adipiscendo ab anno 1559. laborare potuit; qui de eo nihil penitus vsque ad annum Domini 1586. sciuit? *En candide lector, quomodo informatores isti summos Principes circumueniant, sermonibusquæ; ementitis circumducant.*

Sed iam tempus est, ut audiamus querelas Prædicantium aduersus istum Indicem. Ac primò quidem cum Iunio queruntur, *quod Index iste non factus sit fori & iuris publici; sed duntaxat priuati: conclusus intra domesticos censorum parietes.* Verum Prædicantes meminisse oportebat; Philippo Regi catholico & potentissimo, Duciquæ; Albano, tantum licuisse, quantum longè minores sibi aliquando sumunt. An nullum vnquam suæ sectæ nouerunt, qui librum aut tractatum aliquem typis mandarit; nec tamen promiscuè in omnium manus venire permiserit? Deinde quid attinebat publicare hunc Indicem; quando non omnibus, sed aliquibus duntaxat munus libros expurgandi committendum erat ex Regis voluntate & decreto? Quid ad cæteros non censores iste Index?

Atiunt Prædicantes, *hoc idso factum, ut his elandestinis technis & fraudibus libri in posterum ad Papisticam normam conformati, recuderentur; vsquæ reliqui omnes ignorarent, quid cum his libris actū fuerit.* Nihil minus, o Prædicantes; causa non euulgandi passim Indicis, fuit illa, quam dixi; non illa, quam vos ex male affecto cerebro comminiscimini. Causa autem scribendi & conficiendi absolute Indicis hæc fuit, ut ex bonis cæteroquin libris tollerentur malæ notæ, glossæ,

B 2

epen-

Relat. p. 26

epentheses; noxia assumentia, praua scholia, malè aut parum verè dicta, scommata; sarcasmi, irrisiones Dei & hominum, rerùq; humanarum pariter & diuinarum ludificationes; vno verbo; Auctores Indicis, alium scopum non spectarunt; quam vt lector inoffenso pede libros peragrarè, & sine lethalis veneni metu aut periculo, litterarum campum decurrere possit.

Obiiciunt Prædicantes: *nefas esse homini iam vitæ functo; sepultoq; quidquam suis in monumentis mutare.* At hæc dicendo totam antiquitatem damnant; quæ mortuorum quoq; libros non modo sapius à sordibus, aut morum religionisq; toxico expurgauit; sed & lapidamè proscrispit; & leuerissimis legibus ex hominum manibus excussit, tandemq; in cineres vertit. Exempla plurima, certissima, & omni ex parte indubitata totus hic primus liber exhibebit.

Si quis huiusmodi Auctorum redderetur huic vitæ, inquit Prædicans, *quiddamq; suis in libris immutatum reperiret; haud amplius pro suis agnosceret.* Ego verò pro suis agnitorum affirmo; nam aut ex cælo ad nos rediret, aut ex purgatorio, aut ex inferno. Si ex cælo; nemo sanæ mentis dubitare potest, quin non modò futurus contentus; sed & amplissimas gratias acturus esset. Gauderet enim summo opere, si conspiceretur suis ex lucubrationibus exempta omnia illa; quæ alicui viam ad cælum vel prorsus intercludunt; vel certè difficilem reddunt. Eodem animo esset, si ex purgatricibus flammis ad nos remitteretur. Quod si ex inferno reuerteret, equidem existimo, non deteriore futurum; quàm epulonem illum in ipsis Tartari cruciatibus versantem; qui curam suscepit de fratribus, ne & ipsi in locum tormentorum decuerent; pari modo & iste elata voce moneret, vt tam ex suis, quàm ex aliorum libris excinderetur, quidquid morum integritati & sanctimonix officeret;

ret; sicq; viam ad orcum pararet; aut si tam Diabolica mente & obstinatione foret, vt hunc tam salutarem pestilentes libros purgandi morem improbaret; non magis audendus esset; quàm nunc audiamus Prædicantes, eandem cantilenam, Dæmonis impulsu, nobis occinentes.

Decipiuntur, inquit Prædicans, *emptores huiusmodi librorum, & in fraudem inducuntur.* Quæ verò deceptio; si emptori offeratur merx proba, probata, & ab omni sorde & veneno deputata? Non decipitur; qui ab interitu præseruatur. Non decipitur; cui pestis non offertur. Imò vos vestriq; similes decipitis; cum libros pestilentissima contagione infectos scribitis, excuditis, spargitis; nam emptores credunt lemercari volumina; quæ bonas literas, veramque fidem; & doctrinam moribus conformandis idoneam contineant; & ecce prorsus contrarium accidit. Nam loco bonarum litterarum, veræq; religionis inueniunt scurrilitates; turpitudines, criminationes in omnis conditionis homines, & vt rem in pauca conferam, hæreses, & insanias falsas. Et tamen his tam pernicialibus libris præfigitur & apponitur tanquam hedera; titulus bonarum & liberalium artium; veræ doctrinæ & fidei; & similes; quibus incautus emptor inescari, & in nassam pertrahi potest.

Nequeunt Prædicantes sibi persuadere, *Ecclesiæ, vel illi, qui tanquam summus pastor, Ecclesiæ præsidet, aliquid potestatis in alienos libros concessum esse.* Si nihil concessum est; quo ergo iure tot millia voluminum variis ætatibus exusta sunt ab Ecclesia, & in Ecclesia? Plus profectò iuris Ecclesiæ datum arbitror in hoc negotio, quàm Luthero; qui ius Canonicum in flammis coniecit; nisi fortè Prædicantes putant minus quiddam esse libros Vulcano tradere; quàm amputatis iis, quæ nocere solent, corrigere. Præterea, quid sibi vult illud: *Pasco oves meas:* Petro non semel tam serio

commendatum. An pastori facultas non erit remouendi à pascuis mala gramina; euellendiq; & funditus extirpan- di omnia, quæ gregi nocumentum, imò interitum pro- creare solent?

At posteris, inquit Prædicans, ignorant, si libri mutulentur, quæ cuiusque sententia fuerit. Hoc imprimis verum non est, nam vt rem vnico exemplo declarem; posteritas & scit, & sequentibus annis probè sciet; quis qualisve Erasmus fuerit; quæ placita, & dogmata, & scommata libris suis in- texuerit, licet Chiliades, & aliæ quædam lucubrationes illius sint castigatæ; & ab omnibus, quæ nocumentum le- ctoribus parere poterant, expurgatæ. Et quid refert, tam- etsi posteritas nesciat; num iste vel iste hæreticus fuerit: num lasciuus & impuri oris: num calumniator, num irrisor omnium, num quid per furiam aut impudentiam effude- rit; quod minimè oportebat effusum. Certè ipsemet Au- ctor, si sapiat, hæc à posteris nesciri, quàm sciri præoptet. Nec vllum periculum ab Indice expurgatorio scriptis san- ctorum patrum, aut ipsis sacrosanctis Bibliis imminet, vt Prædicantes verentur; non enim hos in vsus conscriptus est ille Index; cùm quæ sancti Patres nobis tradiderunt, piè & reuerenter suscipiamus. sed hic Indicis finis est; vt quod virus vel suis vel veterum Patrum monumentis ma- lè feriata ingenia adflant, id expungatur, & è medio tol- latur, ne latius serpat, serpendoque multis exitium creet. & Prædicantes toties impudenter mentiuntur, quoties af- firmant, quidquam in veterum Patrum libris à nobis de- leri, aut vt deleatur ab Indice expurgatorio præscribi. Ni- hil delem⁹ in Patribus; nihil obliteramus vt libro 2. aduer- sus Iunii calumnias copiosius declarabo: non enim sancti Patres huius oris aut pectoris fuerunt, cuius sunt isti no- uelli, qui nisi maledicant, aut turpiloquia, hæreticaq; dog-
mata

mata effutiant, nihil se dicere existimât: ac proinde patres huiusmodi censura minimè egent. *In libris Catholicorum ve- terum, inquit Index Clementis IIX. nihil mutare fas sit, nisi v- bi aut fraude hæreticorum, aut typographi incuria, manifestus error irreperit.*

Porro cùm in priuato Colloquio Ratisbonensi respon- sum fuisset; *opus misericordie* reputari debere, si tales libri e- maculentur, & seueræ centuræ spongia eluantur; Prædi- cantes animo & cogitatione minimè informare valuerūt, quomodo eiusmodi factum ad *misericordie* virtutem refer- ri possit. Imò patrem Ioannem Hylin, Cathedralis Ec- clesiæ Ratisbonensis Ecclesiasten, qui hoc asseruit, auda- cix & temeritatis accusant. Sed Prædicantes, veluti *pecora* ^{Relat. de Postcoll. p. 90.} *irrationabilia*, sine vlla ratione, aut ratiocinatione, quæ *igno- rant, blasphemant, aut subsannant.* Dicite Prædicantes, an non est *opus misericordie* auertere corporis perniciem à proxi- mo? si hoc opus misericordie, cur non & illud, cū perniciis animi à pximo auertitur? q; fit si noxia quæq; ex libris ex- secantur, ne lectorum mores & vitam contaminent, aut ad exitium rapiant. Annon animus præstantior corpore? O- portet ergo, vt beneficium in animum collatum longè sit excellentius, quàm illud quod confertur in corpus.

Nec duntaxat misericordie opus est comparatione lectorum; sed & respectu ipsorum Auctorum. Nam corrigere & instruere errantem, vtique misericordie o- pus est. At quid aliud totus Index expurgatorius facit; quàm quod errantes corrigit, monetque, quid scriben- dum, quid non scribendum fuerit. Nec refert, quod qui corriguntur, hoc beneficium non semper agnoscunt, grataque mente accipiunt. Non enim idcirco benefi- cium desinit esse beneficium, quia contemnitur; cùm be- neficii natura non pendeat ab affectu accipientis, sed po-
tius

tius dantis; & à conditione ipsius rei; quæ si in alterius emolumentum cedere queat, beneficium est, siue ab altero repudietur, siue acceptetur. Scilicet misericordiæ opus censeri non debet, quando Catholici libros hæreticos & pestiferos, vel prorsus exterminant, vel emaculant; & misericordiæ opus erit; quoties hæretici tale quid in libros bonos & orthodoxos patrant. Neque enim dubito Prædicantibus misericordiæ opus præstitum videri, cum liber quidam Emseri contra Lutherum à Magdeburgensibus publica ignominia affectus notatusq; fuit: De quo facto ita Lutherus ad suum Spalatinum: *Magdeburgi libellus Emseri in publico infamiae loco affixus est, cum titulo: Talis liber, tali loco dignus. Addunt, additam virgam, quæ pœnam eius significaret.* Bene, profectò, bene; si eo loco non Emseri, sed Lutheri, aut alterius Prædicantis tractatus quispiam pependisset. Quis autem publicus iste infamiae locus fuerit, clarius explicat tibi Lutherus: *Emseri liber Magdeburgi fixus in publico palo, quod Sack/seuden Pranger vocant, adiectis hinc & hinc duabus virgibus seu scopis, adiecto titulo: Hic locus tali libro dignus.* Longè maius adhuc misericordiæ opus censebunt Prædicantes; probum illud & dedecus in Bullam Pontificis aduersus Lutherum: *Bulla, inquit Lutherus, Lipsiæ affixa stercore contaminata & lacerata est. Idem Torgæ. In Doeblin affixa modò constercorata (sic enim loquitur iste Stercutius) & lacerata est: adscriptis istis verbis: Nidus adest, auolatunt aues. Das Nest ist hie die Vögel sind ausgeflogen.* Hæc nimirum sceleratissimorum hominum facinora; Prædicantium iudicio, egregia sunt misericordiæ opera. Cætera commenta quæ Prædicans iste adducit; refellam commodius libro secundo.

Nunc ad Iunium:

Principio culpatur Iunius, quod Index ille non sit publicus

lici

lici iuris factus: *Fœtus, inquit, est cœsorum Belgicorū, hunc fœtum genuerunt illi, sed nascentem inter genua sua compresserunt, & circumtulērunt in sinu conditum.* Atquinon eo consilio conceptus & genitus, & Plantinianis formis excusus fuit ille fœtus, vt passim ab omnibus legeretur, & tereretur, sed vt ab illis tantum, quibus officium corrigendi & expurgandi libros committendum erat: quod Rex ipse testatur in suo diplomate his verbis: *Librum conscripserunt (censores ad hoc deputati) hoc titulo: Index expurgatorius: quem propriis impensis Architypographi nostri excudi curauimus, non quidem euulgandum distrahendumq;, sed distribuendum solis cognitoribus, institutis, in vrbibus & municipiis nostrarum prædictarum prouinciarum, Ecclesiasticis Prælati, & cæteris, qui huic muneri exequendo spectatim à nobis ordinabuntur.* Hæc Regium diploma. Tu qua fronte in lucem profers, quæ Rex tantus proferri noluit? Quid tibi iuris in alienum partum? *Tarquinius Rex, inquit Valerius, M. Tullium, seu vt alii vocant, M. Arilium Duumuirum, quod librum secreta ciuiliū sacrorum continentem, custodia sua commissum, corruptus, Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum in mare abiici iussit.* Non minus est tuum crimen; nec in minorem Regem, ac proinde quod præmium merueris, tu ipse cogita.

Cur in lucem demus, inquis, boni facile animaduersuri sunt. Ita est. Facile animaduertunt te hoc obtrectandi & calumniandi studio fecisse. Id enim abundè testatur tua præfatio, in qua præter criminationes aut nihil, aut perparum. Sed vt aliàs alii, ita & tu hic plus insciens, quam sciens fecisti boni. Nam qui optimi Regis Catholicæ religionis in Belgio conseruandæ ardor multis exteris ignotus fuisset, iste iam post publicatum à te Indicem passim innotuit; & quod in Belgio tantum gerebatur, id præstant nunc alii quoque, & ex bonis alioquin, & Reipublicæ litterariæ fru-

C

ctuos

Luth. rom.
1. epist. lat.
epist. 213.

Epist. 217.

Epist. 219.

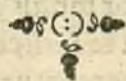
Valer. lib.
1. cap. 1.

Quoslibet libris, malas glossas & notas excindunt, assumen-
ta eximunt, conuicia in orthodoxos & Catholicæ Eccle-
siæ ordines obliterant, & omne illud, quod noxium esse
potest, studiosè tollunt, vt Lector bono puro, sine admix-
tione mali fruatur, & absque lethali veneni periculo lu-
cubrationes illas euoluat. In quo quid criminis? Quanta
enim cura semper circa libros adhibita fuit, ne qui pesti-
lentes in vulgus disseminarentur? Non ignorant enim illi,
qui ad Reipublicæ clauum sedent, plus cladis & stragis
per libros importari posse, quàm Troianis importatum
fuerit ab Helena, cùm Troiam venit.

Ergo, qui vt futuris detrimentis obstant, tempesti-
uè elaborant, ii faciunt, quod lex ipsa naturæ faciendum
monet: quodque singulis, præsertim Reipublicæ modera-
toribus, in ipsis pectoribus, scriptura indelebili, inscriptum
est: vt scilicet libros euertendis bonis moribus, & Religio-
ni veræ exterminandæ idoneos, aut corrigant, sublatis
damnoſis maculis, aut prorsus aboleant, si correctione vi-
deantur indigni, digniores officina Mulciberi, quàm ali-
cuius Typographi aut Librarii. Neque hic vetus illud pro-
uerbium timendum est; *prius antidotum, quàm venenum*. Nul-
lum pharmacum, quod pesti aditum claudit, merito iudi-
catur intempestiuum. Exemplis iam præiuerunt veteres
minoribus. Cur non sequerentur? Id vt planum fiat totum

hunc primum librum eorum exemplis percensendis
impendam, qui libros perniciosos aut ve-
tuerunt, aut correxerunt, aut
exufferunt.

CA.

CAPITULUM II.

*Ab Ethnicis solum natura lumen secutis libros malos veri-
tos & exustos esse; probatur id exemplis A-
theniensium & Romanorum.*

PRIMUM omnium, inquit Lactantius, *Protagoras ex-
stitit temporibus Socratis, qui sibi, diceret, non liquere, v-
trum esset aliqua diuinitas, nec ne. Quæ disputatio eius ad-
eò impia, & contra veritatem & religionem iudicata est, vt & ip-
sum Athenienses expulerint suis finibus, & libros eius, in concione,
quibus hæc continebantur, exufferint. Similia de Protagora
Cicero, Eusebius in Chronico, Suidas & Laërtius, qui ad-
dit: βιβλία αὐτῆς κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ ὑπὸ κήρυκα ἀναλέξασμε-
νοι παρ' ἑκάστου τῶν κερτημένων: in foro combusserunt libros eius, à
singulis, qui eos habebant, Praconis voce, collectos. Ex quo equidem
existimo, ait M. Tullius, tardiores ad hanc sententiam profiten-
dam multos esse factos, quippe cùm pœnam ne dubitatio quidem po-
tuisset effugere. Non enim definite dixerat Protagoras, nul-
lam esse naturam diuinam, sed dubitanter. hæc enim ver-
ba in principio sui libri posuerat, teste Laërtio: *περὶ θεῶν οὐκ
ἔχω εἰδέναι οὔτε ὡς εἰσὶν, οὔτε ὡς οὐκ εἰσὶν.* hoc est, vt vertit Cice-
ro, *De Diis neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere.**

Lact. lib. de
ira Dei, ca.
9.Cicili. de
nat, Deor.

Cùm, vt Valerius Maximus testatur, P. Cornelio & Valer. li. v.
Bæbio Tamphilo Coss. inuenti essent libri latini septem de iu-
re Pontificum, totidemq; Græci de disciplina sapientiæ, Latinos ma-
gna diligentia asseruandos curauerunt, Græcos, quia aliqua ex par-
te ad soluendam religionem pertinere existimabantur, L. Petilius
Prætor Urbanus ex auctoritate Senatus per victimarios, igne
facto, in conspectu populi cremavit. Noluerunt enim prisca viri
quidquam in hac asseruari ciuitate, quo animi hominum à Deo-
rum cultu auocarentur. Ita Maximus. Eadem Plinius ex

Vide La-
tanti. lib. 1.
cap. 22.
Plutarch.
in Numa.

Plin. lib. 13. cap. 13. antiquis rerum Romanarum scriptoribus; etsi de numero & argumento librorum non omnium est vna eademque sententia.

Liuius lib. 39 seu lib. 9. decad. 4. Quoties hoc Patrum auorumque atato, inquit ille apud Liuium, negotium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri viderent, sacrificulos vatesque foro, circo, vrbe prohiberent? Vaticinios (vaticinos) libros conquirerent, comburerentque? Alibi idem Liuius de M. Æmylio, qui senatusconsultum (aduersus noua & inusitata sacra) in concione recitauit & edixit, ut quicumque libros vaticinos precesionesve, aut artem sacrificandi conscriptam haberet, eos libros omnes litterasve ad se ante Kalendas Apriles deferret.

Tacit. lib. 6. Annal. Quanta cura cauebant Romani, ne quid inter Sibyllinos libros reponeretur, quod Sibyllinum non esset; ne quid turbæ hinc crearetur. Tacitus. Relatum inde ad Patres à Quintiliano tribuno plebis de libro Sibyllæ, quem Caninius Gallus quindecimuir recipi inter ceteros eiusdem vatis, & ea de re senatusconsultum postulauerat. Quo per discessionem facto, misit litteras Cæsar modice tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob iuentam: Gallo exprobrabat, quod scientiæ carimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam Collegii non, ut assolet, lecto per magistrum aestimatoque carmine apud infrequentem senatum egisset, simul comonesceret: quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad prætorem urbanum deferrentur; neque habere priuatim liceret. Quod à maioribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium, quaesitis Sanno, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam & Italicas colonias carminibus Sibyllæ; vna seu plures fuere, datoque sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. Hæc Tacitus. Vides Romanos tutum non putasse, si carmina Sibyllina passim ab omnibus legerentur; aut si pro Sibyllino, quiduis sine delectu, reciperetur. De Augusto Suetonius:

Suet. Aug. cap. 31. tonius: Quidquid fatidicorum librorum Græci Latini que generis nullis, vel parum idoneis auctoribus ferebatur, supra duo millia contracta vndique cremauit: ac solos retinuit Sibyllinos; hoc quoque, delectu habito.

Sen. lib. 10. cōrouerſ. Libri Labieni, quem ob furiosam mordacitatem Rabienum vocabant, ex S. C. publice exusti sunt, teste Seneca, sicut & eius, qui hanc in libros Labieni sententiam dixerat, postea viuentis adhuc scripta combusta sunt. *Iam non malo exemplo,* inquit Seneca, *quia suo.* Non enim placet Senecæ supplicia de studiis esse sumpta. *Rem nouam & inauditam* appellat. At non quaeritur, quid placeat Senecæ, sed quid Romani agere consueuerint cum libris, qui bono publico officere videbantur. Et si Seneca Rempublicam Romanam, & Atheniensem animo lustrare voluisset, facile comperisset, incendium malorum librorum rem nec nouam, nec insuetam esse.

Tacit. Annal. 4. Stomachatur quoque Tacitus, quod Senatus Cremutii Cordi annales per ediles cremandos censuerit. *Sed manserunt,* inquit, *occultati & editi. Quo magis socordiam eorum irridere libet,* qui presenti potentia, credunt exstingui posse etiam sequentis aui memoriam. Nam contra, punitis ingenis gliscit auctoritas, neque aliud externi Reges, aut qui eadem sauitia vsi sunt, nisi dedecus sibi atque illis gloriam peperere. Hæc Tacitus. Ego vero non disputo iurè an iniuria Cordi Annales in cineres sint versi: hoc tantum contendo, Romanos merito aduigilasse, ne quid malorum librorum sereretur, aut si disseminatum fuisset, quamprimum extirparetur. neque inde sibi infamiam; sed laudem & gloriam conciliaſſe. Hæc enim cura vel maxime magistratum decet. Quod si Tacitus aut Prædicantes cum Tacito credunt, exustionem librorum sibi fore gloriæ apud posteros, equidem nec Tacito, multoque minus Prædicantibus tantam gloriam inuidemus: quin

vt eis vberissima in dies singulos obtingat, toto pectore exoptamus.

Tacit. An-
nal. lib. 14.

Apud eundem Tacitum memoriæ proditum est, Fabricium Veientonem, qui multa & probrosa in patres & sacerdotes composuisset iis libris, quibus nomen *codicillorum* dederat, Italia depulsum, librosque eius exustos esse; *conquisitos lectitatosq;*, inquit Tacitus, *donec cum periculo parabantur; mox licentia habendi, obliuionem attulit.* Ita fit ex veteri & vero verbo: *Nititur in vetitum.* Quantum in discrimen coniecerunt Antistium Prætozem probrosa illa carmina, quæ aduersus Neronem factitauerat; *vulgaueratq; celebri,* vt ait Tacitus, *conuiuio.* Rectè profectò Romani, ad chartas exitiales tam intenti. O si hæc cura, vbi intermortua est, reuiuisceret.

L. cetera.
ff. famil.
erciscund.

Exstat responsum Vlpiani, quo vult, vt cùm hæreditaria res diuiditur, libri improbatæ lectionis, non diuidantur, sed aboleantur à Iudice, non secus ac mala medicamenta & venena: *Boni enim & innocentis viri iudicio iudicem fungi oportet,* inquit Vlpianus, *tantundem debet facere, & in libris improbatæ lectionis, Magicis fortè vel his similibus, hæc enim protinus omnia corrumpenda sunt.* Si homo Ethnicus tam sollicitè cauit, ne qui noxii libri testamento ad alios transferent; par non fuit, vt Pontifices minorem huius rei curam sulciperent. Meritò igitur hanc inter cæteras tulerunt *legem: Idem quoque seruetur ab hæredibus & executoribus vltimarum voluntatum, vt libros à defuncto relictos, siue eorum Indicem illis personis deputandis offerant, & ab iis licentiã obtineant, priusquam eis vtantur, aut in alias personas, quacunque ratione eos transferant.* Quantum mali inuexerunt in mundum, quatuor illi libri Scythiani, genere Saraceni; quorum vnum appellauit Euangelium, non quod actiones eius contineret, inquit S. Cyrilus, sed solum nomē, alterum vocauit *Capitum tertium mysteriorū;*

Index Cæ-
cil. Trid.
Reg. 10.

S. Cyril.
catech. 6.

quartum verò, thesaurorum; qui post mortem Scythiani ad Terebinthum, discipulum eius peruenerunt; ab hoc, ad viduam quandam *Perficam:* Viduã mortuã libri hæreditate cesserunt *Curbico,* qui se *Manem* nominauit; ex quib. maxima ex parte pestilētissimas illas persuasiones & phantasias *Manes* hausit; quæ sequentibus annis tot millia mortalium in sempiternum exitium præcipitarunt. Quantò sati⁹ fuerat perniciosam illam pestem perire cum pereunte Scythiano; nec ad quenquam hæreditate transmitti!

Idem quod Vlpianus, sensit de Magicis libris *Paulus Iureconsultus: Libros Magicæ artis apud se neminem habere licet,* *& si penes quosque reperti sint, bonis ademptis, adustisq; his publicè, in insulam deportantur, humiliores capite puniuntur.* Quod ipsum innuit alibi idem *Paulus* de libris vaticinis. Vbi *Cuiacius,* non tantum, qui diuinandi artem exerceant, sed & qui eius periti sunt, aut qui vaticinos libros habent, puniuntur.

Paul. lib. 5.
sent. tit. 23.

Paulus
Tit. 21.

Nec Magicos duntaxat libros Romani vetabant & exurebant, sed & omnes illos, qui receptam religionem conuellere posse videbantur. Quod liquet ex narratione *Valerii* supra adducta, & ex interdicta *Sibyllinorum* carminum, aliorumq; lectione; de qua *Iustinus Martyr* hæc: *Opera & instinctu malorum Demonum mortis supplicium aduersus librorum Hydaspis & Sibyllæ, aut Prophetarum lectores constitutum est,* vt per timorem homines ab illis, quo minus scripta ea legentes, rerum bonarum notitiam percipiant, sed in seruitute eorum retineantur, absterrentur. Quod quidem efficere, & ad finem suum perducere nequiverunt. Non enim absq; timore tantum huiusmodi scripta legimus; verum etiam vobis ad inspiciendum, quæ in eis traduntur, vt videtis, offerimus, grata acceptaq; omnibus fore scientes.

Iustin. o-
rat. ad
Anton.
pium.

CAPVT III.

Libros Christianorum à Diocletiano, & libros Iudæorum ab Antiocho interdictos & flammis adiudicatos esse.

HIDI T Diocletianus Imperator amore Idololatriæ, & odio Christiani nominis edictum, quo, teste Eusebio, iussit vt Ecclesiæ Christianorum funditus diruerentur, & libri eorundem sedulo conquisiti flammis absumerentur. In quod edictum hæc Arnobius: *Quod si haberet vos aliqua vestris pro religionibus indignatio, has potius literas, hos exurere debuistis libros, (Gentilium nimirum) istos demoliri: dissoluere theatra hæc potius, in quibus infamie numinum propudiosis quotidie publicatur in fabulis. Nam nostra quidem scripta cur ignibus meruerunt dari? cur immaniter conuenticula dirui? in quibus summus oratur Deus, pax cunctis & venia postulatur magistratibus, exercitibus, Regibus, &c. Hæc Arnobius. Quam sceleratè autem fecit Diocletianus concremando libros Christianos, tam probe egit, cum artis Chemicæ libros diligenter conquisitos exussit, vt scribit Cælius: Διὰ τὰ νεωτερισθέντα διγυμπίοις, πρὸς τὸ μὴ κἄτι πλῆστον ἐκείνοις ἐκ τῆς τειχύτης προσγίνεσθαι τέχνης, eo quod Ægyptii rebus nouis studuissent; ne ex huiusmodi arte diuicias sibi compararent.*

Euseb. lib. 7. ca. 20 & 21.
Arnob. lib. 4. in fi.

Cæli. lib. 7. cap. 2.

Arnob. lib. 3. in fi.

Nectam Ethnicos notasse videntur Vlpianus & Paulus Iurisconsulti cum libros *damnata & improbata lectionis* exurendos esse docuerunt, quam Christianos, quos capitali odio oderant, & pro Magis habebant. Nec defuerunt ex ipsis Ethnicis, qui libros quosdam Ciceronis, vt de *Natura Deorum*, cremandos esse clamarent, quod Ethnicorum de Diis placita & dogmata euertere viderentur. Auctor Arnobius: *Sed quid aucupia verborum splendoremque peti ab hoc (Cicerone) dicam, cum sciam esse non paucos, qui auerfen-*

TUR

tur & fugiant libros de hoc eius, nec in aurem velint admittere lectionem opinionum suarum præsumpta vincentem? cumque alios audiam musitare indignanter, & dicere, oportere statui per senatum, aboleantur vt hæc scripta, quibus Christiana religio comprobetur & vetustatis opprimatur autoritas? Quin immò si fidei exploratum vos dicere quidquam de Diis vestris; erroris conuincite Ciceronem, temeraria & impia dicta refellitote, redarguite, reprobate: nam intercipere scripta, & publicatam velle submergere lectionem, non est Deos defendere, sed veritatis testificationem timere.

Eadem via aggressus est Iudæos Antiochus Epiphanes, de quo sacræ literæ: *Libros legis Dei combusserunt igni, scindentes eos, & apud quemcunq; inueniebantur libri Testamenti Domini, & quicumque obseruabant legem Domini, secundum edictum Regis trucidabant eum.* Hæc impij in sacros Hebræorum, & postea Christianorum libros. Simili Spiritu agitati olim Iudæi prohibuerunt, ne quis ex Synagoga sacros Christianorum libros euolueret. Testis Anastasius Abbas; qui Iudæos sic alloquitur. *Vos etiam Iudæi habetis in commentariis, quæ dicturi sumus; maiores enim vestri illis temporibus victi, tamen vt inuicti esse viderentur, neq; se victos esse conuinci & coargui possent, iudicio suo iusserunt, vt nemo Iudæorum cōscripta haberet Christi gesta, neq; quæreret, aut legeret villo modo, ne studium & diligentia notitiâ illis adferret. Vere hæc vobis dicimus, quamuis pro vestro more, celare veritatem cogamini.*

Lib. 1. Machab. c. 2.

Anast. li. contra Iudæos.

Sed ne quis Christianis hæreticorum libros prohibētibus hinc conuicium faciat, quasi imitentur Antiochum & Diocletianum, obseruandum est, nec Antiochum, nec Diocletianum, neq; vllum alium aut Ethnicum, aut hæreticum Tyrannum malè iudicasse, aut errasse, cum censuerunt libros perniciosos, bonisq; moribus noxios prohibēdos, aut in cineres vertēdos esse, hoc enim rectum, sanum

D & ex

& ex integris ipsius naturæ fontibus haustum iudicium est: sed errasse, cum hoc iudicium generale applicarunt in specie ad libros probæ notæ, formandis moribus, virtutibusq; ferendis & religioni veræ conseruandæ augendæq; accommodatos. At Christiani, cum libros noxios e medio tollunt, præsertim hæreticos; aut expurgant, nec in generali iudicio, nec in applicatione huius iudicii à vero aberrant, quia hæreticorū sermones, & libri, commata, & maledicta hæresin olentia, vt cancer serpunt, & pestis instar legentium animos inficiunt: sed hæretici errant, cum eos errare credunt; quin & tunc errant, cum ex generali illo & vero principio, noxios libros comburi aut emaculari debere; concludunt, libros Catholicorum rogo dignos esse. Errant, inquam, non secus ac Antiochus aut Diocletianus, in applicatione veri iudicii ad praxin.

Nec malè agebant Romani, quando peregrinæ superstitionis libros abolebant, etsi malè agebant, faciendo id suæ superstitionis conseruandæ gratia: quia iure incendiatur & aboletur, quicquid nocumèti aliquid parere potest. Nocumentum autem libri superstitionis attulissent, licet veterem superstitionem sustulissent, nouam enim inuexissent priore aliquando nec minorem, nec tolerabiliore.

CAPVT IV.

Ob edictum Diocletiani de libris Christianorum exurendis multos martyrio affectos, & non paucos traditores factos esse.

Segniores non fuerunt prouinciarum præsidēs in capeflendis iussis Diocletiani, quàm ipse Tyrannus in ferenda & sciscenda impia illa de libris Christianis rogo tradendis, lege. Itaque simul atque decretum illud in prouincias petuenit: *latus vbique, & pluri-*

ma mortis imago exstitit, repositibus efferatis Diocletianis ministris sacros codices: Christianis autem tradere & proderere recusantibus; licet rogati confiterentur, interdum sacra legis Christianæ volumina penes se esse. Et quamuis vbique terrarum mandatum Imperatoris immensas strages ediderit; Africæ tamen potissimum vis persecutionis huius incubuit, cæloq; innumeros martyres peperit: ex quorum cœtu non infimus Felix Episcopus Thibarenis; in cuius Actis hæc prodita legimus: *Constantino Chloro & Sur. Tom. 5. 24. Offo. Galerio Maximiano quartum consulibus, exiuit edictum Imperatorum super omnem faciem terræ, & propositum est per Colonias & ciuitates Principibus & Magistratibus, suo cuique loco, vt libros Deificos legis peterent de manu Episcoporum & Presbyterorum. Tunc programma positum est in ciuitate Thibarensi die Nonarum Iuniarum. Tunc Magnilianus Curator iussit ad se perduci seniores plebis. Eadem die Felix Episcopus Carthaginem fuerat profectus. Aprum verò Presbyterum ad se iussit perduci, & Cyrum & Vitas lem Lectores. Quibus Magnilianus curator dixit: Libros Deificos habetis? Aper dicit: habemus. Magnilianus curator dicit: Date illos igni aduri. Tunc Aper: Episcopus noster apud se illos habes.*

Postera autem die Felix Episcopus venit Carthagine Thibarrim. tunc Magnilianus curator iussit Felicem Episcopum ad se perduci per Officialem. Cui Magnilianus curator dicit: Felix Episcope, da libros vel membranas quascunque habes. Felix Episcopus dixit: Habeo, sed non do. Magnilianus curator dicit: Prius est quod Imperatores iusserunt, quàm quod tu loqueris. Da libros, vt possint igni aduri. Felix Episcopus dixit: Melius est me igne aduri, quàm scripturas Deificas, quia bonum est obedire Deo magis, quàm hominibus.

Et nonnullis interpositis, sic Acta pergunt: *Post sexdecim dies Felix Episcopus productus est de carcere in vinculis, hora noctis quarta ad Anulinum Procosulem, cui dixit Anulinus: Quare*

scripturas superuacuas non reddis? Felix Episcopus dixit: Non sum eas daturus. Tunc iussit eum Anulinus ad præfectum prætorio mitti Idibus Iulii. Tunc præfectus iussit eum suo carcere recipi, & maioribus vinculis ligari. Post dies autem nouem iussit eum præfectus ad Imperatores nauigare.

Et postquam Acta exposuissent; quomodo Venusium in Apuliam uinctus uenisset; hæc subiungunt. Tunc Præfectus iussit Felicem de vinculis eripi, & dixit: Felix, quare scripturas Dominicas non das, aut forsitan non habes? cui respondit: Habeo quidem, sed non do. Præfectus dixit: Felicem gladio interficite. Felix Episcopus dixit voce clara: Gratias tibi Domine, qui me dignatus es liberare. Hæc Acta S. Felicis ex Actis Proconsularibus magnam partem accepta; ut merito suspicatur Baronius.

De eodem Felice Episcopo, Ianuario Presbytero, & Septimo Menologium Græcorum hæc 16. die Aprilis: S. Felicis Episcopi, Ianuarii Presbyteri, & Septimi Diocletiano & Maximiano Imperatoribus; hi omnes cum Imperiali decreto iuberentur gentilibus suos libros tradere, sanctissimus Episcopus id renuit his uerbis. Scriptum, inquit, est, ò præses, nolite sanctum dare canibus, neque proicere uelitis margaritas uestras ante porcos. Hi de causis uincti, educti de carcere, missi sunt ad Præsidentem Prætorii, quos post dies quatuordecim eductos è carcere imposuit nauigio, alligatos pedibus equorum: cumque sancti uiri uoluntarentur ad pedes brutorum animalium ieiuni, ac ne aquam quidem per quatuor dies gustantes, Deo ipsi gratias agebant; cum uero peruenissent ad urbem Tauromenium appellatam, in Lucaniam deducti tenuerunt ciuitatem Eleorum. Tunc præses soluens illos uiros sanctos à vinculis leniter & blande rogabat; ut libros, quos habebant, traderent; illi uero cum respondiissent, se neque libros prodere uelle, neque idolis immolare; iussit Præfectus illos obruncari; sententiâ latâ, ad Deum preces miserunt è cuius manu coronas cælestes perceperunt, Hactenus Menologium.

Bar. Tom.
2. anno
Chr. 302.

Extat 16.
2. Antiquæ
lectionis
Henrici
Cuniffi.

In Actis SS. Martyrum Agapes, Chionix & Irenæ, quærit Præses: Num aliqua apud uos sunt impiorum Christianorum commentaria, uel membrana aliqua, uel libri? Respondit Chionia: Nulla ò præses nobis sunt: omnia enim illa Imperatores à nobis abstulerunt.

Quid quod inuenti sunt, qui uirò; non rogati; publice profiterentur; se sacros libros habere; tradere tamen nolle: quorum immaturum ardorem compescuit, teste Augustino, Mensurius Episcopus Carthaginensis; nam Martyrii honoribus eos priuandos censuit, qui non diuini spiritus impulsu; sed temeritate quadam id egissent: Idem Mensurius egregio stratagemate eos, qui libros sacros ad incendium quærebant, elusit, etsi Donatistæ, homines ad calumnias nati; Mensurio factum illud uitio uerterint; indeq; euincere uoluerint, Mensurium traditionis crimine se se obstrinxisse. Legerunt enim eius Epistolam ad secundum Tigisitanum datam, qui tunc habebat primatum Episcoporum Numidix. In qua Epistola uidebatur Mensurius, uelut de suo crimine confiteri: qui tamen nõ scripserat se sanctos Codices tradidisse; sed potius, ne à persecutoribus inuenirentur, abstulisse atque seruasse: dimisisse autem in Basilica nouorum quæcunque reprobæ scripta hereticorũ, quæ cum inuenissent persecutores & abstulissent, nihil ab illo amplius postulasse. Veruntamen quosdam Carthaginensis ordinis uiros postea suggestisse Proconsuli, quòd illi usi fuerant, qui missi fuerant ad Christianorum scripturas auferendas & incendendas, quia non inueniunt, nisi nescio quæ ad eos non pertinentia; ipsas autem in domo Episcopi custodiri, unde deberent proferri & incendi; proconsulem uero ad hoc eis consentire noluisse. Hæc sanctus Augustinus de Mensurio. Porro, ut Deus loco Iaac supposuit arietem; & Michol loco Dauidis simulacrum Dauidis; ita & iste in vicem sacrarum litterarum fætidæ & hircinæ hæreticorũ chartas substituit iure optimo; dignæ enim sunt flammis à quocunque tandem flammis addicantur.

Sur. Tom.
2. die 1. Aprilis.

S. Aug. in
brauit. col.
lat. die 3.

Apud S.
August. loc.
c12.

Idem Diocletiani edictum traditores procreavit, multi enim manus persecutorib, dantes, sacras etiam scripturas ad pyram dabant. Ex quo ingentes turbæ in Ecclesia natæ; & tandem perniciosissimum illud schisma, quod à Donato nomen inuenit; cum flagitiosi homines, scelere, audacia & ambitione furentes, crimen traditionis, quod ipsi admiserant; in Cæcilianum, aliosq; ab omni noxa immunes conferrent. Verùm hæc per digressionem occasione decreti Diocletiani. Nunc ad alios libros pio Imperatorum studio prohibitos accedamus.

CAPVT V.

Probatur exemplo primitiua Ecclesia libros malos vitandos, igniq; tradendos esse.

M I S S I S nunc Ethnicis, ad Christianos progrediamur, quibus non minima cura librorum, vt probi diffunderentur, improbi supprimerentur, aut incenderentur. Illustre huius rei exemplum suppeditant nobis Apostolorum Acta. Vbi S. Lucas: *Multi ex eis, qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros & combusserunt coram omnibus, & computatis precijs illorum, inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium* Insigne moris, de quo agimus, documentum, siue spontè, siue ab Antistitibus iussi libros illos inflammandos obtulerint. Est autem diligenter notandum id, quod narrationi de cõbustis libris S. Lucas subiungit; & est hoc. *Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.* Quo significat libros perniciosos impedimento esse, quo minus doctrina cœlestis successibus lætis prouehatur, firmasq; radices agat; vicissim verò combustionem huiusmodi librorum ad vtrumq; multum momenti adferre.

Cum Christiana religio adhuc tenera esset, vixq; ex incunabulis exiisset, prohibuerunt Apostoli libros Gentiliu,

lium, ne Christianorum animi recens Christiana doctrina imbuti, aliquid detrimenti inde acciperent. Exstat edictu hoc apud Clementem Romanum his conceptum verbis: *Abstine ab omnibus libris gentilium, quid enim tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis Prophetis, quæ quidem homines leues & fide recta detorquent?*

Clem. lib.
1. constit.
cap. 6.

Consonat cum hac constitutione Apostolica Concilij Carthaginensis Canon, qui reperitur quoq; apud Gratianum: *Episcopus gentilium libros non legat; Hæreticorum autem pro necessitate & tempore.* Similes Canones reperire est apud Gratianum; quorum vnus sic habet. *Sacerdotes Dei, omisis Euangelis, & Prophetis videmus Comædias legere, amatoria Bucolicorum versuum verba canere: Virgilium tenere, & id, quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis.* Eodem tendit Canon, qui proximè sublequitur. *Nonne vobis videtur in vanitate sensus, & obscuritate mentis ingredi, qui diebus ac noctibus in Dialectica arte torquetur: qui Physicus perscrutator oculos trans cælum leuat, & vltra profundum terrarum & abyssi in quoddam inane demergitur, qui iambum ferit; qui tantam metrorum syluam in suo studiosus corde distinguit & congerit?*

Concil.
Carth. 4.
cap. 16.
d. 37. C. 2.
piscopus.

Canone. Legant, reprehenduntur Episcopi & Presbyteri, qui filios suos secularibus litteris erudiunt, & faciunt illos Comædias legere, & mimorum turpia scripta cantare. Legimus de beato Hieronymo, inquit alius Canon, *quod cum libros legeret Ciceronis, ab Angelo est correptus, eo quod vir Christianus paganorum figmentis intenderet.* Hinc etiam filius ille prodigus, ait Gratianus, in Euangelio reprehenditur, qui de siliquis, quas porci manducabant, ventrem suum repleri cupiebat. Hinc etiam Origenes cinipes & ranas, quibus Ægyptus sunt percussi, vanam Dialecticorum garrulitatem & sophistica argumenta intelligit.

Propter hæc & id genus alia scribere non verentur

Præ-

Andr. Ofi.
and in e-
pist. 2mo.

Prædicantes quidam, sacerdotibus iure pontificio prohiberi lectionem poetarum & oratorum Ethnicorum. Sed faciunt, quod solent. Mentiuntur nimirum & calumniantur sine rubore & fronte. Annon enim cum Gratianus prædictos Canones sibi obieciisset; ut plerumque facere consuevit: statim sua veraque ex sententia subdidit: *Sed contra legitur, quod Moyses & Daniel omni scientia Aegyptiorum & Chaldaeorum eruditi fuerunt. Legitur etiam, quod præcepit Dominus filiis Israël, ut exspoliarent Aegyptios auro & argento, moraliter instruens, ut siue aurum sapientiae, siue argentum eloquentiae apud Poetas inuenerimus, in usum salutiferæ eruditionis vertamus. In Leuitico quoque primitias mellis, id est, dulcedinem humana eloquentiae Domino iubemur offerre. Magi quoque tria munera obtulerunt Domino, in quibus nonnulli tres Philosophiæ partes volunt intelligi.*

AF. 7.
Dan. 1.
Exod. 3.
11.
Leuit. 2.

Postquam hæc & alia huius generis Gratianus disse-
ruisset; mox eandem sententiam Canonibus firmare ag-
greditur; ex quorum numero primus. *Turbat acumen le-
gentium, & deficere cogit; qui eos à secularibus litteris modò æsti-
mat prohibendos: in quibus, si qua inuenta sunt utilia, quasi sua
sumere licet. Alioquin nec Moyses, nec Daniel sapientia vel lit-
teris Aegyptiorum paterentur erudiri, quorum tamen superstitiones
simul & delicias horrebant. Nec ipse Magister gentium aliquos
versus Poetarum suis vel scriptis indicasset, vel dictis. Eodem
pertinent C. si quis, & C. qui de mensa. Et C. de quibusdam, manda-
tur, ut Magistri & Doctores constituatur, qui studia litterarum, li-
beraliumque artium dogmata assidue doceant. Cur ad hæc & hu-
ius classis similia Prædicantes oculos non aperiunt? Cur
obiectiones arripiunt; nec ad responsiones animum ad-
uertunt? Sed impostores non essent, si fraudibus sepositis,
candide & sincerè agerent.*

Ad hæc & ipsæ seu Constitutionem Apostolicam supra al-
latam,

latam, Respondeo, eam fide iam firmata, & Ethnicismo ex
mortalium animis penitus abolito, desuisse: non enim pe-
riculum est, ne quis iam lectione librorum gentilium in er-
rores eorundem incurrat; nimis namque manifesti sunt, ut
hac tanta luce nemini imponere queant. Etsi ne Aposto-
licis quidem temporibus, singulis indiscriminatis lectione
gentilium librorum vetita videtur, sed iis duntaxat, qui
necdum sat altas radices in Christiana religione egerant:
id enim indicant verba illa: *Quæ quidem homines leues à recta
fide detorquent.*

Ad Canonem Concilii Carthaginensis, & alios re-
spondeo, nec prohiberi, nec reprehendi decretis illis li-
brorum gentilium lectionem, sed nimiam, & turpem quo-
que lectionem; & eam, quæ solius voluptatis causa instituitur,
ita ut quæ potioris sunt momenti, diuinoque cultui man-
cipatos magis decent, negligantur & fastidiantur, tanquam
horrida & incompta, aut delectationis expertia; quo pacto
S. Hieronymus M. Tullii libros euoluisse fertur: *Secu-
lares litteras, inquit Gratianus, quidam legunt ad voluptatem,
poetarum figmentis, & verborum ornatu delectati: quidam verò ad
eruditionem eas addiscunt; ut errores gentilium legendo delectentur;
& utilia, quæ in eis inuenerint, ad usum sacra eruditignis deuotè
conuertant. Tales laudabiliter seculares litteras addiscunt. Ideo
prohibetur Christianus fragmenta legere Poetarum, inquit Isido-
rus, quia per oblectamenta inanum fabularum mentem excitant ad
incentiuam libidinum. Qui Canon ad lasciuos poetas pertinet,
de quibus suo loco copiosius à nobis disputabitur.*

Porro, cur Christiani Ethnicorum libros versent &
perlegant; multas causas adducunt cum alii, tum Nicepho-
rus, licet non tam ex sua, quam ex veterum & melioris no-
tæ Auctorum officina; Agens enim de edicto, quo Iulia-
nus Apostata Christianæ fidei addictos à lectione Orato-

Vide Ioan.
Turrecrè.
ad d. 37.
Can. Episc.
copus.

Vide S.
Hier. epist.
22, ad Eu-
stoch. ca. 13.
Et Apolog.
1. contra
Ruf. cap. 7.

Isid. lib. 3.
de summo
bono, ca. 13.
d. 37. C.
Ideo.

Niceph. li.
10. cap. 26.
Lege Epist.
84. S. Hie-
ronymi ad
Magnum
Oratorem.

rum & Poëtarum Græcorum arcuit; & de utroq; Apollinari, qui rem Christianam oratoria & poëtica sua facultate insigniter promouerant, sic scribit: *Apollinarium studium quod Christianismo impenderunt, reicere, & Christianos rursus Græcas disciplinarum institutiones in manibus versare, vix quispiam religioni nostræ commodum esse existimauerit: quod Græci libri detrimentum nobis afferant; deorum multitudinem, fabulas & mendacia docentes. Aduersus obiectionem istam statim responsum nostrum afferemus. Doctrinam Græcorum neq; Christus ipse, neq; eius discipuli videntur vel recipendam esse ut bonam, & diuinitus inspiratam, vel reiciendam, ut noxiam & incommodam censuisse. Atq; id non sine providentia Dei factum esse opinor. Non pauci enim apud Græcos Philosophi non longè à cognitione Dei abfuerunt. Declarat id quod nonnulli præstantibus libris aduersus Epicuri sectatores pugnarunt, qui nullos deos esse asseruit, omniaq; fortuito & sua sponte existere sensit, & mundum nulla providentia regi aperte docuit. Eos illi redarguendo & inscitiam eorum euertendo confutarunt: Proindeque non exiguam utilitatem nobis, qui veritatem rectæ pietatis sequimur, attulerunt, &c. Et vna quidem ratio nostra sic habet.*

Altera verò illa est: Seruatoris dicta, & diuinitus inspirata Scriptura admirandæ quidem prorsus doctrinæ sunt & institutiones, rectam fidem, & religionem veram nobis tradentes. Fidem insuper Deo gratam studiose exhibent. Minime verò nos differendi docent artem, ut satis idonei simus quum velimus, tempore flagitante pro eis fortiter aduersariis resistere, easq; colluctando defendere. Porro suis ipsis armis hostem ferire strenui admodum & fortis viri est. Id verò ipsum Christianis ex lucubrationibus, quas Apollinares reliquerunt, satis addiscere minime licuisset. Quod quum certò Iulianus sciret, ne Christiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege sancit. Non etiam ignorabat, fabulas ethnicas, famam & gloriam ipsius obscuraturas, criminationis causam aduersus eum allaturas: quas etiam Socrates inter Græcos Philosophos præcipuam laudem conse-

cutus, quum nihili faceret, veluti adulterare sacra Græcorum, & novos Deos inferre inciperet, condemnatus est.

Tertia ratio nostra hæc est: Spectatos numularios nos esse diuinum oraculum iubet, & ut pulcherrimum quodque ex rebus omnibus diligentes, quod malum est, abiiciamus; quod bonum autem disquiramus, atque inuentum retineamus. Attenti quoq; præcipue vestimus, ne quis prædam è nobis agat, per inanem & vanam Philosophicorum dogmatum seductionem. Id autem quomodo perspicere possimus, nisi illorum subeamus arma? Non equidem ut eis vsurpatis eadem, quæ illi sentiamus, sed ex abundantia, suis contra eos potius vitamur telis. Et malum quidem auersemur, quod verum autem & opportunum est legentes, cautè recipiamus. Vbiq; enim aliquid boni est, ipsius veritatis id est. Quod si quis accuratiore persuasione nos hæc contorquere atq; affectatè dicere arbitretur, illud mihi consideret velim; ipsum diuinissimum Paulum non solum Græcis doctrinis nobis non interdixisse, sed etiam alicubi in epistolis suis, verbis earum usum esse, ut qui eas quoq; attigerit. Videtur sanè multa, quæ à Græcis sunt dicta, didicisse. Nisi enim Epimenidis Cretensis oracula legisset, viri sacra & caeremonias instituentis, quomodo versum illum protulisset?

Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri. Unde etiam hemistichium illud sumpsisset:

Τὸ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. Ipsius enim & genus sumus.

Si Crati Astronom. Παινομένη, librum non attigisset? Sed illud Corruptum bonos mores colloquia praua.

satis indicat eum in Euripidis fabulis libenter versatum fuisse. Id quod itidem ante illum Solomon in eadem sententiam dixit. Verum quid opus est pluribus hanc rem persequi? Iam inde enim ab initio, veluti consuetudine & studio eo non interdicto, viri sancti favore & gratia Spiritus locupletes, & Ecclesiæ nostræ doctores insignes, à tenera ipsa ætate ad senectutem usq; sedulo Græcorum libros legunt: partim ad linguam sermonemq; expoliendum, & mentem ex-

arcendam. Partim ut ex rebus deterioribus id, quod inesse boni colligerent. Quare illud etiam sunt assequuti, ut recte Græcos in eo, quod à decoro exciderunt, & per errorem lapsi sunt, damnare possent. Indicat hoc Basilius Magnus, & Ioannes, qui propter eloquentiæ suauitatem Chrysothomi nomen accepit; & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis disciplinis in oratione funebri de Magno Basilio tractat. Equum sanè est visum, eum locum tempestiuè huic operi ad ea, quæ agimus comprobanda inferere. Satis namque apparet, non ipsum solum optimè in eis disciplinis eruditum esse: sed alios quoq; illum, ad eas discendas hortari, simulq; iniuriarum eos accusare, qui cruditionem Græcam affectantibus obstant. sic enim scribit.

Omnes, opinor, qui saniore mente sunt, hoc confiteri, doctrinam inter ea, quæ nobis sunt bona, præcipuam esse. Non istam solum præstantiorem nostram, quæ elegantiam ostendit, & orationis omnem negligens, salutem vni & rerum intelligendarum pulchritudini inhaeret: sed externam etiam illam quam multi Christiani perinde atq; insidiatricem, fallacem, & longius à Deo abducentem, contemnentes despuunt, peruersa sanè & periculosa persuasione. Quemadmodum namque cælum, terram, aërem & quæcunque in his sunt, quamuis homines nonnulli malè ea accepta, quæ Dei essent opera, pro Deo coluerunt: propterea tamen non despiciunt: sed quantum utilitatis habent ex eis ad vitæ usum percipimus: quod verò noxium est in eis fugimus: neq; quod stulti faciunt aduersus creatorem creaturam ipsam quasi ad rebellionem commouemus: verum ex rebus conditis conditorem deprehendimus, & quod D. Paulus ait, in captiuitatem redigimus intelligentiam omnem in Christum. Ac sicuti ignem, alimentum, ferrum, atq; alia per seipsa quidem vel utilia, vel incommoda maxime esse ignoramus: Sed de eis pro eo atq; hominibus illis, qui eis vtuntur, videtur, iudicamus. Quum etiam in reptilibus feris quedam sint, quæ utiliter ad salutem pharmacis, & remediis miscemus. Sic quoq; ex disciplinis istis, quod ad veritatem inqui-

inquirendam, & iudicium acuendum, nec non ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autem ad demones ipsos, & ad perditionis profundum deducit, despuentes reiecit: propterea quòd ex eis rebus in veræ pietatis studio non itidem adiuuemur: eo pacto meliora ex deterioribus addiscentes, & imbecillitatem illorum in robur doctrinæ nostræ conuertentes. Non igitur contemnenda est doctrina liberalior, propterea quòd hoc sic quibusdam faciendum videtur: sed prauis atq; ineruditis, qui in ea sunt sententia censendi sunt, qui alios omnes sibi similes esse velint, ut in communi sui similibus frequentia latere, & incitiæ suæ reprehensionem effugerent valeant. Hæc D. Gregorius. Basilius verò Magnus non solum doctrinam Græcorum discere permittit, sed etiam præclaro libello maxime hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Græcis disciplinis utilitatem capere possint.

At quod, ut refert Ioannes Diaconus, & ex hoc Iuo, S. Gregorius Magnus omnes omninò Pontifices à lectione librorum gentilium inhiuit, probabiles consilii sui causas habuit. Desiderium certè Galliarum Episcopum merito reprehendit; qui nonnullis Grammaticam explicabat; quasi Episcopo tantum sit otii à negotiis sui muneris, ut Grammaticis tricis extricandis vacare possit: etsi Glossa apud Gratianum, & ipse Gratianus existimant, Desiderium istum, eò dici Grammaticam exposuisse; quòd in Ecclesia peritiam sæcularis literaturæ ostentaret; fabulasque poetarum in prædicatione sua moraliter exponeret.

Verum, ut ad Canonem Concilii Carthaginensis reuertamur, quod Episcopis facultatem concedit, ut pro necessitate aut occasione libros Hæreticorum euoluant, id indicio est, primum, libros hæreticos promiscuè omnibus non fuisse permisos. Secundò, semper aliquos in Ecclesia fuisse, quibus hæc facultas euoluendi hæreticos libros concessa fuerit.

Ioan. lib. 3.
de vita S.
Greg. ca. 33.
Iuo 4. p. cao
165.
S. Gregori.
9. epist. 48.
Ioan. Diacon.
loc. cit. Iuo
p. 4. ca. 161.
& p. 5. cap.
199. Grat.
d. 86. C. 1.
multa.
Burch. lib.
1. cap. 97.

Clem. lib.
6. constit. c.
16.

Interdixerunt etiam Apostoli lectione librorum hæreticorum, qui nomine Apostolorum falso prænotati circumferebantur. *Hæc omnia, inquit, scripsimus vobis, ut scire possitis, qualis sit nostra scientia, & ne libros, quos impij nostri nominis inscriptione, munierunt, approbetis, neque enim nomina Apostolorum attendere debetis, sed naturam rerum, & sententiam nunquam à recto deflexam. Scimus enim Simonem & Cleobium venenatos libros nomine Christi & discipulorum eius composuisse, quos ad decipiendum eos, qui Christum & nos seruos eius dilexerunt, circumferunt. Atque etiam priscis temporibus quidam libros Apocryphos scripserunt Moyses, Enoch, Adam, Esaiæ, David, Eliæ, & trium Patriarcharum, libros dico pestiferos, & veritatis inimicos. Tales nunc libros ediderunt infames Hæretici, quibus calumniatur creatio nem mundi, nuptias, providentiam, procreationem liberorum, legem, Prophetas, scribuntque in his ipsis nomina quedam barbara, ut illi quidem aiunt Angelorum, ut autem vera fateamur, demonum potius, quorum instinctu & afflatu ista scripserunt. Fugite ergo horum doctrinam ne supplicij eorum, qui ista ad fallendum fideles & probos Domini seju discipulos scripserunt, participes efficiamini.*

Can. 59.
edit. Hel-
land.

Exstat eorundem Apostolorum de iisdem libris Canon talis. *Ἐπεὶ τὸ ψευδὲς ἐπιγράφει τῶν ἀποστόλων βιβλία ὡς ἄγια ἔχει τῆς ἐκκλησίας. Διημοσιῶν δὲ τῶν λύμνητῶν λαῶν καὶ τῶν κληρῶν, καθὰ τὸ γέγραπται. Si quis ab impijs falso inscriptos libros in Ecclesia publicat ad perniciem populi & cleri, deponatur.*

CAPVT VI.

Edictum Constantini Magni aduersus libros Arii & Arianorum.

MENIAMVS ad Imperatores Christianos. Et quidem primò ad Constantinum Magnum, qui Arii libros igni addidit: *Imperator non Arium solùm multauit exilio, inquit Sozomenus, verum etiam Episcopis omnibus & po-*

Sozom. lib.
1. ca. 20.

& populis edictum scriptum misit, ut tum illum, tum eius opinionis fautores, impiorum numero duceret, & si qui liber reperiretur ab illis scriptus, in ignem conicerent, quo neq; ipsius, neq; opinionis, cuius auctor fuerat, vllum monumentum extaret. Quod si quis aliquem librum eius occultare deprehenderetur, ac non illico in publicum productum incenderet, ut capitis muldaretur supplicio. Quinetiam epistolas ad ciuitates singulatim scriptas misit, quibus Arium, eiusque fautores damnabat. Theophanes in Chronico de Constantino Magno. statuit *πρὸς Φουλανὸς αὐτῶς ὀνομαζέσθαι, καὶ τὰ συγγραμματα αὐτῶν κατακαίεσθαι καὶ οὐ μὴ τὰ το ποιεῖν τὰς θανάτῳ δαμνῶν.* ut Ariani vocarentur Porphyriani, eorumque libri comburerentur, quiq; secus agerent, capitali supplicio afficerentur.

Reperitur apud Socratem Constantini edictum his verbis conceptum: *Victor Constantinus Max. Aug. Episcopis & populo. Cui Arius scelestorum & impiorum hominum consuetudine imitetur, eandem cum illis ignominia & turpitudinis nota merito subire debet, quæ admodum Porphyrius capitalis pietatis hostis, qui nefarios libros contra religionem Christianam edebat, mercedem dignam laboribus cepit, & eius modi quidem, ut apud posteriora secula non ipse solùm maximis probris vexatus fuerit, & turpissima infamiae labe aspersus, verum etiam impia eius scripta deleta penitus & extincta: sic etiam visum est, Arium & eius sectatores, Porphyrianos nuncupare; ut quorum secuti sint mores, eorum etiam nomen habeant. Quinetiam, si quod opus ab Ario scriptum reperiat; illud cremandum esse; vti non modò execrabilis eius doctrina tollatur funditus, sed etiam nullum monumentum eiusdem omnino relinquatur ad posteritatem. Illud etiam mandamus, ut si quis librum ab Ario compositum occultasse deprehensus sit, & eum non statim in medium adductum igne combusserit, morte muldetur, nam mox ut comprehensus fuerit, capite muldetur. Deus vos seruet incolumes. Edicta hæc aduersus Arii libros edidit Costantinus, ex eplo ipsius Synodi Nicene, quæ non modò Arium dånauit, sed, ut ait Niceph. idem anathema in voces quoq; hæreseos eius exten-*

Socrat. l. 1.
cap. 6.
Hist. Trip.
lib. 2. c. 35.

Nicephor.
lib. 8. c. 18

eius exten-

Socrat. lib.
1. cap. 6.

extendit, & in librum, quem ille contra pietatem compositum Thaliatam inscripserat, cuius stylus & elocutio, sicuti ex scripto ipso cognoui, simplex & dissoluta, Sotadisq; Poeta cantilenis per similis fuit. Ac præterea, si quod aliud eius, aut sectatorum eius inueniretur scriptum, ut idigni mandaretur.

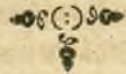
Sozom. lib.
7. cap. 12.
Theod. lib.
1. hist. ca. 7.
Aimoin
lib. 3. c. 77.
Appen. ad
Greg. Th.
ron. cap. 8.

Qua ratione Arianas chartas tractare oporteret, docuit nos suo etiam exemplo Theodosius Magnus: Formulas enim, quibus Ariani, Eunomiani, Macedoniani suam perfidiam explicabant, sibi oblatas discerpit, & in frustra comminuit, ut auctor est Sozomenus. Quod prius itidem factum à Patribus Concilii Nicæni Quinetiam fidei formulam, quam composuerunt (Ariani) Concilio proposuerunt, inquit Theodoretus, quæ simul ac perlecta fuit, quoniam omnes eam *ὁμοῦ καὶ κίβδηλον*, spuriam & adulterinam esse aiebant, illico discerpta est. De optimo Gotthorum Rege Recharedo hæc Aimoinus: Omnes libros sectæ Arianae apud Toletum vno in loco adunari præcipiens igne cremavit, & Gotthos ad veræ fidei unitatem adduxit.

Euseb. lib.
3. de vita
Constant.
cap. 61, 62.

Sed ad Constantinum oratio se recipiat, qui præterea Nouatianos, Valentinianos, Paulianos & Cataphrygas grauisimo edicto proscripsit, eorumque conuentus vetuit, & templa dirui mandauit. Exstat edictum apud Eusebium, qui eadem lege decretum ait; ut libri hæreticorum diligenter inuestigentur. Qua Imperatoris seueritate non pauci hæreticorum territi, ad sanio rem mentem reuertuntur, licet in ipsis edicti verbis, prout referuntur ab Eusebio, non fiat mentio

librorum.

CA-

CAPVT VII.

Libri Eunomiani, Aetiani, Eutychiei & Apollinari-
ani interdicti.

Ari seueritate prohibiti sunt libri Eunomiani Codices sanè eorum scelerum omnium doctrinam ac materiam continententes, inquit Imperator, summa sagacitate mox queri ac prodi exserta auctoritate mandamus, sub aspectibus iudicantium mox cremandos. Ex quibus si qui fortè aliquid, qualibet occasione vel fraude, occulta se, nec prodidisse conuincitur, sciatur, se velut noxiorum Codicum, & maleficii crimine conscriptorum retentorem capite esse plectendum. Hæc lex. Præter cæteras causas, quibus adductus Theodosius Magnus Eunomium in exilium eiecit, hæc etiam vna erat, quod, ut inquit Socrates, libros abs se editos palam ostenderat. adeò detestabatur pius Imperator impii Eunomii scripta. Epistolas Aetii damnauit Synodus Constantinopolitana prima ut scribit Theodoretus & Hist. tripart.

Lib. 16.
cod. Theo.
L. 16.

Socrates
lib. 2. c. 20.
Theod. li.
2. cap. 28.
Tripart. l. 3. c. 43.

Libros Eutychiei & Apollinarii proscripserunt Imperatores Valentinianus & Marcianus his verbis: Nulli insuper Eutychiei, vel Apollinarii, publice vel priuatim conuocandicætus, vel circulos contrahendi, & de errore heretico disputandi, ac peruersitatem facinorosi dogmatis adserendi tribuatur facultas. Nulli etiam contra venerabilem Chalcedonensem synodum liceat aliquid vel dictare, vel scribere, vel edere atq; emitte, atq; aliorum dicta vel scripta super eadem re proferre. Nemo huiusmodi habere libros & sacrilega scriptorum audeat monumenta seruare. Quod si qui in his criminibus fuerint deprehensi, perpetua deportatione damnentur. Eos verò qui discendi studio adierint de infauista hæresi disputantes, decem librarum auri, quæ fisco nostro inferendæ sunt, iubemus subire dispendium. Vltimo etiam supplicio coërceantur, qui illicita docere tentauerint. Omnes verò huiusce-

L. Quirun.
que. C. de
Hæret.
Exstat in
Concil.
Chalced.
sub fin.

F

modi

modi chartæ ac libri, qui funestum Eutychetis scilicet & Apollinariis complexi fuerint dogma, incendio concrementur, ut facinorosa peruerſitatis veſtigia flammis combuſta depereant. Equum namque eſt, ut immaniſſima ſacrilegia par pœnæ magnitudo percellat, ſcientibus moderatoribus provinciarum, eorumq; apparitoribus, deſeſorib; etiã civitatum, quod ſi ea quæ legiſ huius religioſiſſima ſanctiõne cuſtodienda decernimus, aut neglexorint, aut aliqua permiſerint temeritate violari, denarũ librariũ auri multa fiſco noſtro inferre cogantur, inſuper etiam exiſtimationis ſuæ periculũ ſuſtinebũt. Dat. Conſtantinop. Id. Aug. Conſtantio & Ruſſo COSS.

Vide Syn.
Chalced.
lib. 3.

Eoſdem Eutychianos libros interdixerunt idẽ Imperatores alio edicto; in quo præter cætera, hæc: Cõperimus præterea quedã eos in contumeliam religionis & invidia venerabilis ſynodica definitionis fuiſſe mentitos, conſcriptisq; libris, & chartarum tomis plura finxiſſe, quæ eorum inſaniam aduerſus veram fidem aperte ſignarent; atq; ideo præcipimus, ubicunq; huiusmodi ſcripta reperta fuerint, ignibus concremari. Eos verò, qui vel ſcripſerint, vel aliis legenda tradiderint, docendi ſtudio vel diſcendi, cenſemus deportatione puniri. Docendi etenim hanc inſauſtam hæreſin, ſicut pridem edictis Serenitatis noſtræ continetur, omnibus adimimus facultatem, quia ultimo ſupplicio coërcebitur, qui illicita docere tentauerit. Eos verò qui diſcendi ſtudio audierint ſcelerata differentem, decem librarum auri multa compeſcimus. Ita enim materia ſubtrahetur erroris, ſi peccatorum & doctõr deſuerit, & auditor. Hæc Imperatores.

Nyſſ. in vi.
de E.
phram.

Festium porrò eſt quod cum codice quodam Apollinariſ Hæretici egit magnus ille Ephrẽm. rem his verbis refert S. Gregorius Nyſſenus. Apollinarium leuem, imò dementem atq; inſanum nuncupabat: qui res novas moliens, multa impia, ſcripturæq; ſacræ aduerſantia duobus comprehenſa libris, e ſuo eructans ventre, admodum inſulſe ac temerè proloqueretur. Illos

verò libros, cuidam quam in delitiis habuiſſe ferebatur, ſamina adſeruandos cõmiſerat. Quæ cũ magno innocuiſſent Ephrẽm, ipſe ei uſde ſe opinionis eſſe conſingens, feminã quæ libros cuſtodiebat, adiit: & de ſe, quis ſit, & quã fauſta ei ex eremo adſerat, patefecit. Nonnullaq; forte id genus alia adiciens, tandem rogat, ut Præceptoris ſibi ſcripta publicæ vtilitatis cauſa exhibeat, ut nobis ſcilicet, quos tunc hæreticos vocabat, repugnare commodis poſſet. Quibus capta verbis femina, eumq; ex illis vnũ, qui Apollinariũ ſuſtinerent partes, reputã, libros præbuit, eos tamẽ ſibi celeriter reſtitui deprecans. Cæterum magnus hic Iacob dementè ſupplantans Eſau, ac flagitiõſa illa primogenita rapiens, prudẽter oppreſſit. Nam piſcis glutino omnes illi nens, ita ſolum folio connexuit, ut cum pars vna ab altera ob firmam coniunctionem planè ſeiungi nequiret, in vnã quaſi tabulam ſinguli libri apparerent redacti. Sicq; eos mulieri, à qua commo-datò acceperat, reddidit. Quæ quidem artiſcii ei긯 modi, uti mulier, ignara, cum formam eorundem exteriorem ſaluam cerneret, quid intrinſecus eſſet, diligentius inſpicere neglexit. Dies verò haud ita multi elapſi erant, cũ orthodoxis quibusdam deſertur ſanctua ſenex, qui Apollinarium acciuſſet, & cum eo ſermones contuliſſet. In iudicium itaq; vocatus, impius illis libris fretus ad ſtatutum diem venit. ac dicere quidem pro ſe, quod graui iam premeretur ſenio renuit: poſtulauitq; ideo ſibi proferri libros, ut ex illis reſpondere poſſet, atque contradicere. Cũ ergo iſtius delatoris ſocii frementes in medium libros produxiſſent, inuoſeratus ille dierum malorum iniuſtitia iudex, vnũ ex iis in manus ſumens, aperire atq; explicare nitebatur. Sed quod glutino vinctus non cederet, ad partem ei긯 mediam aperiendam eſt aggreſſus; eamq; ipſam eodem conglutinatam modo inuenit. Quare iua illa, ex priori libro frustratus ſpe, ad alterum ſe contulit. Quem quidem totum ita firmiter connexum cernens, ut proſus explicari nequiret, tanto rubore atq; pudore ſuffuſus eſt, animoque uſque adeo perturbatus, ut ex eo conſeſſu abiens, quaſi mentis atque

consilii inops, & exanimatus, in morbum prolapsus sit, illamq; ignominia notam ita agrè ac moleste tulit, ut parum admodum abfuerit, quin cum mortem obiret. Hæc de præclarissimo factò S. Eremitæ Ephræmi Nyssen; Ex quo liquidè apparet, quò loco S. Ephræm libros hæreticos habuerit.

CAPVT VIII.

Libri Manichæi interdicti & proscripti.

Lib. 1. Cod. Iust. tit. de hæret. L. 16. edit. Conti,

IN constitutione Græca hæc de libris Manichæorum sanciantur: *ὁ ἔχων βιβλία μανιχαϊκά, καὶ μὴ φανερῶν αὐτῷ ἵπτι τὸ καυθῆναι, τιμωρεῖται.* Qui habet libros Manichæos, nec manifestat, ut comburatur, punitur.

Eorundem Manichæorum libros prohibuit, flammisq; addixit Leo Magnus Pontifex, de quo hæc S. Prosper in Chronico: Hoc tempore plurimos Manichæos intra urbem latere diligentia Papæ Leonis innotuit, qui eos de secretis suis erutos, & oculus totius Ecclesiæ publicatos, omnes dogmatis sui turpitudinem & damnare fecit & proderè, incensis eorum codicibus, quorum magnæ moles fuerunt interceptæ. Quæ cura viro sancto diuinitus, ut apparet, inspirata, non solum Romanæ urbi, sed etiã vniuerso orbi plurimum profuit: siquidem confessionibus in Vrbe captorum, qui Doctores eorum, qui Episcopi, qui vè Presbyteri, in quibus prouinciis vel ciuitatibus degerent, patefactum est; multiq; Orientalium partium sacerdotes industriã Apostolici Rectoris imitati sunt. Hæc S. Prosper, quæ ex parte ab ipso S. Leone litteris sunt p̄dita, sic n̄ scribit ad Turibiũ: Quam (Manichæorum turpitudinem) est eloqui erubescimus, sollicitissimis tamẽ inquisitionib; indagatã, & Manichæorum, qui comprehensi sunt confessionibus, detectam, ad publicam fecimus peruenire notitiã, ne vllò modo posset dubiũ videri, quod in iudicio nostro, cui non solũ frequentissima præsentia sacerdotum, sed etiã illustrium virorũ dignitas, ac pars quædam senatus ac plebis interfuit, ipsorũ, qui omne facinus perpetrarant, ore referatum est.

Cæte-

Cæterum hæc tanti Pontificis diligentia excitauit non solum Episcopos, sed & ipsos Imperatores aduersus Manichæos. Seuerissimam enim legem in illos promulgarũ Theodosius & Valentinianus, cuius inicitium hoc. Superstitio paganis quoq; damnata temporibus, inimica publicæ disciplina, & hostis fidei Christianæ ad excidium sui clementiam nostram non immerito prouocauit: Manichæos loquimur, quos ex ecrabiles, & toto orbe pellendos omnium retrò Principum statuta iudicarunt. Nec dissimulationem crimina nuper detecta patiuntur; quæ enim & quàm dictu, audituq; obscæna iudicio beatissimi Papæ Leonis coram senatu amplissimo, manifesta ipsorum confessione, patefacta sunt? Ad eò, ut eorum quoq; qui diceretur Episcopus, & voce propria proderet, & omnia scelerum suorum secreta perscriberet.

Eosdem Manichæos Symmachus primus, Pontifex Romanus ab vrbe expulit, eorumq; libros ante fores Constantinianæ Basilicæ combussit; quod & ab Hormisdæ primo huius nominis factum, ut Anastasius Bibliothecarius in vtriusq; vita scriptum reliquit. In vita Gelasii Pontificis apud Anastasium hæc leguntur. Huius temporibus inuenti sunt Manichæi in vrbe Roma, quos exilio deportari præcepit, quorum Codices ante fores Basilicæ sanctæ Mariæ incendio concremauit.

De Persarum Rege Quando seu Cabade hæc Zonaras in Iustino Thrace. Quodus Manichæos sua ditionis omnes occidit, eorumq; Episcopum & libros combussit; quod vnum ex filiis suis in detestandam illam hæresin, pellexissent. Factum hoc refert Theophanes in Chronico his verbis: Καὶ ἐξέπεμψε σάκρας εἰς πᾶσαν τὴν ἰσθμὸν αὐτῶν γῆν, ὥστε τὸν δολοφόνον μανιχαῖον ἀναιρέειν καὶ πύρκαυσον γενέσθαι, καὶ τὰς ὑποστάσεις αὐτῶν εἰς τὰ βασιλικὰ τιμῆα εἰσχωρῆσαι, καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν καίρειν. Litteras mihi in emnem suam ditionem, ut vbiunq; Manichæus re-

Exstat hæc Consti. inter alias ad finem Cod. Theo,

periretur, statim de medio tolleretur, & exureretur, ut quo facultates eorum in aerarium regium inferrentur, librique flammis traderentur.

Petrus Siculus, in Commento de Manichæis.

Scribit quoque Petrus Siculus, sub Constante Heraclii nepote, multos ex Manichæis fuisse ultimo supplicio affectos, ac propterea Constantinum Manichæorum in Armenia Antesignanum, timore pœnarum, scripta Manichæorum abieciisse: *Hoc siquidē ad cætera sua egregia facinora, inquit Siculus, diuini atq; orthodoxi Imperatores addiderūt, ut Manichæos Montanosq; capitali sententia puniri iuberent, eorumq; libros, quocunque loco inuenti essent flammis tradi; quod si quis vspriam eosdem occultaſſe deprehenderetur, hunc eundem mortis pœna addici, eiusq; bona in fiscum inferri.*

S. August. li. 2. de Aduersu cū Felice. Idem de varura boni, cap. 47.

Tēpore S. Augustini adēpti sunt omnes Manichæi codices Felici Manichæo, & sub publico sigillo custoditi, ut scribit S. Augustin. qui post acrem disputationis conflictum Felicem hunc ad detestationem Manichæi feliciter induxit. Idē S. Augustinus, detestabilem quendam Manichæorum morem execrans, ait eum aliundē non manare, quàm ex Manichæorum libris: *Manifestum est, inquit, quia hoc etiam si isti nō faciunt, de ipsorum libris hoc faciant, quot quot faciunt. Quid consilium? Abuciant ergo libros, si crimen exhorrent, quod committere coguntur, si libros tenent; aut si non committunt, mundum viuere contra suos libros conantur. Quocirca mirari nō debent hodierni sectarii, si orthodoxus magistrat⁹ libros hæreticos non modo vetet, sed & retinere volentibus, eripiat. Prisci id moris est, & ab oībus p̄bis laudati, cum libri isti non ex alia, quàm ex Diaboli officina prodeant. Ipse enim est, quo Magistro hæretici falsa, sacrilq; litteris aduertantia sensa extogitāt, & excogitata chartis mandant. Queritur, inquit Tertullianus, à quo intellectus interpretetur eorum, quæ ad hæreses faciunt? A Diabolo scilicet, cuius sunt partes interuertendi veritatem.*

Illud

Illud admiratione dignum est; quod Manichæi eorumq; libri non modo Christianis Imperatoribus; sed & ipsis truculentissimis tyrannis Diocletiano & Maximiano intolerabiles, digniq; p̄scriptione visi sunt: Superest adhuc edictum hoc in Manichæos beneficio Petri Pithœi, ex quo illud exscripsit Illustris. Baronius. Meminit eiusdē ex Codice Gregoriano Cuiacius, inter cætera sic edicunt Imperatores: *Iubemus auctores quidem ac principes vna cū abominandis scripturis eorum seueriori pœna subiici, ita ut flammis ignibus exurantur. Et ad hoc edictum alludunt verbis paulò antea adductis Theodosius & Valentinianus, cum Manetis sectam vocāt superstitionem paganis quoq; damnatam temporibus.*

Pith. in Moſaic. & Rō. leg. collect. tit. 15, Bar. tom. 2. Anno Ch. 287, Cuiac. in paratit. 1. lib. Cod. tit. 5.

CAPVT IX.

De libris Porphyrii & Nestorii rogo adiudicatis.

ADuersus Porphyrii & Nestorii libros hanc legem vulerunt Theodosius & Valentinianus: *Decere arbitramur nostrum Imperium, subditos nostros de religione monere. Ita enim & pleniorē adquiri Dei ac Saluatoris nostri lesu Christi benignitatem possibile esse existimamus, si & nos pro viribus ipsi placere studuerimus, & nostros subditos ad eam rem instituerimus. Sancimus igitur, ut omnia quacunque Porphyrius sua pulsus insaniam contra religiosum Christianorum cultum conscripsit, apud quemcunque inuenta fuerint, igni mancipentur. Omnia enim prouocantia Deum ad iracundiam scripta, & impias mentes offendentia ne ad aures quidem hominum venire volumus.*

Cod. Iust. de summ. Trini. L. 3. edit. Cōt. Synod. Ephel. tom. 5. cap. 19.

Præterea sancimus, ut qui affectant impiam Nestorii opinionem, vel nefariam eius doctrinam sectantur, si Episcopi aut clerici sint, ab Ecclesiis eiciantur; si laici, anathematizentur; secundum ea, quæ iam à nostra diuinitate sunt constituta. Licentiam habituris orthodoxis quicunque voluerint secundum nostram legislationem absque metu & damno ipsos indicare & accusare.

Tertull. de script.

Quo-

Quoniam verò peruenit ad pias nostras aures, quod quidam doctrinas quasdam conscripserunt, & exposuerunt ambigue, & non per omnia congruentes expositæ orthodoxæ fidei à sancta synodo sanctorum Patrum, qui Nicææ & Ephesi conuenerunt, & à Cyrillo, piæ memoriæ, qui fuerat magnæ Alexandria ciuitatis Episcopus, iubemus, facta huiusmodi scripta, siue antea, siue nunc, comburi & perferissimo interitui mancipari, ita vt in nullius cognitionem venire possint. His qui talia scripta, aut tales libros habere aut legere sustinuerint, vltimum supplicium experturis. Hæc Imperatores anno Christi 448. ex Chronologia Baronii.

Sed quod ad libros Porphyrii attinet; non videntur fuisse primi, qui impii Porphyrii scripta promulgato edito prohibuerunt. Nam Constantinus Magnus in edito aduersus Arium satis indicat, libros Porphyrii iam antea fuisse proscriptos, & interdictos, Sed à quo, si non ab ipso Constantino? etsi mihi non compertum, vbi nam hæc lex extet, si exstat; nisi fortè Constantinus illis suis verbis respexit ad interdictum Episcoporum, qui libris Porphyrii nigrum Theta præfixerint, aut ad consuetudinem Christianorum, qui communi consensu non secus ac iussi à lege, libros illos detestati sunt, & vbi cunque reperirentur voracibus flammis, ablumpserint. Porro supradictæ legis meminerunt etiam Euagrius, Nicephorus & Photius in Nomocanone.

Euagr. lib.
1 cap. 12.
Niceph. li.
14. cap. 36.
L. Damna-
ro. c. de hæ-
ret. lib. 16.
Co. Theod.
L. vlt.
In cõcil. E-
phes. rō. 5. c.
13. edit. pel.
Lata est
hæc lex an.
Ch. 435. se-
cundū Ba-
ron.

Extat eorundē Imperatorū alia lex antiquior, quā præcedēs aduersus eundē Nestoriū in hæc verba; *Damnato porretosa superstitionis auctore Nestorio, nota cõgrui nominis ei⁹ in iuratur gregalibus, nec Christianorū appellatiōe abueatur, sed quæ admodū Ariani ab Ario, lege diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinē impietatis, Porphyriani à Porphyrio nūcupatur, sic vbiq; participes nefariæ sectæ Nestorii Nestoriani vocetur, vt cui⁹ scel⁹ sunt in deserendo Deū imitati, ei⁹ vocabulū iure esse videantur sortiti. Nec verò impios*

pies libros nefandi & sacrilegi Nestorii aduersus venerabilem orthodoxorum sectam, decretaq; sanctissimi cœtus Antistitum Ephesi habiti scriptos habere aut legere aut describere quisquam audeat, quos diligenti studio requiri, ac publicè comburi decernimus, ita vt nemo in religionis disputatione aliquam supra dicti nominis faciat mentionem, aut quibusdam eorum habendi concilii gratia in ædibus, aut villa aut suburbano suo, aut quolibet alio loco conuenticulum clam aut apertè præbeat, quos omnes cœtus celebrandi licentia priuari statuimus, scientibus vniuersis, violatorem huius legis publicatione bonorum esse coercendum. Dat. III. Kalend. Aug. Constantinop. Theodosio XV. & Valentiniano IV. A. A. COSS.

Cod. Theodof. Dat. III. Nonas August. in Concilio Ephesino, hæc insuper habentur. *Summa proinde illustriq; auctoritas tua curet, vt nostra hæc sanctio omnibus prouinciis, vstitatis editis & promulgationibus primo quoq; tempore nota fiat. Hanc autem legem Romano simul & græco sermone edimus, quò omnes perspicue intelligere queant. Prætereundum autē non est prædictam legem tam in Iustinianeo, quam in Theodosiano Codice mancam & imperfectam sensu esse; Etsi magis in Iustinianeo. Quis enim, considerata sententia & oratione legis, tam obesæ mentis est, qui non videat aliquid ad complementum sensus deesse? Cod. Iustiniani sic habet: *Quæ admodum Ariani ab Ario lege diuæ memoriæ Constantini, ob similitudinem impietatis, Porphyriani à Porphyrio nuncupantur: Sic vbiq; participes nefariæ sectæ Nestorii, Nestoriani vocentur. Quid noui, inquit Tertullianus, si aliqua disciplina de Magistro cognomentum sectatoribus suis inducit? Nonne Philosophi de authoribus suis nuncupantur, Platonici, Epicurei, Pythagorici? Etiam à locis conuenticulorum & stationum suarum Stoici, Academici. Equè Medici ab Erasistrato, & Grammatici ab Aristarcho, Coci etiam ab Apicio. Nec tamen quenquam offendit professio nominis, cum institutione trans-**

Eph. Conc.
Tom. 5. cap.
13.

Cont. sup.
pleuit ex
parte ex
Cod. Theod.

Tertulli.
Apol. 23.

missa ab institutore. Quæ ergo pœna fuisset Nestorii Sectatoribus; si à Nestorio Nestoriani vocati fuissent? potius laudi, quàm probro hanc sibi appellationem duxissent. Ergo Imperatores alio nomine ipsis inuiso & exoso, Hæreticos istos insignire voluerunt. Quod quale fuerit, docet a-

Lib. 16. tit.
5. L. 66.

liqua ex parte lex Codicis Theodosiani his verbis: *Quemadmodum Ariani lege Diuæ memoriæ Constantini ob similitudinem impietatis Porphyriani à Porphyrio nuncupantur; Sic ubiq; participes nefariæ sectæ Nestorii Simoniani vocentur.* Appellatio igitur, qua Nestorij asectas decorari iusserunt Imperatores, nō alia fuit, quàm vt nominarētur *Simoniani* à Simone Maggo, vt cuius scelus sunt in deserendo Deum, seu vt Cod. Theod. Deo, imitati, eius vocabulum iure videantur esse sortiti.

Plenus hæc Imperatorum constitutio Ephesinæ Synodo inserta. *Immutabili lege sancimus, quotquot vsquam gentium execranda opinionis Nestorii sequaces exstiterint, compertique fuerint, eos omnes Simonianorum nomine censendos esse: Equum est enim, qui in odio contemptuq; diuino impietatem Simonis æmulati sunt, vt eandem cum Simone appellationem sortiantur. Quo etiam modo sanctione beatæ memoriæ Constantini, Ariani vocati sunt Porphyriani: eam videlicet ob causam, quod eandem cum Porphyrio impietatem imbibissent: hic enim sermo vi & efficacia veram religionē expugnare conatus, non tam eruditos libros, quàm inscitia sua testes reliquit.*

Syn. Eph.
To. 5. c. 14.

De eodem Simonianorum cognomento Nestorianis imposito hæc prouinciarum præsidis suo in edicto de executione legis aduersus Nestorianos latæ. *Ne, cuiusmodi sint, qualemue sortiti sint appellationē, quempiam lateat, sed huius tragædiæ, quæ exstincta, perpetuæq; obliuioni traditam melius fuerat, auctore vsq; ob oculos propositum habeant, Simonianorum nomine illos vocandos esse decreuerunt grauisimè in illos qui secus appellauerint, aut errori illorū adherere porrexerint, in posterū animaduersuri.* Hæc Præsi-

Præsidis. quia, vt Imperator in sua sanctione dicit, *veneratio cultusq; quem sanctissima religioni iure debem⁹, postulat, vt illos, qui impie ergà diuinum numen affecti sunt, meritis pœnis afficiamus, & nomine, quod prauitati illorum conueniat, eiusmodi appellemus, quo hac infamia notati æternam suorum errorum ignominiam sustineant, atq; vt viui supplicium debitum nō euaserunt, sic mortui dedecore nunquam careant.*

De eadem re sic scribit ipse Theodosius Imperator in lege, qua deceptus à Chrysaphio pro Eutyche aduersus Nestorianos edidit: *Promulgauimus legem, quæ tam prædictum Nestorium, quàm eos, qui ei similia sapiunt, damnat, præcipientes, ne Christiano saltem nomine censerentur, sed vt Simoniani potius vocarentur, quoniam blusphemiam Simonis dilexerunt.*

vide Ath.
3. Conci.
Chalced.

Hactenus lex Theodosii aduersus Nestoriū, quem vt sua quoq; auctoritate Imperator cōdēnaret, petierunt Patres Concilii Ephesini literis in eū finē ad Theodosiū datis, in quibus hæc: *Vestram Maiestatem, inquit Patres, iterū atq; iterū rogatam cupimus, vt vniuersam illam doctrinā è sanctis Ecclesiis submoueri, eiusdemq; libros ubiq; locorum repertos iubeat flammis absumi. Quod si quis vestras sanctiones spreuisse compert⁹ fuerit, ille vestra dominationis indignationem nō absq; formidine, sentiat.*

Ceterum priorem illam Theodosii legem publicarunt Prouinciarum præsidis sua quiuis in Prouincia, addito hoc mādato. *Piissimus Imperator noster, non ignar⁹ legū, iustaq; politia firmamentū Orthodoxam religionē esse, peculiari edicto, omnem impietatis occasionē præcidit; eos quidē qui ea laborant, moderata castigatiōe sanas, cæteris verò omnē honestæ vitæ rationem ostendēs. Qualia ergo aduersus libros Porphyrii, quos ille cōtra sanctam Christianam religionem conscripserat; nec non contra illos, qui nefariam Nestorii doctrinā scriptis propagāt, decreuerit; & quo rursū patet nullū fidei dogma vim ullam obtinere voluerit, nisi illud vnū, qd à factis piissimisq; Episcopis, quondā in ciuitate Nicæa, & postea in*

Conc. Eph.
To. 5. c. 20.

Ephesina una cum veneranda memoria Cyrillo conuenerunt, edictum & receptum est: & qua tandem ratione Irenaeum, qui Tyriorum civitatis Episcopus extitit, exauctoratum velit: id ex praedicta sanctione Graeco sermone posita, clarè disertèq; cognoscetis, ne quis ignoratione in posterum prætexat. Decet proinde omni diligentia isthaec observare, comminationèq; ac indignatione regis literis inserta vsq; ob oculos habere. Lecta sunt haec in Ecclesia Solitariorum, vigesima tertio

Concil. Ephes. tom. 5
cap. 14.

Pharmuti, hoc est, Aprilis, Indictione 4. anno Diocletiani 164. Posteriorè verò legem promulgarunt prouinciarum praesides hoc edicto: Nihil Imperatoribus nostris aequè gratum est, ac iuge pietatis studiū, &c. Quamobrem is qui fidei dogmata ab acten student adulterare, in posterum silentium, mentisq; in melius demutatione indicunt, &c. Ceteris verò, qui insanis Nestorii commentis per deceptione assenserunt, & in erroris sui fomentum tractatus illius habentenus tenuerūt, misereri, quā punire malētes, seuerè denunciant, serioq; praecipunt, vt eiusmodi libros habētes, vel legētes, eos quā primū igno absument penitusq; aboleant, ne illiuscemodi erroris monumenta in repub. obuersantia verae fidei quodcunq; impedimentū adferant: sed nec illos quoq; alios doinceps, aut describi aut legi volunt. Quos etiā initio neminem attigisse longè sapius erat, cum certum exitium lectori parians: Nam quid anima melius? quid fide pretiosius? **U**t utrunq; maiorem in modum per huiusmodi lectionem offenditur. Quandoquidem & animae iudicium obcaecat, & vt ad detiora labatur, sertam occasionem praebet, &c.

Cōci. Chalced. a. 3.
hac legem abrogatū,

Idem Theodosius alio edicto libros Nestorii & Porphyrii denuò vetuit, & rectè licet non rectè, q̄ eadem damnationis sententia perculit scripta Theodoretū iā ad Catholicā fidē regressi; sed nimirū in fraudē inducū fuit Theodosi⁹ ab Eutyechianis, qui Theodoretū pessimis modis oderāt, eò q̄ orthodoxā fidem contra Eutyechianorum vesaniā fortiter assererat. Verba edicti haec sunt: Sed nec habeat aliquis vel legat, aut transcribat, proferatq; Nestorii, vel terniones eius, aut codices

tes noxios, & maxime, quos contra sanctas Porphyrius edidit Christianas literas, neq; Theodoretū scripta: sed quicunq; huiusmodi codices habet, publicè illos proferat, & cunctis videntib; igni tradatur: & eos, qui hanc religionē colūt, vel doctores eorū nullus neq; in ciuitate, neq; in agro, neq; in suburbio accipiat, neq; eos secū patiatur habere confessum, alioquin rebus eius publicatis, ipse perpetuo exilio relegabitur, quisquis hoc egerit, vel qualislibet extiterit, vel quisquis codices habuerit interdiciam fidem Nestorii ac Theodoretū continētes, vt interpretationes eorum, qui vocantur sermones allocutorii, siue traditiones, iisdem tormentis subiaceat; vel si ea, quae ab illis composita, alterius nominis fuerint praenotata. Haec Theodosius, ab Eutyechianis praesertim à Chrysaphio circumuentus, et si nihil alienum à fide fecisset, si illa tantum Theodoretū scripta, quae pro Nestorio aduersus Cyrillum publicarat, prohibuisset, vt fecit in alia lege, quam tulit rogatu Concilii Ephesini Oecumenici, quamq; paulò ante recitauimus.

Quod & Iustinianus posteriore tempore fecit: Si quis, inquit, defendit conscripta Theodoretū, quae exposuit pro Nestorio haeretico aduersus rectam fidem, & Ephesinam primam sanctam Synodum, & S. Cyrillum, & duodecim eius capitula, & non anathematizat ea, talis anathema sit. Si quis defendit impiam epistolam, quam ad Marim Persam haeticum Ibas scripsisse dicitur, &c. anathema sit. Si quis defendit Theodorum (Mopluestenum) & non anathematizat eum, & eius conscripta, & eos, qui similia illi sapuerunt, vel sapiunt, talis anathema sit.

Multum profectò stragis & cladis inuexerunt in Ecclesiā libri Theodori; quò n. astuti⁹ celabāt impia Nestorii dogmata; eò plures veneno suo inficiebāt; & ipsos etiā Ecclesiarū antistites inter se cōmittebāt; quibusdā Theodori scripta defendentibus; aliis tanquā Nestorio plena repudiantib⁹. Accessit & illud incōmodi, q̄ ex Græca in varias linguas translati fuerant studio Nestorianorum; quo

Valerianus & Mar-
cian. Impp.
quatenus
erat pro Eu-
ryche ad-
uersus S.
Flavianū
Episcopum
Constanti-
nop. & ali-
os ortho-
dos. licet nō
sit abroga-
ta: quate-
num erat
contra Ne-
storium &
libros Ne-
storianos.
Vide cōsti-
tus. Impp.
in concil.
Chalced.
loc. cit.
Iustin. in
confess. sua
fidei.
Vide a. 3.
4. Synodi
Quintae
Constanti-
nop.

factum est; ut non modo Græcè doctos; sed & Græcè ignaros deprauarent: De quo hæc Liberatus in suo Breviario: Nestorij sectatores, videntes libros illius blasphemos non posse perferri in publicum, eo quod Synodo Ephesina anathematizante fuerant condemnati, & imperiali lege prohibitum fuerat, ne quis eos legeret aut defenderet, tunc cœperunt Diodori Tarsensis, & Theodori Mopsuestena ciuitatis Episcopi, qui contra Eunomium & Apollinarem vnus naturæ assertores, libros composuerant, duas in Christo ostendentes naturas in vna persona (quod Nestorius sic non dixerat) circumferre volumina: & simplicissimos quoque decipere cupientes, aiebant non sapuisse noua Nestorium, & antiquorum Patrum prosecutum fuisse doctrinam, & in tantum studij gesserunt, ut ipsa eorum volumina malitiosè in Syrorum linguam, & Armeniorum, atq; Persarum transferrent.

Sed vbi hæc agnouerunt Acacius Melitenensis & Rabula Edessa ciuitatis Episcopus, &c. Scripserunt Armenia Episcopi, ne Theodori Mopsuesteni libros susciperent, tanquam hæretici essent, & Auctores dogmatis Nestoriani. Hæc Liberatus.

Cōcil. Eph.
Eph. 1. ap-
pend. 1. c. 2.

Quia verò iam toties Synodi Ephesinæ mentio facta est, silere non decet, quid aduersus Massalianorum libros grauissimo edicto decreuerit, cuius hæc sunt verba: Placuit librum pollutum illius hæreseos, qui dicitur Asceticon, anathematizari, &c. ut pote ab hæreticis cōpositū. Similiter si quid illorum impietatem sapiens apud plerosq; inueniatur, etiam hoc sit anathema.

Cap. 16.

Lubet autem huc transcribere pulchrum exemplum de libro Nestoriano; ex quo elucescit, quātum damni sibi procreet, qui libros hæreticos domi suæ retinet. Ita igitur Sophronius in Prato spirituali: Accessimus ad Abbatē Cyriacū presbyterū Lauræ Calamonis, iuxta sanctum Iordanē, narravitq; nobis, dicens: Die quadā vidi per somnū mulierē honesta facie, purpura indutā, & cū ea viros duos, & ipsos venerando habitu, & aspectu praeclaro,

claro. Arbitratus autem sum mulierem illam esse Dominam nostram sanctā Dei genitricem, eosq; qui cum illa erant, duos viros. sanctū Iohannem Baptistā, & sanctū Iohannem Theologum & Euangelistam. Egressusq; de cellula orabam illam, ut ingrederetur. Quæ non cōsensit. Permansi ergo diutius orans, & obsecrans, ac dicens: Ne, quaso auertatur humilis factus cōfusus, & alia plurima huiusmodi. Illa igitur, ut me vidit instare precibus, eandemq; postulationem iterare, se uerius mihi respondit, dicens: Habes intra cellam tuam inimicū meum & vis ut ingrediar? Et his dictis abscessit. Euigilans autem ego affligi cœpi, & cogitabam num aliquod in mente peccatum cōtra illā admissem. neq; enim erat alius aliquis in cella mea, nisi ego solus.

Diutius igitur me ipsum discutiens, nihil inueni quod in illā peccassem. Cū verò vidissem me nimio mœrore absorberi, surgens accēpi librū ut legerē quo per huiusmodi lectionem dolorē vnā cogitationesq; repellerē. Librū autem ipsum acceperā mutuo à beato Hesychio presbytero Hierosolymitana Ecclesiæ. Euoluensq; librū, inueni duos impij Nestorij libros in fine voluminis scriptos. Moxq; agnoui hunc esse sanctā Dominā nostrā Dei genitricis, semperq; virginis Mariæ inimicū. Tunc surgens abij, librumq; illi qui mihi eum accommodauerat, reddidi, dicens illi: Accipe librū tuū frater, neq; enim ex eo tantum utilitatis cœpi quantū detrimenti. Cū verò ille detrimenti ipsius causam sciscitaretur, omnem illi rei ordinē retuli. Qui zelo Dei succensus protinus duos illos Nestorij libros ex volumine præcidit, eosq; igni tradidit dicens: non manebit in cella mea Dominæ nostræ sanctæ Dei genitricis, semperq; virginis Mariæ inimicus.

CAPVT X.

Libros Magicos & Iudiciarios interdictos esse.

Et tert Glycas ex Eusebio, nonnulla opera nomen Salomonis præ se ferentia fuisse concremata ab Ezechia Rege, ex quorum numero erant fortassis libri de Geniis; quibus docebat, quo pacto è sublimi deducantur, & qualibus formis appareant; explicans simul eorundem

Glyc. 2. p.
annal.

natu-

naturas & proprietates, & quo modo vinculis adstringantur, certisq; locis adsueta abigantur; ut idem Glycas ex Psello commemorat. Vidimus quoq; in Bauarica Bibliotheca librū græcum hoc titulo: *Hygromantia Salomonis ad filium Roboram*; Quod librorum genus proculdubio specioso Salomonis titulo fucatum est; ac proinde merito ab Ezechia abolitum, merito & ab aliis pio Ezechia exemplo abolendum.

Diximus iam supra ex Paulo & Ulpiano Iureconsultis, libros Magicos ab ipsis etiam Ethnicis fuisse vetitos & exustos; Sed nunc id in specie pluribus exemplis demonstramus. Quam acriter in Magos & Magicos libros inquisiuit Valens Imperator, etsi Arianus; licet fortasse non tam detestatione noxiorum librorum, quam odio in diuinatores & ariolos istos inflammatus; quod comitia de capite eius egissent. Excussis enim singulorum propemodum ædium latebris, congesti sunt, ut inquit Ammianus, innumeri codices, & acerui voluminum multi sub conspectu Iudicum concremati, ex domibus eruti variis, ut illiciti, cum essent pleriq; liberalium disciplinarum indices variarum & iuris.

Imò multi non expectantes, dum huiusmodi Codices apud se reperirentur, exploratores anteuertunt, librosq; illos aut exusserunt, (inde factum est, inquit Ammianus, per orientales prouincias, ut omnes metu similium exurent libraria omnia) aut in flumen abiecerunt; ex quo Iohanni Chrysofomo, tum adhuc iuueni, periculum creatum est, quod ipse his verbis percenset. *Mota est olim me adhuc adolescentulo, magna tyrannorum hostilitas: militibus etiam foris extra ciuitatem ad insidias positis, fortè fortuito libellos querebant incantatorios & magicos. Et qui scripserat librum, nondum perfectum, in flumen abiecerat, & captus, cum postularctur ab eo, reddere non poterat, sed ducebatur per totam ciuitatem vin-*

Am. &

Ammian.
lib. 29.

S. Chryso.
Hom. 38.
in Acta,

Elus; & cum ita accusaretur, dedit pœnam. Tunc ergo ad Martyris Aedem proficisci volens, transibam per hortos iuxta flumen cum alio quodam. Ille autem viso libro, qui in superficie fluebat: primum quidem putabat linteam esse, propior autem factus, agnouit esse librum, & descendens recepit. Ego autem contemnebam, ut de communi inuento, & ridebam. Sed videamus, inquit, quidnam hoc sit; Reuoluit partem paginae, & inuenit scripta magica. Accidit autem eo tempore, milite transire, qui hoc animaduertens abiit, & timere nos fecit. Quis enim credidisset, quod e flumine sumptum sustulissetis, cum omnes tunc, etiam qui non suspecti essent, detinerentur, & abicere non audebamus, ne videremur; Idem erat periculum, si scinderemus. Concessit igitur Deus, & abiecimus, & postea à periculis liberati sumus.

De S. Cypriano hæc memoriæ prodidit S. Gregorius Nazianzenus: *Magicos libros publice proponit; de imbecillitate perniciosi thesauri triumphum agit; amentiam prædicat; ingentem ex illis flammam excitat; diuturnamq; imposturam, quæ ne vni quidem carnis flammæ opem adferre potuerat, igne absumit, & à Dæmonibus secedit. Qui magiam admirati fuerant, volumina comburunt,* inquit S. Athanasius de magis ad Christianam fidem conuersis. Eadem, quæ Nazianzenus, refert de Cypriano Photius in Bibliotheca ex oratione prima Eudociæ Imperatricis in Cyprianum martyrem.

Libros Mathematicos, iudiciarios videlicet, flammis absumi iusserunt Imperatores Honorius & Theodosius hac lege: *Mathematicos, nisi parati sint, codicibus erroris proprii sub oculis Episcoporum incendio concremati, Catholicæ religionis cultui fidei tradere, nunquam ad errorem primum redituri; non solum vrbe Roma, sed etiam omnibus ciuitatibus depelli decernimus, quod si hoc non fecerint, & contra dementia nostræ salubre aconstitutum in ciuitatibus fuerint comprehensi, vel secreta erroris sui & professionis insinuauerint, deportationis pœnam excipiant.*

Morem exurendi libros iudiciarios indicauit quoq; S. Augu-

H

Augu-

Naz. in S.
Cyprian.

S. Athan.
lib. de incarnat.
Phot. vol.
184.

L. Mathematicos, C. de Episc. aud. lib. 9. cod. Theo. vid. Pho. in Nomocan. tit. 9. ca. 25.

S. Aug. in Psal. 61. Augustinus, loquens de Astrologo, quem ad meliorem mentem conuerterat. *Perierat iste, nunc quaesitus, inuentus, adductus est: portat secum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, ut illis in ignem missis, ipse in refrigerium transeat.*

*Bull. 21. in-
ter Sixti-
nas*

Eisdem libros iudiciarios, ut & Magicos, & Superstitiosos, seuerè prohibuit Sixtus V. *prohibentes, inquit, omnes & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciaria astrologia, Geometria, Hydromantia, Pyromantia, Onomantia, Chiromantia, Necromantia, artis Magica, aut in quibus sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes ac superstitiones, continentur, ac ut supra in memorato indice (Concilii Tridentini) interdictos sub censuris & pœnis in eo contentis à quibuscunq; fidelibus legi, aut quomodolibet retineri, sed illos Episcopus & Ordinarius locorum vel Inquisitoribus presentari & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritate statuimus & mandamus, ut contra scienter legentes aut retinentes libros & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur, Inquisitores liberè & licitè procedant, ac procedere, & pœnis condignis punire & coercere possunt. Hæc Pontifex. Similia prius Index Concilii Trid. què Pontifex citat.*

Cùm Christiani Gazenses, Duce S. Porphyrio, Episcopo suo, Marnium, templum Idololatricum, incendissent, vna cum simulachris, quæ diligenter, etiam in ipsarum ædium latebris, inuestigabant; inueniebantur quoq; libri pleni *prestigiis & incantationibus, inquit Marcus Diaconus, qui ipsi quoq; eadem passi sunt, quæ Diis sui.*

CAPVT XII.

De libris Marcelli Ancyranis & Origenis.

Marcellus Ancyranus Episcopus librum à se contra Asterium Arianum conscriptum, iussus est ab Episcopis, qui Hierosolymam ad Eneænia conuenerant,

uenerant, tempore Constantini Magni, in ignem coniecere, quod liber ille Sabellianismum sapere videretur, siue vetitus fuerit, quod Episcopi illi Ario fauerent, animoq; iniquo ferrent Asterium Arii sectatorem à Marcello oppugnatum: Siue reuera Sabelli erroribus infectus fuerit, de quo hæc Socrates. *Marcellus dum Asterio ex aduerso se opponere volebat, in contrariū errorē ipse delapsus est. Nam Christū sicut Paulus Samosatenus, solū hominē non dubitauit asserere. Quæ cum Episcopi Hierosolymensis cōuocati intellexissent, Asterii nullam rationē duxerunt, quandoquidem in numerum sacerdotum non erat adscriptus; sed à Marcello, utpote sacris initiato, libri ab eo conscripti rationē poposcerūt. Ut primū compererunt, eū eandē cum Paulo Samosateno opinionem tueri, præceperunt, ut mutaret sententiam. Ille ad pudēdum inductus librum se combusturum promittit, ubi verò Concilium cum festinatione dimissum erat (Imperator enim Episcopos Constantinopolim accersuerat) tandē de Marcelli causa Constantinopoli coram Eusebio, & aliis Episcopis, qui cū eo erant, de uo disceptatū est. Simulatq; verò Marcellus recusauerat, sicut erat ante publicus, librum illū tam inconsideratē scriptū comburere, Episcopi, qui aderant, eum de gradu Episcopatus deiciunt, & Basilium eius loco Ancyra mittūt. Hæc Socrates, quæ eū ex falsis Arianorū actis accepisse Baronius credit, cum à Iulio Rom. Pont. & à Synodo Sardicensi postea innocēs declaratus sit; Verūm quid sit de hoc; nobis satis est, quod hīc etiā elucescit mos abolendi libros nouorū & perniciosorū dogmatū satores.*

Nec decet, ut hoc loco prætereatur inuicta cōstātia Saluuii Episcopi Albigenis, cui cum Chilpericus Frācorū Rex, libellū, in quo Sabellianismus continebatur, prælegeret, ut eum approbaret, blasphemiam hanc in tantum beatus ille abhorruit, inquit Aimoinus, *ut si in eius fortē manibus deuenisset, in partes scissum minaretur igne cremare.*

Libros Origenis, & quidem vniuersos, interdictos esse

*Socrat. li. 1.
cap. 24.*

*Aim. l. 3.
cap. 41.*

*Marc. in
vita S.
Porphyri.*

Sulp. Dial.
i. cap. 2.

in Synodo Alexandrina sub Theophilo Episcopo, testatur Sulpicius Seuerus his verbis: *Septimo die Alexandriam peruenimus, ubi facta inter Episcopos atq; Monachos certamina gerebantur, ex ea occasione, quia congregati in vnum sepius sacerdotes frequentibus decreuisse Synodis videbantur, ne quis Origenis libros legeret aut haberet; qui tractator sacrarum scripturarum peritissimus habebatur. Sed Episcopi quidam in libris ipsius insanis scripta memorabant, quæ adsertores eius defendere non aucti, ab hæreticis potius fraudulenter inserta dicebant: & ideo non propter illa, quæ in reprehensionem merito vocarentur, etiam reliqua esse damnanda, cum legentium fides facile possit habere discrimen, ne falsata sequeretur, & tamen Catholicè disputata retineret. Non esse autem mirum, si in libris neotericis & recens scriptis fraus hæretica fuisset operata, quæ in quibusdam locis non timuisset incidere Euangelicam veritatem. Aduersum hæc Episcopi obstinatius renitentes, pro potestate cogebant, recta etiam vniuersa cum prauis, & cum ipso auctore damnare, quia satis superq; sufficerent libri, quos Ecclesiæ recepisset, respuendam penitus esse lectionem, quæ plus esset nocitura insipientibus; quàm profutura sapientibus. Hæc Sulpicius; qui non vna Synodo; sed pluribus Origenis scripta anathemate percussa ait; Et si multi decreto huic morem minimè gererent, vel numerendus esset, ambigerent. præstantissimi enim & doctissimi viri ferebantur in hoc certamine disfidere. Illud me admodum permouebat, inquit apud Sulpicium Postumianus, quod Hieronymus vir maxime Catholicus, & sacræ legis peritissimus, Origenem sequutus primo tempore putabatur; quem nunc idem præcipue, vel omnia, illius scripta damnaret.*

Sozom. lib.
c. 14.
Socrat. l. 6.
ca. 9.

Porro cum Theophilus animaduerteret, tum demum damnationem librorum Origenis ex sententia successfulam, si consilii sui approbatores extra Ægyptum adipisceretur; litteras dedit ad Epiphanium Salaminæ in Cypro Episco-

Episcopum; vt suo quoq; suffragio Origenis opera proscriberet; Epiphanius iam olim auersatus Origenis scripta, libèter assentitur Epistolæ Theophili, & conuocato Episcoporum Cypriorum Concilio, lectionem librorum Origenis damnat; & per scripto eorum ipsorum decreto, tum aliis, tum Constantinopolitano Episcopo (Iohanni Chrysofomo) suadet, vt Synodum conuocent, & eadem discernant. Et hinc postea illæ turbæ & lacrymæ; cum enim Chrysofomus aliq; cū Chrysofomo Episcopi, obtēperare nollent; variæ seditiones non sine graui Ecclesiæ detrimento, inter Episcopos exortæ sunt. Ex illorum autem numero; qui à partibus Chrysofomi stabant, vnus itidem erat Theotimus Scythiæ antistes, qui Epiphanium, vt ait Sozomenus, in os perstrinxit. *Aiebat enim, nequaquam esse fas, eum, qui iam pridem esset mortuus, afficere contumelia; neq; extra blasphemiam esse maiorum cōsuram calumniari, & quæ ab illis decreta sunt, reprobare. Hæc cum dixisset, librum quendam Origenis in medium profert ac recitat; & recitata Ecclesiis vitia esse demonstrans ineptum quiddam, inquit, his accidit, qui ista vituperant; periculum enim est, ne ea ipsa damnent, de quibus hi libri conscripti sunt.*

Sozom. loc.
cit.

In vita S. Pachomii proditum est, eum execrari solitum eos Monachos, qui Origenis libros legeret. Eosdem damnauit Anastasius primus hoc nomine Pontifex, & ipsi Imperatores, teste Anastasio, cum ait: *Illud quoque quod euenisse gaudeo, tacere non potui, beatissimorum Principum (Arcadii & Honorii) manasse responsa, quibus vnusquisq; Deo seruiens ab Origenis lectione reuocetur, damnandumq; sententia Principum, quem lectio rerum profana prodiderit. Ad idem Imperatorum editum respicere arbitror S. Hieronymum, cum ait: Imperatorum quoque scripta, quæ de Alexandria & Ægypto Origenistas pelli iubent, me suggerente dictata sunt.*

Apud Sur.
tom. 3.
Anast. e-
pist. ad Io-
an. Hiero-
sol. Tomo
1. epist.
decre. p. 2.

S. Hier. lib.
1. contra
Ruff.

Veruenimvero hæc, quæ ex Sulpicio, Sozomeno, & So-

crate adduximus, improbantur à nonnullis tanquam dubiæ & suspectæ fidei. Putant enim Theophilum, Epiphanium & alios, non damnasse Origenis libros, sed errores: nec postulasse à Chrysostomo, ut libros, coacta Synodo, proscriberet, sed ut errores, quibus multi in Palæstina & Ægypto infecti erant, & quotidie magis magisque inficiebantur: id liquet ex epistola S. Hieronymi ad Pammachium; & ex epistola Epiphani ad Ioannem Hierosolymitanum; ubi nihil aliud à Ioanne exigitur; quàm ut erroribus Origenis valedicat; non autem, ut à lectione librorum eius desistat.

S. Hier.
epist. 61.]

Sed & Hierosolymis cum in Ecclesia post Ioannem idem Epiphanius loqueretur, hoc ipsum contendisse idem tradit S. Hieronymus, nimirum, ut Origenis peruersa dogmata damnarentur; cuius hæc recitat verba: Æquum est, ut quomodo hanc hæresim condemnamus, etiam Origenis peruersa dogmata condemnemus. Sed & in epistolis utro citroquæ datis inter ipsum atque Theophilum simulque Hieronymum, nihil præterea actum, nisi ut Origenis hæreses damnarentur, ac simul cum eis, qui eiusdem Origenis eosdem confectarentur errores. Nec aliud quidem accepit à Theophilo Epiphanius, nisi ut errores Origenis cum auctore ac sectatoribus cōdemnaret: de libris autem ne verbum quidem. Nam ad ipsum scribens de celebrando in Cypro Concilio, & litteris Constantinopolim mittendis, ut hoc agat, admonet, nimirum, ut consensu omnium ipse Origenes nominatum atque hæreses ipsius pariter damnarentur. Nec quicquam præterea in suis Paschalibus Theophilus professus est, qui non octo tantum, sed multo plures Origenis collegit errores. Nam de eo hæc Cassiodorus. Theophilus Alexandrinæ Ecclesiæ Pontifex, triginta quinque sensus Origenis hæretica prauitate distortos, Catholica veritate conuicit. hæc ipse Sed nec etiam S. Hieronymus, de iisdem frequentius agens de damnatione librorum omnium Origenis sermonem aliquando miscuit; immo ad Tranquillum scribens, eos absque crimine legi posse significat. hæc enim sunt eius verba,

Apud S.
Hier. epist.
67.

Cassiod. de
lect. diuin.
script. ca. 1.

Quod dicit Origenis multos errore deceptos, & sanctū filium meū S. Hier. e. Oceanum illorum insania repugnare: & doleo simul, & gaudeo, dum aut supplantati sunt simplices, aut ab erudito viro errantibus subueniuntur. Et quia mea paruitatis queris sententiam, utrum secundum fratrem Faustinum penitus respuendus sit, an secundum quosdam legendus ex parte: Ego Origenem propter eruditionem sic interdum legendum arbitror, quomodo Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Apollinarium, & nonnullos Ecclesiasticos scriptores, Græcos & Latinos, ut bona eorum diligamus, vitemusque contraria, iuxta Apostolum dicentem: Omnia probate, quod bonum est, tenete; caterum qui vel in amorem eius nimium, vel in odium stomachi sui prauitate ducuntur, videntur mihi illi maledicto Prophetico subiaceri. Vt his qui dicunt bonum malum; & malum bonum, qui faciunt amarum dulce, & dulce amarum. Nec enim propter doctrinam eius praua suscipienda sunt dogmata: nec propter dogmatum prauitatem, si quos commentarios in scripturas sanctas viles edidit, penitus respuendi sunt.

pist. 76.

2. Thes. 2.

Isaie 5.

Ad ea quæ ex vita S. Pachomii & ex Anastasio Pontifice prolata sunt; respondent, ea intelligenda esse, non vniuersim, de omnibus Origenis operibus; sed tantum de libris *ἡ ἐπιτομή*, quos Ruffinus in latinum sermonem translulerat.

Cæterum utcumque ista sese habeant; mihi difficile creditu videtur, Historicos supra laudatos & adductos, falsa pro veris prodidisse. Nam Sulpicius, quæ scribit; ex Posthumiano, oculato teste, acceperat; fuerat enim Alexandria, illo ipso tempore, quo maxime teruebant istæ de Origine, eiusque operibus contentiones. Sozomenum quoque & Socratem hæc litteris mandasse absque idoneo auctore; non facile mihi persuaserim. Nam quod in Epistolis Theophili aut Epiphani nihil

nihil de libris reperitur; id nihil est: hoc ipso enim quod instabāt, vt damnarentur errores; instabant quoq; vt damnarentur fontes errorum, qui erant Origenis libri. Et quamuis nonnulli ex illis nullos errores continerent; fatiustamen arbitrabantur, vetare vniuersos; ne quidam permixti accenderent etiam desiderium impermissorum; dumq; in licitis Origenes placeret, placeret itidem in illicitis. Adde quod Gregorius Alexandrinus in vita Chrysostomi apud Photium, refert Theophilum à Chrysostomo petiisse, vt damnaret τὰ ἄεργάκια quæ tam ad scripta, quàm ad dogmata referri possunt. Et de Theophilo ait: καὶ τῶν ἀεργαρίων ἀναγνωσμάτων, ἐν οἷς ἑκάστων διεβαλεν, σὺν αἰσχύρῃ. Non abstinent à lectione Origenis, propter quam calumniabatur Chrysostomum.

Cùm verò decreta illa Theophili & Epiphaniī aduersus libros Origenis, fuerint particularium Antistitum & Conciliorum, mirum videri non debet, si aliis alia animo sedit sententia, præsertim S. Chrysostomo, S. Hieronymo, & id genus aliis doctissimis viris, qui Origenem legi posse censebant; hac tamen lege, vt recta seligerentur; praua vitarentur: neq; enim sanctionibus particularium Episcoporum sese adstringi credebant: Certum autem videtur ab Anastasio tantum interdictam esse lectionem librorum αἰεὶ δεχῶν. Et fortasse illam duntaxat prohibuerūt Imperatores edicto suo.

S. Pachomius generatim omnium librorum Origenianorum lectionem & familiaritatem detestatus est. Liqueat id sat manifestè ex ipsa historia, cuius partem suam loco describemus. Et in suo testamento omnium simpliciter hæreticorum familiaritatem prohibuit; quæ autem maior familiaritas, quàm in libris; vbi hæreticus cum orthodoxo lectore, multò efficacius colloquitur, quàm si res sola voce transigatur.

At

At quod S. Hieronymus & ex S. Hieronymo Cassiodorus aiunt; deligendum ex Origene, quod probum; abijciendumq; quod malum; id non de omnibus intelligunt: sed de illis, qui butyrum & mel comederunt, vt sciant reprobare malum, & eligere bonum, secluso tamen vniuersalis Ecclesiæ interdicto; cui S. Hieronymus libenter adqueuisset. Nam quod non à quibusuis Origenem legi voluerit; planum euadit ex vltimis ad Tranquillum verbis: *Quod si contentiosum inter se amatores eius (Origenis) & obrectatores fune duxerint; vt nihil medium appetant, nec seruent modum, sed totum aut probent, aut improbent: libentius piam rusticitatem, quàm doctam blasphemiam eligam.* Cassiodorus accommodat iudicium suum ad iudicium S. Hieronymi, existimās Origenem legi posse; sed non sine cautela: *Quod si adiutorio Domini adhibeatur cautela, inquit, nequeunt eius nocere venenosa.* Et si significat nō defuisse, qui omnia eius opera simpliciter reiicerent: *Posteriores, inquit, in toto dicunt fugiendum; propterea, quia subtiliter decipit innocentes.* Qui sensus etiam ante S. Hieronymum & Theophilum Alexandrinum multis fuit; vt liquet ex initio Apologiæ Eusebii Cæsariensis (Pamphilo Martyri falso adscriptæ) pro Origene, vbi dicit, quosdam eo solùm nomine hæreticos esse iudicatos, quod Origenis libros lectitarent. Prohibuit tandem Gelasius Pontifex libros Origenis, non omnes; sed illos; quos S. Hieronymus iam olim reiecerat: *Origenis nonnulla opuscula, inquit Pontifex, quæ vir beatissimus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus, reliqua autem cum auctore suo dicimus esse renuenda.* Et si iam inueterata consuetudine introductum videtur; vt omnia Origenis opera, quæ exstant vt & Tertulliani; passim ab omnibus legantur. Nam emortuæ istæ hæreses, & ante tot annos sepultæ; vix vlli amplius periculum creare putantur. Idem libri interdicti sunt in Quinta Synodo œcumenica:

S. Hier. e. pist. 76.

I

ca:

ca. ἀνεθεματίσθη αὐτὸς καὶ τὰ συγγράμματα αὐτῶ, damnatus est ipse & scripta eius, inquit Phouas in Bibliotheca,

CAPVT XII.

De libris Seuerianis à Iustiniano proscriptis.

Libri Seueri, aliorumq; hæreticorum prohiberentur edicto Imperatorio, petierunt Archimandrita Constantinopolitani & Orientales ab Agapeto Pontifice, rogantes, vt sua apud Imperatorem auctoritate interposita, id efficeret, hortantes, inquit, Deo amatum Dominum nostrum, vt sanciat, sicut illa impii Nestorii, ita & ista Seueri mente capti animæ incorruptibilia scripta, in sanctam Chalcedonensem Synodum, & in thronum sancti Patris nostri Leonis Archiepiscopi blasphemantia igni tradere: Nam per ista dubiam fidem in animas simpliciorum facere studuit, & subsannari fecit apud gentes magnum & venerabile nomen Christianismi. Hæc illi, quorum preces exaudita fuerunt: hanc enim contra Seuerianos libros Iustinianus legem tulit.

Exstat hic libell. in Synod. Ec. Constantinop. sub Mēna.

Notā 42. Citat Phouas in Notomocā. tit. 9.

Cum multis maledicis & prohibitis libris Rempublicam nobis referferit (Seuerus) in vniuersum omnibus interdiximus, ne quid librorum eius comparent. Et quemadmodum Nestorii libros describere aut comparare non licet, propterea quod ante nos Imperatoribus in suis Constitutionibus videantur Porphyrij scriptis contra Christianos edictis similes existere, ita neque Seueri scripta dicta ve apud quenquam Christianorum manento, sed profana sunt, & ab Ecclesia Catholica aliena, ignique comburuntur a possessoribus, nisi illis retinendis in periculum adduci velint. Præterea à nemine in posterum describantur, siue librarius aliquis, siue Notarius, siue quisquam alius sit: sciens, quod illius dicta conscribentibus abscissio manus in pœnam irrogabitur. Græcè. Γραφεῖσθω δὲ ἀπὸ μηδενὸς τὸ λοιπὸν, μηδὲ τῶν ἐκκλήσθω, μηδὲ τῶν ἐκ τὰς φωνῶν

φόντων. Tachygraphi seu Oxygraphi sunt Notarii: Calligraphi, Librarii; vt docet Cuiacius.

Cuiac. ad L. 6. ff. de excusar.

Cæterum, vt lector videat cuius genii & modi fuerint libri à Seuero profecti; & quam meritò Iustinian⁹ tam se- uero decreto in eos animaduertent: vnum tantum modo, specimen & exempli gratia proferā ex S. Anastasio Sinaita, Patriarcha Antiocheno; q̄ à Seuero Φιλαλήθης illi scribῦ Φιλαλήθης Amas, seu studios⁹ veri in script⁹ erat. Ergo cū Anatalius in Opere aduersus Seuerianos, aliosq; hæreticos, quod ὁ δὲ ληγὸν, hoc est, via ducē indigitauit; commemorasset; qua improbitate Seuer⁹ sacras litteras tractarit, & ad peruersas suas persuasiones derorsit: hæc subiūgit Anastas. Καθεδρὸς ἔν ἐκπίθεται αὐτοῖς βιβλον τὴν λεγομένην Φιλαλήθης, μᾶλλον δὲ φιλομουθῆ, ἐν ἧ ὡς οἶα κερτῶν ζώντων καὶ νεκρῶν ἐαυτὸν χειροτονήσας, πίνακα χρήσεων καὶ πατέρων σωέταξεν, ἕς μὲν θέλει δεξάμεν, ἕς δὲ πάλιν ἐκέλευεν ἐξεωσάμεν, ἦν πῖνα εἰς ἔλον ἔτω δὴ κατέχευσι κατατε αἰγυπτιον καὶ συριαν οἶτε ἰακώβη καὶ σεθῆρη, καὶ θεοδοσίη καὶ ἱμοθῆη καὶ διοσκόρη μαθητῆ, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐχθροὶ παρ αὐτὸ κατὰ ἰωάννη θεῖον διαγγέλιον, καὶ κατὰ περ ὡς περ βραχέσθω εἰπον, οἱ ἐκ δαίων παῖδες πάσας τὰς μωσαικὰς καὶ προφητικὰς ἐκδόσας ἀφέντες, τῆ ὑπὸ τῆ ἀκύλα παραδόσθω καὶ πατῆρη σοιχῆσιν, ἔτω δὴ καὶ οἱ σεθῆρη καὶ ἰακώβη μαθητῆ πάσας τὰς διὰ ἀγγλικὰς καὶ γερμανικὰς καὶ πατρικὰς χερσὶς αἰρῶνται μᾶλλον παρὰ γερῆσθω καὶ ἀγκρεσθω καὶ τὴν σεθῆρη ἐν τῆ πῖαυτη εἰς ἔλω νομος θεσίαν, καὶ γὰρ αὐτοῖς πέτρον ἢ πῦλον παραγάγοις, καὶ δὲσάθιον καὶ γρηγόριον, καὶ βασίλειον, καὶ ἰωάννην, καὶ ἀθανάσιον, καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον κύριλλον, καὶ οἱσθῆποτε πατρός χερσὶν ἢ σύνταγμα, ἔπεθρον δέχονται τῆτο ἀχρῆς ἐν τῆ νομοθεσία σεθῆρη ὀπισκῆψωσιν (λέγω δὴ ἐν τῶ ὑπὸ αὐτῶ σωταγῆντι εἰς ἔλω τῶ λεγομένω Φιλαλήθῃ) καὶ περὶ τὴν αὐτῶ κερσὶν καὶ ὀπισκῆψωσιν καὶ ἀποφασιν ἢ δέχονται ἢ ἀπαθῆνται τὸν διδάσκαλον καὶ τὴν τῆτα φωνῶν, διδάσκαλον τῶν διδασκάλων, καὶ κερτῶ τῶν θωματεργῶν καὶ ἐπιστῶ καὶ δοκῆ μαθητῆ

Exstat Græcè MS. in bibliothec. Augustinæ.

μασ λω τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν αὐτῶν κατασχόντες. ταῦτα ἡμεῖς οὐκ
ἐξ ἀκέρῃς γράφομεν, ἀλλ' ἐκ πάσης πολλῆς τυγχάνοντες καὶ ἐν συρία
καὶ ἐν αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἐν ἑτέροις τόποις, εἰδότες οὖν
τὴν μίαν φύσιν ἐκ τῶν ἁγίων δογματίζοντας πᾶσιν γραφικὴν καὶ παρ
τελικῶ λέξιν κατὰ τὴν νομοθεσίαν σβήξας ἀνακρίνοντας καὶ ἐρμηγι
οντας.

Sedens igitur componit sectatoribus suis librum, qui Amans
veri seu potius Amans fabularum inscribitur; in quo quasi uiuo-
rum simul & mortuorum iudex esset; indicem sententiarum & Pa-
trum confecit, recipiens quos lubebat; simulque repudiens quos lu-
bebat. Quem librum in Aegypto & Syria Iacobi, Seueri, Theodosij,
Timothei & Dioscori discipuli, Ecclesie hostes ita efferunt; ut etiam
ipsi sacrosancto Ioannis Euangelio præponant. Et quemadmodum
Iudæi, prout paulò ante dictum, omnibus Mosaicis & Propheticis
editionibus relictis, solius Aquila traditioni adhaerescunt; sic Seue-
ri & Iacobi sectatores omnes Euangelistarum, & Scripturæ & Pa-
trum sententias potius peruertunt & repudiant; quàm decreta Se-
ueri, in eo, quem diximus libro. Siue enim illis Petrum vel Pau-
lum adducas, siue Eustathium & Gregorium, siue Basilium, si-
ue Ioannem, siue Athanasium, & ipsum Beatum Cyrillum, siue
cuiuscunque patris dictum aut commentarium, prius non recipi-
unt, quàm decreta Seueri (librum quem Veri amantem inscri-
psit, intelligo) consuluerint; & ad eius iudicium, approbationem
aut improbationem omnia aut probant aut improbant, eumque do-
ctorem doctorum, & iudicem eorum, qui miracula patrarunt, exa-
minatoremque & approbatorem uiuorum, qui numine pleni e-
rant, constituunt. Hæc nos non ex auditu, sed experientia mul-
ta edocui scribimus, quippe qui in Syria, & in Aegypto, Ale-
xandriæ, & alibi versati sumus, certi eos, qui vnam in CHRISTO
naturam statuunt, vniuersa Scripturæ & Patrum dicta ad Se-
ueri præscriptum exigere & interpretari. Hæc de Seueri libro
S. Anastasius.

Qui

Qui etiam eodem in loco docet, vndenam Seuerus
hæresin suam hauferit; nimirū ex lectione librorum Ma-
nichæorum, Marcionistarum, & similibum. Dicendum est bre-
uiter, inquit Anastasius, ex quibus hæresibus priscisq; draconibus
venenum istud suserit. Manichæorum enim, Valentianorū, Mar-
cionistarum & Arianorū libris Eutyches nimis deditus, inde per-
suasionem suam hausit, & ad posteros ipsumque Seue-
rum transmisit. Ex quo exemplo perspicuè elucescit, li-
bros pestiferos iure optimo prohiberi, & exterminari, ne
etiam longo post tempore lectoribus exitium creent.

Idem Imperator Iustinianus Nouellam edidit, qua lin-
gua legi debeant sacra Biblia in Iudæorum Synagogis: vbi Nov. 146,
permisâ Hebraicâ, & septuaginta seniorum, & Aquilæ,
aut etiam Latina, aut alia editione, sic tandem inquit: Quæ
verò deuterossis, quasi secundaria traditio, ab ipsis dicitur in vni-
uersum interdiximus, ut quæ sacræ libris comprehensa non sit, neque
desuper tradita per Prophetas, sed excerpta quædam virorum con-
tineat, qui terrena duntaxat loquantur, neque quidquam in se diui-
ni habeant numinis. Tantam curam Iustinianus gessit, ut im-
probos libros ne improbis quidem Iudæis permittere vo-
luerit. Addam & hoc, quod Anastasius Sinaita de Seuero
notat; eum peruerso suo scripturas interpretandi studio
Alexandrinis suis tradidisse, quasi δευτέρωσιν, τὴν περὶ ἐχθρῶν
τῶν ἐβδομήκοντα ἐρμηνευτῶν τὴν ἀνάκρισιν καὶ τῶν θεῶν νόμῳ κατὰ λυ-
σιν. quæ septuaginta interpretum editionem tollat; diuinamque le-
gem penitus dissoluat; ut proinde Seuerus maluerit
luos esse ἰσδαϊόφρονας, quàm Chri-
tianos.

ⲟⲩⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩ
ⲛⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩⲟⲩ

CAPVT XIII.

*Libri mali à Leone Magno, Gelasio, Tiberio Cesare, Synodo
sexta & septima & à Gregorio magno pro-
hibiti aut aboliti.*

*S. Leo e-
pist. ad Tu-
rib. cap. 15.*

Ibros Priscillianistarum proscripsit S. Leo, & vt
Turibius Asturicensis Episcopus proscriberet, au-
tor fuit: *Nos istud veracium testium relatione comperi-
mus, inquit S. Leo, & multos corruptissimos eorum codices, qui Ca-
nonici titularentur, inuenimus, quomodo enim decipere simplices pos-
sunt, nisi venenata pocula quodam melle prælinerent, ne vsquequaq;
sentirentur insuauia, quæ essent futura mortifera? Cur adum ergo est,
& sacerdotali diligentia maxime providendum, vt falsati codices, &
à sincera veritate discordes in nullo vsu lectionis habeantur. Apocry-
pha autem scriptura, quæ sub nominibus Apostolorum multarum ha-
bent seminarium falsitatum, non solum interdicienda, sed etiam peni-
tus auferenda sunt, atq; ignibus concremanda. Quamuis enim sint in
illis quedam, quæ videantur speciem habere pietatis, nunquam ta-
men vacua sunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter o-
perantur, vt mirabilium narratione seductos laqueis cuiuscunq; erro-
ris inuoluant. Vnde si quis Episcoporum vel apocrypha haberi per-
domos non prohibuerit, vel sub Canonicorum nomine eos codices in
Ecclesia permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatio-
ne corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum; quoniam qui alium
ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.*

*Can. san-
cti Rom. d.
15.*

Edidit quoque Gelasius Pontifex Indicem in Con-
cilio Romano septuaginta Episcoporum, quo libros pro-
bos à noxiis fecernit, illorumque lectionem fidelibus per-
mittit, horum vetat. Exstat decretum hoc apud Gratia-
num, aliosq; sacrorum Canonum collectores.

Librum Eutychie Patriarchæ Constantinopolitani,
quem

quem de resurrectione carnis magis ad Origenis, quam
ad Catholicæ disciplinæ normam scripserat, flammis ad-
iudicauit Tiberius, vt scribit S. Gregorius. Etsi combu-
stus nõ est ob repentinum Eutychie obitum, cum quo simul
ipse liber obiisse videbatur; Licet Luitprandus Episcopus
Cremonensis, in Legatione sua Constantinopolim lib-
rum Eutychie à S. Gregorio orthodoxè combustum esse
scribat, vt & Leo IX. Pontifex, cuius hæc verba: *Eutychie-
us, quia dogmatizabat humanum corpus in resurrectione impalpa-
bile futurum, & vento aereq; subtilius, à beato Gregorio tunc Di-
acono, ita esse conuictus, vt in presentia piæ memoriae Tiberii Im-
peratoris codices dogmatis eius iustis flammis traderentur.*

*S. Gre. l. 14.
Mor. c. 19.
Ioan. Diac.
lib. 1. de vi-
ta S. Greg.*

*Leo lib. ad
uersus pre-
sum. Mich.
Episc. Con-
stant. c. 8.*

*Syn. 6. act.
13.*

In Synodo sexta rogo addicti sunt libri Monothelita-
rum. In septima Synodo damnatus est communi omnium
Patrum consensu liber, qui inscribatur *Itineraria A-
postolorum*; quemque Hæretici in conciliabulo Const-
antinopolitano aduersus imagines citant; Si videbitur,
ait Ioannes Presbyter, *Sanctæ huius & vniuersali Synodo, pro-
nunciatur sententia, ne quis amplius eum librum describat im-
purum & impium. Sancta Synodus dixit, Nemo amplius descri-
bat: nec id solum, sed & dignum iudicamus, qui Vulcano com-
mittatur. Et Canone nono eiusdem Concilii Nicæni
damnantur omnia commentaria & scripta contra vene-
randas imagines edita. Apud Balsamonem sic habet iste
Canon: Puerilia omnia ludibria, furiosaq; dicta ac scripta, quæ
aduersus sanctas imagines edita sunt, oportet dari Episcopo Con-
stantinopolitano, vt cum hæreticis libris reponantur. Si quis autem
hæc celare inuentus fuerit, si sit quidem Episcopus, vel Presbyter,
vel Diaconus, deponatur, Sin autem Laicus vel Monachus, segre-
getur, id est, excommunicetur.*

*Balf. com.
in 7. Syn.*

Quærit Balsamon, cur cum leges iubeant Hæreticorum
libros comburi, Canon iste mandet, vt reponantur Constantinopoli

in Episcopio. Respondet his verbis. Idem est comburi profana & impia hereticorum scripta, & in Constantinopolitano Episcopio reponi. Neq; enim si combusta fuerint, legentur, nec si in eiusmodi tuto & inaccesso loco reponantur, ab ullo aspicientur. Qui ergo ea combusserit, & in Episcopio non reposuerit, non tenebitur canone, ut qui non contra fecerit.

Græcè sic habet Canon prædictus Πάντα τὰ μαιρακιδῶδη ἀθύρματα καὶ μανιδῶδη βακχιδῶματα τὰ ψδδοσυγγράμματα καὶ σεπτιῶν εἰκόνων γενόμενα δεόν δοθῆναι ἐν τῷ Ἱππισκόπῳ κωνσταντινῆ πόλει ὡς, ἵνα δόποτε θῶσι μετὰ τῶν αἵρετικῶν βιβλίων, εἰ δὲ τις ὕρεθῆι τῶν ταῦτα κρύπτων, εἰ μὲν Ἱππισκόπῳ ἢ πρεσβύτερῳ ἢ Διάκονῳ, καὶ Ἰαρείῳ. εἰ δὲ λαϊκῶς, ἢ μοναχῶς, ἀφορίσῳ. In quæ verba Zonaras. οἱ καὶ τῶν ἁγίων λυτήσαντες, καὶ εἰδῶλα ταῦτα καλεῖντες, καὶ συγγράμματα σπυρεῖσαντο συγκροτῆντα τῶν δόξαν αὐτῶν ἄτινα ἢ ἀγία αὐτῆ σωδῶ ἀνόμασε μαιρακιδῶδη ἀθύρματα, ἢ γὰρ παιδικὰ παίγνια, καὶ μανιδῶδη βακχιδῶματα, αἱ βάρκχαι χορὸς ἦσαν γυναικῶν μαυνομένων ἀκολυθῆσαι τῷ διονύσῳ ὁ δὲ διονύσῳ θεὸς πῖς ἐλλῆσι ἐνομιζέπε φορῶ τῆς μέθης, μεθύων κἀκείνῳ καὶ παρὰ φορῶ ὦν. ὡσπερ ἔν αἱ βάρκχαι ὑπὸ μανίας κρατέμεναι εἰδέν ὡς φρόνως ἐπίειν, ἀλλ' ἐμμανῶς ἐκινῆντο, ἔτως καὶ οὗτ' ἔσ' συγγράμματα * ἐκείνως ποιῆσαντας οἱ τῆς σωδῶς λέγασσι κινῆθῆναι. Qui contra sanctas imagines insanunt, easq; idola vocant, composuerunt etiam scripta nonnulla ad propriam opinionem confirmandam accommodata; quæ sacra Synodus nominavit iuvenilia crepundia, hoc est, pueriles ludos; & furiosas debacchationes. Erant autem Bacchæ cæcus mulierum insanientium, Bacchi comitum. At Bacchus apud Ethnicos habebatur Deus, Ebrietatis præses, ebrius ipse & amens. Quemadmodum igitur Bacchæ furore instinctæ nihil moderate agebant; sed furiosè agitabantur: ita etiam auctores librorum aduersus imagines agere & agitari Synodus affirmat.

For, ἐπι-σκησιφ.

Zon. M. S. in Bibliot. Bauarica.

* For. ἐ-κείνα.

Can. 65.

Inter Trullanos Canones reperitur & hic. τὰ ψδδὸς δὴ ὡς ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν συμπλασθέντα μαρτυρολογία, ὡς.

ὡς ἀν' οὗτ' ἔχριστ' μαρτυρίας (leg. οὗτ' ἔχριστ' μάρτυρας) ἀτιμάζουσιν καὶ πρὸς ἀπίστῳ χριστ' ἐνάγοιεν οὗτ' ἀκροντας, μὴ δημοσιδ' ὄσωσαν, ἀλλὰ πρὸς παραδιδόσσωσαν. οὗτ' δὲ παραδελχομένους, ἢ ὡς ἀληθῆσι τέτοις πρὸς ἔχοντας, αἰαθεμαλίζομεθα. Martyrologia mendaciter a veritatis hostibus conficta, ut christi Martyres dedecore afficiant, & auditores ad infidelitatem abducant, non euulgentur, sed igni tradantur. Eos verò, qui illa recipiunt, aut ut veris fidem commo- dant, anathemati subijcimus. Quem canonem citat & explicat Zonaras; & Balsamon ad eundem hæc notat: Vitam S. Parasceues (colunt autem Græci duplicem hoc nomine, ut patet ex Menologiis) inepte à quodam fuisse conscriptam; eaq; de causa à Nicolao Patriarcha, igni adiudicatam esse, delicto doctiore, qui aptius res gestas sanctæ illius litteris mandaret.

Cum Anastasius presbyter Isaurus in suspicionem hæreseos incidisset, ob librum, in quo plurima continebantur hæretica, prohibuit S. Gregor. Magn^o, ne librū illū deinceps legeret, cūq; pmississet, se à lectione illi^o sibi temperaturū, simulq; Catholicæ fidei professionē obtulisset, cōmunioni Catholicorū, Apostolica auctoritate, restitutus est. Ex qua D. Gregorii Epistola illud itē obseruandū, tantū crimen habitū esse, si quis libros hæreticos legeret, domiq; suæ retineret, ut ex hoc vno, tanquā hæreticus damnaretur. Nā Ioannes Episcopus Cōstantinopolitan^o, nulla alia de causa, illū Anastasium in hæreticorū numerū retulerat, quàm quia apud ipsum Codicē hæreticū repererat. Qui sæpè à nobis admonitus, inquit de Ioanne S. Gregorius, rescribēs innotuit, codicē apud te fuisse inuentū, in quo plurima continebantur hæretica, & ob hoc se aduersus dilectionem tuam fuisse commotum.

Inter cætera, quæ Theodorus Studita in Theodistio Anachoreta reprehensa scribit; hoc etiā vnum erat, qd librū quēdam impiū, qui Antonii nomine ferebatur, legeret ac retineret. Purgauit tamē se Theodist^o; qd clarū ex epistola

Zonar. in cau. 60. A. post. Balsam. c. 11.

S. Greg. li. 5. epist. 64.

Theod. lib. 2. epist. 167 apud Bar. tom. 2. ann. Chr. 825.

Theodori ad eundē, vbi hæc leguntur. *Quintum de libro, qui dicitur Antonij, quod dicas eum recipiendum, in quo sunt multa impia & blasphema; sicut ipsi legentes cognouimus: & hoc, quoniam a re reiici confiteris, tanquam alienum ab Ecclesia Dei, neq; illum amplius habiturum, neq; lecturum, neq; eos, qui tecum sunt; bene habes.*

CAPVT XIV.

Liber quidam Photij Roma & Constantinopoli damnatus & exustus. Et plura huius generis exempla.

Crispit Photius librum contra Romanam Ecclesiam & Nicolaum primum hoc nomine pontificem: q̄ liber, depulso à sede Constantinopolitana Photio, missus est à Basilio Imperatore, & Ignatio legitimo Patriarcha ad Adrianum II. Pontificem, vt scribit Gulielmus Bibliothecarius in vita Adriani, quem legati his verbis Pontifici obtulerunt. *Quem precamur suscipientes rimamini, & fraudulentiam, quam in fontibus Constantinopolitis noster versipellis Photius inferre potuit, ex eo quod in hanc sanctam Romanam Ecclesiam non habentem maculam neq; rugam, aut aliquid huiusmodi, audacem linguam exacuit, prorsus aduertite: & quid Ecclesia Dei de hoc latrocinio sit sentiendum, quod sub nomine Synodi furtim ab eo confictum est, palam omnibus promulgate.*

Et cum pontifex annuisset, vt liber Photij discuteretur, Egressus Metropolitā, librum exhibuit, inquit Gulielmus, & in terra præcipitavit, imprecando illi dicens: *Tu maledictus Constantinopoli, sis Roma iterum maledictus. Te minister Diaboli Photius nouus Simon, mendosus compilator, optauit. Te minister Christi Nicolaus nouus Petrus, veritatis amator, attriuit. Et Spatharius calce suo, enseq; librum percutiens, nihilominus ait: Credo in hoc opusculo Diabolus habitat, quia per os complicitis sui Photij ea, quæ per se dicere nequit, eructat.*

Exst. ad finem Anast. Bibliothecarij nuper editi.

Post

Post aliqua idem Gulielmus. *Tunc Summus pontifex vtriusq; linguæ peritis librum scrutandum per aliquot dies decreuit; & omnia, quæ in eo continebantur, coram Synodo fideliter propalari, quæ vbiq; omnia strenuè perscrutata est. Nam venerabilis pontifex, adnitente omni senatorio populariq; consensu, apud beatissimum Petrum Apostolum in defensionem suæ Ecclesiæ, Decessorisq; sui sacrum conciliū conuocauit. Et primò quidem per Legatos Constantinopoleos veritate luculenter audita, decessoris sui super huiusmodi literas legēs, sinistram ipsius famam purgauit. Deinde Photium cum conciliabulo, complicibusq; suis, tertio anathemate perculit. Ad extremum verò cæterorū subscriptionibus & sententiis roboratum, præ foribus graduum nefandi dogmatis librum, cunctorum pedibus conculcatum, exustit. Quem nimirū rogi, in fomentū quoddam ignis excepit, & pane anrequam semiustum credi potuisset, cum magno fetore, piceoq; colore consumpsit. Et cum forte focus inundatione pluuie naturaliter debuisset extinguī, ad pluuiā, quasi ad guttas solis flamma conualuit, & in laudes Dei, sanctissimiq; Papæ Nicolai simulq; Adriani summi pontificis miraculi stupor tam latinorum, quam Græcorum corda resoluit.*

Pari modo postea Constantinopoli actū est cum scriptis & Conciliabulo Photij aduersus Nicolaū primū. In hanc Synodum (octauā œcumenicam) inquit Gulielmus, Photius ille peruasor de multis criminibus perpetratis rationē redditurus adducitur. Oēs Epistola sancta Romana Ecclesiæ contra eum prolata leguntur, & c. inq; ipsi conspectu nefandissimi conciliabuli prophanata volumina, quibus contra sanctissimū Papam Nicolaū susurra fauce latrauerat, igne combusta, veritatis innocentiaq; lampas emicuit. Hæc de causa Photij Gulielmus Bibliothecarius; seu Anattasius.

De exustione Chirographorū; quæ Photius ab Episcopis & clero p se contra S. Ignatiū legitimū Patriarchā extorserat; deq; libris aduersus Nicolaum Pontificē calumniose scriptis; hæc legunt in Actis octauæ Synodi; Tunc iubete Basilio Christi amico & magno Imperatore, positū est in medio Synodi vas.

ancum plenum igne, & delati sunt in mare supio à Theophylacto reuerendissimo Diacono & Referendario omnes tomi chirographorum, qui exacti sunt à Photio ab omni sacro cœtu, & omni ordine clericorum tam magna Ecclesia, quã earũ quæ feris sunt, &c. Insuper & libri, qui mendaciter cõscripti sunt contra beatissimũ Nicolauũ Papam, & gestorũ relationes ac Synodi, quæ contra sanctissimũ Patriarcham Ignatiũ factæ sunt à Photio. Et accipiens Georgiũ reuerendissimũ Orphanotrophus singulos libellos & tomos, tribuit hominibus vtrorũq; seriniorum vicariorum, qui miserunt omnia in ignem & cremata sunt, & redacta in nihilum.

Exst. Tom.
6. Bibl. SS.
P. 2.

Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in canonicis suis prohibuit Apocalypsin Pauli, & ea, quæ dicuntur Bronologia, & selenodromia, aut calandologia; quæ suscipere non oportet; Profana enim sunt omnia, inquit. Et Canone 4. Apocalypsin Esdræ & Zosimæ, & duo sancti Georgii Martyria, & sanctorũ Martyrum Quirici & Iulittæ, librumq; Marci & successoris, suscipere non oportet: reiicienda hæc, non admittenda. Videntur autem Bronologia ista & Selenodromia ad astrologiam iudiciariam spectasse, ac propterea à Nicephoro interdicta fuisse.

Adeò autem omnibus olim insitum erat malos libros retineri non posse, vt Bulgari recens ad fidem conuersi; inter cætera hoc etiam Ζήτυα Nicolao primo Pontifici proposuerint, quid cum libris Saracenis, quos cum cæteris spoliis adepti fuerant, agendum esset. De libris profanis, inquit Nicolaus, quos à Saracenis vos abstulisse, ac apud vos habere perhibetis, quid faciendum sit, inquiritis: qui nimirum non sunt reseruandi: corrumpunt enim, sicut scriptum est, mores bonos colloquia mala: sed vt pote noxi & blasphemii igni tradendi.

Cùm Nicolaus Pontifex audisset, opus beati Dionysij Areopagita, quod de diuinis nominibus vel cælestibus ordinibus Græco descripsit eloquio, quidam vir Ioannes genere Scotus in Latinum transtulisset, mandauit, vt opus ad se mittere-

Nicol. Pontif.
ad consulti. Bulg.
cap. 103.
1. Cor. 15.

seretur, eo quod Ioannes ille, licet multæ scientiæ esse prædicaretur, olim non sanè sapere in quibusdam frequenti rumore diceretur; vt Apostolico suffragio liber ille vel approbaretur, vel improbaretur. Adeò vigilantissimus pastor diligentẽ operã dedit, ne quid damni per libros importaretur Ecclesiæ.

In Concilio Romano sub Zacharia Pontifice; cum lectis impii Aldeberti Hæretici scriptis, Zacharias Pontifex quæsiuisset ex Synodi patribus: Quid ad hæc sancti fratres responderis? Responderunt Episcopi & Presbyteri. Quid aliud agendum est, nisi vt omnia, quæ coram nobis lecta sunt, igne concrementur: auctores verò eorum, anathematis vinculo percellantur: Zacharias Sanctus Papa dixit; optimè prouisum est à vestra Sanctitate, vt conscripta illius omnia, igne concrementur. Sed opportunum est, vt ad reprobationem in serinio nostro conseruentur, ad perpetuam confusionem. Hæc Pontifex: nam moris fuisse, vt exemplaria nonnulla librorum Hæreticorum tuto in loco custodirentur; liquet quoq; ex Concilio altero Nicæno; de quo iam capite superiore.

Eadem in
vita S. Benificii.

Ad eadem Aldeberti scripta respexit hæc lex inter capitularia Caroli Magni: Pseudographæ & dubia narrationes, vel quæ omnino contra Catholicam fidem sunt: vt epistola pessima & falsissima; quam transactò anno, dicebant aliqui errantes, & in errorem mittentes, quod de cælo cecidisset; nec credantur, nec legantur; sed comburantur, ne in errorem pro tali scripto populus mittatur: sed soli canonici libri & Catholici tractatus, & Sanctorum auctoritates & dicta legantur & tradantur.

Lib. 1. leg.
Franc.
cap. 78.

In Concilio III. Toletano damnatur à Patribus libellus, in quo Ariana dogmata inerant: Quicunq; libellum detestabilem duodecimo anno Leonigildi Regis à nobis editum, in quo continetur Romanorum ad Arianam Heresin traductio, & in quo gloria patri per filium in spiritu Sancto, & quo malè à nobis instituta continentur, hunc libellum si quis pro vero habuerit, anathe-

ma sit in aeternum. Hæc patres, corrigentes, quæ Hispaniis Ario infectis malè scripserant & vulgauerant.

Anno 1479. condemnatus fuit apud Moguntiam, vt inquit Trithemius, Ioannes Richard de VVessalia superiore, & ad reuocatione quorundam articulorum, quos in Ecclesia VVormatiensè publicè predicasse ferebatur, per Doctorem & inquisitorem coactus, cuius volumina ipso inspectante omnia igni tradita & combusta sunt. Cæsarius de libris Hæreticorum Albigenſium: *Libri Magistri David & libri Gallici de Theologia perpetuò damnati sunt & exusti.*

Greg. li. 5.
hist Franc.
cap. 35.

Quin adeo omnibus perluasum erat, libros noxios prohibendos & abolendos esse; vt & syngraphas iniquas diuini numinis placandi gratia concrematas esse proditum sit, vt & alias scripturas ratione non legitima conceptas & vulgatas. Pulchrum huius rei exemplum memorat Gregorius Turonensis de Chilperico Francorū Rege, & Fredegūde Regina: cum enim grauissimis flagellis diuinitus castigarentur, existimarunt, id quod res erat; pœnas illas ideo à Deo sibi irrogari, q̄ colligendarū opum gratia, subiectum populū nimis premerent & attererent. Quapropter Regina, Venite, aiebat, incendamus omnes descriptiones iniquas. Sufficiat fisco nostro, quod suffecit patri, Regi, Clouario. Hæc effata Regina pugnis verberans pectus, iussit libros exhiberi, qui de ciuitatibus suis per Marcum venerant, proiectusq; in ignem; iterum ad Regem conuersa: Quid tu, inquit, morari? Fas quod vides à me fieri, vt etsi dulces natos perdimus, vel pœnam perpetuam euadamus. Tunc Rex compunctus corde tradidit omnes libros descriptionum igni, conflagratusq; illis, misit qui futuras prohiberet descriptiones.

Sub Stephano Pontifice huius nominis quarto, anno Christi DCC. LXIX. flammis tradita fuerunt omnia acta Constantin-

Constantini Pseudopapæ, de quo hæc Anastasius. Tunc combustis omnibus eius actionum gestis, simul & Concilium illud, quod in scriptis de eius quasi confirmatione editum fuerat, combussere in medio Presbyterij ipsius Ecclesiæ.

Cum Bonifacius hoc nomine II. Pontifex Romanus Clerum ad egresset, vt, se adhuc viuente & vidente, Vigiliū Diaconum sibi successorem daret; conscripta in eum finem constitutione, singulorumq; chirographo subscripta; tandem pœnitentia ductus est; quod videret hæc Canonibus aduersari. Itaq; vt quod malè factum fuerat, expiaret ipsum Constitutum, vt ait Anastasius Bibliothecarius, in præsentia omnium sacerdotum & Cleri & Senatus incendio consumpsit. Et Agapetus Pontifex, vt refert idem Anastasius, libellos anathematis, quos extorserat Bonifacius Presbyteris & Episcopis contra Canones, & contra Dioscorum in medio Ecclesiæ, congregatis omnibus, incendio consumpsit.

Anastasi-
us in Boni.

Anast. in
Agapete.

CAPVT XV.

Libri in Christum & Christianam religionem iniurij, Iudæis quoq; prohibiti fuerunt; deq; libris Mahometanis à Francisco Ximeno Archiepiscopo Toletano concrematis.

N legibus VVifigothorum seuerè interdicitur, ne Iudæi legant illos libros, quos Christiana fides repudiatur: neue illos cuiquā interpretentur, tam Doctoribus, quam auditoribus pœna non leui decreta. Verba legis hæc sunt. Illis commodare lectionibus sensum, quibus fas non est præbere assensum, impietatis est potius, quam pietatis indicium. Et ideo, si quis Iudæorum libros illos legerit, vel doctrinas attende- rit, siue habitos in domo sua celauerit, in quibus malè contra Christi fidem sentitur; & publicè decaluabitur, & centenorum flagellorum verberatione plectetur. Qui tamen cautionis vinculo alligabitur,

Lib. 12. leg.
VVifigoth.
leg. 11.

ne vnquam talium libros, aut doctrinas apud se aut habere presumat, aut attendere audeat, aut studiis moditandi assumat. Iam vero si post emissum placitum, quodcumq; tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis subiaceat, & amissis rebus sub perpetui exilij conteretur arumna: vt quia iam secundo visus est erroris sui iterasse vestigium, perenniter illis res eorum deseruiant, quibus principali fuerint collatione concessa. Hac & similia illi percipient, qui quemlibet infantium presumpserint talia docere, id est, vt doctor ipse iniquitatis in prima transgressionis fronte deprehensus & centenis subiiciatur decaluandus verberibus & placiti sui polliceatur cautione se talia vltterius neminem debere docere. Quod si prima huius sponsionis maculans fidem contingat illi, ea, quae abiecerat repedare, omni facultate in principis potestate redacta, ipse decaluatus, centenisq; verberibus adiudicatus, perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen vel pueri tunc erunt a supradictis damnis atq; verberibus alieni, si hanc perfidiae doctrinam intra decem annos aetatis suae positi meditare fuerint visi. Ceterum si post exemptos decem annos quisquam illorum talia attendere, vel meditari presumpserit, superioris constitutionis damna vel verbera ordine superius adnotato sustineat.

Nec silentio praetereundum est insigne factum Francisci Ximenii Archiepiscopi Toletani, qui Mahometanae perfidiae extirpandae in regno Granatensi, aliisque Hispaniae locis intentus, in id quoq; diligenter incubuit; vt libri, quibus superstitione illa tradebatur, abolerentur. Ergo *Alfaquinis* (sic Mauri Antistites Sacrorum nominant) ad omnia obsequia eo tempore exhibenda promptis, inquit Aluarus Gomecius, Alchoranos, id est sua superstitionis grauissimos libros, & omnes cuiuscumq; auctoris & generis essent, Mahometanae impietatis codices, facile sine edicto, aut vi, vt in publicum adducerentur, impetrauit. Quinque millia voluminum sunt ferme congregata, quae variis vmbilicis, Punica arte & opera distincta, auro

etiam

etiam & argento exornata, non oculos modo, sed animos quoque spectantium rapiabant. Multi eis se donari a Ximeno petierunt, sed nemini quidquam concessum est, ignibus omnia, publica in pyra ad vnum exusta, praeterquam aliquot ad rem medicam pertinentia, cuius gens illa non sine magno profectu, studiosissima semper fuit, quae propter saluberrimae artis dignitatem, ex incendio illo liberata, in Bibliotheca Complutensi nunc seruantur.

CAPVT XVI.

Libri Iudaici exusti.

VM libri Thalmudici non solum contumelias & blasphemias in Christum multas & execrabiles, verum etiam sanctiones & praecipua plurima, contra ipsam, quam Iudaei profitentur, legem Moysis, & contra omne ius gentium, atq; omnia naturae decreta, contineant, visum est summis Pontificibus, aliisque Christianae Reipublicae Principibus, inquit Sixtus Senensis, vt tam nefariae doctrinae lectio atq; vsus omnibus Iudaeis, qui sub ditione Christianorum viuunt, interdiceretur, & omnes libri Thalmudici, toto Christianorum orbe ignibus traderentur: quod etiam saepe factum esse nonnulli fide digni scriptores testantur, inter quos Bernardus Luxenburgius in Catalogo hereticorum libro 2. refert, Gregorium Pontificem eius nominis nonum, anno Domini M. CCXXX. omnia Thalmudica volumina flammis adiudicasse: atque idem iterum fecisse Innocentium Papam eius nominis quartum, anno salutis nostrae M. CCXLIV. Rursus eadem volumina a Iudaeis instaurata fuissent, & auxilio artis impressoriae in infinitum penè numerum propagata, Iulius Papa tertius nouo edicto promulgato inquiri iussit, & anno M. D. LIII. cum festa Tabernaculorum a Iudaeis, Septembri mense celebrarentur, per omnes Italiae vrbes exuri. Paulus Papa IV. vna cum sacrosancto Romanae Inquisitionis senatu M. D. LX. rursus idem fieri iussit, & Thalmudicos libros inter scripta ab Ecclesia Catholica damnata anumerari voluit.

L Re-

Reprehendit deinde Sixtus Petrum Galatinū, quod in primo de arcanis catholicæ veritatis libro defensionem Thalmudicorum voluminū suscepit, affirmavitq; Thalmudica opera in latinum verti debere, & publicè in scholis Christianorū explicari. Addit Sixt⁹ ex sola Cremonensiu Iudæorum synagoga, anno Dñi M. D. LIX. mandante Inquisitione *duodecim Thalmudicorum Codicum millia* exusta esse.

In Indice librorum damnate lectionis, hæc à Pio IV. sancita sunt. *Thalmud Hebræorum, eiusq; glossæ, annotationes, interpretationes & expositiones omnes, si tamen prodierint, sine nomine Thalmud, & sine iniuriis & calumniis in religionem Christianam, tolerabuntur.* Hæc olim. Sed postea Clemens IIX. simpliciter Thalmud vetuit: *Mens ipsius non est, inquit novus Index, eos propterea vllatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter & expresse statuit & vult, vt huiusmodi impii Thalmudici, Cabalistici, aliq; nefarii Hebræorum libri, omninò damnati & prohibiti maneant & censeantur.*

Ibidem sola lingua Hebræa permittitur liber Magazor inscriptus. *Sciunt Episcopi librum Magazor Hebræorum, qui continet partem officiorum & Cæremoniarum ipsorum & Synagoga, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua præterquam Hebræa, editum, iam diu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse.*

Porro libri Iudæorum, qui nihil contra Christum aut Christianam Religionem continēt, tolerari possūt, vt docet etiam Caietanus; at reliqui, de quibus iā diximus, meritò abolent & exterminantur. Et quavis Iudæorū cultus toleretur non est tamen eadem ratio impiorū voluminū, quia cultus Iudæorū, vt inquit Caietanus, est quasi testis fidei nostræ sicut figura veritatis, & umbra corporis; & ideo meritò tolerandus libri autem isti directe blasphemii sunt, & totaliter mendacijs pleni contra fidē IESV Christi. & propterea nō tolerandi sunt, si supprimi possūt. Sed reuertamur ad Hæreticos.

CA-

CAPVT XVII.

Libri VViclephi & Husſi damnati, rogoq; adiudicati.

IN Concilio Constantiensi confirmatur decretum Archiepiscoporum Cantuariensis & Eboracensis in Anglia, & Pragensis in Bohemia; itemq; patrum Concilij Romani paulò ante Constantiensem Synodum celebrati, à quibus interdicta fuerat lectio librorum Ioannis VViclephi. Decretum Synodi Constantiensis ita habet. *In nomine domini nostri IESV Christi hæc sancta Synodus sententias prædictorum Archiepiscoporum, ac concilij Romani ratificans & approbans, prædictos articulos, & eorum quemlibet, libros eiusdem Dialogum & trialogum per eundem Ioannem VVicleph nominatos, & alios eiusdem auctoris libros, volumina, tractatus & opuscula, quocunq; nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat & condemnat. Et eorundem librorum, & cuiuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem & allegationem, nisi ad eorum reprobationem; omnibus Christi fid. libus prohibendo inhibemus omnibus & singulis catholicis sub anathematis interminatione, & ne de cætero dictos articulos, vel ipsorum aliquem audeant publice predicare, dogmatizare, tenere, aut quomodo libet allegare, nisi ad eorum reprobationem, vt dictum est. inbens illos libros & tractatus, volumina & opuscula prælibata publice concremari. prout decretum fuerat in Synodo Romana, sicut superius est expressum. Super quibus exequendis & debite obseruandis mandat prædicta Synodus ordinarijs locorum vigilanter intendere prout ad quemlibet pertinet, secundum iura & canonicas sanctiones.*

Ceterum quæ hîc paucis attinguntur de Episcopo Pragensi, fusius alij referunt in hunc modum. *Episcopus Pragensis orien. calamitati omnia ire cupiens priusquã amplius de baccha*

L 2

reitur,

Concil.
Constant.
[ess. 8.]Naucl. ge-
nerat.47. Encas.
Syl. cap. 35.
Hist. Boem.Cate. 22. q.
20. art. XI.

Cochleus lib. 1. hist. Hussit. Iacob. Piccolomin. lib. 6. comment. VValdens. Tom. 2. de 8. 6.

retur, libros Ioannis Wicleph ad se ferri, omnesq; Doctorum confilio adhibito, publice concremari iussit, supra ducenta volumina plerunq; auro texta. Idem præstitum ab Academia Oxoniensi, quæ, ut inquit VValdensis, per publicum duodecim electissimorum virorum decretum, plusquam ducentarum hæresum dogma VViclephi deleuit, & codices concremauit.

Exstat hæc disp. com. 3. antiq. lectionis, D. Henrici Cavifsi,

Vtinam funditus oboliti fuissent, antequam in Bohemiam perferrentur. Nam à libris VViclephi florentissimo Bohemiarum regno pestis & exitiū venit. Nam ut dicitur in disputatione Catholicorum cum Rockyzana Hussita. tempore VVenecslai (Regis) Dominus Deus permixit in terram, quod Sacerdotes fuerunt infecti ex libris VViclephi, qui venerunt ad illam terram per quosdam studentes, qui missi fuerunt ad Oxoniā ad studiū, & ibi conquisitis libris, falsa uerū litteras commendaticias per VViclephū, & ad Bohemiam deportauerunt: & ita his & aliis cæperunt legere.

Fufius & elegantius hæc Æneas: Sub hoc Rege (VVenecslao) perfida Hussitarum insania ortum habuit. Rexerant scholam Pragensem, usque in ea tempora Teutones. Id molestissimum Boëmis fuit, &c. Ex quibus vir quidam nobilis ex domo, quam pueridi piscis vocant, apud Oxoniā Angliæ ciuitatem litteris studens cum Ioannis VViclephi libros offendisset, quibus de realibus vniuersalibus titulus inscribitur, magnoperè illis oblectatus, exemplaria secum attulit. Inter quæ de iure civili, deq; diuino, de Ecclesia, de diuersis quæstionibus contra clerum, pleraq; volumina, veluti preciosū Thesaurum patriæ suæ intulit. Imbutus iam ipse VViclephitarū veneno, & ad nocendum paratus, tum quod erat familie suæ cognomen, putridum piscem, id est, fætidum virus in ciues suos euomit. Commodauit autem scripta, quæ attulerat, his potissimè, qui Teutonicorum odio tenebantur: inter quos omnes Ioannes eminuit, obscuro loco natus ex villa Hus, quod anserem significat, cognomen tum mutuatus. Hic auidè admodum doctrinam VViclephitarum arripuit. Et in concionibus multa de libris VViclephi in medi-

um attulit, asserens in eis omnem veritatem contineri: adiiciens quod crebro inter prædicandum, se postquam ex hac luce migraret, in ea loca proficisci cupere, ad quæ VViclephi anima peruenisset. Scribit Dubrauius libro vigesimotertio Histori. Bohem. Hussum maximè gloriatum esse VViclephi libere, cui titulus erat, Alethea, seu Veritas, per Antiphrasin videlicet, inquit Dubrauius.

Sed Sbinco Archiepiscopus, & alii malo gliscenti absq; mora occurrere tentarunt; etiam incendio VViclephicorum Codicum. cuius facti narratio adeo pupugit Rockizanam, in prædicta disputatione; ut in hæc verba eruperet. Minus iuste damnatus fuit VVicleff in libris suis, & Zyvineck Archiepiscopus Pragensis combussit libros suos, hoc fecit sicut homo ignarus; imò de iplo fuit cantio &c. & postea iuit ad Hungariam ad Regis Bohemiarum fratrem, & ibi peste esse consumptus. Ad quæ Hilarius partes Catholicas defendens; Quidquid fecit Zyvineck de illis libris, fecit mature, & habuit homines doctos Doctores, & Capitulum, sine quibus nihil faciebat. Obseruanda est autem stultitia Rockizanæ; qui mortem illam Archiepiscopi arbitratur fuisse pœnam inflictam à Deo ob libros VViclephi flammis traditos; quasi nullus vnquam peste moriatur aut mortuus sit; nisi qui Hæretici alicuius libros exusserit; ut proinde ex tali occubitu, tanquam ex signo certo, liceat colligere. præfulem illum piaculum commisisse; cum VViclephi libros concremauit. Sed pingui Minerua ratiocinari, veterum & recentiorum Hæreticorum proprium est.

In manu scripto quodam Codice, in quo cum alia, tum sententia condemnationis in Ioannem Hufs Constantiæ lata continetur: hoc interdictum aduersus Hufsi libros reperi: Libros prædictos, & suam doctrinam, & singulos tractatus, & opuscula in latino siue vulgari Boëmico per ipsum e-

edita, aut in quocumq; alio idiomate per alium vel alios translata hoc sacrosanctum Concilium reprobat atq; damnat, ipsosq; comburendos solenniter & publicè in præsentia Cleri & populi in ciuitate Constantiensi & alibi decernit & definit, adiiciens propter præmissa omnem eius doctrinam meritò esse, & fore suspectam de fide, & ab omnibus Christi fidelibus, euitandam, & vt de medio Ecclesie illa perniciofa doctrina eliminetur; hæc sancta Synodus prorsus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per censuram Ecclesiasticam, & si opus, cum adiectione pœna & fautorie hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publicè concremari. Si quis autem huius decreti violator ac contemptor exstiterit, statuit eadem sancta Synodus per locorum ordinarios & inquisitores hæreticæ prauitatis contra talem vel tales veluti suspectum vel suspectos de hæresi procedendi.

Potro cum non obstante Concilii Constantiensis decreto, multi in Bohemia & Morauia libros Wiclephi & Hussi studiosè lectitarent, denuò eosdem proscriptis Martinus V. in Bulla quadam Constantiæ data: vbi inter cætera sic loquitur Pontifex. *Et quia, (sicut dolenter accepimus) non solum in regno Bohemiæ, & Marchionatus dominis, & locis supra dictis, verum etiam in quibusdam partibus & prouincijs contigujs seu vicinis eidem, etiam nonnulli ex sectatoribus & sequacibus hæresum ac errorũ hæresiarcharũ prædictorũ &c. (V Wiclephi Hussi) Dominũ Deum blasphemare nõ cessant, &c. quorũ mentes pater mendacii sic damnabiliter excacauit, vt prædictos libros, codices & opuscula hæreses & errores continentes seu continentia, dudum etiam per Synodum præfatam damnatos & damnata, ac ignibus concremanda deputata & concremata, legant, studeant, ac ex eis in suum & multorum simplicium periculum nedum contra statuta, decreta, & ordinata in Synodo supradicta, sed etiam contra Canonicas sanctiones dogmatizare, presumant, in animarum periculum, &c. nos igitur attendentes, quod error, cui non*

resistit.

resistitur, approbati videtur, &c. Discretionis vestræ &c. committimus & mandamus, quatenus vos, &c. omnes & singulos, &c. qui articulos seu libros & doctrinas præfatorum Hæresiarcharum Ioannis Wiclephi, Ioannis Huss, & Hieronymi, per eandem Constantiensem Synodum cum suis auctoribus damnatos & damnatas, tenere, credere ac dogmatizare, &c. præsumperint, &c. tanquam Hæreticos iudicetis, & velut Hæreticos seculari curiæ relinquantis.

Et in instructione, quam idem Pontifex præscripsit examinandis hæreticis aut de hæresi suspectis, nonum caput huiusmodi est: *Utrum habeat in sua potestate aliquos tractatus, opuscula, epistolas, vel quæcumq; alia scripta, in quocumq; idiomate per Ioannem Wicleff, Ioannem Huss, & Hieronymum Hæreticos seu eorum pseudodiscipulos & sequaces editos vel translatos edita vel translata, quod illos vel illa ordinario loci vel eius commissario seu Inquisitori sub iuramento presentet. Quod si apud se scripta huiusmodi se habere non cognouerit, sed alibi, quod iuret illa circa suum ordinarium, vel alios supra dictos infra certum terminum sibi præfigendum deponere. Item; & hic est decimus articulus, utrum sciat aliquem vel aliquos habentes præfatorum tractatus opuscula, epistolas, vel quæcumq; alia scripta, in quocumq; idiomate composita siue translata, quod illum vel illos detegat, vel manifestet pro purificatione fidei, siue executione iustitiæ.*

Inter articulos accusationis Hieronymo Pragensi in Concilio Constantiensi obiectos, hic etiam vnus erat. *Quando Archiepiscopus Pragensis ex commissione sedis Apostolicæ præcepit, omnes ad se deportari libros Wiclephi, Hieronymus præcepti eius contemptor, intulit eos Collegio Caroli, ac publicè intinuit, se doctrinas eorundem librorum defensurum esse. Item iste. Alios quoq; Magistros ad defendendum docendumq; vetitos illos libros induxit, non solum in Collegio Caroli & in nigra Rosa, verum etiam alibi, quaqua versus in Vniuersitate Pragensi.*

Exst. apud Cochleum l. 3. Hist. Hussi,

Inter

Apud
Cochl. l. 4.
Hist. Hus-
sit.

Inter articulos à Patribus Concilii Constantiensis præscriptos pro reductione & conuersione Hussitarum ab Hæresi; etiam illi leguntur. *Vt tractatus Ioannis VViclephi translatus in vulgare per Ioannem Hus & Iacobellum, atq; alii per ipsos in vulgari editi in quibus errores suos posuerunt: omnes & singuli reponantur ad manus Legati vel Ordinarii sub pœna excommunicationis: quia illis non ablati, non cessabunt errores. Vt tractatus Ioannis Hus Hæretici condænatus in hoc sacro Concilio (Constantiensi) sub pœna excommunicationis reponatur apud eosdem. Vt omnes tractatus Iacobelli sub compositione de vtraq; specie, & de Antichristo, in quo Papam vocat Antichristum, reponantur & comburantur. Et similiter tractatus editus per ipsum de remanentia panis post consecrationem in altari.*

Idem Hussitæ, vt venenum suum latius propagarent, & imperiti quoq; vulgi imis medullis instillarent; fecerunt id, q; eorum fratribus Lutheranis & Calvinianis hodie etiam in vsu positum est: cantilenas hæresi sua infectas, Cleriq; & rerum Ecclesiasticarum detestatione refertas disseminarunt; vt in circulis & triuiis decantarentur; sicq; rudis plebecula exitiale virus non sine oblectatione combiberet. Quare inter cætera hæresi tollendæ medicamenta hoc itidem præscriptum est à Patribus Concilii Constantiensis: *Vt omnes cantilena introductæ in præiudicium sacri Concilij, & virorum Catholicorum cuiuscunq; status, qui VViclephistis obstiterunt & Hussitis, vel cantilena in commendationem Ioannis Hus, vel Hieronymi Hæreticorum condemnatorum prohibeantur in omnibus ciuitatibus, villis & oppidis, & quibuscunq; mansionibus decantari sub grauissima pœna.*

Inter articulos Hieronymo Pragensi obiectos; XI. & XII. sic sonant. *Quo latius VViclephi hæresin propagaret, verba Canonis (Missæ) per cantilonas Bohemicas in vulgari fecit; vt etiam rustici credant se, si verba consecrationis pronuncient; conficere*

cere posse corpus Christi, non minus quàm sacerdotes, idque singulis horis quando libet. Effinxit & alias diuersas cantilenas in vulgari Bohemico, è Biblia & Euangeliorum verbis sensuq; contextas, pro confirmatione suæ hæreseos (en morem & genium Lutheranorum) vt per eas laici sui sacram scripturam melius nosse & intelligere viderentur, quàm cæteri Christiani. Habes & hic ideam Lutheranae factionis & consuetudinis. Cùm Archiepiscopus Pragensis libros VViclephi exussisset; statim res in cantionem abiit; quæ laudem VViclepho; Archiepiscopo odium conciliaret; cuius cantilenæ meminit Rockizana Hussita in Colloquio cum Orthodoxis habito; de quo paulò supra. *Libris combustis Ioannes Hus, inquit Cochlæus, vt Archiepiscopo iniuriam rependeret, ita & odiosum & contemptibilem eum suis detractionibus populo reddidit, vt plerique partium suarum laici vulgares & ironicas in optimum Patrem cantiones confingerent ac decantarent in publico: Suuinič Kraschby Spalil. propter eam librorum combustionem. Et adeò increbruit ea cantionum contumeliosa frequentia, vt Rex VVenceslaus publico dignatus sit prohibere ediç. o, ne amplius decantarentur eiusmodi cantilena, sub pœna capitali, omniumq; bonorum amissione.*

Refert Cochlæus ex Hussitico quodam scriptore Hussum, dum ad locum supplicij duceretur, non sine pileo papyraceo, eoque præalto, videretque in cœmeterio libros suos comburi, subrisisse propter eam stultitiam; vt ait scriptor ille. Sed risus verè Sardonicus fuit; nec in pectore; sed in labris natus; nec à sapiente; sed à stulto profectus; aliàs factum illud stultitiæ minimè insimulasset. Conqueritur Illyricus in Catalogo testium veritatis, quod de VValdensium hæreticorum dogmatis nullus antiquior commentarius supersit; causamque defectus huius refert in Pontificios. *Valde, inquit, mirum ac dolendum est; nullum paulò vetustius eorum scriptum exstare: sed causa indicatur in quibusdam*

busdam commentariolis Apocalypsis, Lutheri opera euulgatis, qua forte ab aliquo eius sententiæ homine scripta olim sunt. Indicat enim ille bonus vir (scilicet) quisquis eius libelli auctor est, Papistas, & præsertim Monachos summo studio talia scripta conquisiuisse ac oppressisse. Meritò ô Illyrice: quia huiusmodi pestes tenebras merentur, non lucem; pyram, non Bibliothecam.

CAPVT XVIII.

Libri Heretici, nominatim Lutherani, à Leone X. Pontif. Max. à Carolo V. Imperatore; Et ab aliis Episcopis principibus & Academiis interdicti; flammisq; additi.

Vm Leo X. Pontifex Max. sub quo Lutherus exstitit; animaduertens, perfidiam impij Apostatæ quotidie longius serpere: medicinam morbo adhibendam censuit: Itaque edita & vulgata constitutione, non modò Lutheri articulos omni impietate plenos, condemnauit: Sed & libros eiusdem hæresiarchæ ex Apostolica auctoritate sub grauissimis pœnis proscripsit; Verba Pontificis hæc sunt: *Insuper quia errores præfati, & plures alij continentur in libellis seu scriptis cuiusdam Martini Lutheri, dictos libellos, & omnia dicti Martini scripta seu prædicationes, in latino, seu quocunque alio idiomate reperiantur, in quibus dicti errores, seu eorum aliqui continentur, similiter damnamus, reprobamus, atque omnino reuicimus, & pro omnino damnatis, reprobatis, ac reiectis (vt præfertur) haberi volumus; mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis prædictis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus superius nominatis, ne huiusmodi scripta, libellos, prædicationes seu Schedulas, vel in eis contenta capitula, errores aut articulos supradictos continentia legere*

Exstat in
Bullario
const. 35.

legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se vel alium vel alios, directè vel indirectè, tacite vel expresse, publicè vel occultè, aut in domibus suis siue aliis publicis vel priuatis locis tenere quoquo modo præsumat: quinimo illa statim post harum publicationem vbicunque fuerint, per ordinarios & alios supradictos diligenter quasita, publicè & solenniter in præsentia Cleri & populi, sub omnibus & singulis supra dictis pœnis, comburant.

Intra. Inhibemus præterea sub omnibus & singulis præmissis pœnis eo ipso incurrendis, omnibus & singulis Christi fidelibus superius nominatis, ne scripta etiam præfatos errores non continentia, ab eodem Martino quomodolibet condita vel edita, aut condenda vel edenda, seu eorum aliqua, tanquam ab homine orthodoxæ fidei inimico, atq; ideo vehementer suspecta, & vt eius memoria omnino deleatur de Christi fidelium consortio, legere, asserere, prædicare, laudare, imprimere, publicare, siue defendere, per se vel alium, vel alios, directè vel indirectè; tacite vel expresse, publicè vel occultè, seu in domibus suis, siue aliis locis, publicis vel priuatis tenere quoquo modo præsumat, quinimo illa comburant, vt præfertur. Hæc pontifex in Bulla anno Domini, M. D. XX. data, quæ ferè reperuntur in eiusdem pontificis constitutione trigesima septima.

Ceterum pœnæ; quarum pontifex meminit, sunt istæ. Quoad omnes; Excommunicatio maior latæ sententiæ. Quoad Ecclesiasticas, & Regulares personas; Episcopaliū omnium; etiam Patriarchaliū, metropolitanarum, & aliarum cathedralium Ecclesiarum, Monasteriorum quoq; & prioratuum etiam conuentualiū, & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Ecclesiasticorum, secularium, aut quorumuis ordinum regularium priuatio, & inhabilitas ad illa, vel alia in posterum obtinenda.

Quoad conuentus, capitula, seu domos aut pia loca sæculariū vel regulariū, etiā Mendicantiū; nec non vniuersitates, etiā studiorum generaliū, priuatio & amissio quorum-

cunque privilegiorum indultorum à Sede Apostolica, aut eius legatis; aut aliàs quomodolibet habitorum vel obtentorum cuiuscunque tenoris existant, nec non nominis & potestatis studium generale tenendi, legendi ac interpretandi quasuis scientias & facultates, & præterea inhabilitas ad illa, & alia in posterum obrinenda. Quoad sæculares, amissio cuiuscunque emphyteuseos seu quorumcunque feudorum tam à Romana Ecclesia, quam aliàs quomodolibet obtentorum; nec non inhabilitas ad illa & alia in posterum obtinenda. Denique indiscriminatim quoad omnes: priuatio Ecclesiastica sepultura; inhabilitas ad omnes & singulos actus legitimos, infamia, ac diffidatio, & crimen læsæ maiestatis; & omnes pœna hæreticorum, eorundemq; fautorum in iure expressæ.

Hoc summi Pastoris quasi classico excitati Principes tam Ecclesiastici; quam politici, itemque variæ Academicæ, Lutheri libros vetuerunt; flammisq; vlticibus addixerunt: in primis Carolus Cæsar, qui publicauit editum VVormatiæ 8. die Maii. Anno M. D. XXI. in quo præter cætera de libris quoq; hæreticis abolendis hæc decreuit. Mandamus insuper vobis omnibus & singulis præfatis sub eisdem prænominatis pœnis, ne quis Martini Lutheri scripta à summo Pontifice autoritate sua Apostolica (vt præmittitur) damnata, aut alia quæcunque, tam latino, quam Alemannico, seu alio quouis idiomate ab eo hæctenus composita, vel in posterum componenda, vt pote mala, suspecta, & à notorio & peruicacissimo hæretico prouenientia, emere, vendere, tenere, legere, describere, imprimere, aut describi vel imprimi facere: asserere, sustentare, prædicare, defendere præsumat. Non obstante quod in illis etiam aliqua bona (ad fallendas simplicium mentes) immixta essent: in quo præter iustam. Sedis Apostolicæ sententiam, etiam laudatissimam veterum Patrum institutionem & consuetudinem omnino exequendam duximus. Qui Arrianorum, Priscillianistarum, Nestorianorum, Eutychianorum, & aliorum hæreticorum libros, & in illis contenta omnia, tam bona, quam mala

Exstata-
pud Coch-
leū in sine
comment.
de aBū &
vita Luth-
ri. & D. Io-
ann. Bapti-
stam Fick-
lerum in
Theologia
Iuridica.

mala, promiscuè exusserunt & annihilauerunt.

Neq; id immeritò. Nam si optimi quiq; cibi vnus tantum gustæ veneni, quo humanum corpus læderetur, infusione, suspecti penitus sunt abiiciendi: quanto magis ea scripta, quibus tanta & tam noxia animabus venena passim inserta sunt, non solum nobis cauenda sunt, sed etiam ne alius noceant, prorsus destruenda & corrumpenda, atq; ab omni hominum memoria veniunt obliteranda. Accedit ad id, quod quicquid boni in Martini libris reperitur, id antea à sanctis Patribus, quos Ecclesia recepit & approbavit, sæpè dictū & sæpius repetitum, absq; vllius periculi, aut mali suspitione legi & haberi potest. Eapropter sub iisdem pœnis omnibus & singulis supra dictis, vos omnes, & quilibet vestrum tam Principes, quam alii, ad quos iustitiam quomodolibet pertinet ministrare, & alii quicunque in vniuerso imperio, Regnis & Dominis nostris constituti huiuscemodi pestiferos Martini libros tam Alemannicos, quam Latinos, impressos & imprimendos, aut etiam manu scriptos, vbi cunque reperiantur (vt pote magna seditionis, schismatis, hereseos in Ecclesia Dei fomites) diripiendos & publico igni consumendos penitusq; abolendos effectu curetis, Apostolicisq; Nunciis, seu eorū cōmissariis, si operam vestram ad hanc rem requisierint, fideliter & diligenter assistatis. Et nihilominus in eorum absentia per vos ipsos, hæc sic fieri nostro nomine & iussu, omninò & re ipsa faciatis. In quo omnibus fidelibus dilectis subditis nostris, vt vobis ac nobismetipsis assistant & pareant, tenore præsentium sub eisdem pœnis iniungimus & mandamus.

Verum quia maxime cauendum est, ne Martini libri, aut ex illis excerpta mala, suppresso, aut etiam mutato authoris nomine, publicentur. quia etiam non sine magna animi nostri offensa, multos quotidie videmus, cum alibi, tum maxime in Germania componi & imprimi libros, pluribus malis traditionibus & exemplis refertos; & ne non omni astu & dolo humanæ nature hostis Christianis la-

queos tendat multos, passim diuulgari picturas & imagines non in opprobrium modo priuatarum personarum, sed & ipsis summi Pontificis & sedis Apostolicæ contumeliam excogitatas, ex quibus omnibus libris & picturis Christi fideles in maximos tam in fide, quam in vita & moribus prolabantur errores, & non solum priuata odia, scandala & simultates (prout experientia docet) multis in locis exorta fuerunt, Verum etiam seditiones, tumultus, rebelliones, schismata in regnis, prouinciis & populis, atque vniuersa Dei Ecclesia (nisi prouideatur) iam excitanda formidantur: Idcirco ad hanc perniciosissimam pestem extinguendam, ex supradictorum Electorum, & statuum concordia animo & sententia, omnibus & singulis supradictis, tam Imperiali, quam hereditario iure nobis subditis, sub iam sæpè dictis omnibus pœnis præcipimus & mandamus, ne quis huiusmodi famosos & pestilentes libros, seu quascunque schedas, scripturas, imagines, picturas contra orthodoxam fidem, bonos mores, & id quod sancta Romana Ecclesia hætenus obseruauit: atq; etiam inuectiuas, criminationes & ignominias contra summum Pontificem, sedem Apostolicam, prælatos, principes, Vniuersitates studiorum & eorum facultates, honestasque personas componere, scribere, imprimere, depingere, vendere, emere, tenere, habere, aut imprimi, describi, depingi, vel vendi facere, quauis arte aut dolo audeat aut attentet.

Quinimo sub eisdem pœnis iubemus omnibus & singulis supradictis, & præsertim illis, qui iustitiæ ministerio præsent, ut eiusmodi libros quoscunque antehac imprimendos, nec non etiam manuscriptorum cuiuscunque sint authoris, aut vbiunque locorum per sacrum Imperium, atque etiam nostra hereditaria regna, & dominia inueniantur, similiter etiam picturas huiusmodi & imagines, nostro iussu & nomine occupent, diripiant & publico igni comburant; Et nihilominus huiusmodi detestabilium librorum, codicum, schedarum, scripturarum, & picturarum autores & inuentores, ac etiam post præsentis mandati publicationem impressores, emptores,

& venditores, qui contra iussa nostra facere præsumperint (si modo id legitime constiterit) nec non eorum iura & bona omnia & singula capiant, apprehendant, & detineant, ac iure bono quicquid sibi libitum fuerit, de illis disponant, ita quod de hoc nulli hominum tam in iudicio, quam extra respondere sint obligati.

Atq; ut omnis eiusmodi errorum occasio tollatur, & ne talia scribentium venena longè lateq; diffundantur, sed præclarum imprimendi libros artificium in bonos tantum & laudabiles usus exerceatur, ex certa nostra scientia, animoq; deliberato ac imperiali, regiaq; autoritate, de maturo supradictorum Electorum, & aliorum sacri Romani imperij statuum consilio, deliberatione & unanimi consensu volumus, & sub banni & interdicti Imperialis ac alius interdictis pœnis præcipimus & iubemus, tenere præsentis edicti, quod vim inuolabilis legis habere decernimus: ne quis de cætero chalcographus & librorum impressor, aut alius quiuis vbilibet, per sacrum imperium, atque nostra prædicta regna, & dominia constitutus, libros ullos, seu aliam quamcunque scripturam, in quibus de sacris literis, aut fide catholica aliquid vel minimum tractatur, non habito prius consensu & voluntate Ordinarij loci, aut eius ad hoc substituti & deputati, cum autoritate etiam facultatis Theologicæ alicuius propinque Vniuersitatis, pro prima videlicet impressione: Alios verò cuiuscunque rei & facultatis libros, schedas & picturas de consensu saltem ordinarij, aut eius ad hoc substituti vlllo pacto imprimere, vel vendere, aut imprimi, vel vendi facere directe vel indirecte quoquo modo præsumat aut attentet. Quod si quis, cuiuscunque dignitatis gradus aut conditionis, hanc nostram mentem, decretum, statutum, legem & ordinationem in omnibus & singulis supradictis tam Lutheranam, quam impressoriam materiã concernentibus inuolabiliter obseruandã vlllo pacto, aut quouis quæsito colore, vel ingenio contra facere, aut venire ausu temerario præsumperit: præterquam quod illud irritum decernimus & inane, etiam in læsæ maiestatis crimen, ac nostram & sacri imperij grauissimam indignationem, proscriptionisque

& Ban-

& Banni, ac interdicti imperialis, nec non alias sæpe dictas pœnas, se ipso facto incurrisse cognoscat.

Hactenus Imperator, cuius aureo & saluberrimo decreto si optemperatum fuisset, haud tot myriades pestiferorum librorum in Imperio circumuolitant: nec pestilens hæresistam longè latèq; disseminata fuisset; multum enim promouit nouum hoc Euangelium chalcographorum ac bibliopolarum mens, industria, impensa, & opera, inquit Ioannes Cochlæus: Nam quidquid pro Luthero erat, quàm diligentissimè ac emendatissimè imprimebatur; quidquid uerò pro Catholicis, ignauissimè ac vitiosissimè. Et quæ Lutheri, aut pro Luthero erant, Calcographi suis sumptibus imprimebant, & in maximo quidem numero, ut latissimè dissepererentur. Nam Apostatarum, qui relictis Monasteriis ad sæculum redierant, infinitus iam erat numerus, qui victum ex Lutheranis libris quaritantes, in speciem Bibliopolarum longè latèq; per Germania prouincias vagabatur. Quæ uerò Catholicorum erant, uelut indocta, & ueteris barbarie trivialia scripta, contemnebant Calcographi. nihil eorum imprimentes ultrò, sed nonnulli ob inopiam rei familiaris compulsi, aut maxima lucri spe proposita inducti, alienisq; sumptibus & impensis adiuti, quædam ex iis imprimenda suscipiebant: Ea tamen ita negligim, festinanter ac vitiosè imprimebant, ut maiorem gratiam eo obsequio referrent Lutheranis, quàm Catholicis. Si qui eorum iustitiam Catholicis operam impenderent, hi à cæteris in publicis mercatibus Francofordiæ, & alibi, vexabantur ac ridebantur, uelut Papista, & sacerdotum serui. Quamuis uerò Cæsar, aliiq; Principes ac Reges Catholicis, seuerissimis Edictis prohibuissent Lutherica aut imprimi, aut uenum exponi; adeo tamen non profecerunt Edictis suis, ut Lutheranis Bibliopolis plus inde lucri accresceret. Quippe cum Magistratus & senatores, quibus animaduertendi & inquirendi cura commissa fuerat, uel conniuerent malitiosè, uel inuitè & negligim rem illam curarent, uelut odiosam & coram populo detractio-

ne ple-

Cochl. in
actū Lu-
theri anno
22.

ne plenam, Bibliopola harum rerum non ignari, & ab Inquisitoribus ipsis occultè nonnunquam pramoniti, quæ Lutherica erant, reponerant in occulto, in publico prostantibus quibusdam prophanis, & alterius negotii libris. Vnde fiebat, ut emptores, Lutherica querentes, cogerentur ea, prætexente Bibliopola metum, & periculum, carius & maiori pretio emere ex occulto, quàm emptari fuissent in publico. Hæc Cochlæus; qui mox sequentia subiungit.

Venerat tum procul à Germania Imperator Carolus V. graui ac diuturno bello, quod à Rege Franciæ indictum sibi VVormaciæ consistenti fuerat, implicitus. Frater eius Ferdinandus, Archidux Austria, &c. Imperialis tum Vicarius seu locum tenens, aliiq; Principes Catholicis; uidentes noua Lutheri translatione populos maxime in sectam Lutheranam allici ac induci, editis mandatis præceperunt, ut quicumq; subditorum nouum Lutheri testamentum, aut quoslibet alios eius libros domi haberet, traderet in publicum iis, quibus recipiendi cura esset demandata. Et in plerisq; sanè locis, subditi Principum, quibus dictabat conscientia, ne contra Papæ Cæsarisq; & aliorum Principum suorum Edicta, & prohibitiones, uelut in domo retinerent libros, obedienter tradiderunt eiusmodi libros, qui & alicubi congesti in unum rogam, publicè combusti sunt.

Alibi idem Cochlæus de aduentu Caroli V. ex Hispaniis in Belgium sic scribit. Venerat Carolus V. imperator, electus ex Hispaniis per Oceanum in Flandriam & Brabantiam, terras suas hereditarias, Imperialia Comitata celebraturus VVormaciæ. Qui ubi à Nunciis Apostolicis Marino Caracciolo & Hieronymo Aleandro accepisset, Bullam Papæ Leonis X. contra Lutheri libros editam, memor titulorum suorum, cum diceretur & esset Rex Catholicus Hispaniarum, ac Imperator Romanorum religiose suæ & pietatis & obedientiæ mox certissima exhibuit indicia, seuerè præcipiendo, ut M. Lutheri libri à Sede Apostolica damnati, publicè comburerentur. Combusti sunt igitur per lictores & carnifices tum in Brabantia urbibus, tum in ciuitatibus Imperii, Colonia, Moguntia, &c.

In Actū
Lutheri
anno 20.

Exstat hoc editum Casarii Tom. 1. Lutheri len. anno 1560. pag. 55.
 Idem Imperator V Vormacia anno Christi 1521, mandatum misit ad Academiam Viennensem; quo præcipiebat, vt Apostolicę Bullę cõuenienter, libros Lutheri comburerent, prout iam factum erat in Belgio, Burgundia, Coloniz, Treuiris, Moguntiz, & alibi locorum. Nec seniores fuerunt in executione diplomatis pontificii, Germaniz Episcopi; quibus religio curæ erat; quod nominatim affirmare licet de Præfule Aichstadiano, & Antistite Frisingensi, quorum decreta aduersus Lutheri libros ipsi Lutherani in primum Lutheri Tomum Ienensem Germanicum retulerunt; vt etiam in hostium nostrorum monumentis exstaret specimen eius diligentiz, qua pastores illi ouile sibi commissum à luporum incursionibus defenderunt.

Polyd. lib. ult. histor. Angl.
 Ad extremum Rex Angliz Henricus non tantum stylo contra Lutherũ; sed & rogo aduersus eiusdem libros pugnavit; vt testatur Polydorus. Et eo die; quo libri Lutherani incensi sunt, elegantem de hoc ipso facto Regis concionem habuit martyrii & doctrinæ gloria inclytus Episcopus Roffensis.

Exstat in 10 opera Roffen. Tom. 1. Ep. 207. Epist. 203.
 Hæc & similia non latebant Lutherũ; Mea, inquit in quadam Epistola, ter arserunt Louanii, Colonia, Moguntia. Et ad Spalatinum suum: Galerius Moguntinus (sic appellat Cardinalem Moguntinum Albertum, simul etiam Archiepiscopum Magdeburgensem) mea publico edito inhiuit Magdeburgi. Halberstadt eadẽ exusserunt. Itidẽ Minores Cottbusenses.

Epist. 150. anno Dom. 1520 die 8. Februar.
 Lepidam fabellam de Eckio, & Ingolstadiensibus narrat idem Lutherus alibi. Fabellam nomino; quia res aut non acta est, prout refert; aut acta est, sicut non refert. Sed audiamus Lutherum cum Spalatino suo sermocinantem: *Scriptis Venceslaus noster, Eckium mandasse Primoribus, vt publico foro exurerentur libri mei, Canonici indocti, &*

Apologia vernacula. cumq; vas illic esset paratum, vt crastina succenderentur, quosdam saniores Doctores Ingolstadii consuluisse Ioannem Reuchlin, illumque respondisse, cauere sibi, ne hac re tam sibi, quàm toti Vniuersitati maculam parerent. Tunc que ommissum est opus. Vbi Eckius altera die ad locum venisset, iratus discessit, re infecta: credas hominem Mandam aliquam Baccham factum. Hæc Lutherus; qua fide, viderit ipse: nam si eo vsq; Ingolstadienses processerant, credibile non est, retulisse pedem. Maiore enim autoritate apud omnes erat Eckius, quàm Reuchlin; & quàm omnes illi, quos Lutherus, saniores Doctores nominat.

Sed quidquid sit de hoc, Lutherus hæc operum suorum incensorem iniuria, vt ipse interpretabatur, incitatus & irritatus, vicem rependere studuit. Itaq; libros Juris Canonici, & alios nonnullos V Vittebergæ publicis flammis exussit. Quod suum præclarum facinus ipsemet litteris commendauit, his ad Spalatinum suum verbis. Anno M. DXX. decima Decembris, hora nona (en quàm definitè omnia) exusti sunt V Vittembergæ ad orientalem portam iuxta sanctam Crucem, omnes libri Papæ, Decretum, Decretales. Sextus, Extravagantes, & Bulla nonissima Leonis X. Item Summa Angelica, Chrysoprasus Eckii, & alia eiusdem auctoris, Emseri, & quedam alia. que adiecta per alios sunt, vt videant incendiarii Papiste, non esse magnarum virium libros exurere, quos confutare non possunt; incendiarii scilicet Lutherani, Quantam autem Lutherus voluptatem ex hoc suo incendio ceperit, ipsemet docet in alia quadam Epistola, cum ait: *Exussi libros Papæ & bullam primum trepidus & orans, sed nunc latior, quàm villo alio totius vitæ meæ factio: nisi fortè lætior fuit tunc cum in paradiso fuit; hoc est, cum uxorem duxit: nam uxorem habere aut ducere, paradisos est, ex Lutheri men-*

Epist. 250.
ad Nicola-
um Ger-
bell.

te. *Paradisum arbitror coniugium vel summa inopia laborans, inquit flagitiosus Apostata, cum cuidam Apostatæ uxorem ductam gratulareretur.*

Joseph. lib
2. captiuit.
cap. 20.

Sed quam mercedem promeruit Lutherus hoc Iuris Canonici incendio? dicam mitissimè; illam, quam miles ille apud Iosephum; qui librum legis lacerauerat, & in ignem abiecerat. Tantum defuit Luthero Cumanus; qui duci iuberet: Culpa certè non defuit. Non leuius Lutheri scelus reputari potest, quàm Ariani illius, qui literas S. Antonii conspuerat & conculcarat, traditas sibi à Georgio Ariano Alexandriae Episcopo, qui quas pœnas paulò post dederit; his verbis refert S. Athanasius. *Antonii aliquando Epistolam Duci Blacio (teu Balacio) conspuendam, abiciendamque tradidit: Sed hoc diuina vindicta inultum non pratermisse. Siquidem non diu postea Blacii femur proficiscens eius τὸν πρῶτον μόνω, ad primam mansionem seu stationem, equus, cui insidebat, ceruicibus retortis ita momordit, atq; è dorso excussum humi afflixit, ut intra triduum proximum periret.*

S. Athan.
Epist. ad
solit. vii.
agunt:

CAPVT XIX.

Qua cura Pontifices Romani, aliiq; Præsules huius ætatis, & Concilium Tridentinum Hæreticis & pestiferis libris obuiam ierint.

*N*Equè verò aut Leo Pontifex solùm, aut Carolus Imperator, aut alii, quos suprà recensuimus, aduersus noxios libros studiosè præstiterunt, quæ ex pietatis præscripto præstanda erant, verùm & posteriori huic causæ nequaquam indormiendum rati, pestem hanc, ne latius grassaretur, totis viribus auertere studuerunt; editis quoq; librorum perniciosorum catalogis, ut lector nosset, quinam libri vitandi, & pestis instar fugiendi

endi essent. Eiusmodi catalogos pestilentium librorum publicarunt Doctores Parisienses & Louanienses, si non mentitur Vergerius hæreticus. Talis itidem, eodem teste, in Italia excusus est Pontificis autoritate, anno Domini M D XLVIII. Alius locupletior anno M. D LII. Alius adhuc copiosior anno M. DLIII. Alius anno MDLIX. Paulo quarto Pontifice Maximo, isq; cæteris omnibus longè amplior, cui Inquisitionis Præsides, quorum auspicijs confectus fuerat ille index, huiusmodi decretum proposuerunt, si tamen Vergerius bona fide decretum hoc retulit & transcripsit.

Vide Pu-
therbeum,
libr. 3. de
tollend.
malis libr:
fol. 257.
Verg. tom.
1. suorum
operum in
not. ad Ca-
talog. libr.
prohibitis.

Vniuersis Christi fidelibus cuiuscunque status, gradus, ordinis, conditionis aut dignitatis sint, & vbiuis terrarum agant, sub consensu & pœnis in Bulla Cœna Domini, & in decretis sacrosancti Lateranensis Concilij expressis, nec non sub pœna suspicionis hæresis, priuationis omnium graduum, officiorum, & beneficiorum, quæcunque habuerint, & ad ea ipsa, atque alia omnia officia & beneficia in perpetuum inhabilitationis, & perpetuæ infamiae, & sub alijs pœnis nostro arbitrio infligendis, districtè præcipimus & mandamus, ne quis in posterum audeat scribere, edere, imprimere, vel imprimi facere, vendere, emere, mutuo, dono, vel alio prætextu dare, accipere publicè vel occultè, retinere apud se, vel quomodolibet aliter seruare, vel seruari facere librum, vel scriptum aliquod eorum, quæ in hoc indice sacri officij notata sunt, siue quascunque alias conscriptiones, quas labe aliqua cuiusuis hæresis respersas esse, vel ab hæreticis prodidisse cõpertum erit. Quicumq; obedire neglexerit, vel eiusmodi libros & scripta quæcunque habuerit, post præsentis huius notitiam decreti, quomodocunque habitam, quam primum poterit, Ordinarijs locorum, seu hæreticæ prauitatis Inquisitoribus, aut eorum Vicarijs, siue ab officio S. Romanae & vniuersalis Inquisitionis deputatis fideliter, & re ipsa non præsentauerit, vel omni studio & diligentia non curauerit præsentari, in prædictas excommunicationis lætæ senten-

vix censuras, penasque alias ipso facto incurras. Haftenus edictum.

Hunc Indicem, vt & tres priores, virulentissimis scriptis Italicè & Latinè exagitauit perfidus transfuga Vergerius; & quamuis nusquam non insaniat potius ille Apostata, quàm scribat, in libellistamen contra Catalogos librorũ vetitorum furori suo omnes habenas laxat, & ita tonat, vt quicquid furiarum Orcus complectitur, in pectus eius immigrasse, totumq; virus inspirasse videatur, cuius amentiam infra interdum tangemus, cum Iunium refutabimus. Nunc cœpta profequamur.

Post vltimum hunc indicem, crescente hæreseon, & hæreticorum, perniciosorumq; librorum multitudine, de medicina adhibenda seriam cogitationem suscepit quoq; Tridentina Synodus. Quocirca certos ad id operis elegit patres, qui dispicerent & diligenter considerarent, quid factu opus esset; atque etiam ad eandem sanctam Synodum suo tempore referrent, indicemque, tanquam præsens quoddam antidotum, aduersus hæc tam præsentanea venena conficerent. Sed cum res maioris esset operis, quàm vt, quantumuis iam extremam manum sortita, à Patribus totius Concilij in examen vocari posset, ad summi Pontificis Pij IV. iudicium reiecta est, qui Catalogum illum vnà cum regulis ei propositis, auctoritate Apostolica approbavit, & ne quis librum vllum ex numero eorum, qui prohibentur, legat, aut retineat, leuere interdixit.

Aliquot annis post in eodem Indice concinnando, augendo, & in meliorem ordinem redigendo, studium quoque & operam posuit Gregorius XIII. delectis ad hunc laborem lectissimis & doctissimis Cardinalibus. Quod & Sixtus V. fecit. Cæterum opus inchoatum mansit

Conc. Trident. sess. 18

Conc. Trident. sess. 25.

Pius IV. Bulla 108.

Bulla 10. inter Gregor.

mansit, certè terminos illos à Pio IV. fixos non transcendit; donec tandem Clemens VIII. Pontificatus sui anno quarto Indicem Tridentinæ Synodi recognitum, & magna accessione locupletatum, denuò confirmavit, & publicauit. Editi sunt & alibi Episcoporum cura & vigilantia huiusmodi librorum indices, vt & Indices expurgatorij, inter quos Belgicus ille, quem Iunius allatrat, vt canis Lunam. Nec silendum est, tanquam his omnibus antiquius, decretum concilij Lateranensis sub Leone X, quod Typographis frænum imposuit, ne quosuis libros euulgerent, ecclesiasticis & politicis pœnis propositis.

Vide Indicem Clem. VIII. Coloe & a sibi editum.

Concil. Later. sess. 10.

CAPVT XX.

Libros perniciosos prohibendos esse ostenditur exemplo libellorum famosorum.

MAXIMA semper tam ab Imperatoribus, quàm à Pontificibus data est opera, vt libelli famosi è medio tollerentur, nec alia de causa, quàm quia proximi famam iniuste lacerant, multasq; turbas in Republica concitant. Si igitur has chartas tanto studio abolere studuerunt, grauissimis pœnis earum auctoribus propositis, minimè censendi sunt permisisse, vt libri fidei Catholicæ damnosi, morumque integritati noxij, hominum manibus tererentur, cum non minus sint perniciosi, quàm illi, quippe qui sacrosanctæ Religionis scita conuellant, moresq; bonos deprauent.

Audiamus igitur, quid Augustus Cæsar de his sanxerit, *καὶ μαθῶν, inquit Dio, ὅτι βιβλία ἅτλα ὑφ' ἕβης ἢ Ἰωνῶν σωγράφοι- Dio lib. 56. το, ἡττικισμῶν ἐποηίσασατο. καὶ ἐκένάτε. Ἰσχυρὸν ἐν τῇ πόλει εὐσεβέστα πρὸς τῶν ἀγορῶν ἄμωμ, τὰ μὲν ἐξω ἢ ἑκασαχόθι ἀρχόντων, κατέφλεξε, καὶ ἢ σωθέντων αὐτὰ ἐκόλασε Ἰάβας. Famosorum libellorum*

lorum quos ad traducendos homines à quibusdam conscribi acceperat, conquisitionem fieri iussit, repertos in vrbe ab Edilibus, extra urbem à singulorum locorum Praefectis, comburi mandauit, & in quosdam auctores eorum animaduertit.

Lib. 9. cod. Theod. tit. 34. Audiamus etiam quid Constantius Magnus de his libellis edixerit. Si quando, inquit, famosi libelli reperiantur, nullas exinde calumnias patiantur hi, quorum de factis vel nominibus aliquid continebunt, sed scriptionis Auctor potius requiratur, & repertus cum omni vigore cogatur his de rebus, quas proponendas credidit, comprobare, nec tamen supplicio, etiamsi aliquid ostenderit, subtrahatur.

Ibidem. Idem Imperator alia lege. Famosa scriptio libellorum, quae nomine accusatoris caret, minimè examinanda est, sed penitus abolenda. Nam qui accusationis promotione confidat, libera potius intentione, quam captiosa & occulta conscriptione alterius debet vitam in iudicium deuocare. Ibidem. Ut accusatoribus patientia praebenda est, si quem persequi in iudicio volunt, ita famosis libellis fides habenda non est, nec super his ad nostram scientiam referendum, cum eosdem libellos flammis protinus conducatur aboleri, quorum Auctor nullus existit.

Ibidem. Aduersus eisdem hanc legem tulit Constantius Constantini filius. Libellis, quos famosos vocant, si fieri possit abolendis, inelytus pater noster prouidit, & huiusmodi libellos, ne in cognitionem quidem suam vel publicam iussit admitti. Non igitur vita cuiusquam, non dignitas concussa his machinis vacillabit. Nam omnes huiusmodi libellos concremari decernimus.

Ibidem. Seuerius in eisdem decreuerunt Valentinianus & Valens hac lege. Famosorum infame est nomen libellorum. Ac si quis vel colligendos vel legendos putauerit, ac non statim chartas igni consumpserit, sciat se capitali sententia subiugandum. Sanè si quis deuotionis suae ac salutis publicae custodiam gerit, nomen suum profiteatur, & ea, quae per famosum prosequenda putauit, ore proprio

prio edicat: ita ut absque ulla trepidatione accedat, sciens, quod se adseritionibus veri fides fuerit opitulata, laudem maximam ac praemium à nostra clementia consequetur.

Nec minus seuera est haec Valentiniani, Theodosii & Arcadii trium Imperatorum lex. Si quis famosum libellum siue domi, siue in publico, vel quocumque loco ignarus offenderit: aut discerpatur prius, quam alter inueniat, aut nulli confiteatur inuentum. Nemini denique, si tam curiosus esset, referat, quid legendo cognouerit. Nam quicumque obrulerit inuentum, certum est ipsum reum ex lege retinendum, nisi prodiderit auctorem, nec euasurum poenam huiusmodi criminibus constitutam, si proditus fuerit, cuiquam retulisse, quod legerit.

His adde hanc Arcadii, Honorii, & Theodosii constitutionem. Vniuersi, qui famosis libellis inimicis suis, velut venenatum quoddam telum iniecerint, hi etiam, qui famosam seriem scriptionis impudenti agnita lectione non ilico discerpserint vel flammis exusserint, vel lectorem cognitum prodiderint, ultorem suis ceruicibus gladium reformident.

Porrò ex lege illa: Famosum. & illa: Si quis famosum libellum: conflata est lex in Codice Iustiniano, cuius initiu: Si quis famosum libellum: assignaturque auctoribus Valentiniano & Valenti, etsi Valens non totius, sed partis tantum auctor.

Ommitto, quae in Pandectis de chartis famosis iam olim ab Ethnicis fuere facta, ut & in 12. tabellarum decretis. In praedictis certe legibus habemus ipsos libellos famosis igne fuisse decretum, auctoribus autem capitale supplicium: nec auctoribus tantum, sed etiam lectoribus, & disseminatoribus: Etsi Constantinus Magnus tantum poenam fustuarii constituit huiusmodi auctoribus: si vera est interpretatio Aniani, quam primae Constantini legi supra citatae adiecit his verbis: Qui famosam chartulam ad cuiuscunque iniuriam & maculam conscripserit, in secreto, aut in publico ad-

Ibid. & Li
si quis eade
fam. libell.

Lib. 9. C.
Theod. tit.
34.

ff. de iniu-
riis.

fixerit, inueniendam proiecerit, illi, contra quem proposita est chartula, non nocebit, nec fame eius aliquid derogabit. sed si inueniri potuerit, qui huiusmodi chartulam fecit, constringatur, ut probet, quæ conscripsit, qui si etiam quæ scripsit, probare potuerit, suscipietur, qui infamare maluit, quam accusare. Hæc Anianus.

Harmonopol. libr. 6.
promptua-
rii iur. tit. 9

Qui $\phi\lambda\upsilon\alpha\gamma\iota\omega$, hoc est, famosum libellum vel signatum, vel non signatum inuenit, neque statim exurit, sed eum legit, eidem pœna subiaceat, cui & ille, qui eum edidit, subiaceret. Est autem $\phi\lambda\upsilon\alpha\gamma\iota\alpha$ charta proiecta, quæ conuicia in aliquem continet, ac eius famam denigras. Ita ex legibus Constantinus Harmonopolus.

Petr. Greg
lib. 18. Syn-
tag. cap. 6.

Constitutio Caroli V. Cæsaris de causis capitalibus art. 110. edita infamanti pœnam eandem irrogat, quam mereretur diffamatus libello, si criminis, de quo accusatur, conuinceretur. Et in Comitibus Augustanis, anno Domini 1548. sub eodem Carolo, cap. 34. prohibiti sunt Libelli maledici, picturæ, ficturæ, scripturæ, Pasquilli, & alia, quæ in alterius infamiam fiunt. Quæ inuictissimus Imperator sanxit; quia eo tempore tota Germania plena erat libellis & picturis famosis, non modò in Pontificem Romanum, Episcopos, Clericos, Monachos, sed in ipsum itidem Carolum V. ab hæreticis Lutheranis, velut agmine facto, quoquò versum dissipatis & disseminatis. Et si ne post istam quidè legē ab hac improbitate nominisq; alieni lacerandi libidine cessatū est; ut quotidiana experientia discimus.

Cap. 34.

Nec omittendum hoc loco insigne Constantini Magni factum, quo abundè declarauit, quanto perè cauendū sit, ne libri, qui Ecclesiasticorum auctoritatē deterere & imminuere solent, ad aliorum manus perueniant: Cùm enim in Concilio Nicæno, ei oblatis essent libelli aduersus Episcopos, multas accusationes continentes, nunquam apertos in flammam abiecit, indignos lectione ratus.

Multi

Multi autem ex Sacerdotum numero, inquit Sozomenus, qui (vti euenire solet) tanquam ad causas suas ac priuatas disceptandas in vnum conuenerant, tempus opportunum sibi iam oblatum putarunt, ad res eas corrigendas, quæ ipsorum animos offendissent. Itaque singuli libellum de criminibus, quæ aliis obiicerent, Imperatori offerre, & peccata in se admissa iam antè exponere cœperunt. Cùm autem illud in dies ferè singulos accideret, dat mandatum Imperator, vt singuli crimina, quæ aliis obiicere constituerant, ad certum diem proponerent. Vbi dictus dies venit, Imperator oblati sibi libellis acceptis: Ista, inquit, criminationes tempus quidem sibi præstitutum habent, diem videlicet magni iudicii. Iudicem autem qui sit tunc de omnibus sententiam pronunciaturus. Mihi verò non est fas, cùm homo sim, eiusmodi causarum cognitionem arrogare, præsertim cùm & qui accusant, & qui accusantur, Sacerdotes sint. Nam non deberent se tales præbere, vt ab altero iudicentur. Age igitur, delectis criminibus, exemplum diuinæ clementiæ in danda mutuo venia imitari, iungamus amicitie fœdera: & fidei negocia, quæ in hunc locum conuenire compulerunt, seriò pertractemus. Hac habita oratione, Imperator iubet tum criminationes illatas nullius momenti esse, tum libellos comburi, diemque præstituit, ad quem de rebus fidei vocatis in controuersiam decideretur.

Sozom. lib.
1. cap. 16.

Eadem scribit Rufinus, eandemque historiam citat S. Gregorius scribens ad Mauritium Imperatorem, & Nicolaus Pontifex ad Michaelem Imperatorem. Apud Rufinum his verbis alloquitur Constantinus Episcopus, Deus vos constituit Sacerdotes, & potestatem dedit de nobis quoq; iudicandi: & ideo nos à vobis rectè iudicamur: vos autem non potestis ab hominibus iudicari, propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium: & vestra iurgia, quæcunque sunt, ad illud diuinum reseruentur examen. Vos autem nobis à Deo dati estis Dii, & conueniens non est, vt homo iudicet Deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos discernit.

Ruf. lib. 10
cap. 2.
S. Greg. lib.
4. epist. 75.

Hæc Rufin⁹ de Constantino, quæ & hæc verba protulisse Theodor. scribit: *Sacerdotiū vitia non sunt populo aperienda, ne illè inde causâ offēdiculi arreptâ licenter peccare aggrediatur. Quin etiam eum hoc quoq; adiecisse memorant: Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre fortè videret, facinus illud nefandum suo paludamento se obtecturū, ne facinoris aspectus, eos, qui id ipsum cernerent, vlla ex parte laderet.*

De eodem Constantino Theophanes in Chronico. *τοὺς δὲ λιβέλλου οὖς κατ' ἀλλήλων ἕνεθ' ἐπιδ' ἐδ' ὡκασί περι κατέκαυσεν, ὅρκω θεθαλάμ, ὡς εἰ ἴδοι ἐπίσκοποι μοι χέουον & τῆ πορφυρίδι σκέπῃ αὐτὸν προθύμωε.* *Libellos, quos contra se mutuo tradiderant exussit, iureiurando affirmans, se si videret Episcopum adulterantem, purpura contecturum.*

Nec sacri Canones famosos libellos, eorumq; Auctores impunitos reliquere. Nam auctori anathema dicunt: *Si qui inuenti fuerint famosos libellos in Ecclesia ponere, anathematizentur.* Apud Iuonem, *Si qui inuenti fuerint libellos famosos legere, excommunicentur.* Iisdem decernitur supplicium flagellorum: Et si fortè non tam à Canonibus, quàm à legibus ciuilibus. Nam caput illud: *qui in alterius, desumpsit Gratianus ex capitulis ab Adriano Pontifice ad Ingilramum missis: quæ quibusdam non videntur continere ipsius Adriani leges seu Canones: quippe desumpta & collecta ex aliorum tum Præfulum, tum Principum Romanorū decretis, vt habetur Tom. 2. Conc. vet. edit. post Concil. Nicænum secundum, vbi in margine capituli 49. delatori linguæ exsectionem aut capitis amputationem statuētis hæc annotantur, Hoc capitulum non est canonicum, sed à secularibus legibus sumptum: quæ verba non malè referri quoque videntur ad sequens capitulum: Qui in alterius, à Gratiano relatum: quandoquidem decentius apparet talem pœnam à seculari principe, quàm ab Ecclesiastico*

Antistite

Antistite decerni. Sed fortè lex hæc *canonizata est*, vt loquuntur Glossæ de alijs legibus inter Canones receptis, hoc ipso, quod ab Adriano Pontifice vsurpata & confirmata, & à Gratiano Decreto inserta est. & Glossa ad cap. *Qui in alterius*, nota, inquit, *pœnas corporales infligi secundum Canones, vt supra 45. distinct. Cum beatus.* Verùm quidquid sit de hoc, nobis satis est libellos famosos sub pœna flagellationis prohiberi.

His autem, *qui in alterius blasphemiam cantica composuerint, & his, qui cantauerint ea*, pœna extraordinaria constituitur. Eisdem coercuit hac sua constitutione Carolus V. Imperator. *cum & varia & leuicula plebes reperiantur, quæ cantionibus & rythmīs operam dant, per quos Ecclesiasticos & seculares status contumelios afficiunt, in vtramque partem inxta apti paratique, nimirum si fuerint cum Ecclesiasticis, cantillant de secularibus, & econtra, si fuerint cum secularibus, canunt de sacrificiis,* (sic enim vertit ex Germanico hæreticus interpres, pro *Sacerdotibus seu Ecclesiasticis, idque copix causa) quæ vos ad discordiam, dissidia & contumaciam vortit tenditque; itaque seuerè præcipimus, volentes, vbicunque deprehendantur, à magistratu puniantur.* Hæc Imperator. Certè his cantilenis & nænijs Ecclesiastico ordini traducendo accommodatis non parum amplificauerunt Hæretici huius ætatis sectam suâ; vt & olim Hussitæ simili artificio longè latèque suam perfidiam propagauerunt, vt suo loco dictum.

Cum ergo Imperatores & sancti Patres, tam sedulò aduigilarint, vt libelli famosi abolerentur, satis hoc ipso suo facto, vt cætera deessent, declarauerunt, quid de hæreticorum libris statuendum sit, qui nihil aliud sunt, quàm famosi libri, & tantò perniciosiores, quanto damnosius est lacerari veram Religionem, quàm boni nominis existimationem.

In Comit.
August.
anno 1548.
cap. 309

CAPVT XXI.

Libros Hæreticorum prohibendos & comburendos esse docent exemplo suo ipsimet Hæretici.

Hæretici, & alii quicumq; à Christo aut Ecclesia eius alieni, ipsimet indicant, libros perniciosos interdiciendos, flammisq; tradendos esse, nec aberrant, dum ita iudicant, nam hoc iudicium rectæ rationi, quàm maximè consentaneum est, vt alibi me dicere meminimus. Sed interdum fit, vt in applicatione huius iudicii ad praxin aberrant, etsi aliquando non aberrant. Non aberrant, cum Lutherani, v.g. prohibent libros Calvinianorum, Anabaptistarum, Trinitariorum, & similibus, meritò enim prohibent, meritò has pestes exterminant, flammisq; voracibus in fumum vertunt. Nec aberrant Calviniani, cū vicissim libros Lutheranorum proscribunt. Nam proscriptione & exustione digni sunt. Errant autem cum generale illud & rectum iudicium trāsterunt ad libros orthodoxæ & Catholicæ fidei interpretes, quos vt proscribant & exurant, didicerunt ab optimis & præstantissimis Magistris, nimirum ab Antiocho Epiphane, & Diocletiano, de quibus iam supra; Ab Arianis. Nam Georgio Cappadocæ Pseudopatriarcha Alexandrino Arianis sacros libros, quoscunq; in Ecclesiis reperiabant, flammis absumebāt, teste S. Athanasio. Alius de iisdem Arianis ista: *In tantum etiam nostra vastauerunt, vt nec libros, nec vestimenta Ecclesiastica, aliaq; ornamenta, nec reliqua utensilia nobis dimiserint. Libros verò nostros vsq; ad minimum incendentes, nec iota vnum relinquētes, propter veritatis fidem, Nicenam Synodum, qua clerus & populus imbuebatur, & maximè iam imbuti erant, in contumeliam nostram & omnium Christianorum incenderunt. Quocirca supplicat auctor ille Pontifici, vt ex Italia exempla Synodi Nicænæ*

S. Athan.
Epist. ad
Orthod. de
persecut.
excitata.
Auctor
Epist. in-
script. ad
Marcum.
Pont. Rom

cænæ ad se transmittantur. Nunc ergo, quia vt prædictum est, inimici sanctæ Dei Ecclesie, & maximè Ariani, à quibus quotidie expugnatur & opprimimur, præfata septuaginta Nicæni Concilii capitula, qua præfata Synodo iam facta, iubense domino meo Alexandro, omnium Episcoporum decreto attuli, qua etiam coram omnibus recitauimus atq; transcripsi, sunt igne combusta, optamus vt à vestra sancta Sedis Ecclesie auctoritate, qua est mater & caput omnium Ecclesiarum, ea ad correctionem & recreationem fidelium orthodoxorum percipere per præsentis Legatos mereamur.

Leges Constantini & aliorum Imperatorum de Arianis libris exurēdis ægerrimè ferens Rex Hunericus, inq; Catholicos retorquens, quod de libris inquit, huiusmodi, quibus sibi nominis illius errorē persuasit iniquitas, præcipimus faciendum.

Vistor li. 2.
de persecut.
Vandal.

Præter hos vtuntur itidem Doctoribus, Circumcellionibus, quos ait S. Augustinus lib. I. contra literas Petil. cap. 27. sacros libros flammis tradidisse. Item Leone Isaurico, qui doctissimos Constantinopolitanæ vrbs viros vnà cum multis libris, & sacra supellectile combussit, vt auctor est Cedrenus, quod fusius enarrans Constantinus Manasses in hæc verba scribit. *Non procul à diuina sapientia templo splendida domus à priscis Imperatoribus erat extructa, quæ nuncupare licuisset amœnum hortum, arboribus libris ferentibus plenum, adeoq; lucum pulcherrimis omnigena doctrina sapientieq; plantis confutum. Nam erat in ea congestus librorum thesaurus, quorum numerus tricena & tria millia complectebatur; Talis hortus, tantusq; lucus diuini cuiusdam hominis cura, fideiq; commendatus erat, qui doctrina præstabat, & supra cæteros omnes radiis scientiæ collucebat. Viuebant cum hoc & alii, tanquam secundarum partium duces, ab illo Imperatore primi, luculentæ re ipsa sidera notisq; collustratores. Hi tot numero, quot circuli Zodiaci signa sunt, absq; mercede, literarum & doctrinae cupidos instruebant, & calis*

Cedr. ex
Manasse in
Annal.

ginis velum tam in putri, præstigijsq; referta Græcorum, quam religioſiſſima noſtra diſciplina ſuis auditoribus adimebant vno illo, de quo diximus, inter omnes ſolis inſtar lucente. Tanta vero in opinione virtutis erant, vt ne ipſi quidem Imperatores noui quiddam & inuſitati vel molitendum, vel agendum ſibi putarent, illis in conſilium non adhibitis. Tales ergo viros auctoritate ſingulari, & innocentia vitæ conſpicuos, variorumq; donorum vberè copia præſtabiles imperator in ſua retia comprehendere, ſuiq; furoris impii participes efficere multum ſciebat. Quum autem cunctis molitionibus adhibitis, elideretur. (nec enim vel metu, vel minis eos in ſententiam ſuam pertrahere poterat, quumq; auro etiam vteretur, cateroquin inexpugnabili ſocio, tamen Aquilam ſe perſequi, vel ſidera iactu contingere velle deprehendebat) tandem reſperata (quoniam hæc obſecro exponam?) conſilium ſæuum, absurdum, impium capit, quod ne quidem immanis Scythæ, vel Maſſagethes cepiſſet. Materiam ſiccam & concremabilem ex aridis facibus coaceruat, eaq; ſuccenſa, cunctos exurit, homines, inquam, illos religioſos cum ipſis libris. Proh infeſtum virtuti animum, proh mentem belluinam. Nimirum ex vnguibus ſæuus ille leo iam agnitus eſt. Pulcherrima quæque de diſciplinis omnibus iſtic adſeruabantur, & inter alia volumen extabat admirabile conſectum de draconis inteſtino, cui erant inſcripti libri Homerici tam Ilias tota, quàm Odyſſea. Hæc Manafſes.

Syn. Nic.
A8. 5.
Theod. lib
4. cap. 23.

Combuſſerunt inſuper Iconoclaſtæ vltra triginta volumina in Phocenſi ciuitate, cultum & veneratione imaginum adſtruentia, vt teſtatur in altera Synodo Nicæna Leo, eiufdem ciuitatis Epifcopus. Valens Imperator Arianus, libellum ſupplicem à Terentio duce pro Catholicis ſibi oblatum, non quidem exuſſit, ſed in minutas partes conſcidit. Auctor Theodoretus. Cùm Terentius Dux ab Armenia reuertifſet, Valensq; ei imperaſſet, vt donum aliquod pro labore peteret, ipſeq; donum quod cupiebat, Valenti

Valenti indicafſet; petebat enim non aurum, non argentum, &c. ſed vt vna Eccleſia illis, qui pro doctrina Apoſtolica ſe in diſcrimen obtuliſſent, concederetur. Valens accepto libello ſupplici, & cognitis rebus, quæ in eo continebantur, admodum ſtomachatus, illum dilacerauit, iuſſitq; vt alias res peteret. Terentius verò collectis laceris libelli particulis, *Accipi, inquit, iam abs te, ô Imperator, neque aliud donum petam.*

Imò his omnibus antiquioribus Magiſtris uſi ſunt hæretici, nempe Iudæo, & Ioacim Rege Iudæ. Nam cùm prior in volumine Hieremiæ Prophetæ legiſſet tres pagellas vel quatuor, *ſcidiſt illud ſcalpello ſcribæ, & proieciſt in ignem, qui eras ſuper arulam, donec conſumeretur omne volumen igni, qui erat in arula, & non timuerunt, neque ſciderunt veſtimenta ſua. Rex & omnes ſervi eius, qui audierunt vniuerſos ſermones illos.* Hos ergo inſtitutores ducesq; Lutherus ſecutus combuſſit Iuris Canonici volumina; nec fuit ex ſpectatoribus, qui veſtimenta ſcinderet, ob hoc flammis expiandum facinus aut qui execrando Apoſtate contradiceret, niſi forte quid fecus eſt aliorum ſententia, exiſtimantium, non deſuiſſe in tanta multitudine, qui Lutherum pœna illa digniorem cenſerent, quàm Iuris libros. Nam & tunc cum liber Hieremiæ ab improbo illo Iudæo in ignem iniectus eſt, exſtiterunt, qui Regi reſiſterent: *Veruntamen Elnathan, inquit Scriptura, & Dalaias, & Gamarias contradixerunt Regi, ne combureret librum, & non audiuit eos.*

Sed quo profectu exuſſerunt Iudæi librum illum diuinorum Oraculorum, eodem incendio Lutherus volumina Iuris. Nullo nimirum; viuit adhuc Hieremiæ liber, legitur, teritur, & poſt combuſtionem mirandis incrementis adauctus eſt. *Et inſuper additi ſunt, inquit ſcriptura, ſermones multo plures, quàm antea fuerant, & multo etiam magis*

innotescere & clarescere cœpit. *Factum est enim verbum Domini ad Hieremiam Prophetam, postquam combusserat Rex volumen, & Sermones, quos scripserat Baruch ex ore Ieremiæ, dicens: Rursum tolle volumen aliud, & scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in primo volumine, quod combussit Ioacim Rex Iudæ.*

Pari modo postquam libros Iuris Lutherus flammis abolere tentavit, cum demum refluoruerunt, tam ornatu, quam copia multiplicati, ita ut à die, quo conscripti sunt, nunquam typis ornatiores & frequentiores in publicum venerint, quam post nefarium illud incendium, ut mihi quidem cinis ex voluminibus illis redactus, videatur fuisse semen, quod maximo cum scœnore damnum compensavit. Sed caveant, qui Iuris libros incenderunt, ne illis contingat, quod Regi Ioacim contigit, iusto Dei iudicio, hoc enim mandatum Regi perferendum dedit Deus Hieremiæ. *Ad Ioacim Regem Iudæ dices; hæc dicit Dominus. Tu combussisti volumen illud dicens; quare scripsisti in eo annuncians, festinus veniet Rex Babylonis, & vastabit terram hanc, & cessare facies ex illa hominem & iumentum. Utinam hæc inquam non contingant, vel potius, utinam non contigerint similia post volumina Iuris a Luthero exusta. Quoties enim Rex Thraciæ interea non modo in Pannoniam, sed & in ipsam Germaniam impetum fecit, & magnas cum mœnibus vrbes vastavit. Sed meliora ominemur, & alias itidem diras, quas Dominus, ob Hieremiæ librum combustum iratus, adiecit, prætereamus, & ad cæteros librorum incendiarios progrediamur.*

Supradictorum incendiarios vestigiis insistentes Lutherani, Calviniani, aliiq; Sectarii tot nobilissimas bibliothecas in Gallia, Germania, & Belgio incenderunt, veterumq; præstantissima monumenta in cineres scelera-

tè re-

tè redegerunt; Ut & Anabaptistæ Monasterii, cum urbem illam per vim occupassent. *Post hæc, inquit Schleidanus, Idem Propheta (Ioannes Matthæus) mandabat, ne quis vllum deinceps librum haberet, aut sibi servaret, præter sacra biblia; reliquos omnes in publicum deferri iussit, & aboleri. Hoc se mandatum diuinitus accepisse dicebat. Itaq; magno numero libri compozati, flamma fuerunt omnes absumpti. Mihi verò videntur iis isti similes, inquit doctissimus Serarius noster, qui ne iustos*

Schleidanus
libr. 10.Nicol. Serarius
Comment. in
lib. Macchi

alioqui census, aut debita solvere cogantur, syngraphas tabulasq; omnes, eorum, quibus debent, aut surripiunt, aut iniecto igne succendunt apud Iosephum, lib. 2. cap. 31. & lib. 7. cap. 9. Similes item Herodi, qui ne ignobilis & alienigena videretur, Iudaicæ nobilitatis tabularia & genealogias incendit apud Eusebium lib. 1. hist. cap. 7.

Ex horum tamen nefario facto colligunt orthodoxi non immeritò suæ consuetudinis patrocinium aduersus Hæreticos, si enim sibi licere volunt, ut libros probos aboleant, ne perfidiæ, quam profitentur, aliquid detrimenti adferant, cur Catholicis nefas esset Hæreticos libros exterminare, ne veræ Religionis exitium adferant? Quasi verò minor sit iactura, si vera fides aboleatur, quod sit lectione hæreticorum librorum, quam si perfidia extinguitur, quod sit lectione librorum orthodoxorum.

Præterea si Lutherani rectè & laudabiliter faciunt, cum Calvinistarum & Zuinglianistarum libros proscribunt, & vetant; cur id vitio verteretur orthodoxæ Ecclesiæ; licet Calvinianis & Zuinglianis libris adiungat etiam Lutheranos. Eiusdem enim sunt speciei. Cum Calvinistæ conquesti essent ob hoc interdictum, expeditè in hæc verba Lutherani responderunt, suumq; factum excusarunt. *Iam quod conqueruntur, aliquibus in locis, libris Zuinglianorum & Calvinistarum locum datum non esse, vel Theodosii,*

In refutat.
orthodo.
consens.
pag. 14.

Valentiniani & Marciani, piissimorum Imperatorum exempla qui, ne quis Nestorii, Eutychetis, & Apollinaristarum libros describeret aut legeret, edixerunt (quorum factum huius falso dicti orthodoxi consensus auctores aperte probant) nostrorum Principum pia mandata excusant. Et ratio iustitia solum in hoc posita est, ut demonstremus aduersariorum doctrinam non modo Nestorianam, sed multis aliis quoque intolerabilibus erroribus refertam esse. Id cum à nobis manifestò demonstratum fuerit, magistratus nostros non modò hoc nomine excusatos sed laudandos quoque omnes, (vel aduersariorum quoque testimonio) verè pii iudicabunt. Hæc Lutherani ad Calvinistas. Pulchrè profectò, ita tamen, ut quidquid ipsi de Calvinianis & Zuinglianis libris dicunt, id totum verissimè de libris Lutheranis affirmari queat tam ab Orthodoxis, quàm à Calvinistis.

Supra in
pæfat. fu-
suis hac de
re auct. est.

pag. 168.

Mirificè porrò mihi placet votum Bezæ, qui in colloquio Mompelgartensi hæc: *Conuiciis Ecclesia Dei non edificatur. Quæ cum in vtriusque partis scriptis reperiantur, vellem piâ concordia constitutâ, simul omnia combusta esse.* Idem alibi: *Vellem omnia scripta euulgata abolita esse, quæ paci & concordia obstare, aut veritatem obscurare videntur.* Cui Smidelinus: *Et ego vellem omnia combusta esse.* Et nos multò magis ô Bezæ & Smideline.

pag. 260.

Nec vllò modo desiderium illud Lutheri improbare possum, quod his verbis explicat. *Libenter vidissem omnia mea scripta interiisse: & inter alias causas vna est, quod exemplum me terret: quoniam non video, quid utilitatis Ecclesia ceperit, cum extra & super Biblia sacra quamplurimi libri colligeantur.*

Luther. in
pæfat.
Ger. super
Tom. suos.

Porrò simulatum fuisse hoc Lutheri votum, vel inde conijcias, quod illis, qui animo eius obsequi, librosque Lutheranos per flammâs abolere aggrediebantur, mirum in modum succensuit, cumque aliud vltionis genus non suppe-

suppeteret, hoc sibi eligendum putauit, ut vicissim Iuris Canonici volumina incenderet.

Lutheranus quidam Medicus & Alchimista de opere Archidoxorum Paracelsi; Puto, inquit, *Diabolum ipsum huius libri auctorem esse.* Non vidi magis blasphemum scriptum in Deum & naturam, quàm esse illud ipsum, præsertim si coniungas libellum, qui Azoth inscribitur, & eum, qui esse de natura serpentum. Maximo tamen studio conquiruntur, imprimuntur que cum laude maxima Trismegisti, Principis, Monarchæ, &c. quin & in cælum vsque à multis tollitur Auctor, volunt que aliqui, ut etiam Paracelsia publicè doceatur. Qui veterum fuit in pietate feruor eiusmodi libros cum auctore exussissent. Et nostra sæcula laudant & promouent. Veteres combusserunt Salomonis libros cum aneo serpente: & in Aëlis magnam vim Vulcano consecrarunt. Nostri homines (id est, Lutherani) vel ex mediis cineribus repeterent. Lingua male vsurpanti nomen Dei militi à piis Imperatoribus iubetur præscindi, hic ipsa blasphemia per publicas Typographias posteritati mandatur. Non immeritò quis exclamet: *O sæcula, ô mores.* Hæc ille non malè in Paracelsi libros. Quæ tamen omnia quadrant quoque in Tomos Lutheri aliorumque hæreticorum scripta.

CAPVT XXII.

Breuis refutatio libelli, qua se Lutherus purgat ob Ius
Canonicum publicè exustum.

Iximus suprâ, quo pacto Lutheri chartæ passim publica Præconis voce, & sub carnificis manu arserint. Lutherus ergò huius tati dedecoris impatiens, omnes modos excogitabat, ut ignominiam illam

P 3

qua

VVittenb.
1546. p. 129

qua à Pontifice, Cæsare, alijsque Principibus & Rebus publicis notatus fuerat, quando libri illius propalam comburebantur, quoquo modo vindicaret. Itaque cuneum cuneo extrudere volens, scelere inaudito, volumina Iuris Canonici publicè exussit; quod rogo dignum facinus his verbis refertur Tomo 2. Latin. operum Lutheri. Anno Dominici Natalis vicesimo ultra sesquimillesimum, decima die Decembris, conuocata est, affixis schedulis, omnis scholastica iuuentus VVittenbergæ, fore, ut Decretales Antichristiani concremarentur, in horam nonam. Id hora agminatim est itum ad combustionis locum, quod post Ptochodochium erat parandum. Atque ibi Magister quispiam haud incelebris rogum destruxit, ac succendit, impositis Antichristianis Decretalibus, per eximium D. Martinum Lutherum, addita est & Bulla Papistica nuper exhibita, quam idem Martinus Lutherus in ignem coniecit, hisce verbis prolatis: Quia tu conturbasti Sanctum Domini, ideoque te conturbet ignis æternus. (Audis, orthodoxe lector, sæuam tonantem bestiam) Quo facto rediit in Urbem eximius vir D. Martinus, maxima tum Doctorum, tum Magistrorum, aliorumq; litterarum candidatorum caterua comitatus. Hæc secundo Tomo operum Lutheri. Quo pessimo scelere præclarum Catholicis exemplum dedit; in qua Bibliotheca Lutherani, alijsq; perniciosi codices sint reponendi.

Extat tom. 1. Ger. Ien. anno 1560. pag. 354. & tom. 2. Lat. VVit. Summam huius libri refert Schleid. li. 2. hist. A. B. 19.

Cæterum, quia Lutherus ob hanc impudentissimam audaciam passim male audiebat, libellum vulgavit, quo causas facti sui exposuit; quæ quanti ponderis sint, lectorem, ut vnà mecum consideret, oro.

PRIMA, Semper vsu receptum fuit, ut libri perniciosi flammis abolerentur: quod etiam ex Actis Apostolicis liquet: Rectè igitur & ego feci, cum Ius canonicum in cineres verti. Pulchra consequentia, cui nihil deest, quàm quod non probat, libros Iuris Pontificij similes esse illorum, quos qui fuerant curiosa

curiosa sectati in vnum contulerant; coramque omnibus combufferant: Hoc si Lutherus ostenderet, tunc aliquod patrocinium ab Ephesiorum exemplo, non iniuria sibi peteret. Interea non video, quo alio iure Ius Canonicum exusserit, quàm illo, quo volumen Hieremiæ Prophetæ Iudi Iudæus in prunas iniecit, donec totum in fumum abiret. Firmius hoc argumentum esset, si hunc in modum à Luthero proponeretur. Libri perniciosi semper fuerunt aboliti: Rectè igitur fecerunt Catholici, qui impias meas chartas incenderunt. Et ineptè agunt Prædicantes, cum de hoc facto, tanquam inusitato, conquerruntur.

SECUNDA. Christianus sum, item Doctor Iuratus sacrarum litterarum. Adhæc quotidianus concionator, cui ex officio incumbit, ut falsa dogmata, doctrinamque perniciosam extirpet & excindat; non immeritò igitur Iuris Pontificij codices Vulcano tradidi. At verò, si tibi animus erat pestifera dogmata abolendi, non à Iure Canonico, sed à tuis chartis imò à te ipso principium comburendi ducendum erat. Id enim & ratio, & recta methodus zizania prauæ doctrinæ euellendi postulabat: nam ex tuis tuorumq; libris, non ex Iuris Pontificij voluminibus, magna pars orbis Christiani labem contraxit.

Ais, alios quidem fuisse non paucos, qui idem, quod tu præstare potuissent, verum illis, aut mentem aut audaciam hoc faciendi, defuisse; te autem neutra caruisse. In quo libentissime tibi assentior: te namque omnium scelerum peritissimum artificem, omniumq; bipedum hæc & patrum nostrum ætate audacissimum fuisse, nemo, qui te norit, inficiabitur: & si quis hoc abnuat, eum aut tui similem, aut morum tuorum & indolis ignarum esse dicam.

TERTIA, Pontifex & Pontificij non modo errant, errantq; gravif-

grauissimè; Sed post multas admonitiones à me adhibitas in erroribus perstiterunt, aliosque in eosdem induxerunt; imò clausis oculis & auribus doctrinam sanam & incorruptam perditum ierunt, ut Antichristiana sua & Diabolica placita constabilirent: Quis ergo neget, me summo iure Ius Pontificium publice rogo addixisse? Quod S. Augustinus Petiliano, hoc ego Luthero: *Hæc verba iactare, & nihil probare, quid est nisi delirare?* Cumq; ut idem sanctus Prælui ait, *abvtrisque aduersus inuicem possint ista iactari, probare aliquid opus est, non inaniter loqui.* Scilicet aliquos Marcionitas & Valentinos (Lutherum & Lutheranos) liberanda veritas expectabat, inquit Tertullianus, *Interea perperam euangelizabatur, perperam credebatur, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, tot virtutes, tot charismata perperam operata, tot sacerdotia, tot ministeria perperam fundata, tot denique martyria perperam coronata.*

Errauit Ecclesia, sed pestiferi erroris iudicio, cui non error, error; & error, non error, conuenienter scilicet naturæ illorum, qui, ut ait sanctus Gregorius, *in cæcitate, quam tolerant, quasi in claritate luminis exultant.*

QVARTA, eaque multiplex & conglobata. *Qui libros meos comburunt, eius nullam habuerunt potestatem à Papa.* 2. *Ipsi Papæ, ut spero, displicent libri, quos combusti: & ut non displicerent, id tamen suscipere deo habeo.* 3. *Colonienses & Louanienses, qui iactant se libros meos flammis tradere, auctoritate & iussu Imperatoris, mentiuntur; Hanc enim potestatem non à Cæsare obtinuerunt, sed à nonnullis, quibus publica officia commissasunt, multis aureorum millibus compararunt.* Ergo nihil præter fas admisi, cum ut vicem reponerem, vicissim Pontificiorum libros in ignem tonieci.

Cap. 12. Respondeo, vtrum primum & tertium Lutheri dictum sic verum, testantur Bullæ Leonis X. & edictum; imò &

imo & factum inuictissimi Imperatoris, de quibus omnibus iam supra abundè dictum. Secundum dictum, mirer, si se vlli mortalium persuasurum Lutherus credidit. Quid enim stultius, quàm credere, à Pontificæius pontificium improbari; atque gratum summo pastori facturum eum Apostatam; qui id in cineres vertat: quasi ipse Pontifex aded ab omni igne imparatus sit; ut combure non possit volumina Iuris; si ea perniciosa arbitraretur. At quod Lutherus addit; *Etiamsi Decretales Pontifici placeant; id sibi curæ non esse;* hoc quiuis ut credat, nullo negotio à se impetrabit. Certissimum enim videtur, Lutherum violentas manus iuri pontificio illaturum non fuisse; si existimasset, factum suum Pontifici probatum iri. Combustus igitur; quia cum illo apud Poëtam aiebat; *ibi tibi, o Papa, cordolium erit.*

Nec illud prætermittendum, causam, qua Lutherus ad hoc inexpiabile facinus impulsus ruit, aliam non fuisse; quàm vindictæ cupidinem & libidinem. Quia enim Catholici libros Lutheranos tardipedi Deo consecrabant; ideo furore percitus, tantæq; notæ impatiens, vlcisci hæc, ut somniabat, iniuriam, instituit; exustis pontificii iuris codicibus. Sed vbi, o quinte Euangelista, illud: *Mibi vindictam, & ego retribuam eis.* Item illud: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum?* Si malum in bono vincendum est; quanto minus bonum vincendum erit in malo? hoc est; quanto minus bono rependendum est malum: At bonum fuit libros tuos exurere; quippe fontem & originem plurimarum & teterrimarum hæreseon; malum autem, *Decretales* in cineres redigere; non ergò hoc posterius priori illi reponendum erat; si Euangelicis monitis consentaneè agere volebas. Cæterum nescius non sum, te elata voce clamaturum, libros tuos ab omni errore immunes esse

esse, nec in Zizaniis, sed in tritico deputandos. Crederem, nisi de tuis operibus summus Pontifex, summusq; Imperator, singulis, qui Christiano nomine cenferi volunt, hoc mandatum darent: *Colligite primum Zizania, & alligate ea in fasciculos, ad comburendum.*

Matth. 13.

QVINTA. Librorum meorum combustio veritati detrimento erat & fraudi, sinistrasq; opiniones in multorum animis ad multorum perniciem gignere poterat. Quocirca Spiritus instinctu, ut bis incommodis obuiam irem; libros aduersariorum vicissim flammis absumpsi. Quam parum damni redundat ad triticum ex combustione Zizaniarum, & ad frumentum in area, ex separatione palearum; & ad pisces bonos ex seiunctione piscium malorum, tam parum nocumēti ad veritatem rediit ex librorum tuorum incendio. Felicia ligna quibus a deo infelices chartas vstulare concessum est; nisi quod ligna illa ficulna fuisse oportuit: ut enim Alexander ille libros Epicuri recte combussit lignis ficulnis: ut Epicurum nullius pretii Philosophum fuisse indicaret; ita eodem fine iisdem lignis, Lutheri libri concremari debuerāt, quippe ficulni & ab auctore ficulno prognati. Libens porro concesserim, te Spiritus impulsu Ius Canonicum exussisse. At cuius Spiritus? Illius nimirum; qui igne inextincto indefinenter vritur.

SEXTA. Ius Canonicum multos errores continet: Pyra ergo dignum cenferi potuit & debuit. Et ne Lutherus hoc temere asseuerasse videatur, mox triginta errores ex variis Pontificii iuris locis promit; sed longè verius Lutheri triginta mendacia, quàm Iuris Canonici triginta errata appellaueris. Id ut clarius elucescat, singulos errores ex male sano peiusq; feriato Lutheri cerebro profectos breuiter excutiemus.

PRIMVS ERROR. Papa cum suis non tenetur obedire
diui-

diuinis mandatis. Docetur hoc in capit. solita, ext. de maiestate & obed. Nihil horum in illo capitulo reperitur. Tantum hoc Pontifex docet, ex verbis illis S. Petri: *Subiecti igitur estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus ab eo missis, &c.* non colligit Pontificem summum subiectum esse Imperatori; ut Constantinopolitanus Imperator contendebat; cum sanctus Petrus nihil aliud velit, quàm ut omnes homines legitimis suis Dominis subsint, debitamque obedientiam præstent. At Imperator seu Rex non est Dominus pontificis. Non est ergo necesse, ut Pontifex ei sit subiectus, obedientiamque exhibeat: sicut neque alii, cuiuscunque sint status & conditionis homines; quorum Imperator, aut Rex non est Dominus, tenentur Imperatori aut Regi obtemperare. Hæc est mens Pontificis in illa *Decretali*, ex qua vel non intellecta, vel dissimulata, contra mentem suam mēdaciū illud suum Lutherus extudit; cum ait: *Pontificem docere, se, suosque non obligari ad obseruationem diuinorum mandatorum.* Est ne hoc diuinum mandatum, ut qui non est subditus alicuius, eidem subiiciatur, obsequiumque subditi instar præstet? Et si Pontifex diceret, se & suos hoc præcepto diuino non obligari, num hoc idem esset, quod dicere se ab omni diuino præcepto immunem & exemptū esse?

SECUNDVS ERROR. Non esse præceptum sed consiliū, cum S. Petrus hortatur, ut omnes Christiani Regibus sint subiecti. Hoc non dicit Pontifex in *Decretali*; sed glossa extra *Ibid;* *Decretalem*: nec asserit hoc absolutè, sed explanans illa verba S. Petri, propter Deum; subdit: *per quod videtur esse consilium perfectionis, in quo liberum est arbitrium* 14. q.

Q. 2. m. 1. c. 1. c.

p. c. ultimo. Nec malè Glossa; si verba S. Petri etiam de illo; qui non est alicuius dominus, accipiatur, vt auctor Glossæ accipi posse putauit. non enim præceptum, sed consilium est; vt quis se propter Deum liberè subiiciat non Domino; quo pacto Religiosi cum vitam Religiosam amplectuntur, subdunt se propter Deum illis; qui nullam in ipsos alioquin potestatem habent.

Ibid,

TERTIVS ERROR. *Per Solem significari potestatem pontificiam, per Lunam, imperatoriam.* Quantus error! qui tamen longè clarius elucescet; si quis eundem in huc modum explicet. vt dicat, per solem significari potestatem spirituales & Ecclesiasticas; per Lunam; temporalem & mundanam; vt quoniam prior multò excellentior est, quàm posterior, illa comparetur Soli, præstantissimo fideri; hæc Lunæ; fideri minus excellenti. Immanis scilicet error; dignusq; qui à Luthero vlticibus flammis vindicaretur.

QVARTVS ERROR. *Papam & eius Sedem non teneri subiectos esse conciliis & decretis. C. significasti de Elect.* Verba Pontificis sunt ista: *Aiunt hoc in Conciliis non inueniri;* (vt scilicet Electus in Archiepiscopum præstet fidelitatis & obedientiæ iuramentum) *quasi Romana Ecclesia legem concilia vlla præfixerint, cum omnia concilia per Romana Ecclesia auctoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas.* Quæ verba longè aliter sonant, quàm vt à Luthero proponuntur; Nihil enim aliud volunt, quàm summo Legislatore non posse ab aliis leges, quibus obstringatur, præscribi; & quod hinc est consequens, neq; Conciliis eam potestatem concessã esse; vt quid contra Apostolicæ sedis voluntatem & auctoritatẽ decernãt, cum omnia Conciliorum decreta non aliunde quàm ab Apostolicæ sedis suffragio & approbatione

vim

vim roburq; accipiant; non autem dicit Pontifex, se & Sedem suam non teneri Sanctionibus, quæ vel prisca vel recentia Concilia, cum Pontificis Romani approbatione de fide aut moribus ediderunt & promulgarunt: Imò Decretis fidei non aliter obligatur summus Pontifex, quàm quiuis alius Christianus; at Ecclesiasticis decretis morum si sint vniuersalia, ita obstringitur, sicut quiuis Legislator ligatur legibus à se latis aut approbatis, nempe quoad vim directiuam; vt in Scholis loquimur, non quoad coactiuam. Dignissimum ergo flammis est hoc Lutheri mendacium, non autem Ius Canonicum propter illud Pontificis edictum.

QVINTVS ERROR. *Papam habere in scrinio pectoris sui omnia iura, & plenam potestatem super omnia iura. cap. 3. de constit. lib. 6.* Sed imprimis illud additamentum, & plenam potestatem super omnia iura; non est Pontificis dictum, sed Lutheri mendacium: Nullus namque Pontifex arrogat sibi potestatem super omnia iura: Scit enim se non supra, sed infra Ius naturale & diuinum esse. Quid ergò sibi vult ille loquendi modus, cum dicitur, *Papam habere in scrinio pectoris sui omnia iura.* Hoc nimirum, in potestate Pontificis tanquam supremi Legislatoris, esse leges Ecclesiasticas; ita vt possit illas rogare, abrogare, temperare, ampliare, vel restringere, prout Ecclesiæ utilitas postulare videtur. Simili loquendi formula vtitur Imperator respectu legum ciuiliū, *L. omnium testamentorum, C. de testament.* vbi ait, *de eius successione nunquam tractandum esse, qui nobis mediis & toto iure, quod in nostris scriniis est constitutum, teste succedit.* Quid enim aliud vult Imperator, quàm legum ciuiliū Ius & fas penes se esse? Sed Lutherus, posteriq; Lutheri, Prædicantes, pessimè oderunt minisque summis traducunt */crinium pectoris Pontificii, credo ea de causa, quod Lutherus*

Q 3

non

non scrinium, sed oletum vel fimetum pectoris, seu in pectore habuerit, ex quo tot spurcitas & pedores in chartas suas eructauit.

SEXTVS ERROR. *Ex quo sequitur, Papam habere potestatem omnia Concilia, & omnes Constitutiones & Ordinationes conuellendi, mutandi, & statuendi, sicut & quotidie facit.*

Respondens, Etiam Imperator habet potestatem omnes Constitutiones & Ordinationes, quæ merè sunt iuris humani & ciuilibus, mutandi & abrogandi. An ideò mutat & abrogat? *Omnia mihi licent, aiebat Apostolus, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed non omnia edificant.*

1. Cor. 10.

Probè nouit quiuis Legislator potestatem hanc à Domino sibi datam *in edificationem, & non in destructionem*: cuiusmodi destructio esset, si Pontifex omnia veterum Conciliorum & Antecessorum suorum decreta antiquaret; quod *eum quotidie facitare*, scribit Lutherus, impulsus eo spiritu, qui ab initio mendax fuit, & in veritate non stetit; quiq; in ore talium Hæresiarcharum, tanquam in solio suo, sessitare, & inde mendacia funditare consuevit. Quòd si quæ veterum demoribus, ritibus, aut consuetudinibus decreta interdum mutantur, id fit prudenter, & circumspèctè, communis utilitatis gratia, quam solam legum conditores intuentur. Quod Iustinianus de se, id & Pontifex iurè sibi applicat: *Nostras leges emendare non piget nos, ubique utilitatem subiectis inuenire volentes.*

Iustim. No. uell. 127.

Si Lutherus adeò verebatur, ne Pontifex omnium Patrum & Conciliorum decreta immutaret, cur non causæ vigesimæ quintæ, quæ sitionis primæ Canonem sextum & septimum legit; omnique metu confestim solutus fuisset. Prior sic habet. *Sunt quidam, dicentes, Romano Pontifici semper licuisse nouas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valde affirmamus. Sciendum verò summopere*

est, quia inde nouas leges condere potest, unde Euangelistæ aliquid & Prophetæ nequaquam dixerunt. Vbi verò apertè Dominus, vel eius Apostoli, & eos sequentes sancti Patres sententia-liter aliquid definiuerunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Posterioris hæc sunt verba: *Contra Statuta Patrum condere aliquid vel mutare, nec huius quidem Sedis potest Auctoritas. apud nos enim inconuulsis radicibus viuie Antiquitas, cui Decreta Patrum sanxere reuerentiam.* Nimirum in ijs, quæ, vt ibidem explicat Glossa, ad fidem pertinent.

SEPTIMVS ERROR. *Pontifici Romano ius esse postulandi iuramentum & obligationem ab Episcopis pro eorum palliis. cap. significasti, Extra de Elect.* En quantus error, postulare ab illo, quem Pontifex Archiepiscopali ornamento insignit, obedientiæ & fidelitatis iuramentum. Quis Rex aut Princeps Vasallum vllum instituit, quem iurisdictioni Religione non obstringat? Scilicet non licebit Pastori summo à Pastoribus inferioris ordinis exigere, vt gregem fideliter pascant, lupos vigilanter arceant, & ad hanc sedulitatem iuramento interposito illos adigere. Licuit Iustiniano præscribere conceptam formulam, in quam iurare debebant; quotquot officia ciuilia suscipiebant: Et summus Pontifex cuius quoduis Spirituale & Ecclesiasticum munus committet, tamen nullo fidelitatis Sacramento sit obligatus. Sed ait Lutherus: *hoc esse contra illud: Gratis accepistis, gratis date.* Pulchre. Quasi iuramentum fidelitatis sit merces susceptæ & acceptæ functionis, non vinculum, quo quis se ad officii sui partes sedulo & gnauiter explendas adstringit.

Novell. 9.

OCTAVVS ERROR. *Si papa sua & fraternae salutis ita sit negligēs, ita inuicilis & remissus, ut innumerabiles populos ducat secum primo mancipio gehennae in aeternum multis plagis vapulaturus, huius culpas à nemine mortalium redarguendas esse.* d. 40.

Si Papa. Quàm immanis error, cuius immanitas magis elucescet, si constet, à quo fluxerit. Fluxit autē à S. Bonifacio, viro sanctissimo, Martyre fortissimo & inuictissimo, nostraeque Germaniae Apostolo: & ab hoc tanto viro hic tantus scilicet error in Ius Canonicum venit. Videat lector, an non cum S. Bonifacio, nostrae Regionis Apostolo, malit sentire, quàm cum Islebiensi Apostata calumniari. **SECUNDO,** clarius hinc etiam immanitas huius erroris elucescet, si quis accuratius secum perpendat, quòd Pontifex sit supremus Iudex, neque vllum maiorem se habeat: hinc enim manifestum fit, non sine manifestissimo errore asseri, Pontificem à nemine iudicari posse. Nam quomodo à nemine iudicari potest, qui nullū Iudicem habet; eò quòd ipse in celsissimo dignitatis & auctoritatis gradu consistat. Quis igitur non videt, quàm euidens, plana & proba sit hæc Lutherana consequentia: *Pontifex nullum habet in terris Iudicem, quia nullum habet superiorem, Ergo ingens error est asseuerare ipsum à nemine iudicandum, aut iuridicè redarguendum esse, nisi deprehendatur à fide dei,* ut Canon loquitur: Nam quin debita cum modestia & reuerentia de malè commissis commoneri possit ab illis, quibus ob muneris quo in Ecclesia funguntur, excellentiam, hoc competere videtur, id nec S. Bonifacius, nec Ius Canonicum vnquam negauit. Et exstant huiusmodi admonitionum exempla. *Hic articulus,* ait Lutherus, *etiamsi solus esset, sufficiens fuerit causa, omnes libros Pontificios comburendos.* Vel verba rectè construe, si non potes sensa.

Sed

Sed mittamus leuiora, & Lutheri verba Auctori in finem regeramus, nam quæ circa hunc octauum errorem, vel potius mendacium suum scripsit, satis esse deberent cuius cordato, ut omnes Lutheranas chartas in focum luculentum inijceret, inque tenues auras conuerteret. *Quid non Diabolicum, quid non abominandum proponunt sibi, qui, ut loquitur Iudas Apostolus, dominationem spernunt, maiestatem blasphemant,* imò, *qui quacunque ignorant, blasphemant; quæcunque autem naturaliter tanquam musa animalia, norunt, in his corrumpuntur.* Mitto dicere, quòd Lutherus Canonem detruncavit, nec sincerè, ut apud Gratianum extat, retulit.

NONVS ERROR. *Salutem vniuersitatis fidelium posse DEVM, ex Papæ incolumitate pendere.* Ibidem. Canonis verba sunt ista: *Pro cuius (Papæ) perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem posse Deum ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere.* Quid hic erroris, quid criminis? A cuius salute magis post DEVM pendet salus ouium, quàm à salute pastoris, & quidem pastoris pastorum, hoc est, à Vicario CHRISTI? *Neesse esset perire omnes Christianos,* inquit Lutherus, *quoties Papa malus esset.* Minimè verò. Quia aliena malitia nemini nocet, nisi consentiendo faciat suam; Et oues sequi & amplecti debent id, quòd pastor dicit, non quòd agit, nisi benè agat. *Omnia quacunque dixerint vobis, seruate & facite,* monebat Saluator, *Secundum opera verò illorum nolite facere.* Cur dicta sequi oportet? Quia ut olim ex Cathedra Moyſis; ita & iam ex Cathedra Petri, etiam à malis non nisi bona dicta & monita proficisci possunt. Cur facta promiscuè imitari non iubemur? quia etiam benè ex Cathedra docentes, malè viuere & agere queunt.

R

DECIMVS

DECIMVS ERROR. Neque Papam, neque eius sententiam quisquam in terris iudicare potest. Ipse verò Papa omnes homines iudicat. 9. q. 3. C. cuncta. Quid mirum, si summū Iudicē nemo iudicat? Summus non esset, si huius summi Iudicis alius Iudex esset. Quid mirum, si summi Iudicis sententiam nemo in dubium vocat, cum sit vltima, suprema, & definitiua? Quid mirum, si Papa omnes homines iudicat, cum omnium hominum gerat curam, verbis illis sibi commissam: *Pasce oues meas.*

At videamus, quanta mendaciorum, conuiciorum, & inscitæ turba Canonem *Cuncta*, Glossator noster glosset. Ait:

I. *Esse capitalem articulum regni Antichristiani* Feramus conuiciū hoc ab Antichristi Prodomo, & propè dixerim, intimo cubiculario: Antichristum & Antichristianum regnum tonat, vt hoc quasi tegmino Antichristum suum, & Antichristi famulatum, quem profitetur, velet.

II. *Articulum hunc de Papæ summa iudiciaria potestate pendere per totum Ius Canonicum semper repeti.* Numeret, qui velet, titulos Iuris Canonici, hoc est, *Graviani, Decretalium, Sexti, Clementinarum, Extrauagantium*, videatq; num plures sint tituli & Canones, in quibus idem asseritur, quod in Canone *Cuncta*, quem Lutherus citat; an verò sint innumeris partibus pauciores, & tum de hoc Lutheri dicto statuatur, num falsitati, an veritati annumerari debeat.

III. *Ius Canonicum in hoc vnum esse confictum, vt Papa libere possit & facere, & delinquere, quidquid vellet, licentiamque dare peccandi, & impedire bona.* Mendacium hoc esse, vel ipsum mendacium fateatur, si sententia eius super hoc dicto rogetur.

IV. *Stante hoc articulo, iacere profligatum CHRISTVM, & eius*

& eius Verbum. Iacet videlicet profligatus CHRISTVS: non ille in Bethlehem, sed VVittenbergæ in Monasterio Lutheri natus; Nee in Nazareth, sed in Saxonia educatus, quem concepit & peperit Bortha & flagitiosus Apostata, non Virgo Deipara. Iacet profligatum Verbum, non illud, quod ex Sion, sed quod ex tabernis cereuisiarijs VVittenbergenfibus exiuit; adiutoribus verbique huius promotoribus, ipso inprimis Luthero, tum Melancthone, Amstorfio, Carlstadio, Spalatino, Lango, Linceo, Staupitio, & nescio quibus alijs excucullatis portentis.

Ait: *Canonem hunc stare non posse.* Probat: *Quia S. Petrus epist. 1. cap. secundo, præcipit, Omnes honore.* Ergò *Papa non est supremus Iudex.* Accedit sanctus Paulus Rom. duodecimo. *Inuicem honore præuenientes.* Ergò *falsum est, quod Papam eiusque sententiam nemo in terris iudicare possit.* Nemo miretur, has Lutheri subtilissimas argutias, Scotū, Gabrielem, Ockamum, Cameracensem, & similes subtilitatum magistros legendo & terendo propè in succum & sanguinem conuerterat, & fermè ad verbum edidicerat, si non mentitur Philippus.

Philipp. in
pref. Tom.
2. Lat. ope-
rum Luth.

At firmitus adhuc audiamus argumentum. CHRISTVS sæpe dixit: *Qui vult maior esse, sit minor.* Ergò *Papa non est supremus Iudex.* Quid si quis hoc argumentum tam acutum admoueat, ad supremam Imperatoris in rebus politicis potestatem conuellendam? Non enim tantum de Papa loquitur CHRISTVS, sed de quouis, qui dignitate quapiam alteri præcellit. Sic ergò cum Luthero sine ratione ratiocinemur. *Qui vult maior esse, sit minor.* Ergò *Imperator non habet summam potestatem iudiciariam in rebus politicis.*

R 2

Vident

Matth. 20.
Lucæ 22.

Vident, opinor, Lutherani, pro suo acumine, quò Lutheri acumen pertingat. Itaque cohortatione illa minimè voluit Christus, vt primus aut supremus, non sit primus aut supremus: Sed, vt propter primatum se non extollat, nec spiritusumat; verùm interno humilitatis affectu omnibus sese postponat, omniumque commodis seruiat: nam & ipse CHRISTVS non idè delijt esse Christus & supremus, quòd per humilitatis studium instat minimi sese gereret.

Necdum finis. *Petrus est reprehensus à sancto Paulo Galat. 2. Ergo Petrus non erat summus: Ergò nec Successores Petri.* Pulchrè. Quasi priuata auctoritate reprehendere, sit iuridicè iudicare, & sententiam ferre. Quasi inferior non possit, si ita necessitas exigat, culpas superioris debita cum modestia & submissione castigare. De iudicio quæritur, Luthere, non de reprehensione. Paulus reprehendit Petrum, vt Apostolus Apostolum, vt collega collegam, at non iudicauit, nec potuit iudicare, vt Iudex subditum.

S. Petrus, ait Apostata, vna cum sancto Ioanne, tanquam subditus mittebatur, ergo non erat supremus. Si negetur antecedens, quo tibicine fulciet illud Lutherus? Hoc nimirum, cum, qui mittitur, subiectum esse illis, à quibus mittitur. At si hæc est vera missionis notio, tum Spiritus Sanctus subiectus erit Patri & Filio, quia ab utroque mittitur. Falsa est ergò hæc missionis acceptio; potest enim par parum, & minor maiorem mittere, non quidem præcipiendo, sed consulendo & suadendo, quem modum Apostoli tenuerunt, cum Petrum ad Samaritanos miserunt. Censebant enim è re Ecclesiæ illius fore, si non qualiscunque, sed præcipuus omnium Apostolus aduentu & præsentia sua Samaritanos dignaretur.

Addit

Addit Lutherus. *Hoc quidem verum est secularem potestatem, suis inferioribus non esse subiectam. Sed Christus hoc vertit & mutat dicens: vos autem non sic: volens superiores sui populi esse omnibus subiectos, & ab eis iudicium pati.* Stipitem ratiocinari dicas, non hominem. nam vt non disquiram, quomodo assertio Lutheri de politica potestate vera sit, quomodo falsa; quis nisi bliteus & plumbeus non videat, fieri non posse, vt superior Ecclesiasticus, quoad iudicandi potestatem sit omnibus & singulis; (ita enim Lutherus intelligit) subiectus: vbi vnquam auditum, pastorem, & quidè supremum, subici cuius ouieule: Imò & toti gregi simul & collectiuè sumpto? vbi auditum, pastorem duci, dirigi, & palci ab oue? Quando nam in vlllo corpore pes aut manus illuminauit oculum; quò eundem esset demonstrans? Itaq; si vlla in Republica absurdum censeretur, vt superior iudicetur à subditis; hoc certè in Ecclesiastica Republica non nisi absurdissimum existimari potest: nec Christus naturas rerum & potestatum immutauit, vt mētur Lutherus: sensus enim illorum verborum: *Vos autem non sic.* Aut horum; *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem in eos habent, benefici vocantur. vos verò non sic. Sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, fiat sicut ministrator;* Sēsus, inquam, horum verborum non est iste, quem Lutherus fingit; vt scilicet princeps Ecclesiasticus subditis sit subditus; sed vt non præsit cum fastu, & tumore & arrogantia; verùm vt quamuis dignitate & potestate omnes superet; animi tamen submissione nulli cedat: memor se non modò superiorem, sed & patrem esse; cuius hoc proprium, viscera misericordiæ filiis pandere: vt sic ius herile rigidum & exactum, paterna mansuetudine tēperetur; subditisq; grati⁹ & tolerabilius accidat; cum se non tam despoticè quàm paternè regi vident.

R 3

V N D E.

VNDECIMVS ERROR. Romana sedes concedit auctoritatem omnibus iuribus & legibus, sed ipsa nullis eorum subiecta est. 25. q. 1. Non subiicitur nimirum; quoad coactionem, quia est princeps omnium Ecclesiarum; subiicitur autē quoad directionem, vt & alii legum conditores legibus à se latis. Quod Lutherus, si cæcus non fuisset, ex primo statim Canone Caussæ 25. intelligere potuisset, cuius hæc sūt verba: *Cōfidimus, quod nullus iam veraciter Christianus ignoret, vnus cuiusq; Synodi cōstitutū, quod vniuersalis Ecclesiæ probauit assensus, nullam magis ex seq; sedē præ cæteris oportere, quā primā, quæ & vnāquāq; Synodū sua auctoritate confirmat, & cōtinuata moderatione custodit.* Vbi Glossa notat verbum oportere hoc loco honestatē designare; seu cōuenientiā & decētā quod idē dico, inquit, quia princeps legibus solutus est, vt ext. de Elect. c. significasti: tamē honestū est, vt secūdū leges viuat. vt ff. de leg. 3. l. ex imperfecto C. de Testa. ex imper. Quod fusius post Can. 16. explicat ipse Gratianus. Vbi p̄ter cætera sic scribit. *Sūma Sedis Pōtificos Canonibus siue à se, siue ab aliis sua auctoritate cōditis reuerentiā exhibet, & eis se humiliando ipsos custodiunt, vt alius obseruandos exhibeant.* Nonnunquam verò seu iubendo, seu definiendo, seu aliter agēdo, se Decretorū dominos & conditores esse ostēdunt. In præmissis ergo capitulū, aliis imponitur necessitas ostēdēdi; sūmis verò Pontificibus ostenditur inesse auctoritas obseruandi, vt à se tradita obseruando, aliis non contemnenda demonstrant, &c. oportet ergo primā sedem, vt diximus, obseruare ea, quæ decernendo mandauit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate impertiendi. Hæc & plura eiusmodi Gratianus; ad quæ cæcutiuit Lutherus: ne calumnia, quam texebat, euanesceret.

Cæterum vt hinc me expediam; breuiter addo; quod Imperator tanquam summus legum ciuiliū conditor & moderator; quodq; ipse leges; de Imperatore, tanquam de summo legum latore prædicant: hoc etiam

SUM.

Summus Pontifex, tanquam supremus Canonum Conditor de se, ipsiq; Canones de illo profiteri non iniuriā possunt. Quid igitur Imperatores & leges? *Digna vox maiestati re regnantis, legibus alligatum se profiteri, & reuera maius imperio esse submittere legibus principatum.* Vbi vis directiua insinuat, vt & hic: *Decet enim tanta maiestati eas seruare leges, quibus ipse solutus videtur.* Alibi. *Nil tamen magis proprium est imperii, quàm legibus viuere.* Alibi. *Licet legibus soluti sumus, legibus tamen viuimus.* Soluti videlicet sunt quoad coactionem; Legibus autem viuunt, quoad directionem; quia & ipsi ad legum præscriptionem actiones suas componunt. *Princeps legibus solutus est,* ait Iureconsultus; quoad vim coactionem: quis enim cogit nolentem ad obseruationem legis; quando superiorem non habet? Hæc omnia ad Pontifices accommodetur, Lutherique criminationes in auras dilabentur; Si perdurent, non minus in Imperatores, quàm in Pontifices tendent.

VNDECIMVS ERROR. Petra, super quam Christus Matth. 16. Ecclesiam suam edificat appellatur d. 19. Romana Sedes cum proximis suis, cum tamen solus Christus ea sit Petra 1. Cor. 10. Si Lutherus propter hoc dictum libros Iuris Canonici exussit; debebat pariter exurere Epistolas S. Leonis hoc nomine primi; qui Canon, *Ita Dominus,* ex Epist. 87. S. Leonis ad Episcopos Viennenses desumptus est: Debebat etiam incendere plurimorum Patrum scripta, in quibus hoc ipsum disertè continetur, debebat deniq; ipsū Euangelium incineres redigere, in quo hoc ipsum expresse affirmatur. *Tu es Petrus,* aiebat Saluator, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni cælorum. Quam petram alloquitur, nisi illam: cui dixerat: *Tu es Petrus,* & super hanc, quam scilicet

L. digna vox. C. de Legibus.

L. Ex imperfecto. ff. de legat

L. 3. C. de Testam.

Instit. quibus modis Testam.

infirm.

L. Princeps. ff. de leg.

Matth. 16.

ver-

verbis illis: *Tues Petrus*, designarat; *adificabo Ecclesiam meam*: Nec aliud mutatione generis significatur, quam si nō mutato genere dixisset Dominus, *Tues Petrus, & super hunc petrum adificabo Ecclesiam meam*. Siue: *Tues petra & super hanc petram adificabo Ecclesiam meam*. Quia *Petrus & petra* idem prorsus sunt etiam apud profanos Scriptores. *Act. Cor. 10. Christus appellatur petra*. Quid tum? an ideo Petrus non est petra? Christus vocatur lux Ioan. 1. An ideo falsum illud, quod veritas de Apostolis protulit? *vos estis lux mundi* Matth. 5. petra Christus est; sed non illa petra, de qua Matth. 16. sermo: sicut & Christus lux est; at non illa lux, de qua Saluator Matth. 5.

DECIMVS TERTIVS ERROR. *Claues soli Petro traditas esse, cum tamen eas Christus Matth. 18. toti fidelium vniuersitati tradat*. Si non soli Petro dedit claves regni cœlorum: hoc est, plenariam, & à nullo alio in tertis dependentem potestatem; cur ergò soli Petro dixit: *Tibi dabo claves regni cœlorum*? Etsi hoc quidem loco non dedit, sed promisit: dedit autem, cum soli Petro post resurrectionem dixit. *pasce oues meas*: Falsum est autem Matth. 18. verbis illis: *Quaecunq; alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quaecunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo*: dari toti communitati fidelium eam potestatem, quæ Petro Matth. 16. promissa est: non enim loquebatur Christus ad totam communitatem fidelium; sed ad Apostolos; nec ad Apostolos, quasi totam communitatem fidelium repræsentarent; sed ad Apostolos, prout repræsentabant, & se & successores suos Episcopos & Sacerdotes: neq; enim omnibus fidelibus peccata remittendi potestas concessa est, vt somniatur Lutherus. neq; dat, neque pollicetur Christus Matth. 18. Apostolis omnibus ipsas claves simpliciter & absolutè, hoc est, omnem & liberam agendi & dis-

& disponendi facultatem; sicut promiserat Petro, verbis illis: *Tibi dabo claves regni cœlorum*; sed promittit claves ad hunc effectum, vt cœlum vel aperiant remittendo peccata, vel claudant retinendo peccata; quod manifestum euadit ex cap. 20. Ioannis, vbi quod Matth. 18. omnibus Apostolis pollicitus fuerat; fideliter præstat: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*. qua restrictione non est vsus Dominus, cum Petro promissa persoluit. Absolutè enim dixit: *pasce oues meas*; quo vtiq; mandato ipsos etiam Apostolos Petro subiecit; quia & ipsi oues Christi erant.

DECIMVS QVARTVS ERROR. *Christi Sacerdotiū ab eo in S. Petrum esse translatum. De Constitur. cap. Translato*. At Lutherus vel mentitur, vel calumniatur, vel vtrunq; agit: Verba capituli illius hæc sunt ex S. Augustino. *Translato Sacerdotio, supple, Leuitico, inquit Glossa, necesse est, vt legis translatio fiat*.

DECIMVS QVINTVS ERROR. *Papam habere potestatem condendi iura & leges Ecclesie Catholicae. 25. q. 1. Ideo permittente*. Hoc non asseritur in Canone citato, vt Lutherus comminiscitur. Sed hoc; vt leges & Canones patrum diligenter custodiamus. *Ideo permittente Domino*, inquit Canon, *pastores hominum sumus effecti, vt quod Patres nostri siue in sanctis Canonibus, siue in mundanis affixere legibus; excedere minime debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si quod ipsi diuino statuerunt consulto, intactum non conseruamus*. Hæc Canon. Vbi nihil de legislatione; sed de legum obseruatione; tamen supponitur, esse in Christiana Republica, potestatem condendi leges tam ciuiles, quam Ecclesiasticas. *Sed huic repugnat S. Paulus* (Imò Lutherus) *ad Gal. 5. Vos estis vocati in libertatem*. Cur non addis lequentia Lutherè? *Tantum ne libertatem in occasionem detis*
S
carnis.

carnis. Quod Lutherani egregiè faciunt, cum ceruicem suam ab omnibus Ecclesiasticis legibus excutiunt.

DECIMVS SEXTVS ERROR. *Quod hanc sententiam: Quodcumq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, eò trahit, quod habeat potestatem, totam Ecclesiam Catholitam onerandi legibus suis temerariis: Lex iusto non est posita,* inquit Apostolus: quia eam lubens volēsq; obseruat: hinc sine onere. Cui lex onus est; ei & virtus onus est; quia lex ad virtutem ducit. vt igitur, qui virtutem præcipit, non facit id animo onerandi; sed ad meliora prouehendi; sic & qui legem condit, minimè quenquam onerare, sed ad id, quod bonum honestumq; est, ducere instituit. Temerarias leges nullas nouit Ecclesia. Quia lex est decretum rationis: non temeritatis. Verba illa ad S. Petrum generalia sunt; *Quodcumq; ligaueris. Quodcumque solueris.* Ligan- tur autem homines etiam legibus, & quidem maxime; hinc non desunt, qui legem à ligando dictam velint. Et quid tritius, quàm quòd leges vel potius legislato- res per leges ligare & obligare possint?

DECIMVS SEPTIMVS ERROR. *Quod sub excommuni- catione & peccato præcipit certis diebus carne quadrupedum, ouis, butyro, & aliis lacticinis non esse vescendum.* Credo sanè hunc, & sequentem errorem, scilicet de interdicto Sacerdoti- bus matrimonio, vel præcipuos, vel proximos à præ- cipuis fuisse; cur Lutherus Ius Canonicum exusserit: Nimirum Deus Lutheri, hoc est, *uenter,* hanc legem, tanquam intolerandam, minimè tolerare poterat. Sed cur Lutherus tantum de carne quadrupedum Ius Canonicum loqui dicit? An carne bipedum prohibitis die- bus, permiffi iuris Canonici, vesci licet? *Ieiunia,* in- quit Lutherus, *debent esse libera, ita vt quis ieiunet, cum*

lubet.

lubet. Dic, oro, quoties Lutheranis, potissimum Præ- dicantibus; quibus iam, sublato iure pontificio, libera sunt ieiunia, quotannis ieiunare lubet? An fortè tunc, cum nihil est quod edant? An tunc, cum pridie ni- mium se inuitarunt? An tunc, cum febricitant, ade- oq; iussu medicorum, à cibo abstinent?

DECIMVS OCTAVVS ERROR. *Quod toti sacer- dotio interdixit matrimonio, prohibens sacerdotes uxores duce- re.* Hic error in toto Iure Canonico familiam ducit; nam Christianæ libertati nullus magis repugnat; Si Lu- therum audimus. Quis ferat sibi interdicti cibo, potu, somno? Atqui Luthero matrimonium æquè necessari- um videtur, ac *cibus, potus, somnus.* Quis neget igitur malè factum; quando res tam necessaria vetita fu- it? Quid ni ergò exclamet Lutherus: *Ad ignem cum Iure Pontificio:* Quia eo stante, Monachi non erunt mariti. Eo vigente; Moniales non maritabuntur, Con- fenscet Catharina Bortha in suo Monasterio; ego in meo. Amoliamur itaque hunc obicem: Vosque lib- ri pontificii venite in ignem; vt ignem Cupidinis, quo ar- deo extinguere; & extinguendo magis accendere li- ceat.

Quantos enim stimulos sub pectore Lutheri verte- rit & versarit mater Acidalia cum sagittifero suo pue- ro, testatum nobis fecit ipse Lutherus, cum hæc ad su- um Philippum ex sua Pathmo scripsit: *Confundit ac* Tom. 1. Ep. *discrutiat me tua egregia, ista suspicio mei, cum ego hic in-* *pistolarum* *duratus & insensatus sedeam in otio, prob dolor, parum orans,* *lat. Epist.* *nihil gemens pro Ecclesia Dei; quin carnis meæ indomitæ* *234.* *voror magnis ignibus. Summa: qui feruere spiritu de-*

S 2 *beo,*

beo, ferueo carne, libidine, pigritia, otio, somnolentia, &c. octo iam dies sunt, quod nihil scribo, neq. oro, neq. studeo, partim tentationibus carnis, partim alia molestia vexatus. Hæc ex eremo sua Lutherus: quæ qui penitus introspicere vult; is minimè mirabitur; cur Lutherus postea Monialem sibi copularit; tabulasq; quibus vetabatur, exusserit. Verùm de æquitate Canonum, qui sacerdotes à nuptiis arcent; plura differere, superuacaneum fuerit; quando tota hæc res à Cardin. Bellarmino fufissimè & doctissimè pertractata est.

DECIMVS NONVS ERROR. Quòd Papa Nicolaus, siue Tertius, siue Quartus in sua Antichristiana Decretali inter multa mala ponit, Christum clauium traditione potestatem dedisse caelestis simul & terreni regni. Nicolaus iste, si nescis, nec tertius, nec quartus, sed secundus fuit: nec aliter terreni Imperii iura aeternæ vitæ clauigero, beato Petro tradita dicit, quàm indirectè, quatenus scilicet Vicarius Christi id potestatis accepit, vt & de temporali Imperio disponere possit; si hoc spirituale Ecclesiæ emolumentum exigere videtur. Qua potestate transtulit quoq; de Græcia Imperium, vt ait Glossa in hunc ipsum Nicolai Canonem d. 22. Can. omnes. Nam quod Pontifex Romanus directè & per se terrenum Imperium non acceperit, docet Nicolaus I. hoc nomine Pontifex in Epist. ad Michaelem Imperatorem Constantinop. cuius verba refert Gratianus d. 96. Can. Cum ad verum. Cum ad verum, inquit, ventum est, vltra nec Imperator iura pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen imperatorium usurpauit: quoniam idem mediator Dei ac hominum homo Christus Iesus sic actibus propriis & dignitatibus distinctis, officia potestatis vtriusq; discreuit, propria volens humilitate medicinali sursum offerri, nõ humana superbia rursus in infernum demergi, vt & Christiani pro aeterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus

Vide Bell.
lib. 5. de
Pontif. ca. 5
qui paulo
aliter re-
sponderet.

gibus vterentur, quatenus spiritualis actio carnalibus distaret incurfibus, & ideo militans Deo minimè se negotiis secularibus implicaret, &c. Hæc Nicolaus primus, ex quibus colligas mentem Nicolai secundi.

VICESIMVS ERROR. Quòd Papa magnum & impium illud mendacium, Constantinum Imperatorem ipsi Romanas Prouincias, Regiones, & potestatem dedisse in terra & mundo hoc inferiore, pro vero iudicat & postulat. Donationem Constantini multi quidem allatrarunt, sed nulli hætenus expugnarunt, nec improbabilibus coniecturis & argumentis nititur, vt ostendit Illustrissimus Cardinalis Baronius; quicquid contra aut Lutherus, aut alij de Prædicantium grege vociferentur, qui quidquid hac de re aut scriptis, aut traditione Veterum accepimus, solo Romani nominis odio impulsu rejiciunt; si non odissent, non rejicerent. Et si edictum illud Constantini, quod apud Gratianum exstat, non vsque ad ead ab omnibus erratis ille idem Baronius, immune præstare cupit. Sed pulchrè oppugnat Lutherus hanc Constantini donationem, ex Scriptura scilicet. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, Matth. 6. Item, Non potestis DEO seruire & Mammonæ, & Lucæ 22. Vos autem non sic. Ergò vanum & commentitium est, quidquid Ius Canonicum de donatione Constantini tradit.

VICESIMVS PRIMVS ERROR, Quòd Papa iactat, se sacri Romani Imperii heredem esse. De sent. & re iudicat. c. Pastoralis. Verù Pontifex non vtitur heredis nomine, sed in hunc modum loquitur: Nos tam ex Superioritate, quam ad Imperium non est dubium, nos habere, quàm ex potestate, in qua vacante Imperio, Imperatori succedimus, &c.

Cur Heredis vocabulum de suo nobis obtrudit & intrudit Lutherus, nisi quia videbat ad struendam calumniã

d. 9. 6. c.
Constant.

Bar. Tom.
3. anno
Christ. 324

Lib. 2. Cle-
men. tit. 11.

Bellar. lib.
5, de Pont.
c. 5, ad 4m.

longè esse a prius, quàm illud, quo Pontifex utitur. Deinde respondeo cum Bellarmino, Pontificem succedere Imperatori, vacante imperio, non in omnibus rebus, sed solum in auctoritate iudicandi & determinandi eas causas, quæ à solo Imperatore iudicari solent, & quæ non patiuntur facillè moram. Et hæc potestas non tantum significatur in cap. cit. *Pastoralis*, sed etiam in cap. *Licet ex suscepto*, extr. de foro competente.

L. ut vim.
ff. de iust.

VICESIMVS SECVNDVS ERROR. *Quod Papa docet, ut Christianus vim vi repellat.* Sit ita, ut dicis. An non idem docet Ius Naturale? Comburat ergò Lutherus omnes illos libros, qui Iuris naturalis præcepta continent. Idem docet Ius Ciuile. Itaque eandem aleam subeat Ius ciuile, quam Pontificium. Quis tam tardus est & hebes, ut nesciat vnicuique defensionem sui, rerumque suarum permissam esse, cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut vulgò dicitur. Nam, quæ Lutherus adfert ex capite quinto Matthæi: *Ego autem dico vobis, non resistere malo*, & id genus alia, ea sunt consilij, non præcepti.

Vide Bel-
larm. lib. 5,
de pontif.
cap. 7. & 8.

VICESIMVS TERTIVS ERROR. *Quod Papa docet, Inferiores & Subditos posse suis Superioribus inobedientes & contumaces esse; & quod Papa possit Reges deponere.* Cæterùm hoc non protulit Lutherus ex Iure, sed ex malefano capite, quia mendacium est: Vbi enim docet Ius Canonicum, ut subditi Dominis non obtemperent? Reges deponere potest non simpliciter, sed tunc cum Christianæ Reipublicæ utilitas & necessitas id exigat. Non vnum huius potestatis in Principes exercitæ exemplum suppeditat nobis Antiquitas, quam suis vociferationibus Lutherus nunquam euerter.

VICESIMVS QVARTVS ERROR. *Quod Papa*

dicat-

nititur etiam potestatem habere conuellendi & dissoluendi omnia iuramenta, fœdera, & obligationes inter superiores & inferiores Status erectas. Non omnia, ut tu mentiris, sed ea, quæ infringere Reipublicæ & Ecclesiæ interest. Cur imponis Iuri Canonico, quæ à Iure Canonico tam aliena sunt, quàm alienus es tu à vero & DEO? Sed impostor es tu. Quid mirum, si imponas?

VICESIMVS QVINTVS ERROR. *Papam habere potestatem vota DEO facta dissoluendi & commutandi, de vot. & vot. Redempt.* Si iste error est, errasse oportet illum, qui dixit: *Et tibi dabo claves regni cælorum: & Quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* Certe claves etiam ad vota se extendunt. Potuit Lutherus & sua, & suæ Borrhæ, totque Monachorum & Monialium vota euertere & temerare: & Pontifex Regni cælestis Clauiger, erroris damnabitur, cum docet, obligationem votorum auctoritate Pontificia exsolui & commutari posse. Maior scilicet erit potentia libidinosi Monachi, quàm Pastoris summi. A quo absit, ut votorum nexus soluat eo pacto, quo soluit Lutherus. Ille enim soluit ut Vicarius Dei, hic ut Minister & Interpres Diaboli. Vbi enim & quando auditum est vlla vota à Pontifice ad dissolutissimum Lutheri modum fuisse dissoluta?

Matth. 18

VICESIMVS SEXTVS ERROR. *Quod Papa docet, eum, qui differt suum votum soluere ex præcepto DEI, non teneri culpæ rupti voti. Ibidem.* Verba capituli quinti de voto & voti Redemptione, hæc sunt: *Non est voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate Sedis Apostolicæ distulit adimplere.* Et est sermo de voto peregrinationis Hierosolymitanæ. Ergò, si error est dicere, quòd quis executionem voti differre possit, concessu Sedis Apostolicæ; quid dicemus de Apostata Luthero, eiusque

eiusque Borrha, totque Monachis & Sacerdotibus, qui propria sua libidine impulsī, vota non qualiacunque, sed sanctissima illa Religionis & Sacerdotij non modò imple-re distulerunt, sed & sceleratè conculcarunt, & tanquā superstitiosa, imò & seruatu impossibilia sacrilegè repu-diarunt. Quam cæcus furor Lutheri, qui Pontifici dis-pensationem & commutationem votorum obiecit, cum ipse ex se Monacho fecerit non Monachum: ex cælibe-maritum: ex votiuo votifragum: ex foederato foeditra-gur.

VICESIMVS SEPTIMVS ERROR. *Quòd Papa docet, nullum posse Deo seruire maritum vel coniugem.* Mendacium planum, perspicuum, testatum, sæpissimè à Prædicanti-bus repetitum, sæpissimè Prædicantibus exprobratum, pudoris excutiendi gratia. Sed erubescere nequit impu-dentia.

VICESIMVS OCTAVVS ERROR. *Quòd Papa in-utiles suas leges comparat Euangeliis & sacræ scripturæ.* Nul-lum Canonem citat Lutherus. Fortè respexit ad illum A-gathonis, d. 19. *Sic omnes Apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius diuini Petri voce formatae sint.* Fortè respe-xit ad cap. Sicut, d. 35. vbi sanctus Gregorius ait: *Sicut san-cti Euangelij quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & ve-nerari me fateor.* Fortasse Lutherus cum hæc scripsit, titu-lum capituli, *In canonicis scripturis*, in mente habuit, qui ta-lis est: *Inter canonicas scripturas decretales epistola commemo-rantur.*

Sed quocunque respexerit Lutherus, à suo calumnian-di genio minimè desciuit, nam primò nullam inutilem le-gem comparat Papa cum Euangelijs, Secundò capitula il-la: *Sic omnes*, & *Sicut*, potissimum loquuntur de decretis fidei: item que morum, quæ toti Ecclesiæ præscribuntur, & quæ

& quæ in rebus necessarijs ad salutem, vel in ijs, quæ per se bona vel mala sunt, versantur. Hæc autem decreta, cum sint auctoritatis infallibilis, rectè cum sacris literis comparantur; licet quod in omni comparatione con-trahit, non omnia sint similia: sicut & Ecclesiæ auctoritas re-ctè cum auctoritate sacræ scripturæ confertur; tanquā a deo per se veneratione vtraq; digna asseritur; tamen scri-pturæ secundum quid maior est dignitas, quatenus sin-gula verba in Spiritum sanctum, tanquam in auctorem re-feruntur; quod non fit in Decretis Ecclesiæ seu Ponti-ficum.

In titulo Capit. *In canonicis scripturis*, nomen, *Canonicis*, laxius accipitur, prout significat omne illud, quod Cano-nis, seu normæ Ecclesiasticæ vicem subit. Qua notione dubium non est, *Epistolas Decretales esse Canonicas scri-pturas*, cum omnes sint regulæ & directiones quædam. Et si verba, quæ subiiciuntur ex S. Augustino, de Iolis Canoni-cis scripturis strictè & propriè sumptis loquantur; ex mète quidè Augustini; at non ex mente collectoris Canonum, qui verba illa etiam ad Decretales Pontificum Epistolas transferre voluit. Addo & hoc. Licet Canones dicant, vo-cem summi Pontificis, non minus audiendam esse, quàm vocem S. Petri; id nemini mirum videri posse, excepto illo qui non considerat, mādata superiorum, non nisi vt man-data ipsius Christi, accipienda & peragenda esse. Oraculū Christi est. *Qui vos audit, me audit.* Si ergò Pontificis vox ac-cipiēda est vt vox Christi, quæ est Vicarius Christi, accipiēda itidè erit, vt vox S. Petri, quæ est successor S. Petri, eius ni-mirū, cui peculiariter dictū est: *Tibi dabo claves regni cælorū.*

VICESIMVS NONVS ERROR. *Papam habere potestatem sacram scripturam pro suo arbitrio & voluntate interpretandi & docendi, & nulli permittere eandem aliter, quàm ipse Papa velit,*

Vide Bell.
lib. 4. de
Pontific.
cap. 1.
de Valent.
Tom. 3. d. 1.
q. 1. p. 7.
l. 4.

Luc. 10.

3, Per, 7,

velit, interpretari. Et hoc purum putum est LUTHERI mendacium: nam Papa non pro suo, sed pro eius, cuius vi-ces gerit, arbitrio & voluntate Scripturas interpretatur: neque permittit, ut quisquam sensus ab Ecclesiæ sensu di- uersos producat. Nam *ut humana voluntate allata non esse a- liquando Prophetia; sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines;* ita nec humano arbitratu Prophetiæ seu sac- cræ Scripturæ interpretatio institui potest; sed necesse est, ut eius instinctu fiat, à quo tanquam ab Auctore primitus manauit.

TRIGESIMVS ERROR. *Quòd non Papa à Scriptura, sed Scriptura à Papa auctoritatem, vigorem, robur & dignitatem accipiat.* Mendacium euidentis; à quo Lutherus nunquam se expediet, nisi nobis hæc totidem verba in Iure Pontifi- cio ostendat. Pendet quidem auctoritas Scripturæ à Pontifice, sed tantum quoad declarationem, seu quoad nos, quatenus videlicet necessarium est, ut Pontifex no- bis exponat, quæ nam sit Scriptura Canonica; quod no- bis nisi per istam Ecclesiæ seu Pontificis declarationem nullo modo constare potest. Ut igitur peritus auri exa- minator, quando ignaris aurum proponit, probumque aurum esse asserit, non facit ex non auro aurum, sed au- rum quod est, manifestat; Sic & Pontifex, dum Fidelibus Canonicas Scripturas proponit, non ex non Canonicis Canonicas efficit, sed Canonicas nescientibus notificat. Et sicut aurum non à Censore suo, vim, valorem, & au- thoritatem accipit, nisi quoad nos, seu quoad declaratio- nem, ita nec Scriptura Canonica à Pontifice, sed Cano- nica in se & per se est: Et Pontificis ministerio nihil aliud ei accedit, quam quòd iam ut Canonica ab omnibus ag- noscitur, suscipitur, & colitur,

En,

EN, AMICELECTOR, triginta LUTHERI men- dacia & conuicia, quibus impulsus ad Iuris Canonici ex- uersionem, temeritate plusquam Diabolica profiluit. Et certè vel hæc vnica impudentia Lutheri, quam toto li- bello de exusto Iure Pontificio promptam præ se fert, merebatur olim, (& etiamnum meretur) ut Tomi Lu- theri non modò à Louaniensibus, Moguntinis, Colo- niensibus, Viennensibus, Ingolstadiensibus; sed & à to- to terrarum orbe in flammis conijcerentur, & per fu- mum ad Tartara demitterentur. Quæ vnica res, & ut ipse interpretabatur, iniuria, impatientissimum Aposta- tam ad hoc tantum Sacrilegium adegit.

Si audent, inquit, meos articulos comburere, in quibus plus Euangelii & vera Theologia est, (en Thraasonem) quam in omnibus Papa libris, multo maiore merito & iure impios eorum libros turis exuro, in quibus nihil boni inest. Et tamen homo inconstantissimus statim verbis proxime subiectis confi- tetur, *aliquid boni in Decretis inesse.*

Tandem librum suum terminat illo Samsonis dicto, Iudic. capit. decimo quinto, *Sicut fecerunt mihi, sic feci eis.* Et illo Apocalyp. capit. decimo octauo, *Reddite illi, sicut & ipsa reddidit vobis, & duplicate ei duplicia, secundum opera eius.* Quasi causa LUTHERI fuerit eadem, quæ Samsonis, aut populi DEI, cuius gratia ciuitas illa magna afflicta est. Quanto rectius causam suam cum Philistinorum & Babylonis causa conferret, ob impu- dentiam, immunditiam, spiritalem fornicationem, similesque abominationes, quibus omnia Lutherus ad- eò impleuit, ut non tantum redundant, sed & exun- dent.

T. 2. Verum

Verum, vt & hoc addam; adeò Lutherus Iuri Canonico nihil nocuementi intulit; vt, quod supra dicebam, nec pulchrius, nec sæpius vnquam fuerit typis descriptum & euulgatum, quam post incendium illud Lutheranicum. *Nam perit, vt uiuat*: libet enim ad ius Canonicum accommodare, quod Poeta Christianus de Phœnice cecinit: Et adeò suos itidem Lutheranos non teruit, vt multi minimè formident, sese Iuris utriusque hoc est, Canonici & Cæsarei, Doctores scribere, huncq; titulum laudi & gloriæ sibi tribuant.

Ex quorum numero quidam Doctor Neoburgicus, qui Colloquio Ratisbonensi nuper interfuit; eidemque subscripsit, non sine titulo *Doctōris Veriusque Iuris*, ipsoque facto suo Lutheri factum, & Poetastrorum quorundam in Lutheri factum Encomia, impudentiæ & dementiæ coarguit. Præcipuè hoc, quod Tomo secundo operum Lutheri cum cæteris legitur:

Quorsum hæc perditio? cur nam perit ista papyrus?

Quæ tunica piperi quiuerat esse loco?

Ab scelus ista piper tegeret maledicta papyrus?

Non erat immundas tergere digna nates.

Hæc Stercutii Lutheri inquinatus discipulus, cuius fœdam maledicentiam Doctor iste, (vt & alii) ipso suo titulo refellit: Nam si Codices Iuris Canonici maledicta charta forent; si indignissimis etiam functionibus indigni essent; id utique eueniret propter Ius, quod continent; Ipsa enim per se charta, innocua res est: At quod ratione Iuris charta illa non sit maledicta; abundè testatum Doctores isti Lutherani faciunt: neq; enim credendum est, quòd se eius Iuris Doctores appellent, quod in chartas relatum, chartam maledictam, ipsiq;

ipsisque etiam sordibus indignam efficiat. Lutheri ergò factum, Lutheranorumque Volufiana carmina ipsi hæretici damnant & refutant.

Porro, si qui Lutheri studiosiores sunt, qui *Iurium Doctores* se vocent, & ab alijs vocari cupiant, ij tacite faciunt quod alij faciunt manifestè. Nam quæ tandem sunt illa *Iura*, quorum titulum in Academijs consecuti sunt, præter Canonicum & Cæsareum? Accedit, quod multis locis ipsi Lutherani Doctores & Iudices, ex Iuris Canonici præscripto causas cognoscunt, lites decidunt, & sententias pronunciant, quantumuis licet fremente & frendente tartareos inter canes fœdifrago Lutheri, cui, cum Canones combureret, longè veriore & decentiore Musa hæc Hutterus accinere poterat, quàm quando chartæ Lutheri, Catholicorum ministerio, conflagrarunt: hæc inquam:

*Ergo tot insomnes rapiunt incendia noctes,
Scitæque veriloqui exurent incendia Iuris?
Hoc flammæ dederint scelus! hoc peccabit ignes!
Auxiliùm ferat vnda piis, cadat imber ab alto
Extinctum ferale malum. Da Christe tuorum
Hoc votis precibusq; piis, si scribere dignum est,
Et seruare diu, nunquam mutabile verum.
Audaces cobibementes, obfiste tyrannum,
Insontes qui fraude necant, compefce furorem,
Grassantem in leges, & libera lura furorem,
Et nunc ardentem, tua fortia verba, libellos,
Respice magne Pater, dirumq; vlciscere factum.
Te petit hæc rabies, tuasunt opprobria, Legi
Fit vis ista tua, contra scelus omne probatur,
Laudaturq; nefas, tandem expurgiscere, tandem
Vt se quisque gerit, merita sint præmia vite.*

*Dinum superet verum, seruetur honestum,
 Et poreat flammis sceleratus Apostata ab istis,
 Autores scelerum pereant, sauumque Lutherum
 Emissa repetant furia, conflagret ab igne,
 Quo Ius innocuum nunc furcifer impius vrit.*

Hæc & id genus alia, si Huttenus Luthero cecinisset, merito olor, non anser existimari potuisset.

Ex A. tom.
 1. len. Ger.

Ad extremum, nec illud silentio transmittendum existimo. Cum libri Lutheri à Leone X. Pontifice, Carolo Quinto Imperatore, & à plurimis alijs Principibus Ecclesiasticis & Politicis, itemque à celeberrimis Academicis prohibiti & proscripti essent, & Sacerdotes, qui confessionibus sacris præerant, *Pœnitentes* absoluerent, nisi LUTHERI libris in perpetuum valedicerent, Lutherus Anno Domini millesimo quingentesimo vicesimo primo, Germanica lingua libellum vulgavit, qua instituit confitentes, quomodo cum Confessarijs agere debeant, si ob lectionem librorum Lutheranorum, absolutionis beneficium impertiri abnuant, qui libellus inter stultissima Lutheri opera de stultitiæ palma merito suo certat; nam ne micam quidem sani capitis complectitur, & tam insulsus est, vt inscrutabilem diuini iudicij abyssum admirari libeat, qua permissum est, vt regio & natio tam nobilis à tali bruto tam miserabiliter seduceretur.

CAP.

CAPVT XXIII.

*Lutherum eodem iure potuisse comburere Ius Ciuile,
 quo combussit Ius Canonicum.*

MIRABITVR fortè quis, quo pacto Lutherus furorem suum in Ius Ciuile æquè non exprompserit, ac in Ius Canonicum; cum in Iure ciuili contineantur tam intolerandi errores, iudicio Lutheri, quàm in Iure Canonico; imò, propè dixerim, magis intolerandi: Si non omnes, certè aliqui: id adeò, vt Lector videat, semicenturiam enotare iuuat, vt suspiciamus Lutheri modestiam & æquitatem in Ius Ciuile, miremurque seueritatem in Ius Canonicum.

Qualis igitur I. ERROR, cum Iustinianus Ioannem Romanum Pontificem honorare se dicit vt Patrem. II. Qualis error, cum sæpius repetit illos honorificentissimos titulos: *Vestra Sanctitas, Vestra Beatitudo*. Hiscène elogijs ANTICHRISTVS honorabitur? III. Qualis error, cum ait, *se festinare, vt omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, ad notitiam deferat suæ Sanctitatis*. IV. Quantus error in illis verbis: *Semper nobis fuit magnum studium, vnitatem vestræ Sedis & statum sanctarum DEI Ecclesiarum custodire*. Quàm diuersa mens Luthero & Iustiniano! Ille nihil aliud molitus est, quàm vt Sedem Romanam loco suo deturbaret: Hic nihil aliud, quàm vt conseruaret.

V. Quantum errorem continent ista verba: *Nec patimur quidquam, quod ad Ecclesiarum statum pertinet, quamuis manifestum & indubitatum sit, vt non etiam vestræ innotescat Sanctitati*. VI. En quintus error parit sextum, magnus maximum. *Quæ (Sanctitas vestra, seu Romana Ecclesia) Caput est omnium sanctarum DEI Ecclesiarum.*

Quàm

Lib. 1. Cod.
 Iustin. tit.
 1. de sum.
 Trinit. L.
 Inter cl.
 r. 11.

Quàm immanis error! vel ob hunc solum non debebat Lutherus Iuri Ciuili parcere. Sed missis moris pergamus ad enumerationem errorum. VII. Error, *Per omnia, vt dictum est, properamus honorem & auctoritatem crescere vestrae Sedis.* Erras Iustiniane, Luthero longè aliud consilium fuit. Per omnia enim properauit, Sedis Apostolicæ gloriâ & honorem imminuere. VIII. Quantus error, cum Imperator dicit de Patriarcha Constantinopolitano: *Festinat in omnibus Sedem sequi Apostolicam Beatitudinis vestra.* IX. Quantus error, cum Imperator petit vota precesq; à Romano Pontifice: imò, vt Lutherus loquitur, ab Antichristo: *Petimus autem vestram Beatitudinem orare pro nobis, & DEI nobis acquirere prouidentiam.* X. Qualis error in illo Iustiniani voto, *Deitas te conseruet per multos annos sancte & religiosissime Pater.* Longè alias preces fundit pro Papa Lutherus. Longè alia vota pro Pontificis salute concipiunt Lutherani.

Habemus iam errorum decadem. Restant quatuor. Pertexamus singulas. Fortassis non sine auctario. XI. igitur error patens & euidens est ille: *Quam (Romanam Ecclesiam) esse omnium verè Ecclesiarum caput, & Patrum regulæ, & Principum Statuta declarant, & pietatis vestra reuerendissimi testantur affatus.* XII. *S. Petrum Apostolorum primum, & Romanæ Sedis Auctorem esse.* XIII. *Equum esse, vt qui nostris (hoc est, Romani Pontificis) minime obedientiam accommodant Statutis, ab Ecclesia habeantur extorres.* XIV. Error insignis, cum Imperator *piissimus* Papæ *Filius* nominatur. Sicine Imperator Antichristi filius erit, & quidem *piissimus*? XV. Laudatur Iustinianus, quòd *Principatum Apostolicæ Sedis, vt Christianissimus & pius conseruet in omnibus.*

Habemus

Habemus ergò quindecim perspicuos errores, ex duabus epistolis Iuri ciuili insertis, legumque vicem obtinentibus; altera Iustiniani ad Pontificem Ioannem: altera Pontificis ad Iustinianum. Respondebunt fortasse Lutherani, has litteras esse supposititias & apocryphas. At ego respondeo, primò, eò magis à Luthero comburi debuisse. Cur ergò non combussit, si pro supposititijs habuit? Si dicant, *Elogia* alterius Epistolæ proficisci à Pontifice Romano. Quid tum postea? Eò magis Lutherus flammis aduersus hanc Epistolam armari debebat: Cur enim Ius Canonicum in cineres vertit, nisi, quia ex Pontificum officina prodijt? Denique qui Epistolas illas fictitijs habet, is primùm soluat argumenta, quæ pro eorum auctoritate asserenda adferunt contra Hottomanni calumnias, Illustrissimus Cardinalis Baronijs, & Clarissimus Iureconsultus Andreas Fachinæus: & ante hos omnes, Celeberrimus ille Alciatus. Hoc cum eruditè & solidè prætiterint, (quando autem id præstabunt?) tum exceptiones illorum locum apud nos inuenient.

Interim nos quod instat agamus. XVI. error quàm conspicuus! *Vt legum originem anterior Roma sortita est; ita & summi Pontificatus apicem apud eam esse, nemo est, qui dubitet.* At Lutherus non modò dubitat, sed & pernegat. XVII. error, Romam esse *Patriam legum, Fontem Sacer-* Ibidem. *dotii.* XVIII. error in hoc consistit, quod Iustinianus Romanam Ecclesiam, singulari priuilegio, centum annorum præscriptione gaudere voluit: non sine summa Ecclesiæ Romanæ commendatione: *Quod igitur nostra aeternitas ad omnipotentis DEI honorem venerandæ Sedi summi Apostoli Petri dedicauit, hoc habeant omnes terræ, omnes Insulae totius Occidentis, quæ vsque ad ipsos Oceani recessus extendun-*

ur, nostri Imperii providentiam per hoc in aeternum reminiscetes.

Novell. 131

XIX. Error. *Predictorum sanctorum Conciliorum* (Nicaeni, Constantinopolitani, Ephesini primi, Chalcedonensis) *decreta perinde, ut sacras scripturas suscipimus.* Habes hic in Iure Ciuili errorem illum Iuris Canonici, quem Lutherus vigesimo octauo loco posuit: ut enim sanctus Gregorius apud Gratianum testatur, se non secus quatuor illa Concilia venerari ac quatuor Euangelia; ita idem de iisdem deque seipso iisdem propemodum verbis testatur Iustinianus. XX. error ibidem, *Canones, ut Leges custodimus.* Ergo, ut Leges non sunt comburendae, ita nec Canones. Aut si Canones, Ergo & Leges. XXI. error in iisdem verbis: Nam Canonibus alligari, repugnat libertati Christianae, quae in eo consistit, interprete Lutero, ut non simus obnoxij mandatis hominum. Nam *ubi spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Cor. 3. *Et non sumus ancilla filii, sed liberae, qua libertate Christus nos donauit.* Gal. 4. Sed quid respondebit Lutherus, si quis hoc vel simile argumentum obijciat. Aut per has sententias, expedire se etiam debent haeretici ab obseruatione & obligatione legum ciuiliu, aut cum hac retincte debent obseruationem & obligationem legum ecclesiasticarum. At prius merito nolunt. *Diligentissimè admonendi sunt homines,* inquit Philippus Melanchthon *de illis Paulinis sententiis, ut sciant, quòd referri debeant. Cum enim pauci sint spirituales, alii carnales, transferunt illam libertatem ad ciuilia, & somniant se in hac corporali & ciuili vita legibus solui.* Debent ergo haeretici dare posterius. Quae enim causa, quòd libertas Christiana non liberat nos ab obligatione legum ciuiliu? Nonne pax, tranquillitas, debitus ordo? paucis, bonum comune Reipublicae, quae omnia sublati legibus corruunt. At eandem ob causam necessarium

Phil. disput. de discrim. noui et veter. testam.

rium planè est, ut libertas Christiana non eximat nos ab obligatione legum ecclesiasticarum, cum in ecclesiastica quoque Republica necessaria sit pax & tranquillitas, debitus ordo & id genus alia, quae sine legibus retineri non posse, planum facit ipsa plus quam Babylonica apud Aduersarios confusio.

XXII. error, quòd lex ciuilis in conscientia obligare queat. Iustinianus enim violatoribus constitutionis suae, de praescriptione centum annorum, dicit non tantum humanas poenas, sed & caelestes paratas & decretas esse. At quid magis Lutheranae doctrinae aduersatur, quam cum poenas aeternas mereri, qui legem in gratiam & fauorem Romanae Ecclesiae concessam violat?

XXIII. error, quòd Pontifex secundum Ius ciuile, quòd Iuris diuini & sacrorum Canonum, quoad hoc caput, interpres est, sit *primus omnium Sacerdotum.* Sancimus, inquit lex, ut secundum Canonum definitiones sanctissimae veteris Romae Papa primus omnium Sacerdotum sit. Mirum quomodo Lutherus errorem hunc tolerare potuerit in Iure Ciuili, à quo adeò offensus fuit in Iure Canonico. XXIV. error, Plus studii in obseruatione Canonum, quam in custodia legum ciuiliu ponendum esse. XXV. error, Sacros Canones pro salute animarum nostrarum conditos & constitutos esse. cur ergo comburuntur? XXVI. error, Eos, qui sacros Canones obseruant, Domini Dei potiri auxilio, & qui in hoc praeruaricantur, seipso condemnationi subiicerent. Quali igitur condemnationi se subiiciet ille, qui sacros Canones concremat? XXVII. error, Bigamos arcendos esse à Clero. Quod autem eos, inquit Nouella, qui alteram duxerunt uxorem, Sacri Canones Clericos esse prohibeant, in sanctis etiam habitus Basilius docens ita inquit, *Eos qui nuptias iterarunt, Canon excludit ministerio.*

Idem Nouell. 5. sub fin.

Novell. 131

Novell. 132 init. uide etiam Nouell. 6. Ibidem.

Ibidem.

Nouell. 123
& 6.

l. 42. Omne
C. de Epi-
scop. &
Cleric. edi.
Godof.

L. 45. sacris
Canonibus
C. de Epi-
& Cler.

Iam verò quàm non ferendi in Schola Lutheri sunt isti errores de cælibatu. XXVIII. *Episcopo nullam mulierem secum habere permittitur, sed si habere probetur, ab Episcopatu deiciatur, quo se fecit indignum.* XXIX. error. *Conuenit huiusmodi eligi & ordinari Sacerdotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes: etenim vix fieri potest, vt vacans huius quotidiana vita curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium, omnemque cogitationem circa diuinam liturgiam, & res Ecclesiasticas consumat.*

Porro Lex, sacris Canonibus, tot propè errores, Lutero inimicissimos, complectitur, quot verba. Sit ergo error XXX. quòd Presbyteris nuptias vetat. XXXI. Etiam Diaconis, XXXII. Etiam Subdiaconis. XXXIII. Istiusmodi homines tam Sacerdotio, quàm diuino Ministerio, atque etiam dignitate ipsa, quam habent, nudat. XXXIV. error, cum statuit, *ne legitimos quidem & proprios esse eos, qui ex huiusmodi inordinata constupratione nascuntur, aut nati sunt, sed eam quæ ex talibus seminibus oritur, participare turpitudinem.* XXXV. error, cum ex his nuptijs natos, tales esse disponit, quales illi sunt, quos leges ex incertis aut nefariis natos nuptijs definiunt, ita vt neque naturales aut nothi seu spurii intelligantur, sed prorsus & vndique prohibiti, & successionis genitorum indigni, ac nec donationem ab alijs capere possint, neque hi, neque horum matres, nec per interpositas quidem personas, sed omnibus in hos collatis à patribus beneficijs, ad sanctam Ecclesiam, ex qua sunt, qui talia deliquerunt, reuertentibus. Bone Deus, quales filij Lutheri, & tot Apostatarum, si omnibus nothis & spurijs longè sunt deteriores, si ne vilius quidem legati aut donationis capaces! At quantus XXXVI. error, his verbis comprehensus. *Sacros Canones non minus, quàm Leges valere, etiam nostra volunt Leges.*

Si igitur

Si igitur sacri Canones rogo digni sunt; etiam leges rogo dignæ erunt, quia Canones, vt Imperator dicit, tantundem valent. Cur igitur Lutherus cū Decretalibus non exussit leges? XXXVII. error sit, quæ errat Imperator, cum ait: *Quod sacri Canones prohibent, id etiam nos per nostras abolemus leges.* Iste error natus est ex hoc, quæ XXXVIII. loco locare placet. *Leges non dedignantur sacros Canones imitari.*

XXXIX. Stationem meretur locus ille, qui est Nouell. 123. *Si is, qui ordinandus est Diaconus, uxorem sibi iunctam non habeat: non aliter ordinator, nisi prius ab eo, qui ipsum ordinat, interrogatus profiteatur, posse se post ordinationem, vel sine legitima uxore castè viuere: neque tunc eo, qui ordinat, ordinationis tempore Diacono permittere, vt post ordinationem uxorem ducat. Sin verò hoc fiat; Episcopus, qui id fieri permisit, Episcopatu eicitur.*

XL. error. *Si post ordinationem Presbyter aut Diaconus, aut subdiaconus uxorem duxerit; reicitur à Clero, & curia ciuitatis, in qua Clericus erat, traditor.*

XLI. error. *Si lector secundam uxorem duxerit, aut primam quidem, sed viduam, aut diuortio separatam à viro, aut legibus, aut sacris interdicitam Canonibus, non amplius ad alium gradum Ecclesiasticum procedito. Et si quocunq; modo ad maiorem gradum prouehatur: deiciatur ab eo, & priori restituatur.* Sed mittamus errores istos, quibus Nouellæ & primus liber Codicis ab ipso etiam Godefrido, tametsi non Catholico, editus, abundat: annon insignis error est XLII. cū sic leges loquuntur: *Conuersationis Monachalis vita sic honesta est, sic commendare nouit Deo ad hoc venientem hominem, vt omnem humanam eius maculam detergat: & purum, ac rationabili naturæ decentem, & plurima secundum mentem operantem, & humanis cogitationibus celsiorem reddat.* Aduersa fronte hæc Lutheri & factis & scriptis aduersantur. Vt & id, quod

Novell. 133 alibi alia Nouella profitetur. & sit error XLIII. *Solitaria vita atq; in ea contemplatio, res planè sacra est, & qua suapte natura animas ad Deum adducat; neq; in tantum, qui eam incolunt, commodet: sed etiam omnibus aliis, puritate sua, & apud Deum interpellatione competentem de se utilitatem præbeat.*

XLIV. error. Quo vultu legat Lutherus, cum in eadem Nouella, statum Monasticum; statum Angelicum nominari videt; Si Angelicus est, sequitur ergo Lutherum à statu Angelico descendisse. Sed quo? XLV. error; quia leges ad eò Monachis matrimonium prohibent, vt si forte in Clerum adsciscantur, lectoresq; & cantores fiant, uxorem ducere nequeant; licet leges istis Clericis vnam uxorem non negent, dum modò tamen talis sit, quæ bigamum non reddat. *Novell. 5.* *Si quis, inquit Nouella, monasticam profitentium conuersationem meruerit Clerici ordinationem, maneat etiam sic puram seruans conuersationem. Quod si facti Clerici abutatur fiducia, & ad nuptias venire (quippe tali gradu constitutus inter Clericos, qui ei uxorem ducere permittat, dicimus autem Cantorum aut Lectorum: aliis enim omnibus nuptias secundum sacros Canones penitus interdiciamus) aut concubinas habere, aut luxuriis vitam tradere præsumat, excludatur modis omnibus à Clero, tanquam priorem conuersationem & solitariam confundens vitam.*

Novell. 133. Quam crassus error ille apud Lutherum & Lutheranos. Et sit XLVI. Non ingredietur omnino neque mulier in monasterium virorum, neque vir in muliebrem, vel obtentu memoria defuncti illic reconditi, vel ob aliam causam. Et maxime, si quis fratrem forte, aut sororem, aut quempiam ex genere coniunctis, se in monasterio habere dicat, Monachis etenim cognatio in terris non est: vtpote, qui caelestem vitam adsequuntur.

Verum

Verumenimvero hucusq; minorum duntaxat gentium errores promptissimus. Familiam inter omnes ducit iste, qui XLVII. stationem obtineat. *L. si quis. C. de Episc. & Cler.* *Si quis, non dicam, raperet, sed attentare tantum iungendi causa matrimonii sacratissimas virgines (Moniales seu Nonnas) ausus fuerit, capitali pœna feriatur. Væ capiti tuo, Luthere, nisi quamprimum Ius Ciuile in flammam abieceris. Non enim tantum attentasti Monialem tibi iungere, sed & iunxisti. Rumpe moras, actum est de tuo capite, nisi à pyra opem petas. XLVIII. Similis error est; cum Iustinianus Diaconissæ nubenti, eiusq; nuptiatori capitale supplicium statuit. *Novell. 6.* *Quod si præsumpserint (Diaconissæ) aut erubescerent ordinationem, aut derelinquentes sacrum ministerium ad nuptias venerint, aut aliam omnino elegerint vitam: ipsæ quidem obligatæ efficiuntur morti, & substantia earum applicabitur sanctissimis Ecclesiis, aut Monasteriis, in quibus sunt; qui verò eas, aut uxores accipere, aut corrumpere præsumpserint, obnoxii quidem & ipsi gladio erunt; Substantia autem eorum applicabitur fisco. Rursus capiti Lutheri & Borrhæ periculum creatur; nisi hos tantos errores Vulcano emendandos tradat Saxonicus sanctimonialium raptor, & functus violator.**

XLIX. Nec excusabilis error est; quod Imperator *Novell. 5.* ædificationem Monasteriorum laudat: cum potius ex Lutheri Euangelio destructio commendanda sit. Nec illud errore vacat, quod Episcopum adesse iubet, cum Monasterii fundamenta iaciuntur. *qui manus in caelum extendat, & per orationem locum Deo consecret, figens in eo salutis nostræ signum (dicimus autem adorandam, & verè honorandam crucem.)* Quid opus cruce? ait crucis hostis.

Sed piget progredi. Plenæ sunt omnes Nouellæ huiusmodi erroribus non erroribus; quibus Luthe-

rus

rus impulsus Ius Canonicum ad pyram damnauit: vt ta-
ceam, librum primum Codicis, cuius propemodum sin-
gulæ leges talia continet aut mandant, quæ Lutheri non
nisi molestissima euenire poterant; vt proinde quiuis, qui
rem cum animo suo accuratius perpendit; mirari possit,
cur Lutherus Iuri Ciuili pepercerit: nisi fortè ciuilem
magistratum, qui vbiq; præstò, veritus, hoc tantum scelus
perpetrare ausus non fuit: securiorem se fore ratus; si pon-
tificium Ius, tanquam Pontificis, iam popularibus suis in-
uisi, partum, ad ignem deposceret. Videbat enim non sa-
tis tutum aut consultum fore, si tantum sibi in Ius Cæsa-
reum, & in ipsum Cæsarem sumeret, quantum in Ius pon-
tificium, & in Pontificem.

Coronidis loco addere lubet adhuc vnum errorem,
& quidem grauissimum; similem illis, quos initio de Pon-
tifice Romano recensuimus. Continetur is in L. Co-
noscere C. de summa Trinit. vbi sic loquitur Imperator de
Romano Pontifice. *Nec patimur, vt quidquam eorum, quæ
ad Ecclesiasticum spectant statum, non etiam ad eiusdem (Roma-
ni Pontificis) referatur beatitudinem: cum ea sit caput omnium
sanctissimorum Dei Sacerdotum, veled maxime, quod quoties in
eis locis heretici pullularunt, & sententia & recto iudicio illius ve-
nerabilis Sedis coerciti sunt.* Plura qui voler, is Theologiam
Iuridicam clarissimi viri, Doctoris Ioannis Fickleri, Con-
siliarii Bauarici, adeat.

Quam autem Lutheri non defuerit voluntas agendi
cum Iure Ciuili id, quod egerat cum Canonico, perspi-
cùè cognoscer lectòr ex variis dictis, quæ passim operibus
Lutheri inspersa sunt: quæ omnia diligenter ex Tomis
Lutheri collegit Doctor Ioannes Pistorius. nec quidquã
aliud sunt, quam clara & euidentia testimonia ingentis o-
dii, quo Lutherus in Ius Cæsareum, Iurisq; Cæsarei Pro-
fesso-

Edit. Go-
defr.

Pist. in A-
natomia
Lutheri,
Spiritu se-
cundo c. 6.
Azgar. 5.

fessores ardebat, vt proinde non nisi formidine Magistra-
tus politici, sibi ab incendendo Iure Ciuili temperarit.
Quod quamuis incendisset: quid tandem effecisset? Idem
nimirum, quod effecit combustione Iuris Canonici: hoc
est, nihil. viuit regnatq; adhuc Ius Canonicum in schola,
& in Ecclesia: Et quod mireris, etiam in V Vittebergenfi
Academia, in qua teste D. Pistorio, adhuc auditoribus ex-
planatur; non obstante incendio illo Lutheri in eadem A-
cademia excitato. Ita fit vt ne ipsa quidem V Viteberga
impium Lutheri factum, deque Iure Canonico Iudicium
suffragio suo probet.

Porro cum Lutherus flammis in Ius Canonicum, &
in vtriusq; Iuris Professores atrocibus maledictis grassaretur;
Collegium Iuridicum in alma Ingolstadiensi Acade-
mia pulcherrimum vindictæ modum excogitauit; non
absimilem illi, quem olim aduersus calumniatores suos
vsurpauit celeberrimus pictor Apelles: Vt enim iste scitissi-
mo penicillo calumniam, eiusq; totam familiam depin-
xit; picturamq; publicè spectandam proposuit; vt in ea,
tanquam in speculo, criminatores se geniumq; suum con-
templarentur; ita Facultas Iuridica Academia Ingolsta-
diensis totum Lutheranismum, in tabula verè Apellæa,
hoc est, ingeniosissima & elegatissima, coloribus adumb-
rari & repræsentari curauit, monumentumq; ære peren-
nium in ipsa Academia curia furioso Apostatæ, eiusq; af-
fectis posuit, fixit, dicauit, addita hac Epigraphæ:

Conuicia
Lutheri in
Inrecon-
sult. Vide
in sermone
conuivial.
tit. de Lu-
thero.

*Iudei auratum vitulum coluere: Lutheri
Monstrosum at vitulum cæca cæterna
colit.*

X

IURIS

IVRIS PROFESSORVM COL-
LEGIVM INDIGNITATE REI MO-
TYM F. C. INGOLSTADII
M. D. XXIV.

Alludit distichon ad vitulum illum Iudaicum ab
Hebræis sacrilegè in deserto adoratum: & ad
Monachovitulum; monstrum Fridbergæ in
Saxonia sub exordia Lutheranæ factionis prognatum;
de quo Lutherus commentarium vulgavit; ne nescii ef-
semus, cuiusnam typum & imaginem monstrum illud
gereret. vterq; vitulus prædicta in tabula expressus vi-
situr, sublimes columnæ insistent; circa alterum orgia
sua celebrant saltitantes & tripudiantes Israelitæ: circa
alterum ingens transfugarum Sacerdotum & Monacho-
rum, itemq; Monialium nupturientium & lasciuientium
opificumq; & muliercularum caterua choreas ducit,
Biblia lætatur; Verbum Domini intonat; cappas, cucul-
los, scapularia decutit, excutit; pedibus conculcat: Ius
pontificium in ignem vocat: vno verbo, vitam Luthe-
ranam agitat; Bacchum censeas cum thyaso Satyrorum
& Mænadam. Ex altera parte populus Catholicus, pas-
sis ad sidera palmis Diuos in vota vocare conspicitur; ve-
tere ritu & more; non sine fannis Lutheranorum syco-
phantarum; quos pictor tam fabre & perite delineauit;
vt canes illi & illusores non in imagine; sed in sua pelle ap-
parere videantur. Sed vela contraho; Nam tabula
hæc, tabula Cebetis longè venustior; alium
artificem desiderat.

CA

CAPVT XXIV.
COMMEMORABILE EXEM-
plum de libris Davidis Georgii Basileæ palam
concrematis.

Exstat libellus Basileæ Anno Domini 1559. editus
hoc titulo: *Davidis Georgii Holandi Hæresiarcha
vita, & doctrina, quandiu Basileæ fuit: cum quid post
eius mortem, cum cadauere, libris, ac reliqua eius familia actum sit.
Per Rectorem & Academiam Basileensem in gratiam amplissimi
senatus eius vrbis conscripta.* Ex hoc libro cum alia discere
licet orthodoxis, tum illud, quomodo vniuersim omnes
omnium Hæreticorum libri sint tractandi, qua cura & in-
dustria indagandi, & conquirendi, qua seueritate abo-
lendi. Neque enim aliorum Hæreticorum libris ideo
parcendū est, quod minus fortasse pestilentes sunt, quàm
Georgiani. Vt exterminentur rogoque addicantur, sa-
tis est, quod pestilentes & perniciosi sunt. *Neque enim
quia Manichæorum (Davidicorum) morbo non laborant, prop-
tereà fidei sana sunt, inquit eleganter S. Augustinus, Non v-
num pestilentia est genus, quemadmodum in corporibus, ita & in
mentibus Sicut ergo medicus corporis non continuo pronunciaffet à
mortalis periculo liberum, quem negasset hydropicum, si alio letali
morbo perspaxisset agrorum. ita istis non ideo veritas gratulatur,
quia Manichæi non iocent, si alio genere peruersitatis insaniunt.*
Sed ad rem,

Cum post Davidis Georgii interitum, Basileæ passim
percrebuisse, quis & quantus Hæresiarcha fuisset, quan-
tos, & quàm exitiales errores scriptis & voce tra-
didisset, senatus Basiliensis, vt gliscenti malo occur-
reret, primò omnium omnes familiares Davidis Ge-
orgii in carcerem coniecit: *Et quoniam scripta non pa-*

X 2

163

S. Augu-
lib. 2. con-
tra duas
Epist. Pelag.

rum momenti in huiusmodi rebus habere iure censentur, inquit Relatio illa historica, Senatus ad hoc idoneos deligit, qui scripta diligenter inquirent: atque inuenta in Curiam illico comportari curent: & singulis scribas comites attribuit, qui omnia, quae exportarentur monumenta, in tabulis notarent. Hi ergo, eodem tempore, diuersi ad omnia eorum domicilia (nam diuersis in locis habitabant) de improviso eunt: inquirent: magnum librorum & literarum cumulum auferunt cum imagine ipsius, quae eo uiuo depicta fuerat. Quae omnia senatus delectus ex Theologorum & Iurisconsultorum uiris eruditis & probis diligenter inspicienda & excutienda tradit: ut quidquid ad Religionem spectare uiderent, discernant: & in his, si quid sacrosanctae receptaeque religioni aduersari compereant, aut alioquin suspectum, diligenter notent, atque ad Senatum referant, &c.

Illi singulis accuratè auditis, lectis, & expensis, uno ore, atque una uoce pronunciant: quae illis capitibus proponerentur, ea esse à recta fide Christi aliena, sacrosanctis literis prorsus aduersa, perniciofa, contumeliosa in DEI, & IESU Christi maiestatem, atque à tota Christi IESU Republica exterminanda, &c.

Uno alteroue mense exacto, captiui dimittuntur, sed ea inter ceteras lego, ut Dauidicos libros omnes siue typis, siue manu scriptos, qui illo modo Dauidicum fermentum redoleant, quos apud se habeant, mox domum reuersi, in Curiam ferant: librum nullum lingua Batauica conscriptum, apud se retineant, habeantue: nihil uerae, ac receptae in publicis Ecclesijs nostris Religionis contrarium unquam scribant. Liberos suos nulli praeterea, nisi Basiliensi schola tradant erudiendos. cum nullo, nullaue ex inferiore Germania qui quidem nunc in eorum sunt familia, connubia contrahant. Familiam praeterquam ex hac regione acceptam, nullam domi, in praedictis habeant, &c.

Subiungit Relatio. Biduo post, Iudices rerum capitalium de Dauidis Georgii cadauere, in sepulchro existente, libris, & reliquis

reliquis ad eum pertinentibus, in aream productis, extremum iudicium instituunt. Itaque, ubi Iudices consedere, qui fisci nomine causam agebat, ita accusationem aduersus eum intendit, ut primum obiceret eius in urbem hanc aduentum, Euangelii praetextu, cum tamen ob suam perniciosam ac turbulentam sectam, doctrinamque ex inferiore Germania profugisset: ob quam non parua multitudo utriusque sexus, tum etiam propria eius mater uita multati fuerant, tum totius temporis, quo hic fuit, simulationem uerae Religionis: tamen clam ibidem suam Sectam, editis etiam libris, qui coram essent, fouerent, eorum, qui etiamnum Dauidici uocentur, &c.

Atque ita recitatis aliquot, eius peruersi dogmatis, locis, quibus summa ferè eius doctrina continebatur, quos iussu Magistratus antea collectos diximus, atque ab Academia uniuersa condemnatos, petiit Actor, ut de eius dogmate Iudices, quid iure agendum censuerent, pronunciare uellent. Ad hanc Actoris postulationem, Iudices censuerunt eius scripta omnia ubicunq; inuenirentur, eiusque dogmata, tanquam in diuinam maiestatem impia, & pestifera, ut sunt, flammis absumenda esse. Hanc ubi latam sententiam audiuit Accusator, postulauit secundo loco, quid de eius imagine, domi eius inuenta, quae hominem ad uinum mirificè exprimeret, deque eiusdem cadauere, quod in diui Leonardi inter Christianorum corpora conditum esset, faciendum statuerent: praesertim cum nefas esset, tam impii seductoris, & totius uiolatae sacrosanctae Religionis, Rei, corpus in eo loco quiescere, ubi tantum, qui ueram Christi fidem confessi sunt, iure conuiescunt. His auditis, Iudices de Dauidis Georgii imagine & cadauere ita discernunt; quoniam Dauid Georgius perniciosissima Sectae Autor & fautor extitisset, quiq; maiestatis diuinae, & uiolatae Religionis Christianae reus, ut eius cadauer, siue ossa, & quidquid reliquum in eius sepulchro fuerit, effodiendum; extra portam lapideam, in locum, ubi de condemnatis extremum supplicium sumitur, una cum libris, & eius effigie in ha-

sta alce, vt erat suspensa, curru imponita à carnifice, trahantur: atq; omnia simul rogo imposita, in cineres redigantur, haud secus ac cum ipso Dauide Georgio ex Iure Cæsareo fieret, si ipse superstes esset, &c.

Mox currus cum libris, imagine, & effosso cadauere in locum destinatum per carnificem productus, & rogo impositus: vbi à Carnifice loculum solutum est, cadauer ipsum, vt erat, apparuit: quod carnifex humeris, & capiti subiecta in latus tabula, ita erexit, vt ab omnibus, qui Dauidem vidissent viuum, facile agnosci posset, &c. Sic positus inter sua impia scripta, subiectis flammis, exustum est Dauidis Georgii, qui se regem & Christum fecerat, corpus, biennio & sesqui fere postquam est mortuus. Ad hoc spectaculum tanta confluxit mortalium vtriusque sexus multitudo, vt vix tanta in vrbe tota esse crederetur.

Hæc decreuerunt & peregerunt in Dauidem Georgiū, eiusq; literarū profana monumenta, non Hispaniæ & Italiæ Inquisitores, sed Zuingliani, & quidem iustissime & rectissime. At causæ nihil est, cur ideò se velint *haberi amabiles*,

S. August. (vtat en in verbis S. August.) *Quia odiose Manichæorum (Dauidicorum) aduersantur errori, sed merito se agnoscant odibiles, quia suum non auersantur errorem. Possunt enim duo errores inter se esse contrarii, sed ambo sunt detestandi, quia sunt ambo contrarii veritati. Nam si propterea sunt diligendi Pelagiani (Zuingliani) quia oderunt Manichæos, (Dauidianos) diligendi sunt & Manichæi, (Dauidiani) quia oderunt Pelagianos (Zuinglianos) Sed absit vt Catholica mater propter alterorum odium alteros eligat amare, cum monente atque adiuuante Domino, debeat utrosque vitare, & cupiat utrosque sanare.*

Illud item cogitent velim Calviniani, Zuingliani, alijq; Sectarij nihil à ratione alienum facere quibuldam in locis Catholicos, si similia exempla in hæreticos statuunt, hoc est, si suspectos de hæresi in carcerem compingant, si seuerè veritatis explorandæ gratia examinēt, si quæstioni sub-

subijciant: si in ædes ex improviso irrumpât, librosq; & literas excutiant & conuasent, si hæreticæ prauitatis comperitos hæresin aut eiurare, aut supplicio luere cogant: si resipiscentib. publica multa indicatur: si fortunè damnatorū in ærarium publicum redigantur: Si libri, cadauera mortuorum aliquando exhumentur, & per carnificis ministerium in cineres conuertantur: Si denique alia huius generis à Canonibus, & Legibus Cæsareis iam olim sancita aduersus peruersorum dogmatum patronos & fautores suscipiantur & peragentur, nam si hæc & similia sibi licere volunt hæretici in hæreticos, cur Orthodoxis in Hæreticos non sit eadem potestas?

Dicent se non esse hæreticos. An ideò hæretici non sunt, quia se hæreticos non esse dicunt? Quis vnquam hæreticus hæretici nomen sibi tribuit? Ipse etiam Dauid Georgius, nequissimus Hæresiarcha, negabat utiq; se hæreticum esse. Et si viuus fuisset combustus, non vt hæreticum sed vt orthodoxū sese cõburi maximis vocib⁹ clamitasset. An ideò ab hæresi innocens erat? Nec ideò hæreticus non est, si quis alium hæreticum comprimit & perimit: quia & Dæmon aliquando armatur in Dæmonem, cum nulla sit inter illos Charitas, nulla amicitia. Et si non isto fine capitalis ille hostis Sectas introducit, sed alio. *Et quid?* *Hom. 48. in Matth.* ait auctor operis imperfecti: *Putas ideo Diabolum multas hæreses induxisse, vt inuicem se mendacia eius expugnent? Absit. Sed multiformes causas erroris induxit, vt multis modis Christi circumueniatur Ecclesia, vt pars pereat per illam sapientiam, pars per istam, sicut qui multas etiam venationes præterdit, cogitans quia necesse est, aut in hac aut in illa retia venatio cadat.*

CAPVT XXV.

Ratione probatur, libros Hæreticorum abolendos esse:

EX tribus Epithetis, quibus hæresis affici & describi solet, clarè elucescit, quanta cura Hæreticorum libri sint vitandi; nam de alijs libris non quidem hæreticis, sed noxijs tamen & perniciosis, postea agemus. Nominatur ergò Hæresis, *venenum, pestis, cancer.* & hæretici, *venenati, pestiferi; & carcinomata* ijs, quibuscum versantur, afferre soliti: *Hæreticorum enim sermo, vt cancer serpit, Apostolo teste.* Quare S. Cyprianus monens Christianam plebem, vt Hæreticos fugiat, *Procul, inquit, ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones eorum, velut cancer & pestem fugiendo vitate.* Alibi ait: *Hæreticos designari à Spiritu Sancto, tanquam sedentes in pestilentie Cathedra, pestes & lues fidei, serpentis ore fallentes, & corrumpende veritatis artifices, venena letalia linguis pestiferis euomentes, quorum sermo vt cancer serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale virus infundit.*

Theodor.
in Psal. 1.

Pestilentias, inquit Theodoretus, vocat David non solum eos, qui seiplos labefactant, sed etiam illos, qui cum cæteris labem communicant instar morbi, qui & homines & pecudes inuadit, cuius etiam participes fiunt, qui ægrotantibus appropinquant. Quamobrem Davidicus sermo iubet, vt horum consortia fugiamus.

Si ergò Hæresis venenum est, sequitur etiam libros hæreticorum venenatos, imò & venenum esse; Hæresin enim continent, hæresin loquuntur, spirant inspirantque virus, quouis vipereo longè nocentius. Cum igitur venena tanto studio prohibeantur, vitentur, & *venenarii* quoq; supplicijs afficiantur, quippe qui humanæ societati sint longè perniciosissimi, rationi perquam consentaneum est, vt hoc etiam hæreseos venenum interdicator, ne quis vendat

vendat, emat, aut vsurpet ad suam aliorumue perniciem, & vt venenati Hæretici mulctentur, pœnisque coerceantur, ne cui id propinent. Et cum quiuis, incolumitatis suæ & salutis amans, summa contentione fugiat venenum, non modò tunc cum iam est expressum, & vt sic dicam, cum purum, putum, & ab eo, in quo continebatur, separatum est, sed etiam tunc, cum in alio adhuc includitur, & quasi delitescit, cur pari sedulitate non fugeremus hæresin, siue nudè & apertè nobis offeratur, siue verborum lenocinijs, quasi integumentis inuoluta propinetur. Quis non dicam ferre sinu, sed vel tangere cupiat serpentem multo & præsentem veneno turgidum?

Ad hanc hæreseos cum veneno conuententiam respiciens venerabilis Beda, monet lectorem, vt de Iuliani Celanensis in Campania Episcopi Pelagiani commentario in Cantica Caesticorum, faciat illud Maronis:

Beda præ-
fat. in Cæn.

*Qui legitis flores & humi nascentia fraga,
Frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba.*

hoc est, inquit Beda, se ab eius super omnia lectione compefcant. Venenatus enim Auctor est, venenumque verborum blandimentis opertum offert, & decipit, vt decipiat contra morem medicorum, qui pueris absynthia tetracum dare conantur, prius oras pocula circum contingunt mellis dulci flauoque liquore, vt puerorum ætas improvida ludificetur labrorum tenuis, interea per potes amarum absynthi laticem, deceptaque non capiatur, sed tali potius tactu recreata valefcant.

Lucret. libi
3.

Vt solet lethale poculum, mellis dulcedine temperatum, suauitate fallente perimere, inquit S. Gregorius Nazianzenus, sic & hoc malum (librorum hæreticorum) per blandimenta aurium, audientium sensus quadam labe contaminans, contagione adherentes inficit. Inter cætera præcepta, quæ Iaias Abbas Monachis præscribit, hoc etiam dat: *Si librum inueno*

Nazianz.
lib. de fide,

Iaias oras.
4. ex lib. rom.
2. bibliothek.
SS. PP.

ris, qui dicatur esse hæreticorum, caue illum legas, ne veneno mor-
eifero cor tuum impleat, sed in ea doctrina, quam in Ecclesia sancta
didicisti, ita persiste, ut ei nihil addas, nihil detrahas.

Est præterea Hæresis pestis, Hæretici eorumq; libri
pestiferi. Quis pestem non horret, quæ toties exhaustit
ciuibus vrbes? Quis non execratur, quis rem peste infe-
ctam licet preciosissimam ferat, vel prope corpus suū esse
sinat? Quanta vigilantia non modò peste iam laborantib.
sed & illis qui ex pestifero loco veniūt, aditus interdicitur?
Quàm citò quicquid peste infectū creditur, flammis tra-
dicur, quantumuis alioquin charum sit & amicum. *Pesti-*
lencia enim est morbus, inquit S. Augustinus, *late peruegat, &*
omnes, aut penè omnes inuoluens. Quæ causa, cur omnes eū
tantopere horreant. Si hæc pestis corporum adeò inuisa
est mortalibus, qui nihil non moliantur, ut eam à finibus
suis auertant, mirum profectò esset, si hæresin, animorum
certissimam pestem, & libros, qui hanc pestem spargunt
& multiplicant, tolerarent, nec qua licet sollicitudine ob-
sisterent. Non enim minores animorum strages edit hæ-
resis, quàm pestis corporum, nec minus citò. Nec refert,
vtrum tu ad ea loca, vbi hæc pestis regnat, te conferas, an
venienti ad te fores pandas, siue hoc, siue illud agas, idem
tibi concinnabis exitium. Nam quod vetus Vates canit
de peste corporis, id & ad Hæresin transferre licet.

*Nec refert vtrum nos in loca deueniamus,
Nobis aduersa & cæli mutemur amicum,
An cælum nobis vltro natura cruentum
Deforat, aut aliquid, quo non consueuimus vti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.*

Ne ergo tetigeritis, ne attaminaueritis hæretica & hære-
ticos libros, *lues est, contaminat, morbus est, polluit, ne gn-*
in psalm. 1. staueritis, quæ sunt omnia ad corruptelam ipso vsu, ut Apostolus
dixit.

S. August.
in Psal. 1.

Lucret.
lib. 6.

dixit. *Malus languor, qui bonam auferit mentis quietem, graui*
odore tetra illius ac flagitiosa voraginis (hæreticæ) contrahitur
animarum quadam pestilentia, corruptoque salubrium cogitatio-
num spiramine, lues estuantium passionum miseranda graf-
satur.

Porro, lectione librorum hæreticorum tetrum fæto-
rem animo adflari, adeò verum est, ut sancti Viri hanc
grauæolentiam aliquando ipsis etiam corporeis sensibus
perceperint. Illustre huius rei exemplum suppeditat
nobis vita S. Pachomij, qui cum Anachoretas quosdam
Origenis hæresi infectos, hospitio accepisset, & vnà cum
illis de diuinis litteris sermocinari cœpisset, fætor intole-
rabilis exstitit. Illis digressis Pachomius volens scire caus-
sam tetri illius odoris, *DEVM* orauit: & statim cognouit, quòd
erant dogmata impietatis, quæ ex eorum anima emissa tantam ad-
ferebant molestiam: & non cunctatus, viros esse persecutus. Quos
cum esset assecutus, dixit eis: volo vnum verbum ex vobis sciscitari.
Illi verò dixerunt: Dic. Origenis, qui dicitur, vos opera legitis?
Illi verò cum hoc audiissent, negarunt, dicentes, Nequaquam San-
ctus autem dixit: Ecce testor vobis coram Deo, quòd omnis homo,
qui legit *ORIGENEM*, & suscipit eius dogmata, descendet in
profundum inferorum, & eius hereditas erunt tenebræ exteriores.
Ego autem sum vobis protestatus id, quod est à *DOMINO*
mibi significatum, & sum innocens, vos videbitis. Ecce, audi-
uistis veritatem. Si autem mihi credideritis, volentes verò
DEVM esse vobis propitium, accipite omnes libros *ORIGENIS*
& proiicite in fluium. Hæc in vita sancti Pa-
chomij.

Apud Sur.
Tom. 3.

Ad extremum, Hæresin carcinomatis esse similem,
suprà dicebamus, cuius ea conditio, ut exedat corpore
Y 2
serpens

serpens, *quamcunque arripuit partem, repatque per artus*. Eadē hærescos natura, omnia depascitur, & ab absumptis, quæ occupauerat, proxima quæque corripit, & inexsaturabili cupiditate vorat. Nihil opus demonstratione. Nimis multæ probationes in omnium conspectu versantur. Itaque libros hæreticos iure prohiberi ex natura veneni, pestis & carcinomatis iam liquet.

Neque idē librum hæreticum euoluere fas est, quod Auctor ad saniolem mentem, doctrinæque Catholicæ professionem redijt, vt quidam olim existimasse videntur, qui absque religione lectitabant Distinij cuiusdam libros quos ipse, cum Priscillianum sequeretur, composuerat. In quos hæc S. Leo Pontifex. *Postremo autem capitulo hoc prodidit iusta querimonia, quod Distinij tractatus, quos secundum Priscillianum dogma conscripsit, à multis cum veneratione legerentur; cum si aliquid memoriæ Distinij tribuendum putant, reparationem eius magis debeant amaro, quam lapsum. Non ergo Distinij, sed Priscillianum legunt, & illud probant, quod errans docuit, non quod correctus elegit. Sed nemo hoc impune præsumat, nec inter Catholicos censeatur, quisquis vrisur Scripturis, non solummodo ab Ecclesia Catholica, sed etiam à suo Auctore damnatis.*

Anast. o.
rat. de Ia.
cra Synaxi.

Resc. lib. in
de vita
Stanislai
Hosi Car.
cap. 5.

Ait Anastasius Sinaites, Patriarcha Antiochenus, auctor eruditus, & S. Gregorio Magno Synchronus, Deum peccatoribus aliquando immittere morbos, & properam mortem ob admissa peccata. Hoc vtrique etiam de hæreticorum librorum lectoribus affirmare licebit, quippe qui non exiguo scelere sese nefarij, istis codicibus euoluendis obstringant. Memorabile huius rei exemplum commemorat Stanislaus Rescius, agens enim de Hosio Cardinale adhuc adolescente, & in Academia Cracouicensi studiorum gratia degente, scribit eum, si quos pesti-

pestilentes eius generis libros, qui per Lutheranæ factionis administratos, ad perniciem hominum comparandam spargebantur, conquirere & habere potuisset, omnes illi- cō Vulcano corrigendos obtulisse. Post quæ subiungit Rescius: *Quo tempore illud quoque memoria dignum accidit: quod cum in eadem Academia bonis literis operam daret, Fabianus Cema, iuuenis nobili loco & familia in Prussia natus, & Hosio nostro domestica familiaritate cōiunctissimus, nisi quod non æquè, vt ille à rebus nouis abhorrebat, & blasphemos Lutheranæ factionis libellos, Germanica præsertim lingua scriptos, non grauatim lectitabas, in acutam aliquando febrim incidit. Cuius vicem cum Hosius doleret, officium consolantium & libenter & studiosè præstabat, ac sæpè ad lectulum decumbentis assidebat. Quodam ergo die sub capite iacentis quendam libellum adspicit, quem cum in manus accepisset, & hereticum esse cognouisset; hæc est, inquit, ista febris, quæ te adeo grauiter excruciat. Tu malum hoc ipse tibi sciens & volens accersis, dum istas pestes non solum in animum, sed & in lectulum tuum recipis. Quamobrem si febrim à corpore tuo cupis propulsatam, prius ab animo tuo blasphemiarum studium, & omnem hæreticorum colluuiem à tua consuetudine, quam citissimè remoue; nec dubites, quin te statim febris acerbitas deserat, & corporis sanitas remota poste consequatur; ac ita libellum flammis vtricibus obiecit. Postridie verò cum ad visitandum amicum reuersus esset, à febris relicto illo ipso tempore inuenit, quo libellum ignibus exurendum tradiderat. Hæc Rescius.*

Porrò alios quoque noxios libros eodem iure vetari, & ex communi vsu exterminari, inde manifestum euadit, quia aut tradunt illicitas generiq; humano perniciosas & diabolicas artes. Eius generis sunt libri magici, & supersticiosi; aut mores deprauat, cuiusmodi sunt libri lasciuia & impudici, salibus impuris & iocis vel pleni vel aspersi; aut continent maledicta, & sarcasmos in res sacras, in sacros

ordines, in Pontifices, Episcopos, Sacerdotes, Monachos, & cæteras Ecclesiasticæ Hierarchiæ partes, aut famam proximorum lacerant, aut quædam incautiùs dicta complectuntur, quibus inferiores offendi, & ad ruinam impelli possunt. Quicquid horum sit, non nisi meritissimo ad vigilans, qui ad Reipublicæ gubernacula sedent, vt libri isti aut penitus aboleantur, aut certè expurgentur, si alioquin lectione digni sint. Et hoc cuius rectè affecto, vel vnicus ille versiculus à diuo Paulo consecratus & sanctificatus persuaserit: *Corrumpunt bonos mores colloquia praua*, seu, vt vertit Tertullianus, *Consabulationes mala*, seu *congressus mali*. Nam si verba praua, literis non mandata, nec chartis illita, sed momento fermè temporis præteruolantia, tantam vim habent, vt quiduis mali in mentem bonam inuehant; quantò magis id efficient verba, vt sic dicam, *solida, permanentia, non abeuntia*, quæ rimari & in intimos animi recessus demittere, & integra legere & relegere licet, quoties lubet. Quid pestis inde non hauriet, qui hos libros teret? Verùm quia res magni momenti est, accuratiùs de libris lasciuis & impudicis, siue poëtici, siue historici sint, differendum erit.

Tertull.
lib. 1. & 2.
ad uxore.

CAPVT XXVI.

Libros lasciuos & impuros merito prohiberi, & ab eorum lectione iuuentutem arceri.

IN Indice librorum vetitorum, quem Pius IV. Pontifex edidit, Clemens autem IX. nuper locupletauit & adauxit, huiusmodi sanctio seu regula legitur. *Libri qui res lasciuas seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed & morum, qui huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio adhibenda*

benda sit, omninò prohibentur, & qui eos habuerint, seuerè ab Episcopis puniantur. Antiqui verò, ab Ethnicis conscripti, propter sermonis elegantiam, & proprietatem permittuntur, nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

Quæ lex duas partes continet; nam primò simpliciter vetat libros lasciuos & impudicos. Secundò: permittit quidem huius generis libros, olim ab Ethnicis scriptos, ob sermonis elegantiam, sed tamen non vult vt iuuentuti explicentur. Et quamuis Index non interdicit, ne quis iuuenis lasciuos, ethnicos & antiquos Scriptores priuatim attingat, aut euoluat, ipsa tamen ratio & adolescentiæ conditio suadet & præcipit, vt istos Sirenium scopulos caueat, ob pericula, quibus iuuentus perlegendis huiusmodi auctoribus sese exponit. Nititur autem prædicta Lex summa æquitate. nam libros impuros rectè aboleri, vel, si non aboleantur, ab eorum tamen lectione iuuentutem merito arceri: multis ex antiqua memoria repetitis exemplis & rationibus demonstrare licet. *Primò enim Lacedæmonii, inquit Valerius Maximus, libros Archilochi è ciuitate sua exportari iusserunt, quòd eorù parùm verecundà ac pudicam lectionem arbitrabantur. Noluerunt enim ea liberorum suorum animos imbui, ne plus moribus noceret, quàm ingenius prodesset. Itaque maximum Poetam, aut certè summo proximum, quia domum sibi inuisam obscenis maledictis lacerauerat, carminum exilio multarunt.*

Valer. lib. 2.
cap. 3.
Plutarch.
in Apophth.

Platonis aduersus Homerum, aliosque Poetas decretum quis nescit? qui eos non modò tribu, sed & vrbe sua mouit.

Plat. lib. 2.
de Republ.
vide S. Augusti, lib. 2.
de ciuitate
Dei cap. 14

Augustus Cæsar metuens, ne Romanæ Reipublicæ plurimùm detrimenti per Ouidianos libros, de AMORIBUS, lasciuè scriptos, & improbè publicatos importaretur

taretur, illos proſcripſit, & auſtorem in exilium depor-
tari iuſſit, nec vnquam vllis precibus induci potuit, vt exu-
lem reuocaret, etſi altera etiam non reuocandi cauſa ſub-
fuit. Deplorat quidem Ouidius lamentabiliter caſum ſu-
um, cum alibi, tum longiſſima elegia, quæ ſecundum de
Triftibus librum conſtituit, aitq; ſibi ſoli ex tot Poëtis
laſciuis hoc tantum infortunium accidiffe. Sed vt vt ſit,
nec malè, nec imprudenter Auguſtus, verum ad poſteri-
tatis exemplum præclare & vtiliter fecit, quod in hoc im-
puri amoris doctore exemplum in omnem perpetuitatè
ſtaruit, & quidem tam ſeueram. Quid quod ipſe Oui-
dius non modò tunc, cum poſt ictum ſapere didicit, ſed &
cum Romæ adhuc viueret, ac floreret, diligenter & ſapi-
enter monuit, vt qui à flagitioſæ cupidinis ardoribus ſe im-
munem, aut expeditum veller, à Poëtis quibuſdam abſti-
neret.

Ouid, lib. 2
de Remed.
amoris.

*Eloquar inuitus, teneros ne tange Poetas,
Submoueo dotes impius ipſe meas.
Callimachum fugito, non eſt inimicus amoris,
Et cum Callimacho tu quoq; Coenoces.
Me quoq; te Sappho meliorem fecit amica,
Nec rigidos mores Teia Muſa dedit.
Carmina quis potuit turo legiſſe Tibulli,
Veltua cuius opus Cynthia ſola fuit?
Quis potuit lecto durus diſcedere Gallo?*

Greg li. 16.
de Republ.
cap. 7.

Sic prohibet legi, inquit Petrus Gregorius, ob vetitam Ve-
nerem Callimachum, Philetam, Anacreontem, Sappho, Tibullum,
Propertium, Cornelium Gallum, & ſeipſum, vt & certè hodie ea-
dem ratione indigni putari videntur, qui legantur, vt corruptores
pudicitia.

Vide P. An-
tonii Poſ-
ſeuium

Si à pueris & iuuenibus omnis verborum turpitu-
do amouenda eſt, ex ſententia poetarum, maximè Iuue-
nalis

uenalis, cur non & omnis obſcenitas ſcriptorum pro-
cul amandaretur; quaſi verò ſcripta tantum damni non
creent, quantum verba voce prolata. Iuuenalis.

lib. 17. bib.
liorheca
ſelectæ. ca.
4.
Iuuenalis
ſas. 14.

*Nil dictu ſædum, viſuq; hæc limina tangas,
Intra quæ puer eſt.*

Quid ni per parodiam canamus?

*Nil lectu ſædum, viſuq; hæc limina tangas,
Intra quæ puer eſt.*

*Procul hinc, procul inde puella
Lenonum & cantus pernoctantis paraſiti.
Procul hinc, procul inde libelli.*

*Laſcini.
Maxima debetur puero reuerentia, ſi quid
Turpe paras, ne tu pueri contempſeris annos.*

Oſtendit deinde Iuuenalis, quàm ſtultè faciant pa-
rentes, qui omnia domi munda & nitida eſſe cupiunt,
& tamen filiorum animum & mores in poſtremis du-
cunt: nec operam dant, vt intra parietes illos nihil tur-
pitudinis aut flagitii occurrat.

*Ergò miſer trepidas, ne ſtercore ſæda canino
Atria diſpliceant oculis venientis amici.
Ne perſuſa luto ſis porticus, & tamen vno
Semodio ſcobis hæc emendat ſeruulus vnus.
Illud non agitas, vt ſanctam filius omni
Aſpiciat ſine labe domum, vitioq; carentem.
Gratum eſt, quod patriæ ciuem, populog; dediſti,
Si facis vt patriæ ſit idoneus, vtilis agris,
Vtilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus iſtituas,*

Z

Quan-

Plutarch.
libr. de au-
dit. Poet.

Quanta cura & diligentia instituit Plutarchus adol-
lescentes: quomodo in Poetis versari debeant, integro
commentario de hac re edito. quod postea etiam egre-
giè præstitit Basilus Magnus. *Polypodis capiti perhibent
bonum inesse malumq;*, inquit Plutarchus. *Nam suauissimum
cum sit, difficile somnum facere, ac turbulenta & absurda visa
excitare creditur. Eodem sanè modo poësis quoq; multa iucunda, &
adolefcentis animo pabuli instar conducentia in se habet; non pau-
ciora verò quæ conturbent eum, & de sanitate mentis dimoueant,
ubi lectioni recta institutio defuerit. Neq; enim de Ægypto tantum,
sed de poetica etiam licet dicere:*

*Illam noxia multa, & multa salubria ferre
Cultori medicamenta Etenim
Hic amor, hic desiderium latet, hic quoq; blandum
Alloquium, quamuis sapientem fallere callens.*

Laudat Plautus comœdiam suam *Captiuos* inscriptam,
quasi tuto spectari possit:

*Profecto expediet fabula hæc operam dare,
Non pertractatè facta est, neq; item ut cetera.
Neq; spurcidici insunt versus immemorabiles.
Hic neq; periurus Leno est, nec meretrix mala,
Neq; miles gloriosus.*

Plutar. in
Crasso.

Surena fortissimus Parthorum, cum Milesiaca Aristi-
dis (liber is erat parum virilis) reperisset inter impedi-
menta Romani militis, miratus vel potius detestatus
est Romanorum milites, qui non in bello, non in ip-
so prælio à lectione librorum mollium atq; impurorum
abstinere se possent.

Hæc ethnicorum exempla Christianis quibusdam
ruborem excutere, & pudorem incutere deberent, dum
se impudicitia tantos patronos præbent, ut scriptores
spurcos etiam Iuuentuti euoluédos offerant, quin & in-
terdum

terdum explanent. quo nihil morum honestati pernicio-
sius.

Inter impudentia argumenta; quæ Arrianus cuidam
exprobrat: hoc etiam vnum erat, quod lectioni turpium
auctorum sese dedisset, relictis puris & castis: *Loco Chry-
sippi & Zenonis*, inquit, *Aristidem nunc & Euenum legis.*
*Num sic mutatus perdidisti nihil? Loco enim Socratis & Dioge-
nis admiratus es eum, qui & deprauare & corrumpere mores plu-
rimorum potest.*

Arrian
serm. ad e-
um qui im-
pudens e-
rat factus.

Cum Ioannes Gerson, magnæ auctoritatis Theolo-
gus, factum Augusti Cæsaris, qui Ouidium, ob libros A-
morum relegauit, attentius considerasset, continere se
non potuit, quo minus exclamaret: *O Deus, o Sancti &
Sancta, o deuota Christiana religionis curia, o præsentis temporis
mores. Inter paganos paganus iudex, & incredulus paganum con-
demnat, qui doctrinam scribit, quæ ad fatuum alliciebat amorem;
& inter Christianos, & per Christianos tale aut peius opus sustine-
tur, laudatur, defenditur. Reuera nequaquam satis rei huius in-
dignitatem & horrorem exprimere possum. Verba me deficiunt in
ipsis reprobatione.* Hæc Gerson.

Gerson lib
cont. Ro-
man. de
Rosa.

Cum lectione *Æthiopicorum Heliodori* iuuenes multi in peri-
culum conicerentur, inquit Nicephorus, *Synodus Provin-
cialis (in Thessalia) statuit, vel libellos ipsos, qui amores accen-
derent, igni consumptos abolendos, vel qui eos composuisset, au-
ctori functionem Episcopalem abrogandam esse.* Nolebat san-
ctus Hieronymus, ut filiola Læte Cantica Cantieorum
legeret, nisi iam matura iudicio, & in cæteris sacrarum
literarum libris trita, *ne si inexordio legeris, sub carnalibus
verbis spiritualium nuptiarum Epithalamium non intelligens,
vulneretur, ut ait sanctus ille Pater.* Et isti prophanos quo-
que scriptores sine noxa legi posse credunt à tenera æ-
tate.

Niceph.
libr. 12, cap
34.

S. Hieron.
epist. 7.

S. Gregor.
Apolog.

Hebraeorum sapientes, inquit sanctus Gregorius Nazianzenus, hanc olim Hebraeis legem fuisse narrant, in primis egregia laude dignam, qua non cuius aetati, quinvis scripturae liber concedebatur (nam ne hoc quidem vitiosius esse, quandoquidem nec tota statim à quolibet percipi possit, ac reconditissimus quisque locus externa sui specie imperitioribus plurimum mali afferre possit) verum alii libri iam inde à prima aetate omnibus per mittebantur, communesque erant, nimirum quine externo quidem verborum sensu quicquam improbandi absurdique continent, alii autem his duntaxat, qui vice sum quintum aetatis annum excessissent, velut pro laboris & industria, honestaque & eximia vite praemio mittebantur, (ii scilicet, qui mysticam pulchritudinem, quasi vili quadam veste contegunt, his solis affulgentem spectandamque se praebentem, qui mentis sordes eluerint) quod scilicet haec sola aetas supra corporeum exteriusque sensum assurgere, atque à litora ad spiritum praclare conuolare queat.

S. Gregor.
orat. de
moderat.
in disput.
sub finem.
S. Hier. Epist.
ad Paulinum &
p. prefat. in
Ezech.
Ori. pref.
in Cant.
Ephes. 4.
& 5.

Cuius legis meminit etiam a libi idem sanctus Gregorius, & sanctus Hieronymus, & in specie de Canticis Canticorum dicit Origenes, hunc morem viguisse apud Hebraeos, ut nisi quis ad aetatem perfectam peruenisset, Cantica Canticorum ne in manibus quidem tenere permetteretur. Et isti nostri impudicitiae aduocati iuuenibus potestatem facient, ut quosuis auctores, quamuis scenica turpitudine inquinatos, euoluant. Monet Apostolus, ut sermo malus ex ore nostro non procedat.

Clemens
lib. 2. p. p.
dag. cap. 6.

Monet, ut fornicatio & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in nobis, sicut decet Sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. A turpiloquio, inquit Clemens Alexandrinus, seu obsceno sermone, & nos omnino abstinere oportet, & eis, qui illo vtuntur, os obstruere, & aspectu seu iore, & vultus auersione & sub.

& subannatione, & saepe etiam asperiore oratione. Quae enim, inquit, ex homine exeunt, coinquinant hominem. Communem, & ethnicum, & indoctum, intemperantemque, & petulantem eum ostendunt: non autem proprium, modestum, & honestum, & temperantem. Cum autem turpia aequè in audiendo versentur atque in spectando, diuinus Pædagogus eadem ratione pueris lactentibus, ne aures eorum offendantur, pudicos & modestos sermones, veluti quaedam aurium munimenta adhibet, ne possit adfrangendam animam peruenire pulsatio fornicationis, oculos autem dirigit ad rerum pulchrarum & honestarum spectaculum, melius esse dicens labi pedibus quam oculis. Quomodo, oro, his Apostoli aliorumque monitis, obsequi poterit iuuenis, qui per lectionem impudicam pectus tanta spurcicitie complet? An non tandem in verba petulantia, fescenina & lasciuia prorumpet; quia ex abundantia cordis os loquitur.

Matth. 19.

Denique quis nescit, ignem igni, oleumque camino non esse addendum? At quis tam hebes est, qui ignoret lectionem impudici argumenti nihil aliud esse, quam facem, qua flamma aetatis magis inflammatur & accenditur? Minimè omnium adolescentiae est, ut in medio igne non aetuet, & sine adustione prunas in sinu ferat. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant, aut ambulare super prunas, ut non comburantur planta eius? Merito igitur impuri Auctores haec nota notantur, ut vel penitus exterminentur, vel certe aetati teneriori non permittantur, si fortè ob orationis venustatem & antiquitatis memoriam non penitus ex hominum societate exturbantur.

Proverb. 6.

Nec audio excusantem se Ouidium:

Crede mihi, distant mores à carmine nostro,
Vita verecunda est, Musa iocosa mihi.

Ouid. lib. 2
Trist.

Nec illum, qui dixit:

Laschia est nobis pagina, vita proba est.

Mart. lib. 1
Epigram.
Aufonius
Plinio tri-
buis.
Aufon. in
Censura.

Nec Aufonium hac oratione à turpitudine sua se purgantem: Meminerint probatissimo viro Plinio in Poematis, lasciuam, in moribus constituisse censuram; prurire opusculum Sulpicii, nec frontem caperare: Esse Apuleium in vita Philosophum, in Epigrammatis amatorem, in praeceptis omnibus exstare seueritatem, in Epistolis ad Cærellium subesse petulantiam. Platonis symposium composita in Ephebos Epyllia continere. Nam quid Anniani Fescenninos? quid antiquissimi Poeta Liuii Erotopagnion libros loquar? Quid Euenum, quem Menander sapientem vocauit? Quid ipsum Menandrum? Quid Comicos omnes? quibus seuera vita est & lata materia.

Nec illum audio, qui Voconij amici sui tumultum veneratus ita scripsit:

Laschiuus versu, mente pudicus erat.

Non audio, inquam, has excusationes: quia ab alio longè magis veridico didici, ex abundantia cordis os loqui.

Vetus etiam & verum verbum est, *Qualis vir, talis oratio.* Ex cantu auis cognoscitur; animus ex sermone, quia est imago mentis.

Apud Græcos, inquit Seneca, in prouerbum cessit: *Talis hominibus fuit oratio, qualis vita.*

Vt nullus olor strepit instar anseris, ita nullus purus canit instar impuri, nullus castus instar incesti, nullus à virginibus Musis instinctus, instar lenonis.

Pueriles & planè ridiculæ sunt istæ turpium Poëtarum excusationes,

quis

quis enim non iudicet illos,
Flagitio imbutos omni, talesque fuisse,
Qualia sunt chartis quæ mandauere nefandis?
Index est animi sermo, morumque fidelis
Haud dubio testis: quoniam quisque illa libentor
Et crebro loquitur, quibus oblectatur. Arator
De bobus, rastris & vomere. Nauita narrat
De velis, remis, de restibus atque carinis.
Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas.
Sic obsceni homines plerumque obscena loquuntur.

Benè Muretus in Iuuenilibus.

*Rarè moribus exprimit Catonem,
Quisquis versibus exprimit Catullum.*

Eiusdem stultitiæ meritò arguitur Catullus, & is, qui Carulli clypeo se defendit, Apuleius, qui mandant, vt Poeta ipse sit pius & castus, versiculi eius turpes & obsceni. Sic enim Catullus.

*Nam castum esse decet pium Poëtam
Ipsum, versiculos nihil necesse est.
Qui tum denique habent salem & leporem,
Si sint molliculi ac parùm pudici.*

Risum potes tenere, inquit Putherbeus, cum audis Catullo, Poëtam oportere esse castum, Catullum simul tam parum esse castum, vt à lasciuissimo Poëta lasciuus vocetur. Nec vna contentus, multos captarit amores,

In quibus ipse suum fassus adulterium est? Scilicet; qui hoc modo suam petulantiam nobis purgant, illi tam pudici & casti sunt, quam fuit ipse Catullus aut Apuleius: quorum alter suam integritatem satis prodit vel illo ipso Epigrammate, cuius supradicti Phaleucij pars sunt: vt maximè alia argumenta deessent.

Cæte-

M. Paling.
in Zed. vii.
se hum.

Apul. 2
Pul. 2

Eutherb.
in Theoti-
mo.

Ouid. lib. 2
Trist.

Cæterum, licet daremus, versibus ludere, vel potius lasciuire, non esse specimen morum, ipsumque Poëtam, sermone petulantem, vita, moribus, & actionibus seuerum esse posse; petulantiam tamen & procacitatem chartis intexit, quæ lectori exitium creant: si non creent, non Scriptori, sed sibi vel potius diuinę gratię, quæ tutelę fuit, gratias debet. Verè Christianus Poëta,

*Si proba vita tibi, lasciuęque pagina, multos
Efficit incestos, in Veneremque trabis.
Verba mouent animos: oris lasciuia peccus
Pulsat, & in venas semina mortis agit.*

Baptist.
Mans.

Mart. præ-
fat. in lib. 1.
Epigram.

Nec audio Martialem, qui præterea sceditatem suam exemplo aliorum excusat. *Lasciuam verborum veritatem, id est, Epigrammaton linguam excusarem*, inquit, *si meum esses exemplum*. Sic scribit Catullus, sic Marcus, sic Peto, sic Getulicus, sic quicunque perlegitur.

Ouid. lib. 2.
Trist.
Apul. a-
pol. 1.
Plin. lib. 5.
Epist. 3.

Nec Natonem, neque Apuleium, neque Plinium recipio, qui eodem perugio vtuntur: Nam multitudo sceleratorum non minuit scelera, sed auget: nec ideo turpitudine est leuita, quia valdè vitata; nec ideo malum bene fit, quia à plerisque fit: nam nec frequentia, nec impunitas peccantium, efficit, vt quod turpe est & obscænum, non sit turpe & obscænum. Et si Apuleius imitari volebat Platonem lasciuia carmina scribendo, cur non imitatus est eundem obscæna poemata concremando? Nam Plato sua carmina igne deussit, vt testatur ipse Apuleius, quamuis putat id eò factum, quòd essent parum lepida, hoc est, amatoria: at alij rectè dicunt, id ideo factum, quòd essent nimis lepida, hoc est, amatoria; & quorum tantum Philosophum maturiorem factum puderet.

Porro si iuuentuti concedendum non est, vt ipsa proprio studio libros impuros euoluat, multò minus ferendum

dum erit, vt in Scholis à Magistris explanentur, & turpitudine, quam interdum chartæ inuolutius & implicatius mandarunt, euoluatur & explicetur, quo nihil ad mores deprauandos, penitusque corrumpendos accommodatius excogitari potest; mirandumque est reperiri Doctores fronte tam dura & attrita, qui nefanda illa & immemorabilia, seu ex Cathedra, seu ex plano non tantum recitare, sed & interpretari audeant,

Socrates in Oratione patrum pudica versans caput obnupsit, vt Auctor est Gellius. Idem, exemplo Socratis, fecit apud eundem Gellium ANTONIVS IVLIA-
Cell. lib. 19
NVS Rhetor. cum versus quosdam minus verecundos cap. 9.
recitaret. *Permittite mihi, quaeso*, aiebat ad sodales, *operire pallio caput, &c. Tum resupinus, capite conuelato, versus cecinit Valerii Editi veteris Poeta, item Porcii Licinii, & Quinti Catulli*. Si iste tam profligati oris non erat, vt versus non adeò lasciuos, aperta facie caneret, quæ tandem impudentia est, Magistrum ex loco superiore obscenissima dicta coram toto Auditorio, sine vlllo tegumento, non tantum legere, sed & explicare.

Quanta diligentia optimus formandæ iuuentutis magister QUINTILIANVS præscribit, quid puero & legendum & prælegendum sit. *Viles Tragediæ*, inquit, *alunt & Lyrici, si tamen in iis non auctores modo, sed etiam partes operis elegeris*. Nam & *Græci licenter multa, & Horatium in quibusdam nolim interpretari. Elegia verò, utique quæ amat, & hendecasyllaba, quibus sunt commata Sotadeorum (nam de Sotadeis ne quidem præcipiendum est) amoveantur, si fieri potest: Sin minus, certè ad firmitus ætatis robur referuentur*. Ecce, omnia Horatij non vult explicari Quintilianus. Rectè ergò illi, qui non explicanda rescant, ne, quæ explicari nequeunt, priuatim legantur. Iam verò & Elegias

Quintil. lib.
1. cap. 13.

amatorias, & quævis Venerea poemata à Scholis ablegat;
Et de Sotadicis proferibendis, ne monendum quidem
arbitratur, ratus, hoc tam clarum esse, vt nullius admoni-
tionis egeat.

Subiungit Quintilianus, *Comædia, quæ plurimum ad
eloquentiam conferre potest, cum per omnes & personas & affe-
ctus eat, quem vsus in pueris putem, paulò post suo loco dicam.
Nam cum mores in tuto fuerint, inter præcipua legenda
erit.* Ecce, cum mores extra periculum naufragii fue-
rint, tum primùm potestatem legendi Comædias fa-
cit.

Quæ Ethnici hominis cura & sedulitas instruendi &
informandi iuuentutem, sine detrimento pudicitiae,
Christianis exemplo & documento esse deberet, ne ad lu-
dos litterarios illis Auctoribus & Interpretibus aditum
patefacerent, quibus Musæ, sunt lupæ, non Virgines, sed
meretrices, qui Parnassum Virgineum in Lupanar trans-
mutant, qui eo ore loquuntur, quo non dicam nulla ex
Musis, sed vix vlla ex fornice vteretur.

Gabriel
Putherb.
lib. 1. Pari-
sis 1549.

Inualitiam olim teterrima hæc consuetudo, quam
flebilibus modis deplorat Gabriel Putherbeus Turo-
nicus in suo Theotimo, seu opere de tollendis & expun-
gendis malis libris, in cuius lucubrationes incidimus,
cum hæc ipsa nostra recognosceremus & relambere-
mus.

Part. 3. c. 10
exst. Tom.
2. Concl.
vet. edit.

In Opusculo Tripartito, in quo agitur de negotio
Ecclesiæ contra Sarracenos, de Schismate Græcorum,
& de corrigendis in Ecclesia, inter cætera capita, quæ
tanquam correctionis indiga proponuntur, est etiam
hoc. *In Scholis Grammaticalibus in multis locis leguntur libelli
Poetarum, in quibus consuevitur multa prouocatiua ad luxuriam,*

quæ

quæ etiam suo auditu sunt occasio multis iuuenibus in eis studentibus
magnæ corruptionis, quia vt verè Iuuenalis canit:

dociles imitandis

Satyr. 14.

Turpibus ac prauis omnes sumus.

Qua de causa sapientissimè summi Pontifices non
quidem veteres Poetas & Scriptores, etsi impuros, abso-
lutè prohibuerunt, sed vetuerunt tamen, ne iuuentuti ex-
plicentur. Quid enim necesse flammis flammam iunge-
re & duplicare ignem, cum non desint casti & integri, ex
quibus iuuentus bonarum litterarum cognitionem pe-
tat, nam recentiores istos, ex quibus nihil est discere, præ-
ter improbitatem, cum nequitiam aut maiorem, aut an-
tiquis propemodum parem, elegantiam verò nullam, aut
certè prius illis longissimo interuallo imparem habeant,
rectissimè Index Tridentinus decreto suo proscripsit.
Quorsum enim istæ labe & maculæ librorum, quite
nec doctiorem, nec disertorem, sed tantummodo flagi-
tiosorem efficiant? Quid, quod recentiorum hoc iti-
dem seu vitium, seu scelus est, vt inuerecundè, quidquid
turpitudinum veteres illi sub aliquo, vt ita dicam, verbo-
rum velo & integumento celarunt, id isti verbis nudis in
lucem protrahant, & sæpe etiam turpem sensum ex sua
malicia flagant, vbi nil turpitudinis latet: cuius rei aliquot
exempla profert elegantissimus Muretus, in varijs lectio-
nibus. Nec alium impuræ interpretationis doctorem,
quàm Ianum quendam Calvinistam, qui in Petronium
Arbitrum ita scripsit, vt quouis arbitro palmam turpitu-
dinis Petronio præripuerit.

Sed hanc suam impudentiam tegunt isti prætextu
boni publici. Quod nam verò hoc bonum publicum,
si lectores flagitia rogo digna discant? de quibus co-
gitare ipsi in mentem nunquam venisset, nisi

ram diligentes, & accuratos nequitiae & lasciuiae doctores adepti fuissent, qui versus spurcicos & immemorabiles ea verborum obscenitate explanant, quam ne ipsi quidem Auctores, fat scio, adhibere ausi fuissent.

Quam præclare facerent isti, si commentarios suos traderent non Typographo vulgandos, sed Vulcano abolendos: imitati Metroclem, qui cum libros suos dignos pyra exureret, hoc insuper accinuit:

τάλα ἐστὶ δυνείων νεγρέων φαντάσματα.

Hæc somniorum sunt Phantasmata.

Quamquã nimis leue hoc & benignum in horum scripta, adeo obscena & impura.

CAPVT XXVII.

Rectè ex auctoribus alioquin doctis, politis & argutis obscena exciendi, ut à iuuentute legi, & à Magistris in Schola, incolumi morum integritate, prælegi possint.

Dnter cætera præcepta; quæ Deus olim Israelitis dedit: Etiam hoc vnum erat. *Si aggressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos Dominus Deus tuus in manu tua, captiuosq; dixeris, & videris in numero captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, voluerisq; habere uxorem; introduces eam in domum tuam, quæ radeo caesariem, & circumcides ungues, & deponet vestem, in qua captæ est.* Hæc, ut & alia, in figura Hebræis contingebant; aliudq; agendum indicabant. Quid illud? Audiamus

Hic. Epist. 146. S. Hieronymus. Huius sapientiæ (secularis) typus & in Deuteronomio sub mulieris captivæ figura describitur; de qua diuina non

na vox præcipit, ut si Israelites eam habere voluerit uxorem, caluitium ei faciat, ungues præsecet, & pilos auferat, & cum munda fuerit effecta, tunc transeat in victoris amplexus. Hæc si secundum litteram intelligimus, nonne ridicula sunt? Itaq; & nos facere solemus, quando Philosophos legimus, quando in manus nostras libri veniunt sapientiæ secularis: si quid in eis vile reperimus, ad nostrum dogma conuertimus: si quid vero superfluum, de idolis, de amore, de cura secularium rerum, hæc radimus, his caluitium inducimus, hæc in unguium morem, ferro acutissimo desecamus.

Huic diuino mandato & mori obsequuntur & illi, qui ex auctoribus, præsertim Poetis, alioquin eruditis, elegantibus optimisq; latinitatis doctoribus, excæcant omnia illa, quæ honestati & sanctitati morum, quoquo modo officere possunt; ut sublatis spurcis, obscænis, prætextatis, festenninis, nimisq; nudis dictis, à iuuentute, inoffenso pede percurri, & in perpetuum consortium adduci possint; sine periculo pudicitiae; ut coniunctio illa non sit scortatoris cum scorto, sed liberaliter educati & instituti adolescentis cum Virginibus Musis.

Eo consilio cum ex aliis; tum præsertim ex Horatio & Martiale sublata sunt, quæ Venerem impurosq; mores olent; ne poetarum tam præstantium fructu iuuentus careret: quo necessario carendum est, nisi lasciuia & petulantia amputetur. Quam enim utilitatem hauriant ex illis, qui perdunt? Et si quandoq; non perdunt, id casu euenit; sicut & fortuito accidit, ut haustum venenum perniciem non adferat: natura certè sua ita comparatum est, ut exitium pariat. *Damonum cibus est Poetarum carmina,* inquit S. Hieronymus, *secularis sapientiæ Rhetoricorum pompa verborum. Hæc sua omnes suauitate delectant, & dum aures versibus dulci modulatione currentibus capiunt, animam quoque penetrant, & pectoris interna devinci-*

*S. Hieron.
loco citato.*

unt: verum ubi cum summo studio fuerint ac labore perfecta, nihil aliud nisi inanem sonum, & sermonum strepitum suis lectoribus tribuunt: nulla ibi saturitas veritatis, nulla refectio iustitiae reperitur. Studiosi earum in fame veri & virtutum penuria perseverant. Hoc quod S. Hieronymus dicit, rectissime & verissime affirmabitur de carminibus obscenis & flagitiosis, quae reuera nihil aliud sunt, quam daemonum cibus, quo & ipsi pascuntur, aliosque pascunt & inescant. Dignissimos igitur laude eos censeo, qui hanc tam perniciosam escam amoliuntur, ne improvida aetas in illam incidens, prius se sentiat perditam, quam perdi. Praestiterunt hoc iam olim in Martiale homines ex locietate nostra eruditi Andreas Frusius, & Edmundus Augerius: & nuper accuratissimus Matthaeus Raderus: addito etiam copioso commentario, quo non veterem illum impuri & liberi oris, sed novum purae & pudicae linguae Martialem feliciter interpretatur, qui insuper notat, Martialem a sui quoque aui magistris & doctoribus videri castratum; aut certe ne castraretur timuisse: nam ad Corneliū scribens ferrum deprecatur

*Quare deposita severitate
Parcas lusibus & iocis rogamus
Nec castrare velis meos libellos.*

Cuius precibus meritissimè occluduntur aures.

Verum enim vero non desunt, nescio ex qua Ballionis schola, Veneri Amasij & impudicitiae patroni, qui saluberrimum hoc institutum carpant; imò & conuiciis laceant: ducti grauib; scilicet taliq; patrocinio consentaneis argumentis. Ac primò mirantur nonnulli castrari Martialem Poëtam adeò innocentem, integrum, purum, ut de eo ne virgo quidem queri queat. Sed si his Marti lis purus: quid, tandem impurum appellant? Fortè ut porcis coenum non est coenum, ita & istis sordes non sunt sordes.

Nobis

Nobis coenum teterrima cum sit spurcitas, eadem subus haec res munda videtur, insatiabiliter toti ut voluantur ibidem. Sues quidè certe magis delectatur luto, inquit Clemens Alexandrinus, quam aqua munda. Ipse Martialis lasciuam verborum licentiam in suis Epigrammatis excusat; & isti tamen nihil lasciuiae cernunt. Sed his, qui semper in saetutinis & olenticetis iacent, ita obstrui, vel potius deprauari solet vis odorandi, ut ipse etiam sordium foetor stacten, & myrrham, & omnis generis vnguenta exotica halare videatur.

Virgines, quae de Martiale non queruntur, non sunt illae ex casto Helicone: sed quae stant sub fornice, quae dum mores suos probant, Martialem improbare non valent.

Alii quiritantur, Rem publicam litterariam grandem iacturam facere, si non omnia, quaecunque tanti Poetae cecinerunt, religiosè asseruentur. Quasi verò in hoc Graeciae seu Latii opes vertantur, si libidinis fomenta extinguantur.

Et tamen o flumen Tartareum, exclamat S. Augustinus, iactantur in te filii hominum cum mercedibus, ut haec discant; & magna res agitur, cum hoc agitur publicè in foro, in conspectu legum super mercedem salaria decernentium: & saxa tua percutis, & sonas dicens: hinc verba discuntur, hinc acquiritur eloquentia rebus persuadendis, sententiisque explicandis maxime necessaria. Ita verò non cognosceremus verba haec, imbrem aureum & gremium, & fucum ad templa caeli, & alia verba, quae in eo loco scripta sunt, nisi Terentius induceret nequam adolescentem proponentem sibi loquem ad exemplum stupri, dum spectat tabulam quandam pictam in pariete, ubi inerat pictura haec: Iouem, quo pacto Danae misisse aiunt in gremium quondam imbrem aureum, fucum factum mulieri. Et vide quomodo se concitat ad libidinem, quasi caelesti magisterio, At quem Deum? inquit. Qui templa caeli summo sonitu

concre-

concutit. Ego homuncio id non facerem? Ego verò illud sponte feci ac lubens. Non omnino per hanc turpitudinem verba ista commodius distuntur, sed per hæc verba turpitudinis ista confidentius perperatur. Non accuso verba, quasi vasa electa atq; pretiosa, sed vinum erroris quod in eis nobis propinabatur ab ebris doctoribus. Hæc pulcherrimè S. Augustinus.

Quid si totus Martialis intercidisset, eandemq; aleam quam alii plurimi subiisset? An idè hodie minus elegantia & latinitatis superesset? Sit Martialis pater elegantiarum leporumq; ; sit quidquid eleganter leporeq; ei tribui potest; profectò istæ elegantia leporisq; , non in sordibus, non in cæno, non in illis, quæ sæpè Martialis vsurpat, consistunt; sed si quid elegantia leporisq; est; id totum extralupanaria, ganeas, nebulonumq; gurgustia querendum erit. Nam quæ elegantia in prostibulis? Quæ venustas in illis, quæ apud honestos beneq; moratos nec nominare possis. In cæno & sordibus pulchritudo non inest, inquit Arrianus. Mirum sanè istos boni communis tam esse severos custodes, rigidosq; satellites, vt bonum Reipublicæ litterariæ existiment saluum esse non posse, nisi frons, pudor, omnisq; integritas & morum innocentia funditus intereat; quod auctorum tam turpium lætione contingere necesse est. Quid saluum, si mores pereant? Nulla ergò iactura, si oblitterentur; quæ sine strage innocentia, retineri nequeunt: nec magis dolendum, si viuere desinat obscenus scriptor, quàm si pestis grassari cesset. Iniquis auribus hanc meam orationem multi accipient: quod ego tanti non facio; malo enī, vt virtuti honestatique suus constet honos, quàm vt mihi beneuolentia apud istos. Vt taceam hac castigandi ratione non deleri penitus, quæ isti turpiter chartis illeuerunt; sed excuti tantum ex iuuentutis manibus: & ex publicis gymnasiis ablegari

Arrian.
lib. 4. Ser.
cap. 11.

legari nutrimenta malorum. Si cuius in pectore tam altas radices virtus egit, vt serpentes manibus tractare, & mortiferam potionem sine damno bibere norit: legat licet Martialem & huius notæ alios; non moramur. Quod contendimus, hoc vnum est, ex adolescentia oculis & vsu, hæc talia tam pudenda meritò remoueri, idq; non modo sine detrimento, sed & cum maximo emolumento Reipublicæ tam litterariæ, quàm politicæ.

Si adolescentes hæreticorum sunt ex ἡρετικῶν, Marforum aut Psyllorum stemmate, non verabimus, quo minus Martialem integrum lætitent, & inter venena veneni expertes versentur, Imò libenter eis cum Lucano ac-

Lucan. l. 9.

Gens vnica terras

Incolit à sauo serpentum innoxia morfu
Marmaridæ Psylli, par lingua potentibus herbis.
Ipse cruor tutus nullumq; admittere virus
Vel cantu cessante potest; natura locorum
Iussit vt immunes misti serpentibus essent.
Profuit in medijs sedem posuisse venenis.
Pax illis cum morte data est.

Dicemus & cum Solino. Gentem Marforum (Hæreticorum) à serpentibus (poetarum) illas esse, nihil mirum. A Circes filio ii genus ducunt, & de auita potentia debere sibi sciunt seruitium venenorum, idè venena contemnunt.

Forfan isti obiectu impuri Martialis, aut alterius cuiuscunque lasciu scriptoris probant discipulos suos, num spurii sint, eo modo, quo olim obiectu viperarum Psylli explorabant, num infantes recens nati legitimi essent.

Fiducia tanta est

Sanguinis, in terram paruus cum decidit infans,

Bb

Ne

No qua sit externa Veneris mistura timentos,
Lethifica dubios explorant aspide partus.
Veq, louis volucer, calido cum prosulit ovo,
Implumos natos, solis conuertit ad ortus,
Qui potuere pati radios, & lumine recto
Sustinuere diem, cæli feruantur in v'sus;
Qui Phæbo cessere, iacent; sic pignora gentis
Psyllus habet: si quis tactos non horruit angues:
Si quis donatis lusit serpentibus infans.

Valer. Ma
xim. l. 8, c. 1.

Conqueruntur Martialem effici intestabilem. O si & queruli isti: Valerius Valentinus accusator G. Cosconii, caussa cecidit, cum esset eius in iudicio recitatum carmen, quo flagitiosa carmina de se confessus fuerat. Siquidem Iudices iniquum rati sunt, eum victorem dimittere, qui palmam non ex alio ferre, sed de se dare merebatur. Cur ergo Valerius iste, qui tot carmina spurca scripsit, non fieret intestabilis, si Valerius ille alter, tanquam accusator, auditus non est, vel ob vnū lasciuus effusum carmen? Si intestabilis ex lege esse iubetur, si quis librum ad infamiam alicuius pertinentem scripserit, composuerit, ediderit, doloue malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiam si alterius nomine ediderit, vel sine nomine: non video quis nam Martialem, tot infamium, probroforum & procacium Epigrammatum Auctorem, iure ab intestabilitate, vt sic loquar, asserere valeat.

Licuit antiquis versus impudicos ex paræneticis Elegiis Theognidis eximere in commodum iuuentutis, vt poetæ illius salutaria alioquin monita sine periculo morum capesseret: Cur eodem iure non vtamur in Martialem, eiusq; similes Turpinos? De Theognidis turpiloquentia hæc Suidas: καὶ παρανεστικὰ μὲν ἔγραψε Θεόγνης· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῶν πορ παραπαραμέναι εἰσὶ μιαινοῖα, καὶ σατυρικοὶ ἔρωτες, καὶ ἄλλα ὅσα, ὃ ἐνάρετ' ἀποστέφεται βίῳ. *Paraneses scripsit Theognis, sed inter.*

interspersa sunt turpitudines, illiciti amores, & alia, qua virtuti dedita auersatur. Sed turpitudine hæc magnam partem ab honesti studio iam olim exsecta est. Ipse contextus & ordo sententiarum, qui nullus est in Theognide, inquit Lutheranus Neander, manifeste docet multos versus passim ex tota illa gnomologia esse abiectos à quocunq; etiam: quod seu lasciuiores, seu impudentiores essent, quàm vt coram honestis ac puerilibus auribus se probare possent: ac in horum locum alios esse suffectos modestiores, castigatiores, & vtiliores etiam ex aliorum gnomologorum libris, vt Solonis, Tyrtaei Atheniensis, Chilonis Lacedæmonii, Thaletis Milesii, Pittaci Mytlenæi, Periandri Corinthii, Anacharsis Scythæ. Hæc ille.

Neander
in vita
Theogni-
di.

Quis vnquam vitio vertit præter impuros, Maximo Planudi, quod non pauca amatoria, lasciuia, & nimium iuuenantia Epigrammata, ex libro 7. Anthologiæ Græcorum Epigrammatum sustulit, & amputauit: Etsi nonnulla reliquit: ὅσα μὴ πρὸς τὸ ἀσεμνότερον καὶ ἰαχρότερον ἀποκλιμῆ. que honestatis & grauitatis limites penitus non excedunt. τὰ γὰρ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τῷ ἀναχρόφῳ ἔντα, παρέλιπε, φησὶ μὲν ὁ Πλανύδης. talia enim quorum magnus numerus in exemplari erat, prætermissa sunt, inquit Planudes. Grandem scilicet iacturam hac omissionem tam Hellas, quam Latium fecit. Sed iudicio illorum, qui Paradis adseffores esse possent in iudicio Dearum, iudicio inquam impurorum, quos non est cur miremur: Impurum namq; ob prauitatem cæno est amicum, quemadmodum sues corpore sordidi sordibus delectantur; vt verè Plotinus dicit, interpretans illud in mysteriis vsurpatum: *Animum non purgatum apud inferos in cæno iacere.* Quæ vsui nostro domi inseruiunt animalia sordibus oblita nequaquam voluit esse natura, inquit Arrianus, nec in cæno se equus volutat, aut generosus canis, sed sus tantum, & putidi anseres, vermiculi item & aranei, que procul sunt remota à conuersatione hominum. Sed ad Martialem. Nam

Vide argu-
ment. lib. 7
Antholo.

Plot. lib. 6.
Ennead. 10
cap. 6.

Arrian.
lib. 4 Ser.
cap. 11.

Ianus
Grus. pref.
in Marti-
alem.

Nam quod quidam ait, *se quoq; si quisquam, à nuda seculi illius lascinia abhorrere.* Crederem, si facta dictis contentirent. si abhorres, cur edis, cur prodis, cur propagas, cur non opprimis? *Longè lateq; omnes occupat bibliothecas,* inquit, *imò manus ac sinus.* At verò longè pauciores bibliothecas, manus ac sinus occupabit; si non denuò cum tota sordidũ suarum colluie publicetur. An ideò malum non est cõpescendum, quia iam longè lateq; diffusum grassatur? At *Martialis est Egregius latinitatis auctor, merusq; veterum morum Apelles.* Verùm, nisi fallor, nil de bonitate latinitatis dete- retur, licet minus latinè & nudè loquatur: nam elegantia latini sermonis, non consistit, opinor, in spurcitie, macu- lisq; tam linguæ, quàm morum, sed in alio quopiam: quod si in Martiale inest, inerit nihilosecius: quantumuis impu- ra exsecetur. *Multa sunt eius Epigrammata diuina, in qui- bus & sermonis castitas, & argumenti species luculenta est,* inquit Scaliger. *Versus verò candidi, numerosi, pleni, denique optimi. Alia fœda, ne legerim quidem, tantum abest, ut ad censuram vo- cem.* Si vir tanti iudicii & æui turpia Martialis legere no- luit; cur legat adolescens, aut prælegantur adolescentiæ? Et si lectu indigna sunt, iure igitur tanquam nœui, pulchro ex corpore absterguntur, & censoria spongia eluuntur; optimus morum Apelles, tum demum iure audiet, si Turpilius esse desinat, moresq; illos pingat, qui moribus exitium non creent.

Ad eos quod attinet, ait iste, qui cum fibula imponenda esses, turpiter exsecuerunt, ut taceam, quàm hic dicuntur parum dextrè secuti artè seكتورũ, quid quæso affecuti sunt? Hoc affecuti sunt, ut iam Martialis sine pudoris & pudicitia nocumento à Iuuenibus priuatim legi, & à Magistris publicè explica- ri queat. Quod antea non licuit, nisi illis, qui pu- dorem in propatulo, aut in postremis habent, Flore

alu-

alumnis quorum vsui & oblectationi hæc ipsa Epigram- mata Martiali se cecinisse profiteretur. Qui Mulas cogi- tat esse Virgines, is Floralia ista nec spectat, nec spectare cupit, sed Florianis quanta, quanta non inuitus transcri- bit: imò & obliterat, ne quis vel inscius incidat, pedemq; referenti Martiali iterum occinat.

*Noffes iocosa dulce cum sacrum Flora,
Festosque lusus & licentiam vulgi,
Cur in theatrum Cato seuerè venisti?
An ideò tantum veneras, ut exires?*

Tutus erit ab hoc scommate, quisquis in Martialem à Flo- ra & Florilibus iam liberatũ & expeditum inciderit. Neq; enim inueniet quidquam, quo territus resiliat.

Quòd verò noster Ianus (qui Epigrammata sine fron- te, etiam absq; fronte edi legiq; optat) conqueritur de arte seكتورum Martiali, *quasi imperitè in hoc uegotio versati sint,* meritò fortassis audiat: *Ne sutor vltra crepidam.* Turpitu- dinis patrono & amator nullus vnquam satis scitè & dex- trè in reseca da turpitudine occupari videtur, semper dex- teritatem desiderat, illam præfertim, quæ lasciuiam petu- lantiamq; integrã intactamq; relinquat: quæ sola sinistris istis dexteritas est. Ne ipse quidem Martiali, si ab inferis existat, inficias ierit, se scitè dextrèq; à natiuis maculis ex- purgatum, feliciq; manu non truncatum, non mutilatum, sed resectis, quæ dedecebant, ornatum, honestatumque: præfertim à Radero, qui non ita pridem denuò Martiali castigando bonam operam nauauit. Nec vsurparet am- plius illud: *Improbè facit, qui in alieno libro ingeniosus est:* imò dictũ hoc inuerteret; probeq; agere eum, qui hac ratione in alieno libro ingeniosus sit, affereraret.

Ait, Musarum cultores exsectione Martiali, primùm excitatos, *ut collato sic mutilo ad Archetypum prius, omne illud*

pus, omne venenum, potissimum oculis animisq; imbiberent. & hoc vnum correctores istos effecisse. Non dubito, quin illi id faciant, quibus effrons quispiam Ianus Magister obtigit. At quib. meliore sorte melior & pudicitia Doctor obuenit, qui à flagitijs dehortetur, & ad virtutis laudem assidue cohortetur; illi petulantem petulcumque Martialem ne attingunt quidem, memores, se non Florales, quibus hæc talia Martialis scripsit, sed Musarum, hoc est, Virginum, famulos, & Palladis, non Veneris alumnos esse. Quod autem integer Martialis sæpius iam non ab vno Typographorum excusus, & tanquam vendibilis merx questuosè diuenditus est, id eorum, qui Martialem purgarunt, instituto non obstat: Nam & purgatus non semel, sed crebrius, nec vno duntaxat, sed pluribus locis in lucem prodijt, & in posterum quoq; prodibit.

Quod si reperiantur, quibus gratior sit impurus, quàm purus, quid mirum, cum non pauci reperiantur, quibus charior libido, quàm castitas; verborum factorumq; spurcicies, quàm honestas; his præsertim hortatoribus & ducibus, qui legitimum *Priapi peruigilium* instaurant, & quasi Martialis ipse suoapte ingenio non sit satis obscænus & procax: *Priapæa* insuper, quouis rogo dignissima carmina, auctarij vice adijciunt, & Martiali tanquam Auctori, aduersus omnium eruditorum hæctenus sententiam adscribunt; hac hedera appensa suos auditores, *Priapis huius æui*, *Luthero*, inquam, & *Caluino* addictos, & ad *Venerem* cereos inuitant, nulloque negotio pertrahunt, vt Martialem nocturna diurna que manu versent, seque in luto illo, vt amica luto sus, hilariter voluant & reuoluant. Et tamen *Euangelicorū* nomē isti sibi arrogat, & nil nisi *Euangelium* crepant, eosq; , qui Martialis impudentiam stylo ferroq; castigant, in simularē audent, quasi lectoribus

ansam

ansā ad lasciuia petulantiaq; præbeant. At dic, ô bone, q's facē iuuetuti pportat; illène, q' omnes fordes expurgat, & spongia eluit; an ille, qui non modò veterē turpitudinem retinet, sed & insuper *Priapæa*, obscœnitatum omnium maximam obscœnitatem, adiungit? Qui non videt, quid respondendum sit, is helleborum petat, *Anticyramq; bibat Samii Lucumonis acumē*. Verè enim *Lucumo* est, vt ad auctorem tuum *Lucumonis* conuicium remittam. Perinde iste facit, ac si incendiarius causam incendij, se auspice, excitati conferret in eos, qui vndiq; concurrunt, vt incendium extinguant, diceretq; his non bonam & sanam, sed stultam & amentem mentem esse, vt iste scribere non erubescit de illis, qui obscœnitatis occasionem iuuenibus præcidunt. Et vt quædam vulnera curando deteriora fiant, huius tamen generis non est hoc, de quo agimus: quia curatio eius in eo est sita, vt penitus amputetur, tanquam per aliam medicinam insanabile. *Immedicabile vulnus ense recidendum est*. Quomodo igit' fit deterius, si funditur ex corpore eximitur?

Obiicit: *Non solum Martialem esse impurū, & oris lasciuia, alios multos in eadem nauī navigare. Martialem vix tantulam esse partē ex eorū grege, qui sermone nimium iuuenatur: Nihil igitur cause suppetere, cur asperius quid in solū Martialem decernatur, & stigmatate inuratur*. Pulchra defensio. Quasi multitudo impurorum præpedire nos debeat, quo minus de refrenanda licentia & lasciuia serio cogitetur. *Peccantium multitudo non parit errori patrociniū*, inquit *S. Hiero*. Si omnes castigari nequeunt, castigetur saltē pauci, minusq; turpiū Scriptorū habebimus, quā antea. Castigentur saltē illi, quos ob liberaliū disciplinarū culturā in manib' iuuentutis versari oportet. Isti in quā, castigetur, nonnulli enim eius sūt notæ, vt si expurgādi essent, expurgari haud possent, nisi à *Vulcano*, cui tamē, vt tradantur, nemo eruditus suadet: non enim à iuuentute, sed à firmiore ætate euoluendi sunt.

Ai;

S. Hier. 66;
Ep. 11.

At, imitandos priscos & sanctos illos Patres, Chrysoftomum, Basilium, Hieronymum, Augustinum, alios, qui censuerint in legendis Auctoribus imitandas apes: nam vt illa floribus quibuslibet insident, sed non nisi optimū transferunt inde ad mellificium, sic promiscue quidem euoluendum omne genus scriptorum: sed excerpenda tantum meliora.

Valeret hæc ratio, si quilibet Lectores Dædalæ apes essent, quiduis in mel conuertere gnaræ. Nunc cum iuuentuti plerumque hæc vis nec adsit nec insit, frustra apibus comparatur. Quid quod ne ipsæ quidem apes quibuslibet floribus absque discrimine insident. Nonnullos enim auersantur; & si per incuriam, vt sic loquar, tangant, è vestigio auolant. Cur igitur iuuenis hanc potius apum indolem non sequatur; vt quando per bibliothecas, tanquam per libera prata vagatur, fortuitoque in lasciuum impiumq; Scriptorem incurrit, pedem referat, & virginæ apis instar omne oletum vitet, certissimò persuasus, facilem vel potius nullam esse iacturam, si quis nequitia & improbitatis ignarus sit. Cupio autem, vt iste mihi loca monstret & enotet, vbi paulò antè nominati Patres iuuenibus potestatem faciant, liberè per omnes scriptores, quantumuis lasciuos & impudicos volitandi, vt noxijs relictis, bona seligant; Cupio, inquam, vt iste talia horum patrum loca nominet.

Bone Deus, in quas sanctissimi isti pariter ac doctissimi viri reprehensiones non prorupissent, si iuuenem labi procliuem, capique à voluptatibus facilem, vidissent in Martialis obscænitatibus volitari, ignemque ætatis igne carminum accendere? Quibus verbis inuecti fuissent in istos Ianos, qui Priapæa vulgant, qui Petronios Arbitros tam eximios luxuriæ Magistros, commentarijs illustrant, omniaq; nequitia arcana reuelant, & in clara luce ponunt;

qui

qui Martialem & similes ex loco superiore interpretantur, immoto vultu, licet ea proferant, ad quæ vel Phryne, vel Thais, vel Lais, vel Ballio quispiam erubescat? Non abnuo prædictos Patres mandasse, vt apum instar, omnium Scripturarum genera percurramus; sed hoc mandatum dederunt nõ quibusuis, sed illis, qui ea sunt solertia, vt apes imitari norint; quales nulli tenerioris & ad flagitia procliuioris ætatis: quibus sæpe vsu venit, vt araneos potius imitètur, dum non modò veneno delectantur; sed & salubres succos in lethale virus transmutant, ob naturæ peruersitatem & ad vitia propensionem.

Sed adiungo: totamque hanc seu defensionem, seu digressionem finio celebri illo, passimq; vulgato Lyrici dicto:

Quo semel est imbuta recens seruabis odorem

Testa diu:

Difficulus eraditur, inquit sanctus Hieronymus, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchyliis quis in pristinum candorem reuocet? Recens testa diu & saporem retinet, & odorem, quo primùm imbuta est. Græca narrat historia, Alexandrum, potentissimum Regem, orbisq; dominum, & in moribus & in incessu Leonidis pædagogi sui non potuisse carere vitiis, quibus adhuc paruulus fuerat infectus. Procliuius est enim malorum æmulatio, & quorum virtutes assequi nequeas, citò imitari vitia,

Hic, Epist. 7.

Cum hæc scripserim, comperi iam olim à Conrado Gesnero Tigurino, Martialem ab omni rerum verborumque obscænitare emaculatum fuisse. Id enim testatur i plemet Gesnerus in lucubrationum suarum Indice: *M. V. Martialis Poeta Epigrammata (ad Linguae Latinae copiam & varias rerum nomenclaturas utilissima.) ab omni verborum obscænitare in adolescentium, præcipue scholarumque usum expurgauit, & in locos circiter octuaginta sex digessi: His adieci Dialogos*

66

res

tres, quibus ratio huius instituti redditur, & multa de puerilibus studiis commemorantur. Tiguri 1544. Quod eò annotare visum, ut Ianus iste intelligat, sibi non modò cum Frusio & Radero, sed & cum suæ Sectæ homine bellum esse, qui licet Euangelica plerophoria non minus plenus esset ac iste, tantam tamen Martialis præcivitatem & petulantiam tolerare nequijt. Utinam Gesneri Martialis ad meas manus peruenisset, pleraque Iani argumenta, nil dubito verbis Gesneri refellere licuisset: quæ vel ob cõmunionẽ Sectæ multum ponderis apud istum habuissent. Vel Lutherum suum Ianus audiat, cuius hoc in sermonibus conuivialibus iudicium. *Neccesarium esset, ut libri Iuuenalis, Martialis, Catulli, & Priapea Virg. ex omnibus locis & Scholis exterminarentur & profligarentur, quia tam turpia & obscena scribunt ut sine magno detrimento iuuentuti non possint prælegi.* Hæc Lutherus. Nos tantum non poscimus, sed hoc duntaxat, ut Martialis à sordibus expurgetur, expurgatusq; iuuentuti explanetur.

Nec sitendus M. Tullius, cuius iudicium de Poëtis, præcipuè ad lasciuos Poëtas, & vel in primis ad Martialem accommodari debet. *Videsne Poëtæ quid mali adferant? Molliant animos nostros, ita sunt deinde dulces, ut non legantur modò sed etiam ediscantur: sic ad malam domesticam disciplinam, vitamq; ymbratilem & delicatam, cum accesserunt etiam Poëtæ, neruos omnes virtutis elidunt. Rectè igitur à Platone educuntur ex ea ciuitate, quam finxit ille, cum mores optimos, & optimum Republicæ statum exquirerent.* Hæc M. Tullius. Tu ergo qui quis es virtutis & honestatis amans iuuenis,

ταῦτα μὴ οὕτως ἰσθὶ κακοῖσι δὲ μὴ προσομιλῆ
ἀνδράσι, ἀλλ' αἰεὶ τῶν ἀγαθῶν ἔχεο
καὶ μετὰ τοῖσι μὴ τῶν καλῶν ἔθις, καὶ μετὰ τοῖσι
ἴσθι, καὶ ἀνδάνε τοῖς ὡμὲν μεγάλη δύναμις.
ἔθλων μὴ γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ μακρὴν ἦν δὲ κακοῖσι
συμμιχθῆς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐνόντα νόον.

ταῦτα

Tit. de do-
ctin.Cic. lib. 2,
Tusculan.
Quæst.Theogn.
init. Gno-
matum.

ταῦτα μαθὼν ἐγαροῖσι μὲν οὐκ ἔμελλε καὶ ποτε φήσας
εἶναι συμβεβληέντων τοῖσι φιλοσοφίᾳ ἐμῇ.

*Hæc quidem sic noueris: Cum improbis autem (Poëtis) ne
Sed semper cum probis familiaritatem habe. (verseris.*

Et cum illis bibe & comede, & cum illis

Sede, & place illis, quorum magna potestas est.

A bonis enim (Poëtis) bona disces. Si verò malis,

Commiscearis, perdes & quam habebas mentem,

Hæc ubi didiceris, proborum consuetudine utaris,

Fateberisq; me amicis bona dare consilia.

CAPVT XXVIII.

*De pœnis, quas incurrunt, qui libros prohibitos legunt,
retinent, spargunt, &c.*

Pœnæ à legibus constitutæ sunt istæ. I. Capitale supplicium, quod statuit Constantinus Magnus illis qui libros Arii, & Theodosius illis, qui libros Nestorij & Porphyrij, & alius Imperator illis, qui libros Eunomianos occultaret, nec ad rogû afferrent. 2. Manuû amputatio, quæ à Iustinia, decreta in illos, qui libros Seueri describerent. 3. Perpetuum exilium, quod Valentinianus & Marcianus illis sanxerunt, qui scripta Eutychianorû & Apollinaristarum retinerent. Eidem pœnæ subijciuntur Mathematici iudicarij, si libros suos comburere & ad saniorementem redire detrectent. 4. Iustinianus pœna arbitraria plectendos censuit eos, qui scripta Seueri penes se retinerent, ut & Græca constitutio retentatores librorum Manichæorum, 5. Deportatio in Insulam, aut vltimû supplicium pro conditione hominû ob magicos libros. Quin & Athenienses ob scripta impia Protagorâ ex ditione sua eiecerunt, & Nasonem Poëtam, cum aliam ob causam, tum ob libros Amorû conscriptos & publicatos in Scythiâ Augustus relegauit.

C. c 2

Omit-

Alphonsus
lib. 2. de in-
sta hæret.
punit, c. 17.

Omitto pœnas à Carolo Cæsare in lectores librorum Lutheranorum decretas, de quibus iam supra in Edicto.

Quod ad pœnas spirituales attinet, putat Alphonsus à Castro, ante Iulium tertium Pontificem Maximum, non fuisse aliquam legem Ciuilem aut Ecclesiasticam, quæ generatim omnium hæreticorum lectionem vetaret sub peccato alijsq; pœnis iudicio legislatoris incurrendis. Nam si quis leges ciuiles percurrat, statim videbit, certorum duntaxat hæreticorum libros prohiberi, vt Arrij, aut Eunomij, aut Porphyrij, aut Eutylianistarum, & Apollinaristarum, aut Nestorij, Seueri, Manichæorum, Origenis, & similibus. Pari modo, si quis Decreta Conciliorum obeat, ea ferè à Prouincialibus Concilijs tantùm præfecta sunt. Quo fit, vt non obligent omnes, licet vniuersim libros noxios prohibeant. Deinde licet sint Conciliorum generalium, aut summorum Pontificum, attamen non omnes hæreticos libros, sed certos duntaxat prohibent, vt Synodus septima libros Iconoclastarum. Concilium Constantiense libros Wicklephi. Gelasius Pontifex eos tantùm libros, quos in suo decreto nominat.

Si quis dicat, huiusmodi leges ad aliorum itidem hæreticorum libros extendendas esse, obstat. 1. quia ipsimet legislatores non extendunt. 2. Quia iura odiosa sunt potius restringenda, quàm amplianda.

Accedit quod, quidquid olim statutum sit, circa hanc materiã, id temporis diuturnitate & contraria consuetudine videri posset abrogatum: vt fieri assolet in ijs, quæ solo iure humano prohibentur. Nec cap. *Fraternitatis*, ext. de hæret. continet generalem prohibitionem. Verba cap. hæc sunt: *Cum Cælestius atq; Pelagius in Ephesina Synodo sint damnati; quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnatur auctores?* quæ desumpta sunt ex S. Greg. Magno, & licet sensus huius

S. Greg. lib
7. epist. 48.

capituli

capituli esset iste, quem præfixa perioche continet, nempe *damnato auctore, damnari eius scripturas, & libros, & opera;* non esset tamen generalis omnium Hæreticorum librorum prohibitio, sed tantummodò specialis librorum vel capitulorum Cælestii atq; Pelagii. Neq; huc facit Canon, *Nullus. 3. q. 4.* vbi Stephanus Pontifex. *Nullus Anathematizatorum suscipiatur, nec à quoquã credantur, quæ ab eis dicuntur vel conscribuntur;* quia Canon iste agit de accusationibus Iuridicis per libellum faciendis. Vult ergò, vt anathematizatus ab Episcopo nullam fidem mereatur, si alium seu voce, seu scripto accuset. Deinde non dicit Canon, vt scripta huiusmodi anathematizatorum non legantur, sed vt nemo eis fidem adhibeat. Aliud est autem *credere* aliud *legere*. Multa enim legimus, quæ non credimus.

Respondet etiam Alphonsus à Castro ad cap. illud *fraternitatis*, dato quod liber aliquis damnatus sit, non tamen inde necessariò sequi, ipsius item lectionem prohibitam esse. Quod probat ex cap. *excommunicationis §. credentes* eod. Tit. vbi mandatur, vt si tabellio sit Hæreticus, hæreticorumue *receptor, defensor, fautor*, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnentur, & tamen certum est, inquit Alphonsus, *per talem instrumentorum damnationem, non prohiberi à Pontifice eorumdem instrumentorum lectionem, sed per hanc prohibitionem hoc solum effici, vt nullum habeat pro testimonio reddendo robur, nullumq; in iudicio vigorem.* Edeundem modum intelligendum est de hæreticorum libris, qui, damnatis illorum auctoribus, statim damnati censentur, damnati, inquam, non vt à nemine legi possint, sed vt nemo illorum testimonio possit vri, ad alicuius sententiæ confirmationem, nemo illorum iudicio fretus possit suam stabilire sententiã. Hæc Alphonsus, quæ si cui placent, is me suffragatorem vix habebit. Nam vt maximè verum

fit damnato auctore, non hoc ipso præcisè damnari libros eius: id tamen videtur consequens, quod damnato libro hæretico, damnetur quoque eius lectio: pluse enim velle videntur Patres damnando libros Hæreticorū, quàm vt eis tantum fidem detrahant; damnant enim, vt vitentur à fidelibus: quomodo autem vitabuntur, si legantur? Hinc Gelasius, cum Hæreticorum & Apocryphorum catalogum texeret, ait, se consignare velle ea scripta, *quæ à Catholicis vitanda sint.* Quo significat, se etiam prohibuisse lectionem illorum librorum, quos in illo syllabo, tanquam Hæreticos aut Apocryphos enumerat.

Quod autem quidam ex illis iam leguntur, vt opera Tertulliani, & quidem sine scrupulo, id non refert, quia tempora hominumq; conditiones mutantur, quæq; aliquando salubriter interdiciuntur, alio tempore æquè fructuosè conceduntur. Non videtur ergò lex aliqua generalis canonica existisse, quæ generalem omnium hæreticorum librorum lectionem prohiberet. Si quis obiiciat edictum Caroli Cæsaris, de quo supra suo loco, facile respondetur, id duntaxat de libris Lutheranis, non autem de aliorum Hæreticorum monumentis intelligendū esse, aut non nisi de libris Hæreticorū huius temporis, sicut & prohibitio Leonis X. & Pauli III. in Bulla cœnæ Domini continebat tantum libros Lutheranos, quia isti soli ab his Pontificib. exprimebantur, teste Alphonso. Quocirca ille tantum, qui absq; facultate libros Lutheri & Lutheranorum legebat, mortali peccato se obstringebat, & in excommunicationem incidebat, vt idem Alphonso docet. Postea tamen, quod Alphonso fieri vehementer optabat, lata est à Julio III. Pontifice Maximo lex generalis, qua sine villo discrimine, omnibus quorumcunq; librorum Hæreticorum

*Iul. III.
Bulla 7. in
Bullario
Magno,*

ticorum lectione interdicitur, idq; sub pœnis temporali & spiritali, quæ in hæreticos constitutæ sunt; neq; lectores tantum Hæreticorum librorum his pœnis obnoxios reddidit, sed & *receptatores, retetatores, bibliopolas, typographos, distrahere & excudere huiusmodi chartas contuetos.*

Pari seueritate in eisdem libros generatim, nullis exceptis, animaduertit Paulus I V. vt & Pius I V. & cæteri Pontifices in Bulla cœnæ Domini, in qua præter alios, hic etiam articulus comprehenditur. *Excommunicamus quoscunq; Hussitas, VViclefitas, Lutheranos, Zvvinglianos, Calvinistas, Hugonottos, Anabaptistas, Trinitarios, ac omnes & singulos alios Hæreticos, quocunq; nomine nuncupentur, & cuiuscunq; sectæ existant, credentes, receptatores & fautores, & generaliter quoslibet defensores, ac eorum libros, sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicæ scienter quomodolibet legentes aut venentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quavis causa publicè vel occultè, quouis ingenio vel colore.*

*Bull. 37.
Bull. 98.*

Cæterum vt res clarior sit, placet breuiter & perspicuè per capita proponere totum hoc de Interdicto librorum argumentum.

I. Regulâ secundâ Indicis prohibentur libri Hæresiarcharum, (quales Lutherus, Zvvinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Suenckfeldius, & his similes) simpliciter & absolutè, cuiuscunque tituli aut argumenti existant: siue ex professo de religione tractent, siue non; siue hæreses inspersas habeant, siue non. Videtur autem hæc prohibitio tantum pertinere ad illos, qui nouas hæreses & sectas condiderunt; quales sunt omnes illi, qui nominantur in Regula: aut veteres iam sepultas & exstinctas resuscitant aut resuscitarunt, quod indicant nomina *Hæresiarche, Capitæ, Ducis*, quibus Regula vtitur. Et æquum est, vt huiusmodi

dipes

di pestium, ne bona quidem, si quæ reliquissent, monumenta supersint.

II. Eadem regula simpliciter vetantur omnes quorumcumque hæreticorum libri, qui de religione ex professo tractant.

III. Libri Hæreticorum, qui Hæresiarum non fuerunt, in quibus de religione ex professo non tractatur, à Theologis Catholicis iussu Episcoporum & Inquisitorum examinati & approbati, permittuntur. quia fieri potest, ut vel nullos errores contineant, vel si quos aspersos habent, si spongia censoria facile elui, & postea à litterarum studiosis cum fructu perlegi possint.

IV. Libri etiam Catholicè conscripti tam ab illis, qui postea in hæresin lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati à Facultate Theologica alicuius Vniuersitatis Catholicæ, vel ab Inquisitione generali, permittuntur, vel saltem, ut permittantur, potestas conceditur. Merito autem libri Catholici profecti ab auctoribus postea in hæresin lapsis, hæc notam lubeunt: ne dum placet liber, quantumuis sanè & integræ doctrinæ, incipiat etiam placere auctor, iam in præceptis actus, & displicere doctrina.

V. Qui legunt libros Hæreticorum ex professo de religione tractantes; præter peccatum mortale quo obstrunguntur, incidunt etiam in excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini reseruatam summo Pontifici, ut patet ex verbis Bullæ, quæ supra adduximus. Quod intelligendū est de illis, qui scienter, ut in ipsa Bulla dicitur, legunt, hoc est, de illis, qui norunt eorum librorum autores esse Hæreticos, qui item talium librorum lectionem esse ab Ecclesia interdictam non ignorant, ut rectè docet Ioannes Azorius. Potest tamen paruitas lectionis & defectus deli-

Azor. li. 8.
Inst. c. 16.

deliberationis à peccato mortali, & ab excommunicatione excusare; ut tradit idem Azorius & Gregorius Sairus, nimisq; rigidi & scrupulosi sunt, qui ob vnum alterumue vocabulum, vel periodum, quæ perfectam hæresin complectatur, excommunicationem incurri, & peccatum mortale committitradunt. Si enim in alijs non paucis materijs excusat materiæ tenuitas & indeliberatio; cur in hac itidem Iuris humani materia non excusaret? Nec dicitur in Bulla, *qui legerit aliquid de libro hæretico, sed qui legerit librum hæreticum.* Nec vocula illa Bullæ, *quomodolibet*, nobis obstat; Sensus enim est, excommunicari eos, qui *quomodolibet*, id est, quocumque prætextu libros hæreticos legunt; At qui paucula verba legit, is non tam librum legit, quam inspicit.

Ex hac tamen sententia, quæ mitior, facile non est arripienda occasio, vel paucula legendi in libro hæretico, ne à paucis progrediamur ad multa, Dæmonis instinctu, & insitæ curiositatis impulsu.

Nec excusantur à peccato & excommunicatione, qui absque licentia legunt libros hæreticorum, inter quos versantur studio cognoscendi illorum errores, ut eos lucidius populo explicare & refellere valeant, & maxime, cum illis obruduntur, siue à Catholicis, siue ab Hæreticis ipsis, ut docet Nauarrus.

Sed quæritur potest, an si liber hæretici Auctoris, non de Religione ex professo, verum de alio argumento tractes Hæreses tamen subinde intersas habeat, lector eiusmodi libri in excommunicationem Bullæ incidat. Respondeo, Si tales Scriptores sapius Hæreses suas inculcatent, Catholicamque Ecclesiam traducerent, ut suis in commentarijs de Iure, Medicina, alijsq; crebrò Hæretici faciunt, infercientes passim impia sua dogmata, licet principale argumentum sit à religionis negotio diuersum, me-

Sair. libr. 3.
Thejan. c. 5.

Nauar. lib.
1. cons. tit. 2.
con. 1. q. 36.

non dubitare, quin in Bullæ excommunicationem incidat: quæ hac pœna plectit omnes, qui quomodolibet hæreticorum libros legunt; ubi, omnium iudicio, per Hæreticorum libros intelliguntur illi, qui de Religione tractant, & hæreses continent; Hæreses, inquam, non vnam vel alteram; vno vel altero loco; sed plures, vel si eandem, sæpius & cum studio & cura repetitam & inculcatam, prout ab Hæreticis, tametsi diuersum à Religione argumentum tractantibus, inculcari solent. Nam, si quis liber obiter tantum aliquam hæresin contineret, diuersi alioquin à Religione argumenti, lectio eius non induceret excommunicationem Bullæ; vt notat Sairus, ob paruitatem materia. Et hoc quod paulò antè dicebamus, indicant etiam Doctores, cum dicunt, excommunicatione Bullæ puniri lectores eorum librorum, qui vel hæreses continent, vel ex instituto de Fide & Religione tractant.

Et hæc, quæ huc vsque diximus, accipienda sunt de illis, qui ipsos Hæreticorum libros legunt. Non enim peccant, aut in excommunicationem incurrunt, qui dicta & sententias Hæreticorum legunt in libris Catholicorum; licet ad verbum inserantur; & licet ea potissimum mente legant, vt hæreticorum argumentorum vim & pondus intelligant: vt rectè obseruauit Nauarrus, & post hunc Sairus & Azorius; quia hæc pœna non propter solum affectum & studium contrahitur, sed ob factum & studium retinendi libros Hæreticorum, quales Catholicorum libri minimè censentur. Neque incidit in excommunicationem Bullæ; qui legit libros Catholicorum (aut etiam Ethnicorum: vt Ciceronis, Virgilij, Demosthenis) elucidatos per annotationes, Scholia,

Nauar.
Man. cap.
26. nu. 16.
Sair. Azor.
loc. citat.

lia, aut per Commentarios Hæreticorum, vt idem Nauarrus docet: Licet incidere possit in censuram Indicis librorum prohibitorum, vt postea dicemus.

Nec feriuntur excommunicatione Bullæ; qui audiunt alterum Hæreticorum libros legentem. Nam illi duntaxat excommunicantur, qui legunt libros: Hinc pœna hæc ad alios non est extendenda: dummodò tamen auscultans non sit alteri auctor legendi; Nam si alteri sit auctor, vt cum famulus legit iussu Domini, tunc perinde est, ac si ipsemet suis oculis legeret, vt & tunc, cum ex sua attentione alter ad legendum commo-
netur.

Et hæc omnia, quæ de legentibus libros hæreticos dicta sunt, accommodari etiam debent cum supra dictis limitationibus, ad *tenentes, imprimentes, & defendentes*; horum enim pariter Bulla meminit, eademque pœna plectit: Tenere Hæreticorum libros ille propriè dicitur, qui vel suo, vel alieno nomine in domo sua, vel aliena libros hæreticos, quales supra descripsimus, retinet, ubi tam à mortali, quam ab excommunicatione Bullæ excusare potest breuitas temporis; quo quis tales libros retinet: item ignorantia, incogitantia, &c.

Nomine IMPRIMENTIVM comprehenduntur omnes, qui propinquè operam suam ad editionem libri hæretici conferunt, vt est ipse Typographus, & is, qui sumptus suppeditat, & Typothetæ, qui formas æneas litterarum iungunt & componunt, qui prælo excudunt, & ad prælum aptant, qui Typos perlegunt & corrigunt. His adduntur in Bulla, DEFENDENTES libros hæreticos, cuiusmodi sunt, qui libros hæreticos dicunt esse bonos & vtilis, non combutendos,

VI. Ex decreto Indicis librorum prohibitorum excommunicatur ipso facto, si quis libros Hæreticorum, aut cuiusvis Auctoris scripta ob hæresin, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, siue habuerit.

Ex quo sequitur, Primò, cum, qui hæreticorum libros legit ad modum supra explicatum, incurrere in geminam excommunicationem; alteram Bullæ, alteram Indicis; Absolutio tamen huius posterioris excommunicationis non est reservata Pontifici, sed præstari potest à quolibet, qui habet potestatem absoluendi à peccatis mortalibus, ut ait Sairus.

Sequitur secundò, posse aliquem incidere in excommunicationem Bullæ; ut cum quis legit libros, qui prohibiti sunt propter aliquos errores (tamen non hæreticos) aut errorum suspicionem, ut notat Toletus: vel etiam ob suspicionem hæreseos. Nec desunt, qui putent excommunicationem Indicis semper incurri, quotiescunque liber Auctoris hæretici sine facultate legitur; licet nullas hæreses contineat; neque etiam ex instituto de fide aut religione tractet: quia in vniuersum prohibetur lectio librorum hæreticorum non impetrata facultate. Quod mihi non sit verisimile. Nam Index tantum excommunicat illos, qui legunt libros hæreticorum, vel cuiusvis auctoris scripta, ob hæresin, vel ob suspicionem falsi dogmatis damnata & prohibita. Ergo quando evidens est, nullam hæresin, aut prauum dogma in eo libro contineri, locum non habet illa excommunicatio. Sed quæri posse video, an saltem peccet, qui tales libros absque Superiorum permisso legit: videturque affirmatiuè respondendum. nam tales libri non permittuntur, nisi à Catholicis Theologis, iussu Episcoporum & Inquisitorum, examinati & approbati,

Toletus in
explic. bul-
la cæne.

probati, ut declaratur in secunda regula. Facit ergò contra præceptum Regulæ, quisquis non expectata facultate tales libros euoluit, hoc est, libros hæreticorum, qui de Religione nihil tractant.

Illud tamen in hac tota de libris disputatione obseruandum moneo; fieri posse, ut aliter se res habeat, quoad lectionem librorum prohibitorum in locis ubi vel Bulla Cœnæ, vel Index librorum prohibitorum receptus non est: vel certè, quoad omnia receptus non est: Quia, ut docet Nauarrus, *lex antequam recipiatur, saltem per maiorem partem ciuitatis, cuius pars est transgressor, non ligat, quoniam promulgata videtur cum cõditione, si recipiatur, saltem per maiorem partem, ut singulariter dixit Dominicus per recentiores receptus, & profundius Felinus.* Secundò, *iusta causa excusat à peccato violationis legis humanæ, iustam causam videtur quis habere non seruandi legem, quòd ab aliis non seruatur, nec cœpit seruari: cum enim Lex respiciat utilitatem communem, non videtur eius lator velle vnum vel alterum ligare ad seruandum, quòd alii consubditi non seruant, nec seruare incipiunt.* Hæc Nauarrus, quæ diligenter notanda sunt, pro remedio multorum scrupulorum.

VII. Lectionem aut retentionem aliorum librorum, alio nomine interdictorum, (ut quia turpes sunt & impudici, aut scandalis, sarcasmis, disterijs, irrisionibus, detractionibus, contumelijs, & calumnijs, aut periculosis erroribus pleni) prohibet Index, sub reatu peccati mortalis, & pœna arbitrio Episcopi constituenda.

Porro cum Index sua in prohibitionem tantum loquatur de legentibus aut habentibus libros hæreticos, aut alio titulo prohibitos, non immeritò quæritur, an id etiam de imprimendis intelligi debeat? Respondeo, planè de his etiam intelligi debere.

Nauar. lib.
3. consil. tit.
2, consil. 1.
quest. 5.
Et in ma-
nual. ca. 23.
N. 41. vi-
de etiam
Nauar. ubi
quest. 35.

Renouauit enim Index Concilii Tridentini, decretum Synodi Lateranensis sub Leone decimo, quod interdicit, ne Typographus vllum librum euulget, qui non prius sit approbatus ab illis, quibus hoc munus commissum est, regem hanc violantibus decernitur amissio omnium librorum, eorundemque publica exustio: Item pœna centum ducatorum. Præterea excommunicatio & integri anni suspensio ab officio & exercitio Typographico, præter pœnas, arbitrato Episcoporum, contumacibus infligendas. Hæc de pœnis.

Secluso autem iure humano, & spectando solum ius naturale aut diuinum, fieri potest, vt qui librum hæreticum aut alioquin improbi argumenti legerit, peccato mortali se obstringat, tamen aliquando ab hac noxa immunis abire & pronuciari possit. Peccati mortalis reus erit, si probabili periculo lapsus in Hæresin, aut in aliud vitium sese exponat, quippe qui nec in fide, nec in virtutibus altas radices egerit: ac proinde facile adhuc mobilis, & ad deteriora sit volubilis. *Qui amat periculum*, inquit sapiens, *peribit in illo*. Quod si quis mortale peccatum incurrit, qui versatur cum improbis, quorum consuetudine periculo lethalis culpæ se obiicit, non certè minoris criminis reus erit ille, qui versatur cum huiusmodi pestilentibus libris, qui non minus efficaciter improbitatem docent per scripturam, quam prauus, cum quo quis degit, per viuam vocem & exempla. Et hoc intellectum volo, tam de doctis, quam de indoctis, vel doctis quidem suo iudicio, at non alieno; quales vulgò *sciolos* nominare solemus. Nam si ob animi inconstantiam periculum illis impendat, excusari nequeunt à peccato mortali, per se loquendo. *Secus*

cus autem sentiendum de illis, qui doctrina, iudicio, maturitate & constantia valent, *firmati & radicati* in fide, non enim peccarent, secluso iure humano, si libros malæ notæ legerent, præsertim necessitate aut causa rationi consentanea id exigente. Nam si nulla iusta causa urgente, sed pro sola sua libidine libros Hæreticorum legerent, non excusat illos à peccato mortali Alphonsus à Castro; quæ tamen sententia rigidior æquo videtur. Cur enim, si, vt ponimus, periculum apsus & seductionis absit, peccet talis mortaliter? cum hoc in genere peccatum mortale ex solo periculo videatur nasci, secluso iure humano. Neque enim per se illicitum est libros malos euoluere, & curiositas, si quæ interueniret, non videretur tanta, vt peccatum mortale induceret. Sed de his satis, qui plura cupit, Alphonsus fusius de his differentem consular.

Coronidis loco addenda est hæc quæstio: An locorum Ordinarii possint dare facultatem legendi libros prohibitos, quibus cum euidenti vtilitate Ecclesiæ id absque periculo concedi potest: an verò pro ea ad Sedem Apostolicam recurrendum sit. *Quanquam sunt aliqui, qui contra sentiant*, inquit Nauarrus, *mibi tamen semper visum est verius, nullos Ordinarios posse dare facultatem, nisi ex speciali delegatione Papæ, quia inferior non potest legem superioris tollere: neque absoluerè à reseruatæ Papæ.*

Nauar. l. 1.
consil. tit. 2.
consilio 1.
9. 36.

Illud item adiungendum: quod tradit Hippolytus de Marsiliis in sua Practica criminali §. *diligenter*, num. 92. eo ipso quod libri hæretici reperiuntur penes aliquem, cum præsumi Hæreticum, & posse de hæresi cõdemnari, citatque in eam rem Ludouicum Romanum, Archidiaconum &

L. Maiorem. C. de Fall. vbi habetur, eum qui penes te habet instrumenta falsa, præsumi falsarium, nisi ostendat, à quo illa habuerit. Quod tamen non simpliciter probat Gundisalvus de Villadiego, tract. de hæret. quæst. 13. Sed vult ultra hoc requiri alias coniecturas, ex quibus *Iudex informet animum suum, poterat enim esse, quod erant in domo sua illo nesciente, inquit Gundisalvus, aut quod habebat illos libros, vt deprehenderet errores hæreticorum, non ad illos sequendum & imitandum, sed potius ad confundendum & impugnandum.*

CAPVT XXIX.

Quid respondendum ad argumenta, quibus probari videtur Hæreticorum libros permittendos & legendos esse.

QVI hæreticorum librorum defensionem suscipiunt, argumentari possunt ab exemplis & ratione: ab illis quidem hunc in modum: Quia doctissimi quique hæreticorum libros lectitabant: quod de Dionysio Alexandrino memoriæ prodidit Eusebius, qui cum ob hoc reprehenderetur, respondit se ad id faciendum inductum esse cœlesti visione hoc sibi præcipiente, *lege omnia, quæ in manus tuas veniunt, valebis enim omnia expendere & probare.* De Theophilo Alexandrino Socrates, qui cum argueretur, quod Origenem legeret, respondit, se legere, vt quod bonum est, exciperet, quod malum, respueret. Et sanctus Hieronymus epistola ad Alexandrum & Minnerium, dicit, se legere libros Hæreticorum, vt bona inde excerpatur, etiam si sciat, aliquos propterea de se *murmurare.*

Sed his, qui se, vel alios tantorum virorum auctoritate tueri volunt, varia responsa dari possunt.

I. Non

I. Non omnes esse Dionysios, Theophilos, & Hieronymos, hoc est, doctissimos, & in fide constantissimos, & vera à falsis discernere prudentissimos, ac proinde id, quod ab ipsis factum, non posse trahi ad omnes.

Tales enim & tam præstantes viri, non alii his dissimiles, docti sunt facere; quod his verbis Theodoretus faciendum monet: *Sicubi herbam inueneris, nec dulcem, nec esui aptam, cuiusmodi est Apollinaris & Eusebius, habet tamen aliquid vrile, ad mel conficiendum; non est alienum, quod bonum quidem est sumere; quod verò noxium, relinquere. Etenim apes sæpe in venenosis fructibus insidentes, quod est quidem perniciosum, relinquunt: quod est verò sibi accommodatum, accipiunt. Sed grandis est prudentiæ, aurum in luto quærere, inquit S. Hieronymus. De Origene Cassiodorus. Quidam non immerito more anethi habendum esse dixerunt: qui dum sacrarum condit pulmentaria litterarum, ipse tamen decoctus, exsiccatusque proicitur: De quo conclusiue dictum est: vbi bene, nemo melius: vbi male, nemo peius. Et ideo cautè sapienterq; legendus est (à cautis nimirum & sapientibus) vt sic inde succos saluberrimos assumamus, ne pariter eius venena perfidia sorbeamus: vti & illud conuenienter optari potest, quod Virgilius, dum Ennium legeret, à quodam, quid faceret, inquisitus, respondit: Aurum in stercore quæro. At semper tutius est, sordes abesse, ne quis imprudens inquinetur. Quare ipse etiam Cassiodorus loca suspecta Origenis stigmatè inussit, ne quem incautè in ea incurrentem deciperent. Sed ad institutum reuertamur.*

II. Nullum tunc Ecclesiasticum interdictum extitisse, quo omnes generatim librorum hæreticorum lætione arcerentur, sicuti iam non vnum, sed plura huius generis extant. Et quamuis tempore S. Hieronymi & Theophili extarent iam leges, quibus Ariani & alij quidam hæretici

Ee libri

Theodoret.
dialog. 3.Cassiodor.
de diuin.
lect.Euseb. lib.
7. hist. Ec-
cles. cap. 6.
Socrat. lib.
6. cap. 15.Vide epist.
65. ad Pam-
mach. &
Oceanum.

libri proſcribentur, illud tamen edictum nō pertinebat ad Doctores & paſtores Eccleſiæ: idq; etiam ex ipſorum legiſlatorum mēte, quia his ex officio ea cura incumbat: vt Hæreticorum errores cognoſcerent, cognitoſq; & voce & ſtylo redarguerent. Nec tamen inde ſequitur, hac item ætate Episcopos & viros doctos Hæreticorum libris euoluendis operam dare poſſe, iam enim ſpecialim vetitum eſt, ne quis libros Hæreticorum ſine ſummi Pontificis facultate legat: qui eā impertit iis, quibus impertienda videtur, idq; eo fine, quo ſupradicti ſancti Patres Hæreticorum monumenta terebant, vt nimirum falſitas euertatur, veritasq; aſſeratur, & ab impoſturis vindicetur.

III. Dionyſius cœleſti oraculo iuſſus eſt Hæreticorum libros legere, & eodem quoq; teſtimonio idoneus ad hoc præſtandum iudicatus eſt. Quod ſi ſimile quid tibi contingat, tum intrepidè libros Hæreticorum euolue, ſed caue ſis, ne cum te putas diuinis iuſſis obſequi, obtēperes cerebri tui phantaſmatis, & inſani animi entuſiaſmīs, quod non paucis vſu venit: Sed lubet illam de Dionyſio hiftoriam adſcribere ex Eufebio, vel potius ex ipſo Dionyſio, nam verba eius refert Eufebius ex tertia epiſtola de baptiſmate, quam dedit ad Philemonem præbyterum Romanum. *Equidem tamen ſi Hæreticorum libros & traditiones perlegebam, & meum ipſius animum ad tempus ſceleſtiſſimis eorum opinionibus quodammodo inquinare videbar: hoc tamen ab illis capiebam commodi, vt non modo eos interiore animi mei cogitatione condemnarem ac refellere, ſed multo vehementius in poſterum deſtarem. Ac cum quidam ex numero præbyterorum me veteres deſereretq; à legendo, ne turpi prauitatis & peruerſæ eorum doctrine cœno contaminarer (meam enim mentem errorum labe pollui aſſeruit) cumq; vera, meo quidem iudicio, diceret, viſio quadam cœli. tus ad me demiffa me confirmauit: & vox ad aures allapſa mani-*

feſtè

feſtè præcepit ad hunc modum: omnes libros, quos ſumis in manus, euolue ſedulo. Nam ſatis habes virium & firmitatis ad quæq; cum conuincenda, tum exploranda. Atq; hæc cauſa erat, cur in initio ad fidem Chriſti vocatus fueris. Viſionem vt pote ritè conſentientem voci Apoſtolica, ſic ad potentiores dicenti (Sitis diligentes animaduerſores, & veluti trapezita, qui argentum probant) lubens equidem approbaui.

IV. Ex hoc ipſo Dionyſij, Hieronymi, & Theophili factò ſatis liquet, etiam eo tempore Chriſtianiſ illicitum fuiſſe Hæreticorum libros legere: Nam ſi licitum fuit, cur reprehendi ſunt? ſi tanti viri reprehendi ſunt ob iſtam lectionem, quanto magis reprehendi fuiſſent illi, qui aut nulla doctrina aut iudicio erant; vt pote ex imperita multitudie, quiq; iſtis doctrina aut iudicio, infinito interuallo inferiores erant. Si Heraclas, vt Dionyſius apud eundem Eufebium ſcribit: quodam ex Eccleſia expulſus, cum eſſent accuſati, quod conſuetudine cuiusdam eorum qui alienam & diuerſam à fide doctrinam tuebantur, multum vſi fuiſſent, nec prius recepit, donec omnia, quæ à veritatis aduerſariis audiuiſſent, palam apud omnes eſſent elocuti, non certè minorem ſeueritatem adhibuiſſet, ſi quos libris Hæreticis deditos eſſe comperiſſet.

Soli ei conceditur Hæreticorum libros legere, ait Beda, qui adeo ſolidatus eſt in fide Catholica, vt verborum dulcedine vel aſtutia nequeat ab ea ſegregari.

Beda in cap. 7. prouerb. Refert Iuo p. 4 cap. 84

Secundum argumentum petere licebit à ratione. Hæreticorum enim libri multa vera, & vitæ moribusq; utilia, & ingenio excolendo appoſita continēt; cur ergo prohibentur? Occurrit hic, quod alicubi ſcripſit S. Hieronymus: *Nemo eſt tam ſicarius, tam parricida, & tam veneficus, qui non aliquid boni aliquando fecerit (aut dixerit) ſi inimicus aduerſus nos iurgetur & clamitet, nonne inter verba ſimulſatis & ri-*

S. Hier. in cap. 1. ad Tit.

Na aliquid loquetur veritatis, quod & à nobis quoq; aduersus quos loquitur, non vsquequaq; reprehenditur. Quid ergò mirum: si Hæresiarcharum & Hæreticorum libris bona aliqua adspargantur? Nam bona malis admiscere Hæreticorum & impostorum proprium est. Quis enim nisi aut ignarus, aut insipiens malum, si merum sit, emat? Tanta est Hæreticorum calliditas, inquit Isidorus, vt falsa veris, malaq; bonis permisceant, salutaribusq; rebus plerumque erroris sui virus interserant, quò facilius possint prauitatem peruersi dogmatis sub spe persuadere veritatis. Habent hoc Hæretici proprium, ait sanctus

Isidor. l. 3.
sent. ca. 12

S. Greg. li.
5. Mor. cap
11.

Gregorius, vt malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant: Si enim semper praua dicerent, citius in sua prauitate cogniti, quò vellent minime persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profectò Hæretici non fuissent. Sed dum fallenti arte ad vtraq; deseruiunt, & ex malis bona inficiunt, & ex bonis mala, vt recipiantur abscondunt, sicut qui veneni poculum porrigit, oras poculi dulcedine mellis tangit, dumq; hoc, quod dulce est, primo tactu delibatur, etiam illud quod est mortiferum absorbetur. Itaq; Hæretici permiscunt recta peruersis, vt ostendendo bona auditores ad se trahant, & exhibendo mala latenti eos peste corrumpant. Hæc eleganter S. Gregorius, quibus perspicue demonstrat illorum insipientiam, qui libros Hæreticos permittendos clamitant, quod bona quædam contineant. Quis neget panem veneno infectum, bona quædam continere, panis enim substantia bona est; sed quis propter substantiæ bonitatem, ob venenum, quod adiunctum, non totum illud, quidquid id est, detestatur, & à se quam longissimè amolitur? Si dicatis, inquit Ioannes Gerson, agens contra impurum quendam librum Romantii de Rosa; in libro hoc multa esse bona. Sunt ne, quæso, propterea mala in eo deleta? Ignis est periculosior, Hamus nocet pisci, si coopertus sit esca. Gladius vinctus melle feritne minus? Non.

Dica

Gerson lib.
cont. Ro-
mant,

Dico quod Machometus maxima malitia miscuit nostræ fidei Christianæ veritates suis immundis errorib; . Quare? Ad alliciendos citius Christianos ad legē suā, & ad cooperiendas temeritates suas. Nonne Diabolus multas quandoq; dicit veritates per Dæmoniacos, per incantatores? Ad hæc, bona illa qualiacunq; pura integra & sincera in Catholicorum Scriptorum libris reperies. Quid ergo opus diuertere ad turbidos & lutulentos illos riuos? Quis non libentius aquam limpidam bibat, quam veneno tinctam, licet veneni segregandi non sit ignarus, saltem enim periculo exitij & labore seiungendi caret, quisquis aquas omnis contagionis expertes bibit.

Pareamus hîc consilio Bedæ, quod dedit, ne quis Iuliani in Cantica Commentarios legat; Se ab eius, inquit, super omnia lectione compefcat, cum habeat eos, qui eundem librum & sanis sensibus, & simplicioribus verbis exposuerunt.

Post Scripturas sanctas doctorum hominum tractatus legere, eorum duntaxat, quorum fides nota est: Non necesse habes aurum in luto querere. Hoc S. Hieronymi monitum quiuis ad se pertinere arbitretur; qui & alibi Lætam instruit, quos libros filiola legere, quos cauere debeat. Caueat, inquit, omnia Apocrypha; & si quando ea, non ad dogmatum veritatem, sed ad signorum reuerentiam legere voluerit, sciat, non eorum esse, quorum titulis prænotantur, multaque his admixta vitiosa; & grandis esse prudentiæ, aurum in luto querere. Cypriani opuscula semper in manu teneat, Athanasii epistolas, & Hilarii libros inoffenso decurrat pede. Illorum tractatibus, illorum delectetur ingenii, in quorum libris pietas fidei non vacillet.

S. Hieron.
epist. 10. ad
Fusiam.

S. Hieron.
epist. 7. ad
Lætam,

Accedit quòd isti propter hæreseos crimen, quòd inter maxima non minimum, ne digni quidem sunt, qui veritatis sint interpretes, aut si hoc munus sibi vltro assumant, vt tanquam veritatis interpretes audiantur.

Nam quod S. Athanasius scribit de Diabolo, id appo-

S. Athan.
orat. 1. con-
tra Ariana

sic accommodare licebit ad Hæreticum. Non enim, cum veritatem loquitur, fide dignus est veterator ille, cum id quoque Scriptura declarat, enarrans in Paradiso adversus Euam calliditatem. Et Christus demonibus, cum è monumentis vociferarentur, ora obturabat, tamen si verum esset quod ab illis dicebatur: neq; falsi quidquam in his verbis proferrent: Tu es filius Dei. Noluit tamen per os impurum veritatem enunciari, multò minus verò per illos, ne per hanc occasionem admiscerentur zizania suæ malæ voluntatis, eo tempore superseminarent, quo homines in somnis essent. Ea de causa nec ipse eos sustinuit talia loquentes, nec eosdem à nobis sustineri voluit.

Phil. lib.
quod dete.
insid. po-
21071.
Idem de
Lucedem.
Gell. lib. 18
cap. 3.
Plutarch.
in politicis.

Fertur in quadam optime instituta civitate morem hunc esse, inquit Philo, ut quoties aliquis impuræ vitæ civis sententiam vult proferre ad Senatum aut populum, nõ sinatur per seipsum hoc facere, sed à Magistratu cogatur eam apud aliquem honestum virum deponere. Qui mox assurgens promittit, quod audiuit, silente interim altero & quæ tum primum didicit, quamvis aliena, profert. authorem commenti vix in auditorum spectatorumque habens numero, adeò ne beneficium quidem ab iniustis quidam dignantur accipere, quod existiment hanc vitæ civitatem corrupti admixto dedecore.

Qua de causa meritissimò omnia Hæresiarcharum opera, qualiacunque illa sint, prohibentur. Nam sceleribus suis indignos se reddiderunt, quorum vel memoria extet: semperq; discrimini se exponit, qui quæ talis auctor scripsit, lætitat, ne simul cum libri argumento ipse scriptor in animum se insinuet, idq; quod pravè etiam ab eodem conscriptum est, tanquam verum suscipiatur. Quem enim quis amat, eius dogmata non ægrè approbat.

Plut. civit.
à Putherb.
lib. 2. The-
simi.

Auctor est Plutarchus, legem fuisse apud Græcos, qua libri scelestorum hominum etiam boni iuebantur tolli è medio, ut auctorum memoria deleteretur. Si hoc factum ab Ethnicis, quanto magis præstandum est à Christianis.

Queruntur etiam Hæretici peius cum suis libris agi, quàm cum libris Turcicis & Iudaicis, & veterum nonnullorum, qui passim lætitantur, licet non pauca hæretica operibus suis asperferint, ex quorum numero haud postremus Tertullianus. Sed ad hanc querelam hoc imprimis responsum damus: Etiam Iudæorum libros, qui blasphemias in Christum, & religionem Christianam continent, vetandos & flammis addicendos esse, prout etiam vetantur in Indice à CLEMENTE VII. edito. Et idem iam dudum monuerat Caietanus, & Christianis in more positum erat. Alij permittuntur, vel quia simplicem sacrae scripturae expositionem continent, vel quia redundant anilibus fabulis, à quibus nulli fidelium quidquam periculi impendit.

Caietani
22. q. 10.
c. XI.

Idem de Turcarum libris dicendum, de quibus tamen hæc in Indice: Alchoranus Machometis Basileæ impressus, & similes cum scholiis & impiis annotationibus & præfationibus prohibentur. Idem in vulgari lingua non nisi ex concessione Inquisitorum haberi possit. Taceo, malum notum rem esse optimam. At Turcæ & Iudæi manifesti sunt Christianorum hostes; Hæretici, occulti, fraudulentissimi, sub Christiani nominis pallio delitescentes, hinc eò sunt nocentiores, quò fallaciores.

Libri veterum quorundam permittuntur tum propter antiquitatis memoriam, quæ conseruarunt, & ad hæc nostra tempora propagarunt; tum quia Hæreses, quas continent, iam ferè sunt extinctæ & sepultæ, tum quia eiusmodi ferè sunt hæreses, à quibus iam hoc ævo hominum genius perquam securus videtur.

Pugnauit Tertullianus pro Monogamia, illicitum ratus secundum matrimoniù, nihil his temporibus ab hoc

errore

errore periculi imminet. Nam Lutherus, Calvinus, eorumque posterii Prædicantes, ita multos instituerunt, ut magis ament polygamiam Iudaicam & Turcicam, quàm monogamiam Montanicam, & difficile reperias Prædicantem, qui prima vxore mortua, monogamiam colere velit; Ipse etiam Iunius Prædicans Calvinianus, quatuor vxores duxit. Quod ne nesciremus, in vita sua à se scripta ipsemet testatum fecit. Quis scit an interea non processerit ad quintam?

Tertullianus duas aut tres **QVADRAGESIMAS** ex disciplina Montani obseruandas docuit: Nostri isti Nouatores tantum effecerunt, ut ne vna quidem seruetur. Et quid verbis opus est? Si Lutherus & Calvinus rigidum illud & austum vitæ genus in mundum inducere voluissent, quod inducere studuit Tertullianus, nunquam, auisim dicere, tot populos post se traxissent, & in sempiternam perniciem præcipitassent.

His generatim de iure & more prohibendi, castigandi & expurgandi noxios libros, disputatis, tempus est, ut Iunij calumnias refellete aggrediamur. quod breuius iam præstare licebit, cum pleraque sponte sua nunc corruant, & à luce, quam hactenus accendimus, dispellantur & disijciantur. Prius tamen breuiter aliquid dicendum videtur, pro clausula huius primi libri, num verum sit, libros

S. Gregorij Magni ab æmulis exustos; & de facto

Iuliani Apostatæ Christianis lectione ethnicorum Poëtarum & Oratorum interdicentis.

CAP.

CAPVT XXX.

De libris S. Gregorij Magni Pontificis, vtrum post mortem eius fuerint combusti: Et de Iuliani Apostata interdicto, ne Christiani libros gentilium legerent.

Vid valeat inuidia, æmulatio, & odium, notius est, quàm ut multis explicandum videatur: non modò viuos, sed & mortuos persequitur, mortuos inquam, quos in ingenii monumentis viuere arbitratur: ut proinde falsum existimem illud non mali Vatis:

Scripta placent à morte magis, quia ledere viuos

Liuior & inuiso carpere dente solet.

Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit.

Tunc suus ex merito quemq; tuetur honos.

Onid. 4. de Pont.

Idem alibi

Imò verò post funera sæuius non rarò in optimorum lucubrationes sæuit; & velut aggere rupto, tum demum impetum facit, quasi iam omni repagulo remoto. Testem huius rei do Gregorium Magnum Pontificem; illud omnis Sanctimonix exemplum; illud Christianæ humilitatis speculum, cuius libris post libros Canonicos vix quidquam diuino spiritu magis tinctum in lucem prodiit: Et tamen æmulorum inuidia, ne post mortem quidem tanti Pontificis conquieuit; cumq; aliud, quod liuore tabi bi agerent, non suppeteret, in diuini illius ingenii sacrosancta monumenta insiluerunt, eaque flammis absumere statuerunt, immani prorsus & quibusuis supplicii expiando scelere.

Rem ita narrat Ioannes Diaconus, qui vitam S. Gregorij litteris prodidit. *Quo liberalissimo pastore defuncto, vementissima fames eodem anno incubuit, & quanto patrono tunc*

Ioan. Dias. lib. 4. ca. 69.

Ff

Roma

Roma caruerit, licet rerum inopia toto penè mundo monstrauerit, inuidorum tamen feritas minimè recognouit: nam sicut à maioribus traditur, cum calumniarum veterum inuectores Gregorium prodigum: dilapidatoremq; multiplicis Patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente personali materie, ad comburendos eius libros cœperunt pariter anhelare. Quorum dum quosdam combussissent, & reliquos uellent exurere, Petrus Diaconus familiarissimus eius, cum quo quatuor dialogorum libros disputaauerat, creditur uehementer obstisse, dicens, ad obliterandam eius memoriam, librorum exustionem nihil proficere, quorum exemplaria, diuersis petentibus, mundi ambitum penetrassent: subiungens, immane sacrilegium esse, tanti patris tot & tales libros exurere, super cuius caput Spiritum Sanctum ipse in similitudinem columbæ tractantis frequentissimè perspexisset. Cumque dudum denotum populum Diaconus cerneret occasione temporis cum inuidis resultare, in hoc omnium sententiam dicitur prouocasse, ut si quod dixerat iureiurando confirmans, mori continuo meruisset, ipsi à librorum exustione desisterent; si uero superstes sui testimonii extitisset, ipse quoq; combustoribus manus daret. Itaq; cum Euangelis in ambonem venerabilis Leuita Petrus ascendens mox ut Gregoriana sanctitati testimonium præbuit, inter uerba ueræ confessionis spiritum efflauit, & à dolore mortis extraneus, iuxta Pyrgi basim (sicut hactenus cernitur) confessor ueritatis meruit sepeliri. Hinc est, quod consuetudinaliter spiritus sanctus in specie columbæ super scribentis Gregorii caput depingitur, & quod expositi-
onum illius pars maxima, quæ utique ab inuidis exusta recolitur, non habetur.

Hæc Ioannes Diaconus, ex maiorum, ut ait, traditione Quæ tamen num uera sint, dubitat Ecclesiasticæ historiæ inltauratur Baronijs. Quia nec Isidorus, nec Ildefonsus, qui Catalogos operum S. Gregorii texuerunt, quidquam de exultis nonnullis eius operibus prodiderunt.

nec

nec Paterius S. Gregorii Notarius; qui cuncta diuinæ scripturæ testimonia, à S. Gregorio explanata, in ordinem redegit; aliquid de exustione scriptum reliquit; cum tamè eo tēpore, quo Ioann. Diaco. hæc accidisse refert: Romæ uixerit, resq; tam mēorabilis eū fugere minimè potuerit. Sed & Sigebertus in chronico Petrus Diaconum obstisse dicit; ne libri S. Gregorii incenderentur; Et si ex Sigeberto non satis liquet, an uoluerit nullos omnino S. Gregorii libros exustos esse, præpediente hoc facinus Petro Diacono; an tantum, Petrum Diaconum hoc effecisse, ut postquam obtrectatores aliqua opera S. Gregorii comburere cœperant, reliquis deinceps pepercerint, inducti Petri Diaconi precibus: ueroq; propius crediderim, hoc posteriorum cum Sigeberti mente conuenire; cum ipse alibi idem hac de re, quod Ioannes Diaconus, litteris mandarit.

Sigebertus
in Chron.Sigebertus
de uirgill.
lustr. cap.
41. & 43.

Quidquid sit, illud constat, odium & inuidiam cum aliud uindictæ genus non suppetit, libenter grassari in scripta: Hinc semel atq; iterum commemorat Ioannes Cantacuzenus Imperator Constantinopolitanus, edita sua Thessalonica, ab inuidis (quos ipse Zelotas appellat) publicè in foro combusta fuisse; non aliam ob causam, quam ex immani aduersus Cantacuzenum odio. Eadem causa impulsit olim Epiphanes, & postea Diocletianus, incenderunt sacra Christianorum uolumina: iisdem furijs agitati bacchantur hodie Hæretici in Catholicorum Bibliothecas. Ita odium & inuidia nunquam quiescunt; sed uiuunt extento semper æuo, ferunturque per omnes ætates penna metuente solui. Nec unquam ulla tempestate deerunt, qui in fœtus ingeniorum impetum sint daturi; & quidem ex solo odio, liuore, nocendi libidine. Nam si

Cant. lib. 4
hiff.

Ff 2

caussa

caussa supperat exterminandi aliquem librum; iure optimo illud fit, vt hætenus toto hoc libro primo demonstrauius.

Videtur etiam Plato ab hoc liuoris morbo tactus Democriti libros incendere voluisse: de quo Laertius ex Aristoxeni historicis commentariis, Platonem *βελῦσαι συμ-φλέξει τὰ δημοκρίτου συγγράμματα, ὅποσα ἠδύνην συναγαγῆν, ἀμύκλων δὲ καὶ κληνίων τῶν πυθαγορικῶν κωλύσαι αὐτὸν, ὡς εἶδεν ὄφελος, παρὰ πολλοῖς γὰρ εἶναι τὰ βιβλία ἠδύνη.* Voluisse comburere scripta Democriti, quotquot potuit congregare. Amyclam verò & Cliniam Pythagoricos prohibuisse, tanquam rem nullius utilitatis; cum libri eius passim iam apud multos exstarent. Et hoc inde manifestum esse docet, quod Plato nunquam Democriti mentionem faciat, ne tum quidem, cum refellendus erat.

S. Anton:
4. p. Summ
tit. XI, ca.
4. §. 3, in fin
& Ioann.
Hessel. in
explicatio.
2. præcepti
Decal. cap.
73.

De D. Gregorio Magno refert S. Antoninus ex Ioanne Dominico Cardinale, eum omnes libros quos habere potuit Titi Liuii combussisse, quia ibi, vt aiunt, multa narratur de superstitionibus Idolorum. Ego de hac narratione assensum meum suspendo, quoad locupletiores auctores obtigerint; Non enim video, cur Liuius præ cæteris, sanctissimum Antistitem Gregorium offendere, & ad hanc pœnam infligendam excitare potuerit.

Sarisb. l. 2.
de Nug.
Curial.

Nec scio, quantum fidei mereantur, quæ de eodem S. Pontifice litteris prodidit Ioannes Sarisberiensis, eū videlicet, nō modo Mathesin pepulisse ab aula, sed vt traditur à maioribus, incendio tradidisse probata lectionis

Scripta, Palatinus quacunq; recepit Apollo.

In quibus erant præcipua, quæ cælestium mentem & superiorum oracula hominibus videbantur reuelare. Hæc ille. Quæ de iudiciariæ Astrologiæ libris accipienda sunt, si vera sunt: nam multa huius generis de S. Gregorio conficta esse; satis in-

Plat. in
Gregor.

tis innuit Platina, vt quod antiqua vrbis monumenta aboleuerit, à quibus calumnijs eum hunc in modum vindicet. Neque est cur patiamur, Gregorium hac in re à quibusdam litterarum ignavis potissimum carpi, quod suo mandato veterum ædificia sint diruta, ne peregrini & aduenæ, vt ipsi fingunt, ad urbem Religionis causa venientes, possibitis locis sacris arcus triumphales, & monumenta veterum cum admiratione inspicerent. Absit hæc calumnia à tanto Pontifice Romano, præsertim cui certè post Deum, patria, quàm vita, charior fuit. Multa profecto ex collapsis ædificiis exedit vetustas. Multa præterea demoliuntur homines ædificandi gratia, vt quotidie cernimus. Impacta illa foramina, quæ tum in concauo fornicum, tum in coniuncturis marmorum quadratorumq; lapidum videntur, non minus à Romanis, quàm à Barbaris auellendi aris causa crediderim. In fornicibus enim quo leuior esset moles, ollas cum numismatibus collocabant. Lapides verò quadratos aeneis clavis firmabant. Factum id quoque à Romanis dixi, si Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & sex totius orbis terrarum huc missa, Romani appellari possunt. Hæc Platina pro S. Gregorio.

Priorem hunc librum concludat factum Iuliani, qui inaudito artificio vel potius odio in Christianos, lege sanxit, ne Christiani libros gentilium legerent. Res passim apud omnes historicos decantata est, ex quorum numero hæc Nicephorus: Ne Christianorum pueri græcis disciplinis erudirentur, aut Poetas Scriptoresq; eorum legerent, Scholasque publicas frequentarent, lege cauit. Causam edicti hanc reddebat Iulianus. Ne linguis eorum acumine perpolitus, facile dissertationibus nostris resistere, & sacra quidem sua amplificare, religionem autem nostram refellere facile queant. Non paruum enim ei dolorem mouere, Gregorius & Basilius Cappadoces, qui omnigenam artem suam multis rebus declarauerant, eius temporis Oratores

Nicphorus
lib. 10. c. 25.

longè superantes: præcipuè Gregorius, qui verba etiam variis Poematum generibus inclusit, & alii quamplurimi spectati viri.

Nazian. o.
rat. 1. in
Iulian,

Nouum hoc libros prohibendi commentum & inuentum fuit, vt scilicet interdicanur, non quia libros, sed quia lectores oderis, nolisq; ad eos lectionis vtilitatem redundare. Quam ob causam sic in Iulianum inuehitur Theologus & Orator præstantissimus, diuus Gregorius Nazianzenus. Isti quoque hac pœna pulchre conuenit, vt sermone crucietur, pro eo scelere, quod in sermones admisit: qui cum omnium ratione præditorum communes sint, iis tamen, tanquam propriè ad se pertinerent, Christianis per inuidiam interdixit: stultissimè sanè de sermonibus cogitans, homo omnium, vt sibi videbatur, facundissimus. Primum, quia subdolè & veteratorie nomen ad opinionem traduxit, quasi sermo græcus non linguæ, sed Religionis sit: atque ob eam causam velut alieni boni surreptores, à sermonibus nos arcere instituit: perinde verò ac si nos quoque artibus illis, quæ apud Græcos inuictæ sunt vti prohibuisset: easque propter eiusdem nominis appellationem suas esse dixisset ac vendicasset: tum quia nobis obscurum esse putauit, id se nequaquam eo consilio facere, vt insigni quodam & primario bono nos spoliaret, &c. sed quia impietatis confutationes extimescebat, velut in dictionis elegantia, verborumque lenocinio robur habentes, ac non in veritatis cognitione & argumentis. Ita Nazianzenus.

S. Cyril. lib.
7. contra
Iulian.

Apud Sanctum Cyrillum miratur Iulianus, cur Christiani suos arceant ab Idolothytis, & non potius à lectione librorum Ethnicorum, cum ab his plus periculi imminet. Quare vos, inquit, disciplinarum, quæ apud Græcos sunt, conuiuæ estis, siquidem vobis vestrarum scripturarum lectio sufficit, cum melius sit ab illis (libris) homines arcere, quam ab Idolothytorum cibis? per has enim doctrinas deterretur ab impietate omne, quod vobiscum natura generosum protulit. Itaque, cui vel parua portio bonæ naturæ fuerit, is statim à vestra impietate deficiet.

deficiet. Proinde melius erat homines prohibere à doctrinis non sacris. Aduerlus quem hæc sanctus Cyrillus. Audi cælum, & auribus percipe terra. Ecce enim Rapsaces os contra Deum iterum dilatat, & iniustitiam in Excelsum loquitur, sicut scriptum est: nihilque, vt videtur, melius censet, quam morbosam suam linguam contra nos exaceret. Igitur sufficit quidem diuina Scriptura ad faciendum eos, qui in ea educati sunt, sapientes, & probatissimos, & sufficientissimam habentes intelligentiam, indigemusq; ad hoc prorsus nihil externis magistris. Quoniam autem dulce est omnia scire, idcirco hac ratione, & valde prudenter etiam Græcorum sententias diligenter discutimus, quas de vnaquaq; re habuerint, & ante alia de Deo, & inde ridendi occasionem accipimus, quod voluit innumeros Deos & immundorum Dæmoniorum multitudinem honorare.

Et post pluscule in hanc sententiam subiungit: Quod dicit nobis esse melius credentes arcere à Græcis disciplinis, quam ab Idolothytis, audiat iterum. Quod ab esu Idolis immolatorum credentes abducere consueuimus, minime autem prohibemus versari in libris Græcorum, si quis voluerit discere, causam dicemus. Moxque addit; Ab Idolothytis Christianos prohiberi non simpliciter, sed ratione scandali, quod inde ad proximū manare potest, iuxta illud Apostoli: Si quis autē dixerit, hoc immolatum est idolis, nolite manducare propter illum qui indicauit, & propter conscientiam, conscientiam autē dico non tuam, sed alterius. in lectione autem librorū Græcanicorum similis scandali periculum nullum impendere, cum omnib. Christianis notissimū & persuasissimum sit, vnum tantum modo esse Deū, & quidquid Græci de multitudine Deorum litteris mandarunt, fabulis annumerari debere. Non enim, inquit S. Cyrillus, si ludant quidam, imò & insaniant mente seducta, & vt sibi videtur, nominare voluerint Deos, & in templis statuerint simulacra errantes, necessarium est, vt & nos simul deliremus, afficiamurq; & sentiamus, quod sint alii verè Dii, præter vnum omnium opificem. Cæ-

Cæterum, si vt dicebat Iulianus, quicumque generosi pectoris Christianus, lectis Græcorum libris, ad Ethnicos deserta Christiana Religione, transiturus erat, eum Christianis lectione librorum Græcorum interdixit? Cur non vel vtrò Christianis Codices illos obtrusit? Certè expeditior via non erat abstrahendi Christianos à sua professione, si, vt ait Apostata, lectio librorum Græcorum tam efficax erat, vt statim amorem Ethnicismi, odiumque Christianismi instillaret. Sed Iulianus, vt mente, moribus, & factis; ita verbis quoque & scriptis varius & inconstans erat.

Illud verisimile fit, Iulianum, si diuturnior vitæ vrsura obtigisset: cum Christianorum libris aliter acturum non fuisse, quàm olim egerat Diocletianus, immenso enim odio in Christianorum libros & commentarios ardebat, quod odium palam prodit in Epist. ad Ecdicium Præfectum, in qua agit de Georg. Ariani Episcopi Alexand. bibliotheca inquirenda, & ad se transmittenda: *Quidam equis, alii aubus, nonnulli feris delectantur*, inquit, *Ego verò inde vsq; à pueritia librorum cupiditate arsi. Quare absurdum est has opes iis relinquere, quorum auaritia nequit auro expleri, præsertim cum facile videar eas illis posse detrahere.* Quocirca mihi priuatim beneficium dabis, vt Georgii scripta omnia reperienda cures. Multa enim apud illum Philosophica, multa Rhetorica, multa de Galilæorum doctrina, quæ velim penitus extincta esse, sed ne cum his illa quoque pereant, omnia diligenter exquiri volo. Vides quo animo desertor in Christianorum lucubrationes fuerit, quibus parcendum censuit, non quod perditas nollet, sed ne suo interitu alias secum in idem exitium traherent.

Isidor. in
reg. Mona.
capit. 1.

Isidorus Hispalensis hanc Monachis regulam præscripsit. *Gentilium libros vel hæreticorum volumina Monachus legere*

legere caueat melius est enim eorum perniciofa dogmata ignorare, quàm per experientiam in aliquem laqueum erroris incurrere. Rectè & ordine Isidorus, quod attinet ad libros hæreticos. Nec malè si spectes Gentilium libros, non enim absolute eorum lectionem prohibet, sed periculolam, immoderatam, & inordinatam: Nonnulli enim Ethnicorum libri *per oblectamenta inanum fabularum, mentem excitant ad incitua libidinum*, vt alibi idem Isidorus dicit. *Et quidam plus meditari delectantur Gentilium dicta, propter tumentem & ornatum sermonem, quàm Scripturam sanctam, propter eloquium humile.* Sed quid prodest in mundanis doctrinis proficere, & inanescere in diuinis? Cauendi igitur sunt tales libri, & propter amorem sanctarum scripturarum vitandi. Tunc videlicet, si periculum immineat, ne modus excedatur, neue dulcedine huiusmodi lectionis abrepti, diuinas litteras in postremis habeamus. Excessus enim vetatur, non ipsa lectio.

Isidor. lib. 3
sent. cap. 13

Nec illud Patres sanctissimi decreuerunt, inquit Cassiodorus, vt secularium litterarum studia respuantur, quia non exinde minimum ad sacras scripturas intelligendas sensus noster instruitur. Si tamen diuina gratia suffragante notitia ipsarum rerum sobriè ac rationabiliter inquiratur, non vt in ipsis habeamus spem profectus nostri, sed ipsa transeuntes desideremus nobis à patre Luminum proficuum salutaremq; sapientiam debere concedi, &c. Multi igitur patres nostri talibus litteris eruditi, & in lege Domini permanentes, ad veram sapientiam peruenierunt, sicut beatus Augustinus de doctrina Christiana meminit, dicens: Non aspiciamus, quanto auro & argento & veste suffarcinatus exierit de Aegypto Cyprianus & doctor suauissimus, & Martyr beatissimus, quanto Lactantius, quanto Victorinus, Optatus, Hilarius? (nos addimus Ambrosiū, ipsumq; Augustinum, atque Hieronymum, multosque alios innumerabiles Græcos) Hoc etiam ipse fidelissimus Deus amulus Moyses fecit, de quo scriptum est, quod eruditus fuerit omni sapientia Aegyptiorū.

Cassiodor.
de diuin.
lect. cap. 28

quos nos imitantes acutissime quidem, sed incunctanter verasque doctrinas, si possumus, legere festinemus. Quis enim audeat habere dubium, ubi virorum talium multiplex precedit exemplum? Quapropter toto nisu, toto labore, totis desideriis exquiramus, ut ad tale tantumque munus, Domino largiente, peruenire mereamur. Hæc Cassiodorus ad Monachos Viuariensis sui monasterij, quibus etiam sæcularis literaturæ Codices omnis generis reliquit, ut eos assidua lectione tererent, sibiq; inde ad diuinarum rerum cognitionem viam munirent.

S. Hieron.
epistol. ad
Magnum
Orator.

Legatur Epistola 84. sancti Hieronymi ad Magnum Oratorem, ubi de lectione librorum gentilium doctissime & elegantissime disputat. Cum enim quidam admirabundi quærerent, cur in Opusculis suis sæcularium literarum exempla interdum poneret, ostendit, id se facere exemplo præstantissimorum Doctorum, Origenis, Methodij, Apollinarij, Eusebij, Iosephi, Philonis, Quadrati, Aristidis, Iustini, Melitonis, Dionysij Corinthij, Panthæni, Clementis Alexandrini, Miltiadis, Hippolyti, Apollonij Senatoris Romani, Iulij Africani, Gregorij Neocæsariensis, Dionysij Alexandrini, Anatolij, Athanasij, Pierij, Luciani, Malchionis, Eustathij Antiocheni, Eusebij Emiseni, Triphylli Cyprij, Asterij Schytopolitæ, Serapionis, Titi Bostrensis, Cappadocumque Basilij, Gregorij & Amphilochoj. Qui omnes, inquit S. Hieronymus, in tantum Philosophorum doctrinis atque sententiis referciunt suos libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem sæculi, aut scientiam Scripturarum. Quid Tertulliano eruditius, quid acutius? Apologeticus eius, & contra Gentes libri cunctam sæculi continent disciplinam. Quid Origenem percenseam? qui, ut

Euseb. lib.
6, cap. 13.

apud Eusebium testatur Porphyrius, Platonis libros semper habebat in manibus, in Numenii & Cronii scriptis multum versabatur, Apollophane, Longino & Moderato utebatur familiariter;

Disco-

Nicomachi & aliorum illustrium Pythagoreorum monumenta creabat sedulo; Charemonis Stoici, & Cornuti libros crebro usurpabat. Etsi autem fatendum est, Origenem in graues errores incidisse, neque paucos ex Ethnicorum scriptis hausisse, id tamen non lectionis, sed hominis, lectione & magnitudine ingenij sui abutentis, vitium fuit. Qui propter temulentorum incompositum malignumq; animum, reprobandum esse vitium, eiusq; oblectamentum auersandum dicit, nã ille propter peruersum usum, rem per se non peruersam sugillat inquit Leo Imperator.

Leo nouel.
65

Nec silentio inuoluenda est fraus Nestorianorum, qui inter cætera artificia, quæ, seducendis & à sancto viuendi genere abducendis Monachis adhibebant, etiam lectionem librorum gentilium suadebant. Si Monachus sit, inquit Leontius, hortantur ad legendos libros gentilium, si tamen idoneus ad eos legendos videatur. Nimirum ut dulcedine profanæ lectionis ardor spiritus paulatim tepesceret & euanesceret, iamque extincto Nestorii impietas in animo succederet.

Leont. lib.
3, contra
Eutych &
Nestor.

Pulcherrimè ad institutum nostrum sanctus Augustinus: Philosophi, qui vocantur, si qua fortè vera & fidei nostræ accommoda dixerunt, maximè Platonici, non solum formidanda non sunt, sed ab eis etiam tanquam iniustis possessionibus in usum nostrum vendicanda. Sicut enim Ægyptii non solum idola habebant, & onera grauia, quæ populus Israel deestaretur & fugeret, sed etiam vasa atque ornamenta de auro & argento, & vestem, quæ ille populus exiens de Ægypto, sibi potius tanquam ad usum meliorem clanculo vendicauit, non auctoritate propria, sed præcepto Dei ipsis Ægyptiis nescienter commodantibus ea, quibus non bene utebantur, sic doctrinæ omnes Gentilium non solum simulata & superstitiosa figmenta, grauesque sarcinas superuacanei laboris habent, quæ vnusquisque duce CHRISTO de Societate Gentilium exiens debet abominari atque deuitare, sed etiam liberales disciplinas

S. August.
lib. 2. de
doctr. christi-
anæ, c. 40.

usui veritatis aptiores, & quadam morum praecepta utilissima continent, de quae isto vno DEO colendo nonnulla vera inveniuntur apud eos: quod eorum tanquam aurum & argentum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam quasi metallis diuinæ providentiae, quae ubique infusa est, eruerunt, & quo peruersè atque iniuriose ad obsequia Daemonum abutuntur, cum ab eorum misera societate sese animo separat, debet ab eis auferre Christianus ad usum iustum prædicandi Evangelii. Vestem quoque illorum, id est, hominum instituta, sed tamen accommodata humanae societati, quae in hac vita carere non possumus, accipere atque habere licuerit in usum convertenda Christianum: nam quid aliud fecerunt multi boni fideles nostri? Hæc præclare S. Augustinus.

Finis Libri Primi.

PARA-

PARALIPOMENA PRO LIBRO PRIMO, SV, IS LOCIS INSERENDA.

p. 26. v. 22. tolerabiliorem. Adde.

DOrro, quod diximus de recto iudicio omnibus infuso, de quo errore, qui quandoque contingit in applicatione huius iudicii ad praxin, id pulchre explicatur ab Arriano ex doctrina Epicleti his verbis; adscribam enim, cum capiti huic plurimum lucis adferant. *Communes notitia omnibus hominibus sunt infusa quorum vna alteri repugnare non solet. Quis enim nostrum non sentit, bonum esse utile & desiderabile, ac omnibus studiis id procurandum atque consecretandum esse? Quis nostrum animo non sic esse affectus, ut non opinetur, id quod iustum sit, esse quoque honestum & decorum? Unde igitur contentiones existunt & pugna? Ex applicatione nimirum primarum notitiarum, si adhibeantur rebus singulis, &c. Atque hæc est discordia inter Iudæos, Syros, Ægyptios, Romanos causa, &c. Quid igitur est institui & erudiri? Discere naturales notitias accommodare singularibus rebus conuenienter ipsi nature.*

pag. 40. v. 5. mandaretur.

Quærit Illustrissimus Cardinalis Baronius, cur Constantinus Magnus Arium potius Porphyrio, quam reliquis impiis similem esse dixerit, potiusque ab illo, quam ab alio quouis improbo & scelerato Arianis nomen imponere voluerit. Num ob dogmatis similitudinem, quod Arius instar Porphyrii, Dei filium patre minorem diceret? Sed hæc ex par-

Arrian. l. 1.
Sermon,
cap. 22.
Vide eund
lib. 2, c. 17.

Baron. To.
3. an. Chri.
325.

te Arius non tam Porphyrio, quàm reliquis Platonicijs comparandus fuisset. An verò, quòd, sicut Porphyrius aduersus Christianam religionem tot volumina edens, eam prorsus destruere, idololatriam verò in omnibus integram conseruatamque reddi volebat: ita & Arius impia heresi id ipsum prestare, licet alia ratione, conatus sit? Equidem hac quoque ex parte magna intercedit similitudo Ario cum Porphyrio, quippe qui enixè studuerit, vt iste, abolita fidei veritate, idololatriam in Ecclesiam introducere: cum enim Arius sic predicaret vnum Deum ingenitum, vt eius filium creaturam diceret, manifestum est, eum, instar Ethnicorum, creaturam in Ecclesia adorandam exponere voluisse, ac proinde Christianos creaturæ cultores efficere, vt copiosè ostendit sanctus Athanasius.

S. Athan.
sermon. 4.
contra Arianos,

Fortè Constantinus eò respexit, vt nomine illis temporibus maximè inuiso, Arianos à Secta sua abstereret. Porphyrij enim nomen, vtpote iurati Christianæ religionis inimici passim apud omnes malè audiebat. Quocirca cum Ariani, Christum, non minus, quòd ad rem attinet, oppugnarent, quàm Porphyrius, qui virulentissimis commentarijs in CHRISTVM incurrerat, & tamen CHRISTIANORVM nomine & glòria sibi blandiebantur, Constantinus, translato Porphyrianorum ad illos vocabulo, laruam eis detrahere, & quinam reipla essent, palam omnibus demonstrare voluit: quòd omnino faciendum fuit: quia vt rectè ait antiquus Scriptor, & beati Athanasij æqualis simul & familiaris, Serapion, Episcopus Thmucos: *Multi sunt, qui exierunt, & hic atque illic errant, pro pellibus ouium nomen CHRISTI induci, qui se quidem dicunt quòd non sunt, quòd autem sunt dici nolunt, sed suam improbitatem amictu nominis tegunt, qui commune quidem habent nomen, student verò vt nomen CHRISTI funditus deleant,*

Serap. lib.
cont. Marcionem.

quæ contra IESVM militant, & IESVM inuocant. Hæc est difficillima omnium improbitas, nomine Christi appellari, & Christum oppugnare. Etenim quia non potuit peruersitas contra Deum bellum gerere, vsa est nomine, vt vsu nominis opinionem imprudentibus iniiciat, vt quasi Christi familiaris, hic & illic, vt libet, eos, qui in Saluatorem crediderunt, perdat. Hæc præclare Serapion. Prudenter ergo Constantinus Arianis Christiani appellationem detrahere, & à Porphyrio nomen indere cogitauit, vt ex ipso vocabulo, natura & professio Arianorum statim eluceret.

Verumenimvero cum dictum sit, libros Arii interdictos fuisse, operæ pretium erit videre, quales nam fuerint: Et quia ab vnus crimine, insulitate & petulantia omnes disciqueunt, de vno duntaxat opere, quòd *Thaliam* inscripsit, aliquid dicendum est: quòd parenti suo Ario; ipsa inscriptione infamiam peperit. Est enim *θάλασσα* seu *θάλασσα ἡ θωχία*, vt inquit Suidas, *epularis accubatio, conuiuium, ἀπὸ τῆς θάλασσης*. Hinc & *θάλασσα δ'αἰς εἰς αὐτὸν Μουσίου ἐν Σαλαμῶνι*. Quæ notio, cum huic nomini subiiciatur, non immerito mirati & detestati sunt antiqui Patres leuitatem Arii, qui de grauissimis rebus disputaturus operi suo Epigraphen tam vanam, ludicram, & stultam præfixerit. Quapropter iure optimo quemuis admiratio subeat, inquit sanctus Athanasius, *cur, cum multi multa opera & plurimas homilias in vetus & nouum testamentum conscripserint, apud nullum Thalia reperiatur; imò neq. apud honestatis amanti-ores Ethnicos, sed apud eos solummodò qui hæc talia in compotationibus cantant, cum strepitu, scommatis, lasciuisq. iocis vt calhinos concitent, & auditoribus ilia risu distendant. At eximius ille Arios cum nihil aut sanctum aut graue imitandum delegisset, vtpote, omnis seriæ reiignarus, & plurima ex alijs Hære-*

Athan.
orat. 1. con.
tra Arianos.

libus

sibus sublegisse. πλὴν τῶν σωτῶν μόνον γελοίοлогиαν ἐξήλωσε. *Solius Soradae* ridiculam scribendi & agendi rationem sectatus est.

Nec libri titulus Ario tantum vitio datus est: quasi nimium profanus & ludicrus, sed & ipsa instituti argumenti tractatio à veteribus reprehensa est, tanquam mollis, elumbis, effæminata; vno verbo, Soradica. *Pro Christo*, inquit S. Athanasius, *apud Arianos esse Arius; ut apud Manichæos, Manichæus: pro Moyse itidem & aliis Sanctis Sorades quidam, homo apud ipsos etiam Ethnicos ridiculus: & filia Herodiadis: huius enim tractos & effæminatos mores Arius in scribendo representat, & ipse eius liber Thaleia istius puellæ saltationem æmulatur, choreas ducitans, & blasphemus in Christum lusitans, &c.* Fuit autem Sorades, ad cuius similitudinem te conformavit Arius, natione Cretensis, Auctor, ut Strabo ait, lasciuorum carminum. Scripsit φλύακος seu ut alii legunt, φλοῖακος & κραιίδης, *obscena, cynedica, ridicula.* S. Athanasius vocat Soraden Ægyptium. Sunt qui putent Codicem Athanasianum corruptum esse. Sed ut corruptus sit tam græcus tam latinus exhibens nobis σωσάτων προσωτῶν, (quod mendum iam itidem obseruatum, & ex vetere quodam Codice emendatum est in variis lectionibus ad opera S. Athanasii nuper adiectis) in cæteris tamen nullum est mendum. En verba S. Athanasij.

ὁ μὲν ἄρτι πλὴν ἰδίου κακοδοξίου ἐκθέμεν ἔγραφε θαλίαν ἐπεθελυμένους καὶ γελοίοις ἵδισι τὸν αὐγύπσιον σωσάτων (leg. σωτῶν) Arius peruersam suam opinionem exponens scripsit Thali-
am effæminatis ridiculisq; modis & numeris more Ægyptii Soradae.

Non ergò S. Athanasius ipsum Arium, Ægyptium Soraden; sed Soradè vocat Ægyptium, fortè, quòd in Ægypto diu habitasset: vel fortè quia S. Athanasius pro Ægyptio habuit: licet Suidas longè recentior dicat fuisse Cretensem. Nunc ad institutum. Qua ratione, &c.

p. 44. v. 5. *habuerit.*

Verum ut aliæ sectæ plerumq; in sectas abeunt, & in frustra minutiora conciduntur: sic & Apollinaris factio factiones generauit, ita ut ipsimet Apollinaristæ inter se acerrimè digladiarentur, seq; mutuò libris quoq; condemnarent, (ad eum modum, quo Lutherani sæpius cum Lutheranis decertarunt, & adhuc decertant) librosq; aduersariorum tamen ab Apollinari nomen ducentium, tanquam pestem fugiendos & execrandos esse publicè clamarent. Testem do Valentinum Apollinaristam, qui contra Timotheum, eiusq; Magistrum Polemium, sociosq; Cataphronium & alios, tamen Apollinaristas, acriter scripsit: Et inter cætera hæc etiam adiecit. *Quicumq; huius non factitia, sed vera & Apostolica fidei sunt confessores, ne recipiant libros Timothei, & Polemii, & eorum, qui eos sequuntur, vaniloquia, sicut Apostolus precipit.* Item. *Timotheus & Polemius non solum Hæretici, sed & calumniatores declarati sunt.* Reperiuntur scripta prædicti Valentini, ut & Timothei, & aliorum Apollinaristarum in tractatu Leontii, quem edidit aduersus eos, qui proferunt nobis quadam Apollinari opera, nomine sanctorum Patrum mendaciter inscripta. Videmus ergò libros hæreticos non modò Catholicorum, sed & Hæreticorum iudicio fugiendos esse. Sic Cononitæ, (secta quædam Seuerianorum, à Conone quodam nomen adepta) Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici scripta; quæ ab illo contra Græcos seu Ethnicos & de aliis quibusdam argumentis composita fuerant, vnà cum Auctore reiecerunt, & anathemate confixerunt, ut scribit Nicephorus. Cum Apollinari dogma iam pullulare inciperet: & commentarius quidam hoc fermento infectus ad manus S. Athanasii peruenisset, his verbis rescripsit ad Epictetum Corinthiorum Episcopum; *Hæc cum demum mihi vi-*

sum esse scribere, postquam incidissem in commentarios, à tua pietate compositos, qui vinam nunquam scripti essent, quo prorsus nulla eorum apud posteros relinquatur memoria. Hoc nimirum cum diuo Athanasio votis omnibus expetendum est, ne libri mali nascantur; quod si id consequi optando nequimus, danda erit opera, vt quamprimùm opprimantur, ne virus suum cum aliorum pernicie diffundant.

p. 54. v. 18. *Hæc liberatus.*

Leont. lib: 3. cons. Eu. tych. & Nestorian. De eiusdem Theodori libris hæc Leontius alloquens Theodorum. *Libros tuos ii, qui sectæ tuæ sunt, in sermonem Chaldaicum & Armenicum verterunt, qui hæresin hæresi Ariana peiorem ac magis impiam gentibus tradiderunt: siquidem hoc imitari studuerunt Ariani, nisi quod hi Barbaros occidentis; illigentes orientis, vtrique ad suam impietatem adduxerunt.*

Idem Leontius cum ex Theodori libris maximas quasque blasphemias enotans, & excerpens metueret, ne ipse tantatum blasphemiarum auctor & architectus haberetur; hac simul & excusatione & exhortatione vtitur: *Nemo iniquo animo, quæ dicuntur, ferat, quoniam non sumus nos auctores horum malorum quæ audientur, neque causas præbuimus dicendorum. In multis enim libris eorum mysteria impia feruntur: Siquidem & ipse precarer & optarem, vt silentio & tenebris huiusmodi impietatis mysteria contegerentur: nunc verò non vt vos malorum discipulos facerem, sed potius vt à grauibz malis liberarem, ad has me narrationes contuli, summo studio eos fugiens, & omnibus quam possum maxima voce dicens: Fugite vos, fugite à præruptis, & bara-*

barathris longè fugite, Libros omni hæresi impiarum doctrinarum plenos fugite.

p. 54. v. 25. *anathema.*

Meminit eiusdem decreti Photius in Bibliotheca Phot. Volu. 42. his verbis: *ἔξήνεγκε δὲ καὶ ὄραν ἢ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἢ ἐν ἐφύσω τῆς πη, ἀπογυμνώσασα αὐτὸν, καὶ τὰ ἐν τῷ λεγομένῳ αὐτῶν εἰς βλίω ἀσκητικῷ βλάσφημα καὶ αἰρετικὰ κεφάλαια, καὶ καθυποβαλῶσα τῷ ἀναθέματι. Decretum quoque fecit sancta & vniuersalis tertia Synodus Ephesina, quo anathemati subiecit blasphema illa & hæretica capita; quæ comprehenduntur in libro, cui Ascetico nomen.*

p. 64. v. 25. *edicto suo.*

Non latebat Ruffinum interpretationem suam librorum περί αρετῶν ab Anastasio Pontifice damnatam esse. Sed quod vel inuitus nouerat, id publicè vt fateretur, adduci nunquam potuit, ne causæ suæ ingentem securim impingeret. Quare cum Sedis Apostolicæ & aliorum Antistitum iudicio sanctus Hieronymus Ruffinum vrgeret, semper diuerticula quæsiuit, vt passim videre est in Apologiis S. Hieronymi aduersus Ruffinum, & in ipsis Ruffini Inuectiuis, in quarum secunda sub fine sic scribit Ruffinus. *Veruntamen ponamus, quod Episcoporum Synodus sequatur sententias tuas, & iubeat omnes libros, qui hæc talia continent, cum auctoribus suis, vt aiunt, debere damnari. Damnabuntur isti libri prius in Græcis, & quod in Græcis damnatur, sine dubio damnatum est in latinis. Veniatur ad suos libros: inuenientur eadem continere secundum sententiam tuam; necesse est, vt cum suo auctore damnentur.* Hæc verisimillimè ille Origenista Ruffinus, qui cum non ignoraret frequen-

frequentibus Synodis interdictum fuisse, ne quis Origenis libros legeret, latinamq; interpretationem librorum de Principiis ab Anastasio Pontifice damnaram esse probe exploratum haberet; id tamen absolutè confiteri renuit; sed, *ponamus*, ait, quasi nesciret, quod tam expeditè norat, quàm suum nomen. Mox S. Hieronymū sophismate aggreditur; quasi inde sequatur, etiam libros Hieronymi prohibitos esse, quod eadem continerent, quæ libri Origenis. At calumnia hæc facillè refellitur. Quia si quid S. Hieronymus suis commentariis ex Origene inseruit, id fecit cum iudicio & delectu, omissis videlicet erroribus, ut ipse sæpius testatur, & crebrò sententias eius non tam probavit, quàm percensuit, pro commentatorum consuetudine. *Hic est enim commentariorum mos & explanantium regula*, inquit S. Hieronymus, *ut opiniones in expositione varias persequantur, & quid vel sibi vel aliis videatur edisserant, & hoc non solum sanctarum interpretes scripturarum, sed secularium quoq; litterarum explanatores faciunt tam latine linguæ, quàm græcæ.* Verum tamen est, librum malum cum in lingua sua natiua prohibetur, prohiberi quoq; translatum in aliam. Cur ergo, inquit, transtulit aliqua ex operibus Origenis S. Hieronymus? Cur ipsos libros $\pi\delta\ \alpha\epsilon\chi\omega\upsilon$? Respondeo transtulisse, quia ipse eius opinionis erat; bona Origenis legenda & feligenda esse; mala cauenda. Libros $\pi\delta\ \alpha\epsilon\chi\omega\upsilon$ vertit; compulsus Ruffini fraudulentia, qui præfatione interpretationi suæ præposita dixerat se amputasse pessima, & optima reliquisse: cum pessima, hoc est, totum Origenistarum cœnum reliquisset: *dogmata videlicet de Angelorum ruina, de animarum lapsu, de resurrectionis præstigiis, de mundo vel mundis Epicuri, de restitutione omnium in æqualem statum; & multò his deteriora, quæ longum esset retexere.* Ego, inquit S. Hieronymus, *in libris $\pi\delta\ \alpha\epsilon\chi\omega\upsilon$ simpli-*

S. Hieron.
Apol. 3.
cont. Ruff.

S. Hier. li.
1. con. Ruff.

simpliciter quod in Græco habebatur expressi, non ut crederet Lector is, quæ interpretabar, sed ne crederet illis, quæ tu (Ruffinum alloquitur) transtuleras. Duplex in opere meo utilitas fuit, dum & hereticus Auctor proditur, & non verus interpret arguitur. Ac ne quis me putaret is consentire, quæ verteram, interpretationis necessitatem præfatione munivi, & docui, quibus lector non deberet credere: Nam ut alibi dicit idem S. Hieronymus: Mala ostendere interdum non docentis est, sed vetantis; ut caueat lector, non ut sequatur errores; ut nota contemnat, quæ nonnunquam ignota miraculo sunt.

p. 74. v. 5. *benè habet.*

Eo tempore, quo Almarici hæresis Lutetiæ serpebat, *legebantur Parisius, inquit Rigordus, libelli quidam ab Aristotele, ut dicebantur, compositi, qui docebant Metaphysicam, de lati nouo à Constantinopoli, & à Græco in Latinum translati, qui quoniam non solum prædictæ hæresi sententiis subtilibus occasionem præbebant, imò & aliis nondum inuentis præbere poterant, iussi sunt omnes comburi, & sub pana excommunicationis cautum est in eodè Concilio (Parisiensi) ne quis eos de cætero scribere, legere præsumeret, vel quoquo modo habere.* Hæc Rigordus.

Rigord. de
gestu Phil.
Augusti.

Quales autem libri isti fuerint, aliis indagandum relinquo: Non enim fuisse arbitror illos, qui hodie Metaphysicorum titulo circumferuntur; quid enim isti ad hæretes Almarici stabiendas facerent? Verisimile igitur sit falsum titulum præ se tulisse, & ex impostoris alicuius officina profectos fuisse.

Pag. 85. v. 27. *proprium est.*

Cæterùm, ut Suinco seu Stencko Archiepiscopus sese ad abolendos libros Wiclephi per Bohemiam Latine & Bohemicè sparfos, accingeret, excitatus fuit Epistola quadam Magistri Andreæ de Broda, cuius partem recitat Cochlæus: *Inter cætera sic scripsit: Valde timendū existimo illud*

Cochl. lib. 1
hist. Hussi.

Hb 3

horribile

horribile Domini nostri, quod Ezechiel scribit: Ecce ego ipse super Pastores requiram gregem meum de manu eorum. Formidabile & pauendum, ne sanguinem ouium de manu Pastorum quandoque requirat. Auscultet vestra Reuerenda Paternitas, si quis has brutas ouiculas prædaretur, & abigeret hominibus vestris, nonne vestri milites, nonne famosi Clientes, nonne validi festinarent armigeri, imò quod plus est, vestra Paternitatis tota consurgeret parentela, quatenus abigere gregem pauperum non sinerent, &c. Reuera plura est vnica anima hominis, quam talia mille millia gregum. Igitur plus inuigilandum est, ne hostis noster aduersarius Diabolus, suis venenatis decipulis captiuans & illaqueans animas, ipsas abigat, &c. Ut autem res, quam intendo, vestra reuerenda P. pateat, ecce palam dico, quòd varii libri illius pestilentis hæretici VViclephi Anglici in vestra multiplicantur Diœcesi, qui non paucos, imò complures erroneos articulos, imò damnatos ac merito dānandos continent, quales sunt Dialogus & Trialogus, & Tractatus de corpore Christi, & plures alii, vt audio. Ex quibus & eorum venenatis positionibus timendum est, ne oves letaliter & insanabiliter sauciantur, &c. Et ideo R. P. V. propter lesu Christi sanguinem preciosum & roseum, & propter salutem vestram, quam desidero, & propter tutelam Christi fidelium &c. peto & humiliter peto, quatenus inuigiletis, ne multiplicatis libris pestilenticis, fideles vestri virus infidelitatis pestiferum hauriant, &c. nulla enim pestilentia, nulla fames, nullus gladius, tanta mala possuntingere, quantum fuerit ex hæreticorum perfida prauitate. Hæc magno & laudabili zelo Magister ille.

Ante tamen, quam Archiepiscopus Pragensis libros VViclephi concremaret, iam prohibiti fuerant ab Academia, damnatique vna cum 45. articulis VViclephi, vt refert Cochlæus ex Ioanne Przibram Bohemo. Verba Decreti hæc sunt: Notum sit omnibus, quòd omnes Doctores & Magistri hic congregati, unanimiter, nullo penitus contradi-

cente,

Cochl. lib. 1
hist. Hufsi.

cente, articulos 45. VViclephi reprobauerunt, refutauerunt, & prohibuerunt, &c. Prohibuerunt insuper ne aliquis infra Magistrum libros ipsius VViclephi, præcipue libros de Eucharistia Dialogum & Trialogum, &c. audeat legere, ne in errorum imagines dignoscantur præcipites declinare. Factum est hoc decretum anno Domini M. CCCC VIII. vel circiter, & quidem ipso Ioanne Hus, in ipso conuentu, præsentem, decretumq; ore saltem approbante; quia tor eruditus viris publicè sese opponere non audebat: occultè tamen non destitit VViclephico veneno multos inficere, inquit Cochlæus; imò & apertè, præsertim postquam cuniculis suis tantum effecisset, vt Germani, quos sibi potissimum aduersarios sentiebat, ex Academia Pragensi discederent. Etenim Ioannes Hus, eiectis per summam iniuriam Theutonicis, liberior factus, virus VViclephicum, quod in corde gerebat, per os in populum effundere palam cœpit. Nam nactus concionandi munus &c. populum sensim perduxit in odium Cleri per commendationem doctrinæ VViclephi. Ex quo postea nata sunt illæ tragœdiæ, quarum vestigia nulla ætas obliterabit.

Libros VViclephi dānauit quoq; Ioan. XXIII. missa Bulla in Bohem. & Morau. vbi hæc præter cætera: lubemus per locorū ordinarios, libros, tractatus & opuscula huiusmodi, etiam auctoritate Apostolica per censurā Ecclesiasticā, etiam si opus fuerit eū adiectione pœnæ & fautoria hæresis, diligenter inquiri, & repertos ignibus publicè concremari. At quis curabit, quos Deus abiecit; inque reprobum sensum dedit? Tantum abest, vt aut Hussum, aut Hussi sectatores ad saniolem mentem redirent, vt quotidie sceleratiores efficerentur, quare impudentissimas glossas & scholia petulantissima ad diploma Pontificium addiderunt, passimq; in contemptum Sedis Apostolicæ disseminarunt, quod non semel itidem à Lutheranis hæc nostra memoria factum, edoctis nimirum ab Antecessoribus suis Hussitis,

Nil

Nil opus exemplis. Obuia sunt. Vel obiter quis inspiciat annotationes Hutteni in Bullam LEONIS X. aduersus Lutherum; nulloque negotio perspiciet, quid de audacia & fronte huiusmodi Nouatorum statuendum sit.

Pag. 92. v. 12. *expressæ.*

Hæc Leonis X. Bulla Luthero stomachum non modo vertit, sed & propemodum euertit. Quocirca furiosissimum libellum è vestigio euulgauit, cuius maniam & phrenesin satis indicat ipse titulus, qui talis est: *Aduersus execrabilem Antichristi Bullam*. in quo ita ferocit, sæuit, tonat & fulminat, ut non hominem, sed Cacodæmonem iam iam ex Pyriphlegetonte egressum te audire arbitrari possis. Inter cætera molestissimè fert libros suos flammis addici. *Decernit Bulla ista eximia*, ait Illebius iste Furius, *apertis, impudentissimis que verbis, esse exurendos etiam libellos meos, in quibus errores non sunt, ut memoria mei penitus tollatur, potes nunc Christiane Lector, dubitare, infernalem Draconem sonare per Bullam istam? &c. Quid si hæc in Turcia fierent? Quo loco hæc non rogo digna, nisi in tartaro? &c.* Sanè quouis sano Iudice, in unum tartarum merentur, quæ Lutherus in execrabili illo suo tractatu effutit, nihil enim aliud sunt, quàm tartarei Draconis infani boatus, ne in ipsa quidem Turcia Turcis ipsis tolerabiles.

Finge, queso, me esse talem, inquit LUTHERVS, *qualem illa maledicta & maledicta Bulla videri cupit, hæreticum, erroneum, schismaticum, offensiuum, scandalosum in aliquot libellis, quid meruerit libelli Catholici Christiani, veri, ædificatorii, pacifici? Vbi didicistis hanc religionem Papista perditam, ut propter hominem malum damnetis & exuratis sanctam castamque Dei veritatem?*

Quid opus fingere te Hæreticum, imò hæreseon & schismaticum lernam esse, cum re ipsa talis sis. Nulla hic opus hypothesi, nulla conditione, Nimis liquet, ex quo

luto

luto fictus & compactus sis. Ringeris, quòd omnia tua, etiam ab hæresi libera, (si quæ tamen vnquam scripsisti, hæreticis maculis non contaminata) Leo damnat & proscribit. Sed iustè hac pœna plectuntur Hæresiarchæ, ut ne tum quidem, cum benè & bona dicunt, audiantur, Nam & Christus Dæmonibus tametsi vera loquentibus, aliquando silentium indixit. Nec ideo damnatur veritas, sicut Christus non damnauit veritatem, cum *Dæmonia clamantia & dicentia: quia tu es filius Dei, increpans non sinebat loqui.* Veritatem enim audiri & prædicari voluit: at non à Dæmonibus, parùm aptis veritatis præconibus, sed à Petro, qui cum professionem hanc edidisset: *Tu es Christus Filius Dei viui: mercedem recepit vera confessio, beatus es Simon Bariona*, Christoque gratissima hæc veritatis prædicatio accidit. Sic & Leo Pontifex veritatem audiri vult, at non ex Lutheri ore & libris, in quibus habitant Dæmonia illa à Salvatore coercita; sed ex ore Petri, eorumque qui Cathedræ Petri communionem sociantur. *Vos triticum euellit cum xizania*, inquit Lutherus, *vos grana dispergitis cum palea.* Nihil minus. Quia illud ipsum triticum, & illa ipsa veritatis, ut sic dicam, grana, quando ab alijs nobis offeruntur, religiosè suscipimus, & in horreum nostrum inuehimus: licet quando offeruntur à Luthero, ea repudiemus, & à granarijs nostris arceamus, exemplo Christi Domini, qui hoc excellentissimum & preciosissimum veritatis granum, *TU ES FILIUS DEI*; à Dæmonibus allatum repudiavit: à Petro autem libentissimè accepit.

Cur Origenem suscipitis in libellis Catholicis, & non in totum aboleatis? ait Lurh. Ideò, quia Origenes non est Lutherus, hoc est, homo ad mendacia componenda natus & factus, ut conuicium, quod Lutherus in Cardinalem Caietanum iecit, ad

Ii

suum

Ex ff. tom.
2. Viten,
Lat. 1546.

Luc. 4.

Matth. 16.

Luth. libr.
citatur.
Bullam.

Verba Lu-
theri de
Bulla Leo-
nis X.

suum auctorem remittam. Ideo, quia in paucis pagellis Origenis contra Celsum, (vt hoc opus præcipuè nomen) plus doctrinæ & sapientiæ inest, quàm in omnibus lucubrationibus Lutheri, quas *apparet vel inter putanas no-
sturno conuiuio esse egestas, aut in canicularibus furiis confusas, ne-
que enim vlli moriones sic insanirent, vt insanit in suis chartis* Lutherus.

Ideo denique, quia Lutherus basiliscus est ipso ad-
spectu tartareum & mortiferum virus inspirans, ea de cau-
sa iure optimo, nihil illius toleratur, ne, dum placet, vbi
veneno carere videtur, placere itidem incipiat, vbi qua-
uis vipera veneno magis turget. De Origene alia est ra-
tio, cuius errores iam adeò temporis diuturnitate exole-
uerunt; vt vix periculum creent: Sed de Origene satis
iam suo loco.

Cur, inquit Lutherus, *impiissimum Aristotelem, in quo
non nisi errores docentur, non saltem in parte damnatis?* Ideò
non damnamus, quia impiissimus non est; ideo, quia do-
ctissimus & acutissimus est; ideo, quia subsidia ingen-
tia omnibus mendaciis expugnandis subministrat; ideo,
quia veritatem solertissimè indagar, & ad intima eius
cubilia feliciter penetrat. Errores nonnulli, pietati
Christianæ dissentanei; tam sunt manifesti omnibusque
probè cogniti, vt nemini, qui compos sit mentis, exitium
adferre queant. Apud quem enim illa de æternitate mun-
di sententia fidem inueniat? Nam quæ Lutherus & alij
quidam Aristoteli affingunt, ea non sunt Aristotelis erra-
ta, sed cæcutientium vanissima deliramenta. vt & illud
eiusdem Lutheri, cum in disputatione *de homine* scribit.
*Quod Aristoteles animam definit actum primum corporis viuere
potentis, etiam illudere voluit Lectores & Auditores.* Digna

Tom. 2. o-
perum Lu-
theri. Laun-
V Vitten.
1546.

profectò

profectò censura illo, qui in eadem disputatione hæc
subtilissima themata posuit. *Philosophia definit hominem
animal rationale, sensitiuum, corporeum. Neque disputare neces-
se est, an proprie vel improprie homo vocetur animal.* (Viderur Luth. loc.
cirat. thes.
1. 2. 3. Lutherus nolle esse proprie animal, quia proprie bestia
fuit) *Sed hoc sciendum est, quòd hæc definitio tantum mortalem
& huius vitæ hominem definit.* Ergò post resurrectionem
nullus homo erit amplius *animal rationale, sensitiuum,
corporeum.* Et quid nam erit homo, si definitionem
suam, hoc est, illud ipsum, quod est, exuat & amit-
tat?

Cæterùm LV THERVS, præ impatientia animique
impotentia ob Bullam Leonis decimi in rabiem prope-
modum versus, magnis clamoribus CAROLVM Cæ-
sarem aliosque Principes inuocat. *Vbi es nunc optime Caro-
le Imperator? Vbi estis Reges & Principes Christiani? vbi estis
Episcopi? vbi Doctores?* Ne quære aut querere LV THERE,
Adest Carolus Imperator, quite & tuos libros edicto æ-
què graui & seuro condemnat & proscribit, ac LEO
summus Pontifex. Adest & alij Principes, ne dubita-
Vigilant, teque immanem lupum à præsepibus ouilis
Dominici arcere student; nam hoc summi pastoris, &c.

Pag. 161. v. 11. Probet.

Imò, quod obseruatione dignum, Iureconsulti VVit-
tenbergenses, qui tempore Lutheri in eadem ciuitate &
Academia degebant & docebant, hoc Lutheri facinore
nequaquam absteriti fuerunt, ab explicandis studiosæ iu-
uentuti Decretalibus. Quod ægrè ferens LV THERVS
per SPALATINVM suum in Aula ELECTORIS ob-
tinere studuit, quod flammis obtinere nequuerat.

Li 2

Liquet

Tom. I. E.
pist. 237.

Liquet id ex Epistola quadam LV THERI ad Spalatinum data ex Eremito, seu Pathmo Lutherana, post exustionem Iuris Canonici, ubi hæc Apostata. *Jonas scribit bonam spem de Decretalibus Papisticis, tu vide, ut perficere spiritus (Diabolus) possit, tua opera vsus.* Spalatio nimirum tanquam cuneo utebatur in Aula Lutherus, eoque extrudebat, quidquid ad stomachum suum non faciebat. *Optimum foret, inquit eodem loco, ut vniversum hoc Pontificium prorsus excluderetur. Optimum scilicet foret, sed iudicio pessimi,*

LIBER

LIBER SECVNDVS
DE IVRE ET MO-
RE PROHIBENDI, EXPVR,
GANDI ET ABOLENDI LIBROS HÆRETI-
COS & NOXIOS ADVERSUS FRANCISCI IUNIJ, MINISTRI
CALVINIANI; ALIORUMQ; SECTARIORUM
CALUMNIAS.

CAPVT I.

*Refutatio quorundam conuiciorum Iunii in
epistola dedicatoria.*

Os, qui libros Hæreticos, aut alias moribus detrimementosos opprimunt, comparat Iunius cum *Aegyptiis*, quippe qui, ut illi, *Israelitarum fœtus quotidie contrucidant.* Placeret collatio: si Iunius probaret, eos, qui perditos libros scribunt & euulgant, veros Israelitas esse: hoc est; homines sine fraude & dolo; candidos, sinceros, apertos. Ita enim verum Israelitam definiuit Dominus; cū hæc de Nathanaele dicit: *Ecce verè Ioann. 1. Israelita, in quo dolus non est:* quasi diceret; nec verè, nec verum Israelitam esse, in quo dolus insit. *Quid est, in quo dolus non est?* quærit S. Augustinus. *Dolus fraus est, simulatio* S. Aug. in cap. 1. Ioan. est.

est, quando aliquis aliquid in corde regit, & aliud loquitur, dolus est, & tanquam duo corda habet: vnum quasi sinum cordis habet, vbi videt veritatem; & alterum sinum, vbi concipit mendacium: & vti noueritis hunc esse dolum, dictum est in psalmis; labia dolosa. Quid est labia dolosa? sequitur; in corde, & corde locuti sunt mala. Quid est in corde, & corde, nisi duplici corde?

Si ergo Iunius ostenderit, in se, suisque Caluinistis nullum latere dolum, tum veros Israelitas esse non diffitebor; sed eadem opera, qua conabitur probare, Hæreticos non esse dolosos, monstrare item poterit, vulpes non esse dolosas, quia Hæretici vulpes sunt. Pulchrè Beda in illud Canticorum; *capite nobis vulpes paruulas, quæ demoluntur vineas: Vulpes, quæ demoluntur vineas, Hæretici sunt & schismatici, qui praua dente doctrinæ vineas Christi florentes, id est, rudes fidelium mentes, quantum lacerare soleant, vti nam nesciremus. Apud autem vulpium natura moribus ac verbis conuenit Hæreticorum, quia nimirum valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis & specubus absconduntur: cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt. Quæ quomodo congruant hæreticorum dolis ac fraudibus, facillè quisque intelligit.*

Naz. orat.
2. de Theol.

Bedæ adiungo S. Gregorium Nazianzenum, cui etiam *vulpes est versuta quadam anima, fideque dubia prædita, ac pro temporum varietate alia atque alia, nouamque subinde, vt id rebus suis conducere arbitratur, formam assumens, quam mortua ac putrida corpora nutriunt. Quibus verbis, quem alium, præterquam Hæreticum dederit? Sanctus Augustinus de vulpibus à Samsonè cauda colligatis; & capite in diuersa ruentibus: Vulpes, inquit, insidiosos, maximeque hæreticos significant dolosos, fraudulentos, cauernosis anfractibus latentes, & decipientes, odore etiam terro putentes. Ista vulpes*

S. Aug. in
Psal. 80.

vulpes significantur in Canticis Canticorum, vbi dicitur; *capite nobis vulpes pusillas, exterminantes vineas, latentes in cauernis tortuosis. Omnes Hæretici, ait S. Hieronymus, propter fraudulentiam ac nequitiam, vulpium similes sūt, de quibus saluator loquitur: vulpes foueas habent. Etiamne aliud quiddam est maledicus aut maleuolus homo quàm vulpes, inquit Arrianus, aut si quid ea est vel ignobilius vel contemptius?*

Hier in ca.
3. Ezech.

Matth. 8.

Arrianus
lib. 1. cap. 4

Ergo cum vulpes desiderint esse vulpes, dolosamque naturam exuerint, tum etiam Hæretici exuent fraudes vulpinas, & in Israelitas transformari poterunt. interea si propter dolos Israelitæ non sunt, qua ratione, oro, *fœtus eorum*, hoc est, libri, sunt fœtus Israelitarum? Et si trucidentur, quomodo fœtus Israelitarum trucidantur? Vulpes, non nisi vulpem parit, nec aliunde vulpes, quàm ex vulpe: & qui fœtum vulpis interficit, is vtique vulpem interficit, nisi fortè apud Iunium vulpes & fœtus vulpis non reciprocantur. vt ipsi Israelitæ simplices sunt, veraces, omnis doli expertes, ita iisdem notis insigniuntur Israelitarum fœtus. Si ergo candidi & sinceri Israelitæ estis, vnde fœtibus vestris tantæ strophæ, sutelæ, technæ, & fraudulentæ imposturæ? Ægyptiorum fœtus sunt libri vestri, hoc est, populi Deo aduersi & reluctantis, non Israelitarum, hoc est, populi Deo chari, eiusque maiestati addicti.

Quanto verius diceres, eos, qui libros Hæreticos opprimunt, perimere ranas Ægyptiacas, has enim Hæreticorum & Ethnicorum Philosophorum figuram gessisse, docet D. Augustinus: *Habes, inquit sanctus ille præsul, congruenter signatam Hæreticorum & Philosophorum prauitatem, si consideres ranarum loquacitatem. Philosophi enim & Hæretici ranae sunt clamantes, in limosis paludibus. Per superbiam & inanes contentiones, strepitum vocum habere possunt: doctri-*

S. August.
lib. de con-
uenien. 10.
præcept.

iectis: vt Vlyfles apud Plutarchum inanem operam fumpfit, cum Grillo perfuadere conaretur, melius eſſe, vt quis fit homo, quàm beſtia; ita plerunq; operam perdit, qui hæreſeos repertoribus perfuadere contendit, melius eſſe, vt quis fit Catholicus, quàm Hæreticus. Si tamen ſpes vlla correctionis, per priuatam monitionē afulgeat, minimè negligitur via, quã Chriſtus imperauit, natura docet, charitas poſtulat, ordo Eccleſiæ exhibet, & Apoſtoli ſanctiſſimè perſecuti ſunt. Quæ verò illa via? *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum: ſi autem te non audierit: adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum aut trium teſtimium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Hæc via, quam corripiendi proximi præſcripſit Dominus: Sed ea lege, ſi credatur profutura: nam ſi ſcias, aut probabiliter ſuſpiceris te primo & ſecundo modo nullum operæ pretium facturum, ob pertinaciam & improbitatem alterius, illicitum non eſt ab hoc ordine abire, & peccantem publicè obiurgare: Ita fecit S. Paulus cum Elyma Mago, inſigni impoſtore, quem prædicationi diuini verbi reſiſtentem his verbis adortus eſt. *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili Diaboli, inimice omnis iuſtitie, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas.* In hunc modum palam, Prædicantem iſtum & Caluinianum miniſtrum Elymam allocutus eſt S. Paulus. Similia exempla paſſim occurrunt in ſacris litteris.

Non ignorabant Patres: inquit Iunius, aliter fora agere in cauſis ciuilibus, aliter Eccleſias in ſpirituali diuinoque argumento. Neq; nos hoc ignoramus, Iuni; Quis enim neſcit forum ciuile & Eccleſiaſticum diſterre, etſi non eo diſcrimine, quod tu aſſignas; quod illic ratio præſit, hic fides, nam &

in

in foro Eccleſiæ oportet, vt adſit ratio. Qualis enim iudex erit, qui ſine ratione iudicabit? Et quamuis fides fit ſupra rationem, non eſt tamen contra rationem. Nec in foro ciuili tantum loci eſt nudæ & ſoli rationi, vt fides excludatur: Nam Chriſtiani res ſuas non ſolent humanis duntaxat, ſed & cœleſtibus momentis ponderare.

At Petrus & Paulus negant ſe in fidem habere dominatum? Rectè, quia vt cordium, ita & fidei ſolus Deus eſt Dominus. Deinde, *dominatum* non habent, vt hominem extra Eccleſiæ ſepta perpetuò euagatum, nolentemque rebus fidei aſſenſum præbere, cogere poſſint ad fidem, quia Eccleſia nihil iuris in illos habet. Apoſtatas autem & fidei detertores ad officium compellere queunt Eccleſiaſtici prælati, quia cœdiſfragi ſunt & Legirupæ. *Mali ſunt prohibendi à malo, & cogendi ad bonum,* ait S. Auguſt. Et mirum profecto eſſet, ſi tantum iure non poſſet magiſtratus Eccleſiaſticeus, quantum ſibi ſumma iniuria Caluiniani, aliiq; Nouatores arrogant, qui non modò dominis, ſed & tormentis immaniſſimis, & edictis plus quàm Tyrannicis, homines ad ſuam perfidiam adigunt. *Cur non cogeret Eccleſia perditos filios vt redirent, ſi perditii filii coegerunt alios, vt perirent?* inquit S. Auguſtinus.

Sed reuertamur ad Patres, hodiernumq; Doctorem Eccleſiæ Catholice morem iuſdem contentaneum eſſe demonſtremus. Nam in Patribus id parui non ducimus eſſe faciendum, ait Iunius, quod cum fidem Dei oſtenderent, humanisq; cõmentis opponerent: probabant ſuam: freti enim veritate promiſſionum Dei faciebant id, quod honeſtum eſt: quando honeſte & ex ordine ſermones aduerſariorum ita reſellebant, vt ferrent; & ita fezebant, vt reſellerent, quod probe in veritate eſſent inſtituti, ſeque legendis aſidue litteris ſacris in timore Dei exercerent. Ne-

Kk 2

mo

S. Auguſt.
Epiſt. 32.
ad Maced.

S. Auguſt.
lib. 22. con.
Fauſt. c. 79

mo inficias ierit ita egisse sanctos Patres: nisi forsan subtilius quam verius alicui videatur, sanctos Patres ferre solitos aduersariorum sermones: & ita ferre solitos, vt refellerent. Nam si *ferebant*, hoc est, tolerabant, quomodo refellebant? Et si refellebant, quomodo *ferebant*, hoc est, tolerabant? nisi tu fortè putas sanctos patres id, quod ore & calamo refutabant, pectore tolerasse: quæ duplex mens longè à candidis illis mentibus aberat.

Illud non damus Iunio, posteros sanctorum Patrum descuiisse à modo illo agendi cum Hæreticis: nam & ipsi *honestè & ex ordine* aduersariorum disputationes & obiectiones refellunt, seq; in meditatione diuinæ legis reuenter & diligenter exercent, oculosque ad parentes suos conuertunt, vt videant & discant, qua arte aduersus Hæreticos depugnant, vt eorundem vestigijs insistentes, similem victoriam de hostibus reportent.

CAPVT III.

Num sanctorum Patrum scripta sine corrupta, & quis corruerit.

NVNVS duplicis generis corruptores statuit: alteros, qui dum aut suis *scriptionibus Ecclesiã tueri* voluerunt, aut censoriam virgulam in alienas adhibere: suis interpretationibus, aut tacita rerum suarũ surrogatione & subuectione, sanctorum Patrum opera adauxerint. Si petas à Iunio, quin à isti? nimirum obmutescet, nec habebit, cuius nomen proferat, nec interpretationis vel scriptionis huiusmodi assumentum nominare poterit, assumentũ, inquam, à Catholico & orthodoxo viro scriptis sanctorũ Patrum superadditũ. Nam additamenta ab hæreticis adiecta, & glossemata

mata in ipsum contextum intrusa, non ad eò laboriosum fuerit demonstrare.

Cum omnis interpolatio posterior credenda sit, ait Tertullianus, *veniens vtrique ex causa emulationis, quæ neque prior, neque domestica est eius vnquam quod emulatur, tam incredibile est sapienti cuique, vt nos adulterum stylum intulisse videamur scripturis, qui sumus à principio & primi, quam illos non intulisse, qui sunt posteri & aduersi.*

Tertull. de
præscrip.
cap. 2

Quia verò Iunius sciebat se nullum scire, qui huiusmodi accessione monumenta veterum Patrum locupletare, vel potius deprauare studuerit: ideò his corruptoribus haud grauatè ignoscit, eos enim *nomina sua sine villo dolo professos esse* dicit. Sed vbi illa professio nominum? & ostendisse, se esse homines, & nihil humani alienum à se putare. Atqui humanum non est, alienos libros deprauare, deprauare, inquam, non emendare vel expurgare, siue fiat immutatione, siue additione, siue detractio. Et vir bonus crimen falsi & plagij vel maximè abominatur. Quod si tu humanum vocas omne illud, quod homo audet, idque totum à te alienum non arbitraris, tum non satis dispicio, qualis homo sis.

Est & alia ratio, qua Iunius istos excusatos habet, *quia modestè passi sunt alieni iudicii limam ex Canone diuini verbi ad sua scripta adhiberi: non ferentes sed subeuntes legem*, hoc est, vt paraphrasticè Iunianam mentem interpretando clariorem reddam, venia his danda est, quia post commissum crimen falsi, æquo animo tulerunt, vt tanquam falsarij reprehenderentur & castigarentur, vtq; centones scriptis Patrum malè affuti, rescinderentur. Annon hæc egregia est falsatorum plagiariorum excusatio & purgatio? satis certè idonea est pro commentitijs huiusmodi deprauatoribus, qui nusquã nati sunt, nisi in cerebro Iuniano:

aut si aliquando exstiterunt, Hæretici non Catholici fuerunt, ut postea planum fiet.

Videamus iam alterum genus falsariorum, & sunt isti ex sententia IUNII, qui *suppressis suis nominibus in illa Patrum orthodoxorum scripta commentationes suas intulerunt, & ita intermiscuerunt, ut si ex limpida hominum sanctorum aqua cinnu siue κικκίωνα, ex arido & simplici cibo, saturam, ex pura toga Babyloniam, soli illi Magistri artificesq; scilicet, facere didicissent.* At cedo, qui isti, qui commentationes suas cum Patrum scriptis, ita ut dicis, miscuerunt? Aut nullos nominabis, aut Hæreticos nominabis, quibus in fitum falsare, propter falsam, quam sectantur, fidem: quos merito vocas *ineptum hominum genus, simplicitate fugiens, & fugans veritatem.* Recte imò ὑπερευ, nam veritatem quomodo adiuvent, qui in ipsa librorum fronte ementiuntur atq; oppugnant veritatem? Quo hæreticis nihil est familiarius.

Cæterum ut Iunius, ex veteri verbo, *benè distinguendo, benè etiam doceat*, hos corruptores in duo genera partitur: *nã alii, inquit, fecerunt imprudentes, alii certo consilio & conscientia. Imprudentes eos fecisse dicimus, qui alienam mentem pro germana, adulterinam pro iusta: falsam pro vera accipientes: auctoribus non suis eam tribuerunt, siue ad marginem librorum notas adiecerint, siue glossemata interiecerint, siue iustos libros contulerint. Alii enim suas notas & glossemata aut iuanda memoriae suae, aut illustrandi Auctoris causa adscripserant: à cuius mente per imperitiam aberrabant: alii per manum accepta, ut ab auctore facta, & auctoris sui propria κολύμβια non à lectore aut librario infarcta venuerunt: alii deniq; libellos nothos, quamuis ὑποκάλυξ operis iudicio suo, aut aliqua occasione, citra iudicium rationemque, sanctis illis Patribus adsignarunt.* Ita solent isti Critici: Quidquid apud Patres legunt, quod minus arrideat, id nimirum, ex ora libri irrepfit in ipsam verborum seriem, hocque tam

confidenter affirmant; quasi ipsi adfuerint, quando glossema illud irrepfit, aut ab aliquo impostore intrusum est.

Non nego tam in sacros, quam in profanos Auctores huiusmodi additamenta sese insinuare potuisse, at quod omne illud assumentum extraneum sit, quod Lutheranis & Calvinianis Nasonibus gratum odorem non spirat; id nemo mihi persuaserit. Quid enim hac licentia Critica inducti Centuriatores & alij Nouatores, non inducunt in veterum Patrum scriptis, quæ tam certum est foris non aduenisse: quàm certum est, præfationem, quam refellimus à Iunio conscriptam & publicatam esse: & tamen isti statim glossema odorantur; & *partum supposititium* ingeminant; non alia de causa, quàm quia suis dogmatis non satis concinere vident.

Iam verò improbus fuerit, quisquis librum integrum Patris alicuius nomine prænotatum euulget, ut lector deceptus credat se euoluere sanctum Patrem: cum euoluat impostorem, Scio Patrum nominibus circumferri nonnulla, quæ ex illorum, quorum nomina præferunt, officina nunquam prodierunt. Sed si non sunt eorum Patrum quorum nomina præscripta ferunt: at sunt interdum aliorum virtute & doctrina præstantium virorum: qui initio opera illa non elucubrarunt, ut alieno nomine venditarentur: Sed quia vel nullum nomen addiderant: vel si addiderant, temporis longinquitate exciderat: hinc factum est, ut posterioribus sæculis, adscriberentur interdum Auctoribus non suis, sed alienis, sine vlla culpa, nam hoc in omni genere litterarum vsuuenit. Quot enim libri præferunt, & olim prætulerunt nomen Aristotelis, Platonis & aliorum innumerabilium, qui tamen nullius horum erant? Fit hoc temporis diuturnitate, quæ

obliuionem inducit, & clarissima etiam opera tenebris quasi sepelir, donec iterum tandem in lucem asserantur, quod iam maximè fit & factum est, ope & beneficio artis typographicæ, & industria eruditorum hominum.

Quocirca multa monumenta, quæ antea alienis nominibus circumferebantur, nunc parentibus suis reddita conspicimus. Multa legebantur nomine sancti Augustini, aut sancti Hieronymi, quæ erant Bedæ aut Fulgentij, quæ Bedæ iam & Fulgentio restituta sunt ab eruditis, postquã antiquitatis memoriam accuratiùs excussissent. At quis ausit dicere, viros sanctissimos Bedam & Fulgentium, nomen augustissimum sancti Augustini, aut sancti Hieronymi operibus suis præscripsisse: vt tantis nominibus opera facerent vendibiliora? aut quis credat illos, vt id quandoque fieret, exoptasse? Attamen accidit, sed nullius culpa. Nam cum sæpe librarij incidissent in codices Auctoris nomine destitutos, bona fide, nec vanis interdum coniecturis adducti, crediderunt, opera illorum esse, quorum non erant. Qua de caussa gratiæ habendæ sunt doctis viris huius æui, qui pro sua industria & eruditione multa in integrum restituerunt, & si quid labi aspersum fuerat, deterferunt.

Et si neq; superiorum temporum ea fuit vel incuria vel ositantia, vt quod calumniatur Iunius, *Cypriani, Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Ambrosii & aliorum opera partim semisse, partim dodrante auerent*: nisi fortè iudicio Erasmi & similitum censorum: qui ea opera negant esse Augustini, vt de hoc duntaxat loquar, quæ ipse sanctus Augustinus ait esse sua; & si non ipse Augustinus, attamen Augustini discipulus, Possidius. Isti nihilominus longè melius sciunt, quidnam Augustinus scripserit, quàm ipse Augustinus, aut familiaris eius Possidius, seu vt alij appellant, Possidonius. Quo-

rum accuratissima crisis semissem propemodum operum sancto Augustino per summam iniuriam detraxisset, nisi viri docti causam S. Augustini contra tam peritos Criticos defendendam suscepissent. Hactenus de istis.

Nunc inuehitur Iunius in illos, qui *sanctorum Patrum Scripta, pro auctoritate iudicioque suo, aut aliorum sententia contrestant. Qui voces, membra, sententias, paginas, cum visum est, addunt, detrahunt, mutant, surrogant, Patres deniq; fingunt & refingunt arbitratusuo*. At quinam isti? vno verbo Hæretici, antiqui & noui: planè id fiet postea, non vno allato exemplo: nam quod hic adfert Iunius de corrupto à Franciscanis S. Ambrosio in editione Lugdunensi, Anno Domini, M. D. LIX. fabula est Caluinistica: Dicat enim Iunius, quidnam verè Ambrosianum in illa editione sit per fraudem omissum, aut mutatum in deterius. Nominet librum caput, paginam, periodum seu periodos. Fuit alibi itidem sanctus Ambrosius typis descriptus, conferamus editiones vel priores vel posteriores cum illa Lugdunensi, videamus, num Iunius, an Franciscani fraudulenter egerint. Nisi fallor, fraus omnis in Iunio residebit, qui ne deprehenderetur, satis habuit dicere, à Franciscanis Ambrosiana quædam excisa, substitutis in eorum locum non Ambrosianis.

At confirmauit hoc Iunio Typographi famulus, qui operarum mendas emaculabat. Grauis auctoritas. Et cui fortè, quid Ambrosianum esset, tam notum erat, quàm notum est surdis, quid sit sonus cæcisque, quid color. Et fortè plenus Caluino, quo & Iunius tum prægnans erat, parum beneuolum animum in Franciscanos habebat. Veruntamen vtut sit, cupio, vt Iunius librum & locum diui Ambrosij à Franciscanis mutilatum nominet: si fecerit, fraudemque tantam ipsis tabulis conuicerit,

manus dabo. Interea herbam colligam, quam victori porrigam. De impudentia eorum, qui Illustrissimo Principi PALATINO persuaserunt, Iunium, Iesuitas corrupti Ambrosiani operis insimulare; abundè iam dictum est libro primo. Nunc dimisso paulisper Iunio, alia, ab argumento tamen nostro non aliena pertractemus.

CAPVT IV.

De Causis, cur libri falsis inscriptionibus aliquando prænotentur.

Sixt. lib. 4.
Biblioth.

LIQVOT huius rei causas reddidit SIXTVS SENENSIS, quas & ego paucis percontabo, licet iam capite superiore nonnullas attigerimus. Causæ fallarum inscriptionum generatim duæ sunt: Altera, ab ipsis operum Auctoribus: Altera à Lectoribus, vel librarijs & exscriptoribus: & vtrarumque alia sunt honestæ & laudandæ, alia turpes & vituperandæ.

Inter causas honestas, quæ ab Auctoribus proficiuntur, prima est, modestiæ & Christianæ submissionis studium, quo adducti, nomen suum operi non præscribunt, ne famæ aliquid sibi comparent, cum gloriæ humanæ contemptu magis delectentur, quàm adeptione, curæ adipiscendi. Hac causa impulsus Saluianus Presbyter Massiliensis, libris suis ad vniuersam Ecclesiam TIMOTHEI nomen præfixit, suppresso suo, cuius rationem cum Salonius Episcopus postulasset, his verbis respondit: *Cur in titulo libellorum non sit nomen Auctoris, licet una sit causa maxima, multæ tamen, ut reor, esse potuerant. Ac prima illa, veniens à mandato DEI, quo præcipimur vitare*

omnibus

omnibus modis terrestris gloriæ vanitatem, ne dum humana laudis aurulam quarimus, premium cœleste perdamus. Ex quo etiam illud est, quod & orare Deum & donare occultè iubens, vult nos fructum boni operis commendare secreto, quia nulla fit maior fidei deuotio, quàm quæ conscientiam vitas hominum, DEO rectè contenta. Nesciat enim, inquit SALVATOR, manus tua sinistra, quid faciat dextera tua, & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. Et ideo Scriptori illi, ad subtrahendum ei titulo nomen suum, atque celandum, sufficere hæc tantummodo causa potuit, ut quod in honorem sui DOMINI fecerat, diuinæ tantum scientiæ reseruaret, & res commendabilior Deo fieret, quæ famam publicam deuitasset.

Eadem de causa silentio nomen suum inuoluit Auctor libri, de Operibus Cardinalibus CHRISTI; nam cum dixisset; Alios præponere nomen suum libris, ut gloriæ sibi comparent: subiungit: *Ego quidem nec à me ipso, neque ab alio quero nomen, neque aliquid me existimo esse, cum nihil sim.*

Inter oper.
S. Cyprian.

SECUNDA CAUSA ab eodem Saluiano in hunc modum redditur. Præcipuum fuit, quia Scriptor ille, ut legimus, humilis est in oculis suis, ac vilis sibi, exiguum se penitus atque vltimum putans. Et hoc, quod maius est, mira fide, non officio humilitatis adsumptæ, sed iudicii simplicis veritate. Unde est, quod iure se etiam ab alijs talem habendum putans, qualis à semetipso haberetur, rectè libellis suis alienum nomen inseruit, scilicet ne auctoritatem salubribus scriptis personæ suæ paritas derogaret: omnia enim admodum dicta tanti existimantur, quantus est ipse, qui dixit, siquidem tam imbecilla sunt iudicia huius temporis, ac penè tam nulla, ut hi qui legunt, non tam considerent,

L 2

quid

quid legant, quàm cuius legant: nec tam dictionis vim atque virtutem, quàm dictatoris cogitent dignitatem. Idcirco igitur Scriptor ille abscondi, & latitare omnibus modis voluit, ne scripta, quæ in se plurimum habent salubris atis, minora forsit an fierent per nomen Auctoris.

Eandem causam attigit Auctor operis de Operibus Cardinalibus: Si quid aliquando scribimus, indignum titulo iudicamus: ne forte nobilis materia, cuius explanationi studium adhibemus, decoloratam se potius, quàm ornatam nostra præsumptione queratur. Hæc ille. Quas nominis proprii omissiones, vt & sequentes, voco *honestas*, quando iustæ & probabiles causæ ita faciendi suppetunt, vt certè suppetere queunt: & nisi lex Ecclesiastica iubeat, vt hoc æuo iubet, nomen Auctoris exprimi, tunc enim potior ratio habenda est obsequij præstandi, quàm humilitatis exercendæ: nec honestum censeretur deberet, quod cum neglectu & contemptu Ecclesiastici præcepti coniunctum esset. Quamvis negandum non sit, eas temporis & personarum conditiones & circumstantias concurrere posse, vt lex illa de apponendo nomine non obliget, locusq; sit τῆς ἐπιεικείας legum humanarum interpreti.

TERTIA causa ex honestis est, variorum iudiciorum quæ necessario subeunda sunt, merus. Quocirca, liberè vt iudicia lectorum excipere valeant, non se produnt, sed cum Apelle, quasi post velum latitant, & quid vnusquisque probet, quidue improbet, auscultant, magno interdum commodo. Fieri enim non potest, quin quis, ex tanta Censurum multitudine, aliquid opportunè suggerat, aut desideret, quod addi, demi, immutariue & possit & debeat. Hoc sine noluit sanctus GREGORIUS NAZIANZENSIS sciri, se esse Auctorem

ctorem libri de fide, quem Ruffinus in latinum sermonem conuertit: cum enim lucubrationem illam ad amicum quædam misisset, magnopere ab eodem petiit, vt in *terrim dissimulato auctore doctis & prudentibus viris legeret: vt si quem monisset, quod illic plus aut minus positum videretur, posset plurimorum consilio emendari: nemo est enim, inquit S. Gregorius, qui sibi tam arroganter summam doctrine cælestis assumat; vt putet se liquidò omnia mysteria comprehensa retinere.*

Quarta causa nominis dissimulandi, est utilitas eorum, à quibus sua legi cupiunt: sæpe enim ipsum nomen Auctoris absterret nonnullos, ne librum sibi alioquin utilissimum futurum, euoluant; eò quòd auctor illis sit inuitus: Ergo ne ob nomen priuentur necessario fructu; non abs re subticent scriptores, qui qualésue sint, vt aditum ad aures & mentem istorum sibi patefaciant. Hac ratione permotus non præposuit nomen suum Apostolus Paulus Epistolæ, quam dedit ad Hebræos: cum cæteris Epistolis nomen suum, primo statim limine, præfigere soleat. *Quia Paulus scribebat ad Hebræos; inquit S. Hieronymus: & propter inuidiam sui apud eos nominis, titulum salutationis in principio amputauit.*

Quinta causa omittendi proprii nominis potest & solet interdum esse hæc, vt quis vitet odia & pericula fortunarum, est cum & vitæ; Quod fit, cum scribitur aduersus illos, quibus non modò rescribendi, sed & proscribendi & trucidandi vires suppetunt.

Aliquando dissimulatur nomen, & hæc sit sexta causa, quia rudibus scribitur, rudi itidem Minerua, & crassiore filo, appositè scilicet ad captum imperitorum: nam viri docti suas non raro causas habent, cur passim constare nolint, quòd talia opera ex sua officina processerint. Et si laudabilius arbitror nomen profiteri; quem enim pudeat,

licet doctissimum & disertissimum, ad ingenia rudis ætatis vel vulgi descendere: postquam videt ipsum sanctum Augustinum, rudes catechizasse, & de *catechizandis rudibus* librum sub illustrissimo suo nomine publicasse. Augustinum, inquam, cuius fuit iudicium acre, inquit Calvinianus Toocker, *cognitio summa, industria incredibilis, ingenium prope miraculum subtile & acutum in noscendis & internoscendis mirabilium effectuum & euentis & naturis.*

Toock. lib.
charum.
cap. 4.

Ergo cum his alijsque caussis Auctores permoti nomen non apponunt, facile deinceps fit, vt à librarijs vel exscriptoribus bona fide anonymum librum huius vel illius Scriptoris esse opinantibus, adijciatur nomen non verum; vt taceam, nomina interdum ab Auctoribus addita, temporis successione, casu aliquo excidisse, aut in transcriptione exemplarium præterita esse. Quare eis, qui postero tempore in huiusmodi exemplaria incidebant, diuinandum erat, quis operis Auctor esset; in qua diuinatione, si quando labebantur, & à vero aberrabant, quid mirum? Quis enim vnquam scopum perpetuò attingit? coniectura non esset coniectura, si semper certa, falliq; & fallere nescia esset.

Sæpe etiam eadem Auctorum nomina, & argumenti, quod tractabant, similitudo, & styli conuenientia, vel conuenientia eorum, ad quos scribebant, falsis inscriptionibus causam præbuerunt. Putat Sixtus Senensis, Rufinum homonymiâ deceptum, sententias Xisti Pythagorici inscripisse Xisto Pontifici: quamuis S. Hieronymus factum hoc fraudi, non errori videatur adscribere. Simili nominum conuenientia delusi quidam nonnulla Thomæ Anglici opera, S. Thomæ Doctoris Angelici nomine prænotarunt. Et vita S. Ambrosij vulgò creditur à S. Paulino Episcopo Nolano conscripta, cum scripta fuerit ab

S. Hieron.
contr. Ruf.

rit ab alio quodam Paulino. Nec opus pluribus, nam infinita huius generis exempla occurrunt. Neque inficiamur fratrem & imposturam aliquando interuenisse: verum hanc propriam esse Hæreticorum, sequenti capite planum faciemus.

Nec excusamus librariorum incuriam & oscitantiam, ex qua interdum nascuntur non paucæ deprauationes, cuius non ignarus vetustissimus Martyr Irenæus sub finē libri de Ogdoade grauissimis verbis, vt est apud Eusebium, *librarios & exscriptores obtestatus est, vel potius adiurauit, vt debita cum diligentia suo munere fungerentur. Te qui hunc librum transcriperis, per Dominum nostrum Iesum Christum, & per gloriosum aduentum illius, cum sit ad viuos & mortuos iudicandos venturus, adiuro, vt studiosè conferas, quod transcriperis, & accuratè ad exemplar, vnde transcriperis, emendes, & Sacramentum istud, quo te obligauerim, similiter descriptum in exemplar inscribas. Atque ista sanè commodè & vtiliter cum ab illo dicta sunt, inquit Eusebius, tum à nobis narrata, vt veteres illos, & verè pios viros, tanquam exemplum accuratissimè in describendis libris diligentia, nobis ad imitandum proponamus.*

Euseb. lib.
5. cap. 19.

Ab eadem deprauatione oscitantium librariorum, vt & à manifesta Plagiariorum fraude & impostura, libro Apocalypseo cauere voluit S. Ioannes hac obtestatione & comminatione ad finem libri adiecta. *Contestor enim omni audienti verba Prophetia libri huius; Si quis apposuerit ad hac, apponet DEVS super illum plagas scriptas in libro isto.*

Apoç. 22

Et si quis diminuerit de verbis libri prophetia huius, auferet Deus partem eius de libro vite, & de ciuitate sancta.

Hæreticorum proprium esse libros non bona fide tractare.

IVo docebitur. I. Proprium Hæreticorum esse libros abs se fictos magnorum virorum nominibus fallò insignire, suaq; commenta speciosis præstantium Doctorum titulis decorare. II. Libros orthodoxorum patrum addendo aut demendo, corrumpere.

Isidor. li. 3. Sent. c. 12. Vtrunq; Hæreticorum morem indicat Isidorus his verbis. Plerunq; sub nomine Catholicorum doctorum hæretici sua dicta conscribunt, vt indubitanter lecta credantur. Nonnunquam etiam blasphemias suas latenti dolo in libris nostrorum Doctorum inserunt, doctrinamque veram adulterando corrumpunt, scilicet vel adiciendo, quæ impia sunt; vel auferendo, quæ pia sunt.

Tertull. de præscript. Et causas habent, cur monumenta Patrum deprauet, doctrinam videlicet suam, toto cælo à doctrina sanctorum Patrum discrepantem. Illic igitur & scripturarum & expositionum adulteratio deputanda est, inquit Tertullianus, vbi diuersitas inuenitur doctrinæ. Alias enim non potuissent aliter docere, nisi aliter haberent, per quæ docerent hæresin. Sicut illis non potuisset succedere corruptela doctrinæ sine corruptela instrumentorum eius: ita & nobis integritas doctrinæ non competisset sine integritate eorum, per quæ doctrina tractatur. Etenim quid contrarium nobis in nostris? quid de proprio intulimus, vt aliquid contrarium ei & inscripturis (Patrum) deprehensum detractio vel adiectione vel transmutatione remediaremus? Quod sumus, hoc sunt (Patres) ab initio suo ex illis sumus, antequam nihil aliter fuit, quam sumus.

Sed vt ad institutum regrediamur, primùm ex duobus paulò ante propofitis, liquidò nobis probant tot libri

Apo-

Apocryphi olim circumlati; nam vt libro primo ex Clemente Romano dicebamus, Simon Magus & Cleobius aliiq; Hæretici libros sub Christi & discipulorum eius nomine ediderunt. sed in specie de singulis dicamus. Sub Christi nomine finxerunt seu Hæretici seu Ethnici librū de Magia ad Petrum & Paulum, de quo sanctus Augustinus.

S. August. lib. 1. de consens. Euan. c. 2. 10. Petri nomine, inquit S. Hieronymus, feruntur quinque libri; quorum primus Actuum Petri inscribitur; alius, Petri Euangelium; Tertius, Prædicationes Petri; Quartus, Apocalypsis; Quintus, liber iudicii. Enumerat eosdem libros Eusebius præter vltimum, & Clemens Alexandrinus ex tertio & quarto aliqua fragmenta recitat.

Nomine Pauli prodierunt ex Hæreticorum officina Euangelium Pauli, Apocalypsis, Reuelationes, Ascensus ad tertium cælum: Actus Pauli, quasi ab ipso Paulo conscripti: Tertia Epistola ad Corinthios: Tertia ad Thesalonienenses: Et alia ad Laodicenses.

Nec aliorum Apostolorum nominibus pepercerunt Hæretici. Hinc Ioanni affinxerunt Apocalypsin, non illam diuinam totius Ecclesiæ orthodoxæ iudicio comprobata, sed aliam quandam spuriam, in officina Cerinthi natam; Eiusdem nomine vulgarunt libellum de transitu Virginis. Et ne alii indonati abirent, Andreæ, Thomæ, Iacobo Alphæi, Bartholomæo, Philippo, Thaddæo, Matthiæ, Barnabæ; & quod mireris, etiã Marthæ assignarunt Euangelia; suum cuiq; proprium & ab aliis distinctum: vt taciteam Euangelium Ægyptiorum; nomine Marci, vt putat Baronius, confictum. Ne verò parum liberales essent, Thomæ Apostolo adiecerunt insuper quandam Apocalypsin: & sub Matthæi nomine vulgarunt libellum de infantia Saluatoris; quorum omnium locupletes habemus.

Mm

testes

S. August. lib. 1. de consens. Euan. c. 2. 10.
Hieron. in Catalogo scrip. Euseb. li. 3. hist. cap. 3.
Clem. lib. 3. Strom.
Vide Gela. C. Sancta Romana d. 15.
Sozom. li. 7. cap. 19.
Orig. in Ioan. Tom. 27.

Vide de
hu Baron.
Tom. 1.
Annal. an
Christ. 44.

Epiphan.
Her. 38.
Theod. 1. 1.
Hæret. fab

S. Epipha.
Her. 26.
S. Leo Ser.
4. de Epiph

S. Leo Epi.
93. cap. 25.

S. Atha. in
Synopsi.

testes Gelasium, Augustinum, Athanasium, Irenæum, Epiphanium, Origenem, Eulebium, Clementem Alexandrinum, & Innocentium primum hoc nomine Pontificem.

Sed nihil magis mirandum, quam quod Iudam quoque proditorem in Euangelistam transformerunt, attributo ei proprio Euangelio, ut docent S. Epiphanius & Theodoretus, digni profecto tali Euangelista discipuli.

Nec singulis duntaxat Apostolis sua pseudo-Euangelia affinxerunt *pietores isti fabularum*; ut à S. Augustino appellantur: sed & vniuersorum Apostolorum nomina generatim commentitiis operibus apposuerunt. Hinc liber cui titulus: *Doctrina Apostolorum*: Alius; cui: *Sortes Apostolorum*: Alius; cui, *Laus Apostolorum*; Commenta vanissima Cerinthianorum, Ebionitarum, Valentinianorum, Manichæorum, Gnosticorum, à quibus prodit quoque liber de Stirpe Mariæ, immanissimis mendaciis ubique abundans, ut scribit S. Epiphanius.

De huiusmodi libris hæc S. Leo. *Apostolicas paginas quædam auferendo, quædam inferendo violarunt Manichæi ipsi, confingentes sibi sub Apostolorum nominibus, & sub verbis saluatoris ipsius multa volumina falsitatis.* Alibi idem Pontifex. *Apocryphæ scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum habent seminarium falsitatum, non solum interdiciendæ, sed etiam penitus auferendæ sunt, atque ignibus concremandæ.*

Confinxerunt iidem Hæretici de Apostolis, virisque Apostolicis historias planè commentitias, & à fabulis nihil discrepantes, iisque rebus refertas, de quibus Apostoli nunquam cogitarant, quas Historias *Acta* seu *Actus* nominabant. Hinc *Actus Andreae*; *Actus Thomæ*; *Actus Philippi*; *Actus seu Circuitus Pauli & Theclæ*; de quibus omnibus Gelasius: *Circuitus Ioannis*; de quo S. Athanasius. *Circuitus seu itinerarium Petri*: quod probabile, primum à Clemente Romano, cuius

cuius nomen præfert, conscriptum; postea ab Hæreticis deprauatum esse, præsertim ab Ebionitis, de quibus hoc testatur S. Epiphanius: sicut & *Acta Andreae à Manichæis corrupta sunt, additis & detractis non paucis: ut scribit Philastrius, ita ut duplices impostores dici possint, dum quædam acta de suo pectore comminiscuntur, quædam vera & genuina, & à probæ notæ auctoribus protecta, per additionem & detractionem deprauant, & detruncant.*

In utroque genere mirifice excelluit Leucius Manichæus, quem Gelasius *discipulum Diaboli* nominat; Item Nexocharides & Leonides Philosophi, de quibus Innocentius primus, Pontifex. *Cetera quæ sub nomine Matthiæ siue Iacobi Minoris, vel sub nomine Petri & Ioannis, quæ à quodam Leutio scripta sunt, vel sub nomine Andreae, quæ à Nexocharide, seu ut alii, Hexocaride, & Leonide Philosophis, & sub nomine Thomæ; & si quæ sunt alia, non solum repudianda, verum etiam noueris esse damnanda.* Nec plura de impostoribus, qui sua commenta speciosis Apostolorum nominibus velare studuerunt. Ad alios accedamus.

Nomine Xysti Pontificis edidit Ruffinus sententias Xysti Pythagorici Philosophi, quod ei tanquam fraudem non semel obiicit S. Hieronymus. *Illam temeritatem inquit sanctus Hieronymus; imò insaniam eius, quis digno possit explicare sermone, quod librum Xysti Pythagorei, hominis absque Christo, atque Ethnici, immutato nomine, Xysti Martyris & Romanae Ecclesiae Episcopi prænotauit, in quo iuxta dogma Pythagoricorum, qui hominem exæquant Deo, & de eius dicunt esse substantiam, multa de perfectione dicuntur; ut qui nomen Philosophi nesciunt, sub Martyris nomine bibant de aureo calice Babylonis.* Nec mirum, inquit alibi

idem S. Hieronymus, *si gentilem Philosophum, in Marty-*

Mm 2

rom,

Innocent.
Epist. 20.

S. Hier. ad
Crispion.
Cont. Pelag.

S. Hier. in
cap. 18. E-
zech.

rem, & Romanæ Ecclesiæ Episcopum transtulerit: cum Eusebio Casariensis primum quoq; pro Origene librum, Pamphili Martyris vocabulo commutarit: vt facilius tali laudatore libros impiissimos πῶς ἀεὶ Χρῆσθαι, Romanis conciliaret auribus.

Quanto scelere finxerunt litteras Ariani ad Constantium Imperatorem, nomine Athanasij, & alias nomine Constantii ad Athanasium, vt sanctum illum præsulem Alexandria exturbandi occasionem reperirent? In quos

S. Athan. Apolog. ad Constā. hæc S. Athanasius ad Constantium. *Miror eos sine vlla abominations & horrore mendacii ita falsa, apud tuas præsertim aures, potuisse dicere: Cum mēdacīa patrem Diabolum habeant: iiq; qui mentiuntur, alieni sint ab eo, qui dicit: Ego sum Veritas. Nihil enim huiusmodi scripsi: neq; vnquam talem Epistolam, quæ quidem mea sit, aduersarius inueniet.*

Quinam nisi Hæretici publicarunt Epistolam nomine S. Hieronymi prænotatam, in qua ageret pœnitenti- am, & se ab Hebræis in adolescentia inductum esset testatur, vt Hebræa volumina in latinum verteret, in quibus nulla sit veritas. Quod audiens obstupui, inquit S. Hieronymus. *Qui hoc ausus est facere, quid aliud non audeat?*

Pari impudentia euulgarunt Eutyichiani epistolam de morte Cyrilli Alexandrini, adscripto Theodoretii nomine, quasi gauderet ob mortem Cyrilli, tanquam hominis impii & profani, piisq; hoc est, Nestorii Sæctatoribus admodum infesti & infensi. Qua fraude duo diaboli negotia egerunt: nam & in S. Cyrillum, Catholicæ doctrinæ propugnatorem inuictum, conceptam bilem effuderunt, & Theodoretum, quasi à Nestorii vesania non resiliisset, infamarunt. Exstat Epistola hæc in quinta Synodo, cui laruam detraxit illustrissimus Baronius: qui & rectè demonstrat, Acta illius Synodi ab Impostoribus magnam partem falsata & mutilata esse.

Nomi-

Nomine Iulij Romani Episcopi finxerunt Eutyichiani Epistolam ad Dionysium Corinthi Episcopum, quam non Iulij, sed Apollinaris esse demonstrat Leontius, vt & septem alias Epistolas sub Iulij nomine ab Eutyichianis venditatas, quæ ex Apollinaris officina prodierant. Imò Leontius non paruum tractatum scripsit aduersus eos, qui proferunt nobis quædam Apollinarij opera, nomine sanctorum Patrum inscripta.

Leont. de Sectis act. 8

Eius libri initio sic ait Leontius: *Quidam ex Hæresi Apollinarij, vel Eutyichis, vel Dioscori, cum vellent suam hæresim confirmare, quasdam orationes Apollinarij Gregorio Thaumaturgo, aut Athanasio, aut Iulio inscripserunt, vt simpliciores fallerent: quod quidem perfecerunt. Auctoritate enim huiusmodi personarum, fide digna, multos Ecclesiæ Catholicæ capere potuerunt. Et apud multos ex rectè credentibus reperire poteris fidem partis Apollinarij inscriptam Gregorio, & quasdam eius Epistolas inscriptas Iulio, & alias eius de Incarnatione Orationes vel Expositiones Athanasio inscriptas. Cuiusmodi est, quæ inscripta est, Expositio consentiens cum expositione trecentorum decem & octo: neque solam has, sed & alias huiusmodi. Fiet autem tibi hoc manifestum, & cuius veritatis studioso ex iis, quæ in medium adferemus, tum ipsius Apollinarij, tum discipulorum eius, ex quibus est cum primis Valentinus. Hæc Leontius, qui mox ex Valentino, ipso Apollinario, & Timotheo Episcopo Berythi, multa testimonia producit: Post quæ ista subiungit Leontius: *Arbitror eum, qui non fuerit nimis contentiosus, non posse his cum ratione aduersari, quin potius futurum esse, vt continuo, & vt ita dicam, non violenter veritati assentiatur, & omnibus suffragiis fateatur Apollinarij esse Epistolas, vel sermones de Incarnatione, quæ Iulij, & Gregorii, & Athanasii falsò esse feruntur.* Sed vtrum verum sit, quod hic & alibi Leontius affirmat, tractatum illum, qui inscri-*

Mm 3

bitur

bitur ἢ κατὰ μέρος ᾧσις, quem vidimus & legimus, esse Apollinaris, id alibi accuratius exquirendum erit. Nunc quod instat, agamus.

S. Cyrill.
epist. 29.

Huc etiam pertinet Epistola PHILIPPI, Romanæ Ecclesiæ Presbyteri, scripta & euulgata à Nestorianis, quasi Sixtus Romanus Pontifex depositionem Nestorii agere ferat, ipsique benè loquatur, inquit S. Cyrillus. Quin & sub Cyrilli nomine Epistolam sparserunt, quasi ipsam, eorum, quæ Ephesi gesta erant, pæniteret: vt ipse sanctus Cyrillus scribit.

Liber in
Brenuario.

Huc pertinet etiã epistola VIGILII Pontificis ad Theodol. Episcopum Eutyichianū, flagitiosè ab Hæreticis conficta, vt & duo libelli ad Iustinianum & Theodoram Augustam: Et epistola Syluerij de Roma prodenda, summis fraudibus ab Eutyichianis sparsa: & epistola Mennæ Epi- scopi Constantinopolitani ad Vigilium Pontificem, conficta à Monothelitis, quod in sexta synodo perspicuè ostēsum est; & antea idem obseruauerat sanctus Maximus, cum ei libellus Mennæ obiectus fuisset.

AB, 8.
In AB,
S. Maximi
apud Bar.
anno 656.
S. Greg. lib
9. epist. 69.

De Andrea falso Monacho hæc sanctus Gregorius: *Quia inter diuersa mala aliquos etiam Sermones scripsit, at que eos ex nostro nomine titulaui, & suspecti sumus, ne eos alicubi transmissit, fraternitas vestra sollicitudinē gerat, & si quid tale repererit, eos & excindi & omninò faciat aboleri, vt quod imperitus litterarum & scripturæ diuinæ nescius, nostro, sicut diximus, nomine prænotauit, quorundam animos non possit inficere.*

Neque his audacia & impudentia cesserunt Iconoclastæ, qui libros aduersus imagines nomine sancti Epiphaniij in lucem prodere non erubuerunt: quorum imposturam septima Synodus patefecit.

Sub nomine sancti Gelasij Papæ ediderunt Pelagiani annotationes in Epistolas sancti Pauli. Testis Cassiodorus. *In Epistolas tredecim sancti Pauli annotationes conscriptas in ipso initio meæ lectionis inueni, quæ in cunctorum manibus ita celebres habebantur, vt eas à sancto Gelasio Papa vrbis Roma doctissimi viri studio dicerent fuisse conscriptas: quod solent facere, qui res vitiosas cupiunt gloriosi nominis auctoritate defendere. Sed nobis ex præcedentibus lectionibus diligenti retractatione patuerunt, subtilissimas quidem esse ac breuissimas dictiones, sed Pelagiani erroris venena illic esse seminata.*

Cassiodor.
de diuin.
lib. cap. 8.

Epistolas sancti Ioannis Damasceni nomine ab impijs Iconomachis fictas, extremum propè Damasceno periculum creasse, quis ignorat?

Ioan. Pa-
triarch. in
vita Da-
masceni.

Taceo Epistolam illam specioso S. Valtrici nomine ab impostore quopiam velatam. Nec libros illos attingo qui Caroli Magni Imperatoris Augustissimi nomen præferunt. omitto alios non paucos ab Hæreticis, sub insignium vitorum titulis venditos, & venditatos.

Sic Photius Epistolam finxit nomine Ioannis Pontificis quasi idem secum tentiret de processione sancti Spiritus ex solo Patre. Nec temerè suspicatur illustrissimus Baronius, totam illam Synodum Photianam, quam Græci Schismatici, tanquã œcumenicam venerantur, ex Photij figlina profectam esse.

Vide Bar.
Tom. 10.
anno 879.

Ad exempla nostræ ætatis propero, eaque paucula ex plurimis, quæ cum quouis ex antiquitate conferri, imò & contendere possunt. Et primum quidem non firmatur auctore dubio, sed certo & indubitato, saltem tunc, cum fraudes & mendacia commemorat. Verissimæ enim fraudes sunt, & verissima mendacia, quæ narrat. Est is, de quo loquor, VERGERIVS.

Quid

Quid ergo ille? Audi imposturam, & obstupescere hæreticam temeritatem, quæ etiam Cardinalium nomine ad suam perfidiam propagandam abuti, Lutheriq; opera in peregrinam linguam translata, summis viris affingere ausit.

Audiamus Vergerium denarrantem quid fraudis in Cardinalem Fregosium, virum nobilissimum, commiserit. Verba Vergerij hæc sunt: MARTINVS LUTHERVS Epistola ad Romanos præfixit valde piam (vt solitus erat) & solidam præfationem, qua pulchrè ad totius Epistola, quæ nonnihil difficilis est, (crediderim de hac Petrum intellexisse, cum scripsit quædam esse in Epistolis Pauli difficilia) intelligentiam sternit viam. Hanc quispiam (Vergerius, id enim ex tota Vergerij narratione omnibusq; circumstantijs liquet) in Italicam linguam non indiligenter conuersam, sub nomine Fregosii edidit, & simul tractatum de Iustificatione, Fide, & Operibus. Quare hi duo optimi libelli, veluti personati, per agrarunt aliquandiu magnam Italia partem, & propter Fregosiani nominis auctoritatem libenter hospitio suscipiebantur, magnaue aviditate legentur, non sine ingenti fructu. Tandem cum Satan olfecisset, sibi fuisse impostum, excitauit suos ministros nempe Inquisitores, qui cœperunt latrare, atque indicare Lutheri scripta latere sub larua Fregosii. Sic res se habet. Hæc Vergerius, testis summæ Sycophantiæ à se commissæ. Et miratur adhuc impurus Apostata, libros istos in Indice librorum prohibitorum interdictos esse sub Fregosij nomine, nec tamen ad Fregosij nomen, Cardinalis appellationem fuisse appositam. Quid opus Cardinalis nomen addere, cum Fregosius Cardinalis tractatum de Iustificatione, Fide, & Operibus nunquam fortasse viderit, nedum conscripserit?

Vide In-
quisit. Ge-
org. Ederi,
tab. 31.

Pari improbitate ediderunt librum Bullingeri contra visibilem Ecclesiam sub nomine sancti Athanasij, addito titulo,

titulo, de vera & pura Ecclesia. Librum Buceri contra merita bonorum operum, adscripserunt Hæretici beato Martyri Ioanni Roffensi, inscripseruntque, de Fiducia & misericordia DEI. Conciones Italicæ Apostatæ Ochini, venditarunt sub nomine Thomæ Episcopi Iustinopolitani.

Sed satis sit hæc libasse: nullus enim finis sit, si omnia vetera simul & noua colligere velim.

CAPVT VI.

Libros orthodoxorum Patrum addendo vel demendo corrumpere proprium esse hæreticorum.

ALTERVM caput ex illis duobus, quæ capite præcedente proposuimus, hic exsequemur, nempe Hæreticis in more positum esse, vt aliena scripta adiectione aut detractone corrumpant. Id generatim primùm ostendo testimonijs eius, qui, qua natura Hæretici essent, haud ignorabat: vt pote Sæctator Origenis, & quidem versipellis: Is est Rufinus, qui hæc de Hæreticorum bonos & orthodoxos libros deprauandi studio: Quanta sit Hæreticorum temeritas, quàm nihil his sancti, nihil pensi sit, facile intelligi datur ex his, quæ frequenter & ausi sunt & conuicti. Nam sicut ipsorum Patri Diabolo ab initio fallare verba DEI atque inflectere à suo ordine, & sui veneni interserere virus studium fuit: ita & istis Successoribus suis, hanc suæ artis hereditatem reliquit. Denique cum dixisset DOMINVS ad Adam, ex omni ligno Paradisi manducabitis, ille cum vellet Euam decipere, liberalitatem Dei omnia edere permittentem, vna tantummodo interiecta syllaba, in quantas coarctauit angustias? At enim, quid est, quod dixit DEVS, vt ex omni ligno

Rufin. de
adult. lib.
Origen.

Nu

ligno

ligno Paradisi non manducetis? Quò scilicet per hoc, graue esse præceptum DE I apud hominem conquerens, prauaricationem præcepti facilius persuaderet. Hac exempla patris sui, atque hanc artem magistri sui secuti Hæretici, quoscunque veterum nobilium tractatorum inuenerunt de his, quæ ad gloriam Dei pertinent, benè & fideliter disputassent: ita, ut ex lectione eorum, vnusquisque fidelium proficere possit & instrui, non pepercerunt scriptis eorum venenatum virus infundere, siue interpolando, quæ dixerant, siue quæ non dixerant, inserendo: quò facilius videlicet sub nomine doctissimi cuiusque & nobilis inter Scriptores Ecclesiasticos viri Hæresis suæ astrueretur assertio, ex eo, quòd ita sensissè etiam aliqui de claris viris & Catholicis viderentur.

Idem RUFINVS. De Hæreticorum verò temeritate, ut credi istud scelus facile possit, illa res maximum credulitatis præstat exemplum: quòd abstinere impias manus, ne à sacrosanctis quidem Euangelii vocibus potuerunt. Apostolorum verò vel Actus vel Epistolas qualiter polluerint, qualiter corroserint, qualiter in omnibus macularint, vel addendo impia, vel auferendo, quæ pia sunt: si quis vult plenius scire, ex his libris TERTULLIANI, quos aduersus MARCIONEM scripsit, plenissimè recognoscet.

Posthæc affert RUFINVS in specie exempla librorum ab Hæreticis corruptorum, his verbis: CLEMENS, Apostolorum discipulus, qui Romana Ecclesiæ post Apostolos & Episcopus & Martyr præfuit, libros edidit, qui appellantur ἀναγνωσιμὸς, id est, Recognitio, in quibus cum ex persona Petri Apostoli doctrina quasi vere Apostolica, plurimis exponatur: in aliquibus ita Eunomii dogma scribitur, ut nihil aliud, quàm ipse Eunomius disputare credatur, FILIVM DEVM creatum ex nullis

nullis exstantibus, asseuerans. Tum deinde etiam illud adulterii inseritur genus, ut naturam Diaboli, cæterorumque Dæmonum non propositi, voluntatis quoque malitia, sed excepta ac separata creatura produxerit qualitas: qui utique in cæteris omnem rationabilem creaturam docuerat liberi arbitrii facultate donatam. Sunt etiam alia nonnulla libris eius inserta, quæ Ecclesiastica regula omninò non recipit. Quid quaeso de his sentiendum est, quòd APOSTOLICUS vir, imò penè Apostolus, non ea scribit, quæ Apostoli dicunt, cui Paulus Apostolus testimonium dedit dicens: Cum Clemente & cæteris coadiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ: & scribebat hoc, quòd libris vitæ contrarium est?

An id potius credendum est, quòd supra diximus, quòd peruersi homines assertionem dogmatum suorum sub virorum sanctorum nomine, tanquam facilius credantur, inseruerunt ea, quæ nec illi sensissè, nec scripsissè credendi sunt?

CLEMENTI Romano adiungit Rufinus Clementem Alexandrinum, & Dionysium Alexandrinum, quasi monumenta illorum fuerint ab Hæreticis deprauata,

Sed hanc RUFINI sententiã reicit sanctus Hieronymus, quòd Rufinus hoc prætextu viam sibi ad Originis errores defendendos munire contenderet. Si conceditur, inquit, ut, quidquid in libris omnium reperitur, ab s. Hieron. aliis corruptum sit, nihil eorum erit, quorum fertur nominibus, cont. Rufin. sed eis deputabitur, à quibus dicitur esse viciatum, quanquam & illorum non erit, quorum incerta sunt nomina, atque ita fiet, ut dum omnium omnia sunt, nihil alicuius sit.

Arguit quoque Illustrissimus BARONIUS Rufinum, quòd existimaret, ea, quæ in libris DIONYSII Alexandrini piis aures offendere videbantur, superaddata fuisse ab Arianis: Neque enim sanctum ATHANASIVM, qui pro Dionysio aduersus Arianos Apologiam

conscripsit, causam huius rei in Arianos reijcere, sed potius totum in eo esse, ut ostendat Dionysium, ab Arianis in suam perfidiam obtorto collo planèque inuitum rapi.

Euseb. li. 4.
cap. 12.

Alterius tamen Dionysij, nempe Corinthij, epistolæ ab Impostoribus deprauatæ fuerunt, ut ipsemet testatur apud Eusebium his verbis: *Epistolas rogatu quorundam fratrum, qui me ad scribendum impellebant, conscripsi. Atque eas ministri Diaboli xixaniis referferunt: nam quadam pro suo arbitratu exemerunt: alia adiecerunt: quibus planè vix in extremum iudicium repositum est: nec mirum, si quidem Dominicas scripturas dedita opera deprauare aggressi sint, cum has meas, quæ non sunt certè eius generis, adulterare studuerint.*

Præter prædicta exempla adducit Rufinus Origenem, cuius lucubrationes ait ab Hæreticis peruersè vitiatas esse, idque probat ex proprijs hac de re querelis, quas Origenes in Epistola quadam effudit. Nec videtur negari posse; quædam ab Hæreticis Origeni inserta: at nec omnia, ut volebat Rufinus, nec pleraque, nec fortè grauissima. Verba Origenis hæc sunt, ex Epistola ipsius, inquit Rufinus, *quam ad quosdam charos suos in Alexandria scripsit, contra eos, qui libros eius, adhuc eo viuentem, adulterauerant. Quidam eorum, qui libenter habent criminari proximos suos, ascribunt nobis & doctrinæ nostræ, crimen blasphemiae, quod à nobis nunquam audiuerunt, de quo ipsi viderint: nolentes obseruare mandatum illud, quod dicit, quia maledici regnum DEI non possidebunt: dicentes, Patrem maliciæ & perditionis, & eorum, qui de Regno DEI eiiciuntur, id est, DIABOLVM, me dicere esse saluandum, quod ne aliquis quidem mente emotus, & manifestè insaniens dicere potest.*

Sed

Sed nihil mihi mirum videtur, si adulteretur doctrina mea ab inimicis meis, & tali adulterio corrumpatur, quali adulterio corrupta est Epistola Pauli Apostoli. Quidam enim sub nomine Pauli Apostoli falsam Epistolam scripserunt, ut conturbarent Thessalonicenses: quasi instaret dies Domini, & seducerent eos. Propter hanc Epistolam in secunda Epistola, quam ad Thessalonicenses scripsit, hæc dixit: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri IESU Christi, & vestram congregationem in ipsum, ut non moueamini cito à sensu vestro, neq; terreamini, neq; per spiritum, neq; per verbum, neq; per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Nemo vos seducat villo modo.

Talia ergo quædam video etiam nobis accidere. Nam quidam auctor Hæreseos, cum sub præsentia multorum habita inter nos fuisset disputatio, & descriptum accipiens ab his, qui descripserant codicem, quæ voluit, addidit, & quæ voluit, abstulit, & quod ei visum est permutauit: circumferens tanquam ex nomine nostro, insultans & ostendens ea, quæ ipse conscripsit. Pro quibus indignantes fratres, qui in Palestina, miserunt ad me Athenas hominem, qui acciperet à me ipsum authenticum exemplar; quod ne relictum quidem vel recensitum à me antea fuerat: sed ita neglectum iacebat, ut vix inueniri potuerit. Nisi tamen, & sub teste Deo loquor, quoniam cum conuenissem illum ipsum, qui adulterauerat librum, quare hoc fecisset: veluti satisfaciens mihi respondit: quoniam magis ornare volui disputationem ipsam atq; purgare. Videre quali purgatione disputationem nostram purgavit. Tali nempe, quali purgatione Marcion purgavit Euangelia vel Apostolum, vel quali successor eius post ipsum Apelles. Nam sicut illi subuerterunt scripturarum veritatem: sic & iste, sublatis, quæ verè dicta sunt, ob nostricriminationem inferuit, quæ falsa sunt. Sed licet homines Hæretici & impii sint, qui hæc facere ausi sunt; tamen habebunt & illi iudicem Deum, qui talibus aduersum nos criminationibus accommodant fidem. Fecerunt autem hoc & alii nonnulli, conturbare volentes Ecclesias.

Deniq; in Epheſo cum me vidiffet quidam Hæreticus, & congregari noluiſſet, neq; omnino os ſuum aperuiſſet apud me: ſed nescio qua ex cauſſa id facere vitaiſſet: Poſtea ex nomine meo & ſuo conſcripſit qualem voluit diſputationem, & miſit ad diſcipulos ſuos, vt ego quidem cognoui, ad eos, qui Romæ erant: ſed non dubito, quin & ad alios, qui per diuerſa ſunt. Inſultabat autem & apud Antiochiam, priusquam ego illuc venirem: ita vt & ad quàmplurimos noſtrorum perueniret ipſa diſputatio, quam parauerat. Sed vbi affui, multis eum præſentibus, argui. Cumque iam ſine villo pudore peritenderet impudenter aſſerere falſitatem: popoſci vt liber deferretur in medium: vt ſcelus meum agnoſceretur à fratribus, quæ vtrique cognoscerent, quæ ſoleo diſputare, vel quali vti ſoleo doctrina. Quique cum auſus non eſſet proferre librum, conuictus ab omnibus & conſutatus eſt falſitatis: & iſa perſuaſum eſt fratribus, ne aurem criminationibus præberent. Si quis ergo vult credere mihi in conſpectu Dei loquenti, etiam de his, quæ in Epistoſa mea conſcripta ſunt & inſerta, credat. Sin autem quis non credit, ſed vult de me male loqui: mihi quidem nihil damni conſert: erit autem ipſe falſus teſtis apud Deum, aduerſus proximum ſuum teſtimonium falſum vel dicens, vel dicentibus credens.

S. Hier. l. 2. in Ruffin. Hæc ex Origene Rufinus, qui falſitatem ſcriptorum Originis Hæreticis imputat, inquit S. Hieronymus; ipſe incipit à falſitate, non ita interpretans, vt habetur in Græco: nec id Latinis inſinuans, quod ipſe in ſuis litteris proſicitur. Hoc vt S. Hieronymus demonſtret, partem Epistoſæ Originis à Ruffino dolose translata, aliter transfert. Producit Ruffinus alia exempla librorum ab Hæreticis corruptorum, ſed retelantur à ſancto Hieronymo. Itaq; ad alia gradum faciamus.

Leont. de ſeſt. aſt. 8. S. Leo ad Marcian. Auguſt. Corruerunt Eutychni loca quædam S. Athanaſij, & S. Cyrilli, vt auctor eſt Leontius; Et Epistoſam S. Leonis, vt ipſe Leo conqueritur. In his fraudibus & impoſtu-
ris

ris valde exercitati fuerunt Iconoclaſtæ: quod pluribus exemplis patres ſeptimæ Synodi declararunt: nam librum Conſtântini Chartophylacis, qui nonnulla tradebat de imaginibus, mutilarunt, exciſis foliis, quæ argumentum ipſis inuiſum continebant. Phocææ ultra triginta volumina combufferunt, vt teſtatur Leo eiſdem vrbis Episcopus. Ex alio veteris teſtamenti Codice expunxerunt ſcholium pro defenſione imaginum additum: Cuius Plagii veſtigia omnibus Concilii Patribus demonſtrauit Coſmas Diaconus, qui alium quoq; librum de Martyribus protulit, ex ſectis paginis, quæ imagines colendas eſſe docebant; Nec pepercerunt iidem ſacrarum imaginum hoſtes Limonario, ſeu Prato ſpirituali Sophronij; nec hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, vt in eodem Concilio perſpicue oſtenſum eſt: Deleuerant enim miracula per imagines Chriſti & Dei paræ facta; & ab Hiſtoricis in chartas relata. Quot exempla librorum ab Hæreticis corruptorum producta ſunt in quinta & ſexta Synodo? Legat, qui volet Act. 14: ſextæ Synodi, & Hæreticorum ingenia liquidò agnoſcet.

A quorum indole non abhorruit Andreas Pſeudomonachus, qui teſte S. Gregorio Epistoſam Eusebii Episcopi Theſſalonicenſis, per ſummam improbitatē corrupit. Inter alia, quæ idem Andreas peſſimè cogitauit & fecit, inquit S. Gregorius, eam quoq; quam ad nos miſiſſis, dum apud ipſe à præſato latore eſſet depoſita, ita falſauit Epistoſam, vt quicumq; eam legeret, vos nec Catholica, ne recta ſapere euidenter argueret. Ex qua re contigit, vt dum veritatem ſtudioſè quereremus, eiſdem quæ latebat iniquitas vulgaretur. Sic Neſtoriani corruerunt Epistoſam S. Athanaſij ad Epictetum Corinthiorum Episcopum, teſte S. Cyrillo. Chalcedonenſem Synodum ab Eccleſia Conſtântinopolitana in vno loco falſatâ eſſe, ſcribit S. Gregorius

Aſt.

S. Greg. l. 9
Epist. 69.S. Cyrillum
Epist. 29.
S. Greg. 15
Epist. 141.

gorius: qui etiam asserit, Romanos Codices multo veriores esse, quam Græcos; *quia nostri*, inquit, *sicut non acumina, ita nec imposturas habent.* Sic in Synodo octaua Oecumenica contra Photium, falsarunt Græci Epistolam Adriani II. Pontificis, resectis omnibus illis, quæ in laudem Imperatoris occidentalis scripta erant. Quam fraudem Anastasius Bibliothecarius deprehendit, Legatisq; Apostolicæ Sedis indicauit, vt scribit V Vilhelmus Bibliothecarius in vita Adriani II. Pontificis: vel, vt aliis placet, ipsemet Anastasius Bibliothecarius. Quot crimina falsi commiserit ipse Photius in Epistola Ioannis Pontificis ad Basilium Imperatorem, & ad ipsum Photium; & in Commonitorio Legatis Constantinopolim missis dato, apud Cardinalem Baronium reperiet lector, & simul fraudulentissimi impostoris audaciam obstupescet.

Bar. Tom.
X, anno
Christi. 879

Simili fraude versati sunt recentiores Græci, in multorum Patrum libris; postquam cum Latinis de nonnullis quæstionibus contendere instituerunt: quorum improbitas non semel in Concilio Florentino & alibi detecta est.

Hoc nostro æuo libros probos deprauare, adeo non est insuetum Hæreticis; vt nihil propemodum solemnius apud illos reperiat, edocti scilicet sunt hoc artificium à Magistro Iuo Luthero: qui quot locis ipsius sacrorum Bibliorum voluminibus falsarias manus intulerit, docebit discere cupientem, Emserus, aliiq; huius ætatis docti viri. Luthero adiungo Iobum Gastium Lutheranum, qui, vt ille ait: *munus decem falsariorum fungitur*; nam facinus patrauit *memoria quidem recentioris*; vt loquitur Ruffinus; *commisse autem nequitie antiquum satis*; & quod omnium veterum fabulas vincat: patrauit, inquam, facinus omni supplicio dignum in editione Paschasij Corbeiensis de veritate cor-

poris

poris & sanguinis Christi in Eucharistia, vt iam pridem notauit, & eo nomine publice quoq; nõ iniuria traduxit & proclamauit Gastium Nicolaus Mameranus; nam vbicunque in Paschasio *vel sacerdotis, vel Altaris, vel consecrationis, vel immolationis, vel poenitentiae nomen inuenit: id aut omisit, aut expuncto eo aliud subrogauit.* Nimirum loco sacerdotis, vbiq; ministrum Ecclesie, aut ministrum verbi Christi posuit, q; nõ est Paschasianum: loco altaris, mensam Domini; loco immolationis, intercessionem; loco consecrationis, benedictionem; loco poenitentiae, agnitionem peccati & commissæ inobedientiae: *læ pro, celebrari, alicubi posuit: (nullo orationis sensu) manducari: Et huiusmodi alia plurima. Vbi, si in toto libro non plus peccasset, non satis alieno in libro designatum andaciæ & flagitii videri posset?* Deinde vbicunq; Auctor vocabulum, spiritualiter, solum habet: ille de suo adiecit; simul & realiter, quæ in scriptis exemplaribus nusquam inueniuntur: Fidei autem vocabulum & Credentis: & Credulitatis, & Incredulitatis, vbiq; de suo ad nauseam vsq; pro more nouæ ipsorum Ecclesie, inculcat & ingerit. Vide caput quod incipit: *Sacramentum igitur, &c. Ibi utrunq; exemplar scriptum habet: sunt autem sacramenta Christi in Ecclesia, Baptismus, Chrisma, & corpus quoq; Domini & sanguis. Hic, Gastius perfide omisit, & Chrisma: adiecitq; de suo post vocem, Ecclesia; Catholica; quasi vera & Catholica Ecclesia tantum duo habeat & agnoscat sacramenta: insuperq; in margine, vt perfidiam hanc aueret, annotauit, duo tantum sunt sacramenta; cum tamen Paschasius tria ponat; neq; vocem hanc, Tantum, habeat, vt ad ternarium numerum sacramenta Ecclesie restringat.*

Nicol. Mæ.
præfat. in
Paschas.

Item, capite XIII. vt Gastius verò IV. sic corrupti hunc locum: *Quod à credente in verbo Christi, diuinitus per spiritum sanctum reuera esitatur: pro eo, quod Paschasius habet, quod per sacerdotem super altari, in verbo Christi per spiritum sanctum diuinitus consecratur, vbi in pauculis verbis, infinitam vide ex proposito malitiam, perfidiamq;, quomodo nec Sacerdotis nomen tulerit, nec*

Oo

confe-

consecrationis, nec altaris; & ipsum sensum peruerterit. Item initium ca. 19. quod incipit, *Vnde sacerdos, &c. totum omisit, quod multa in eo essent, quæ ad conuiuatoris Hiobi stomachum non facerent, nec ipsius saperent palato: Nempe, sacerdos, immolare, per manus Angeli tui in altari consecratur, manu sacerdotis, &c. quorum loco suam quandam prolixam, sed insulsam & fermentosam infarsit farinam de sola Fide; de fortiter credentibus, &c. quorum (inquit) sola fides capax est; & quisquis igitur citra fidem, &c. & nisi fortiter credentibus, &c. Et; fidei merces, &c. quæ omnia, nec phrasin auctoris, nec illam consequentem sensus & spiritus & succi suauitatem sapiunt; Hæc & plurima alia Mameramus de corruptelis & imposturis falsari illius Gastii, qui Paschasium ita deformauit, ut ne ipse quidem Paschasius se ipsum agniturus esset; si reuiuisceret.*

Similem prope fraudem de eodem Gastio refert Sixtus Senensis; nempe, quod sibi arrogarit; suoque nomine publicarit collectanea Bartholomæi Vrbinatis, annis abhinc ferè ducentis ex Augustino excerptæ; eademque nonnullis locis detruncarit, & detruncata ad Hæresin Lutheranorū detorserit. Nec operæ pretiū fuerit plures Hæreticos falsarios producere: Crimine ab vno disce omnes: Nam qui istos norit, omnes nouerit, sunt enim gemelli.

Restant duo alii libros corrumpendi modi: quorum vterque Hæreticis valdè familiaris est. Prior, ut si quo loco alicuius scriptoris se premi vident, dicant, locum illum esse assutum, ex margine libri in contextum irrepsisse: à Monacho quopiam intrusum, & id genus alia. Notauit hanc fraudem aliquoties in Manichæis S. Augustinus, nominatim in quadam Epistola ad S. Hieronymum. *Manichæi, inquit, plurima diuinarum scripturarum, quibus eorum nefarius error, clarissima sententiarum perspicuitate, conuincitur, quia in alium sensum detorquere non possunt, falsa esse contendunt, ita tamen, ut eandem falsitatem non scribentibus Apostolis tribuant; sed nescio*

Sixt. lib. 4.
Biblioth.

Epist. 97.
inter Epist.
S. Hier.

quibus Codicum corruptoribus, quod tamen quia nec pluribus siue antiquioribus exemplaribus, nec præcedētis linguæ auctoritate, unde latini libri interpretati sunt, probare aliquando potuerunt; notissima omnibus veritate superati, confusi; discedunt.

Simili necessitate adacti reiciunt nostri Hæretici non modo sacrarum litterarum locos quosdam, sed etiā integros libros; ut Thobîa, Esther, Iudith, Ecclesiasticū; Machabæos, &c. & quidquid in scriptis Patrum non satis arxider, id aut supposititiū clamitant, aut nœuū esse mētiuntur. Exemplis plenæ sunt omnes pagellæ Centuriarum Magdeburgensium.

Vnum ego adiungam de Paschasio Abbate Corbeiensi, quem qua fide Gastius exceperit, paulò ante vidimus. Huius auctoritate, quantumuis inuiti & reluctantis sæpius vtuntur Calvinistæ eo in libro, quem inscripserunt *Orthodoxum consensum*. Sed quia quædam Paschasij dicta Calvinistis manifestissimè obstant, præsertim illa, quæ scribit de visibili specie, qua Christus in Eucharistia sæpius apparuit, ideo nodo huic consuetum vindicem quæsierunt & aduocarunt. Quis ille? *Astu & opera Monachi cuiusdam falsarii inserta & supposita esse fabulosa quedam de visibili specie Christi in forma infantis, quæ plane non sunt Paschasij.* Sed vnde hoc vobis notum, o Calvinistæ? Quis item Monachus ille falsarius? Ipse profectò Paschasius Monachus fuit: ut proinde, quæ citato capite vobis nimium Monastica videntur, non magis ab alio, quam ab ipso Paschasio proficisci potuerint. Sed nostra defensione non eget Paschasius. En ipsos Lutheranos pro Paschasio arma sumentes: Quorum hæc verba: *Quod dicunt (Calvinistæ) id ex styli & sermonis diuersitate conspicitur, infirmum argumentum esse, quod tanta diuersitas non apparet, quantum Calvinistæ fingunt. Deinde quod addunt*

Paschas.
lib. de corp
& sanguine
Domin. ca.
14. ut ex-
stat Tom. 6
Biblioth.
SS. PP. in
Edit. Col.
est caput!
38, & 39.

VVirtebe,
Lutherani
in Refut.
orthod. con-
sensus pag.
684

quia illa duo capita cum præcedentibus & sequentibus totaque istius libri sententia & doctrina pugnent, id falsissimum esse, res ipsa docet. Tertio, quod Auctor in præfatione testetur, se veterum in Ecclesia Patrum sententiam & fidem de Eucharistiæ negotio tradere velle, & non ex apocryphis, & fabulosis narrationibus. Bibliotheca Parisiensi quod insertum est exemplum, nullam præfationem habet, respondent Lutherani, sed ab omnipotentia Dei commendatione orditur, & omnes ad fidem huius mysterii hortatur. Facilius te expediissent Lutherani, si respondissent, Palchasium fidem datam, si vlla in præfatione dedit, non violasse; apparitiones enim illas, quas commemorat, nec Apocryphas, nec fabulosas, nec priscis Patribus contrarias narrationes esse.

Quarta Calvinistarum ratio. Quod in manuscripto exemplari hæc ipsa duo capita aliter atq; aliter adiunctis etiam fabulosis exemplis de apparitione corporis Christi in Eucharistia relata & addita reperiantur. Hæc admodum infirma ratio est, inquit Lutherani. Quidenim mirum, quod Monachus plura exempla seu vera, siue fabulosa, (imò vera, ne dubitetis Lutherani) annotauerit, in suo scripto exemplo ab aliis relata & audita, cum id nemo prohibere possit, huic verò Auctoris exemplo nihil derogari possit.

Quinta ratio Calvinistarum. Quod in Colonienfi editione finis capituli 27. contextu & sententia sermonis plenè cohæreat cum versiculo capituli 29. incipiente: Caterùm si quis ex eo non creditur, &c. Sed quem ferit, aut quid tangit hæc ratio? an cælum, an terram, an vtrumq; , an potius nihil? En salutem ex inimicis, hoc est, apologiam pro Palchasio à Palchasi hostibus aduersus alios Palchasi hostes.

Sed quid mirum, si Hæretici scripta Patrum aut corrumpant, aut ab aliis corrupta esse clamitent; cum eodem genio & artificio in sacris litteris versentur, easq; aut corrumpant

rumpant ablatione integrorum voluminum, vel certè sententiarum & dictionum, aut ab alijs corruptas esse afferent. Hinc nascuntur nobis tot & tam diuersa Biblia, inter quæ maxima dissimilitudo cernitur. Attigimus hoc iam supra, sed breuius quàm par erat. Vix vlli exstiterunt hæretici, qui scripturas non aut totis libris aut saltè sententijs truncarēt, aut si qui ab hoc sacrilegio sese continuerūt sensu certè Scripturas interuerterunt. Alius manu Scripturas, alius sensu expositiones interuertit, ait Tertullianus de hæreticis: Neque enim, si Valentinus integro instrumento vti videtur, non callidior ingenio quàm Marcion, manus intulit veritati. Marcion enim exerte & palam machera, non stylo usus est. Valentinus autem pepercit, quoniam non ad materiam scripturas, sed materiam ad scripturas excogitauit, & tamen plus abstulit, & plus adiecit, auferens proprietatem singulorum quoque verborum, & adiciens dispositiones non comparentium rerum. Hæc sunt ingenia de spiritualibus nequitia, cum quibus luctatio est nobis fratres, merito contemplandæ fidei necessaria, vt electi manifestentur, vt reprobi detegantur

Tertull.
lib. de præ-
script. c. 32.

Qua fide, sinceritate & arte cum alij tum nostræ ætatis Hæretici scripturas vertant, versent, & tractent, cernere licet tanquam in lucidissimo speculo, in antiquis hæreticis, Theodoro, Asclepiodoro, & alijs, qui Artemonis sectam sectabantur, de quibus hæc Eusebius ex vetusto quodam scriptore: quæ omnia mutatis duntaxat nonnullis vocabulis in nostros Sectarios quàm appositisimè quadrant. Sacras audacter deprauarunt Scripturas, veteris fidei Canonem abrogarunt. (Lutherus, Lutherani, Calvinus, Calviniani.) Et quod à fide longissimè absint, quid attinet commemorare? Ob hanc causam etiam in sacras litteras confidenter & temere quasi manus violentas iniiciunt, easq; se emendare & corrigere prædicant Quod verò ipse quidem nihil falsi in eos ementitus loquar

Euseb. lib.
5. cap. 27.

Versiones
Lutheri,
Tigurino-
rum, Bezae,
Castalio-
rum, & alio-
rum di-
versissimæ.

nemini verum scire cupienti poterit esse obscurum. Nam si quis cuiusquam illorum exemplaria in manus sumere, accuratè peruestigare, & inter se conferre voluerit, reperiet profectò illa quæ maximè inter se dissidere. Næ Asclepiodoti exemplaria (Lutheri) cum illis quæ sunt Theodoti (Tigurinorum) admodum discrepant. At multa planè suppetunt, propterea quòd illorum discipuli exemplaria ab utrisq; (ut illi appellant) correctæ (ut nos) corrupta, studiose & sedulò descripserunt, (typisq; excuderunt.) Rursus exemplaria quæ sunt Hermophili, (Caitalionis) cum illis minimè consentiunt. Quæ Apollonii (Bezae) dicuntur, ipsa sibi nõ constant. Licet enim, quæ prius ab illo exscripta fuerunt & composita posterioribus denuò inuersis innouatisq; comparare, sic inuenire illa inter se valde dissentientia, erit perfacile. Quantum inscitia & temeritatis habeat perditus iste conatus, ne illos ipsos quidem ignorare suspicor. Aut enim sacras & diuinas scripturas à Spiritu sancto dictatas non credunt, & ita sunt infideles, aut seipso Spiritu sancto sapientiores esse dicunt, quod planè quid aliud est, quàm quasi Demone exagitatatos insanire. Neque enim hanc inconsultam & imprudentem molitionem, suam esse inscisciari poterunt, quando quidem ista exemplaria sua ipsorum manu esse transcripta, perspicuè deprehenduntur. Quibus autem erant ipsi instituti, ab illis (Catholicis) eiusmodi scripturas nunquam acceperunt. &c. Quidam illorum eas quidem deprauare non adeò operæ pretiũ duxerunt, sed tum legem, tum Prophetas, perinde ac si impiam & nefariã omnino doctrinam completerentur, prorsus pernegãtes in vastissimum exitii gurgitem precipites deciderunt. Hæc ex antiquo scriptore Eutebius, quibus graphicè prorsus nostræ tempestatis heretici turbines depinguntur. Nunc pedem proferamus.

Alter modus corrumpendi Auctores, in eo consistit, ut cum ex lingua in aliã transferuntur, non fideliter transferantur, ut apud interpretem aliud loquantur, & sentire videãtur, quàm cum tua natua lingua animi sui sensa promunt,

munt, præsertim quando de dogmatib. fidei, aut caeremonijs Ecclesiasticis sermo est. Nimis longum esset siugula percensere, paucis exemplis contentus ero. Quot fraudes Iunius commiserit in libello Curopalatae, de Officijs Aulae Constantinopolitanae, supprimendo, quin & euer-tendo ritus Ecclesiasticos & orthodoxos, notau iam alibi; Quot imposturis huius generis scatent interpretationes Cedreni & Glycæ: dum εἰκόνας reddunt simulacra, imò & idola. Iconoclastas simulacripertas, Templata seu Ecclesias fana, delubra, Liturgiam, diuinas preces, ἐγκαίνια renoualia, ἐγκαίνια ναῶν, renouare templum, κύριον sit consecrare & dedicare templum. προέλευσις, Progressum seu processum, cùm ecclesiasticum vocabulum sit processio, seu supplicatio.

Nec est tolerabilis fraus illa Leunclaii, qui hanc altaris definitionem apud Gregorium Nazianzenum: δώρων δ' ὀχέου ἀγνόν, ἢ θεοῦ ὀχέου ἡράπελα, ita vertit: Munerũ sacrum receptaculũ, Mensa, quæ sufficit illos continet. Itane hæreticè θεοῦ ὀχέου ἡράπελα est mensa sufficit continens: sed offēdit Lutheranum vel Calvinianum interpretem vox θεοῦ ὀχέου, Deum recipiens, si enim altare est mensa, in qua Deus recipitur, oportet, ut sub illis δώροις, hoc est, sub speciebus panis & vini, verè contineatur Christus Deus, huius enim respectu appellatur θεοῦ ὀχέου ἡράπελα. Eadem fide vertit illam definitionem, αἱ προσφοραὶ δὲ τῆς θεῆς σαρκώσεως παθημάτων τε ἢ θεῆς κοινωνία: oblationes incarnationis Dei, Deiq; cruciatuum participatio sunt: vbi per oblationes intelligit illas, quibus nobis, ut ait, sacra symbola offeruntur, cùm certissimum sit, S. Gregoriũ loqui de oblatione corporis & sanguinis Christi, seu de sacrificio Missæ. Quis enim nescit, προσφορὰν Græcis esse Liturgiam seu Missam? Idem μετάνοιαν interpretatur resipiscētiã, ex mente Lutheri, quasi μετάνοια nihil sit aliud, quàm præteritorum peccatorum desertio.

cuius præfatione ita furit & bacchatur, ut non temerè de statu mentis deiectus videri queat. Inter cætera hæc effutit de Catholicis verba; *Corrumpunt Patres, Augustinū, Cyprianum, Chrysoftomum, Cyrillum, & cæteros, quorum nomina Indicibus expurgatoriis & censuris plusquam Diabolicis consignarunt perfidè, sceleratè, nefariè, impienissimè truncando, deprauando, augendo, minuunt, prout ipsorum proposito conuenit. Vexant Patres antiquos, novos euerrunt, imò evertunt, scripturam, historiam, vbicunque eis aduersatur, adulterant, & deprimunt. Placidè, Calvinista, placidè.* Nomina vel vnum librum vnus ex quatuor prædictis Patribus, qui in vllò Indice prohibitorio aut expurgatorio interdicitur, Nomina, aut frontem exporrigit, ut calumniatorum nota inuratur. Non Augustinus, non Cyprianus, non Chrysoftomus, non Cyrillus, sed hæreticorum glossemata, nugamenta, mendacia & conuicia, modò nominatis Patribus à mendacibus hæreticis superaddita, prohibentur & proscribuntur, & ut expurgentur & sempiterna obliuione obruantur, ab Indicibus, tã Hispanicis, quàm Neapolitanis, Romanis, Portugalensibus (quos tu citas) præcipitur.

Sed ut singula, quæ adducis, sigillatim inspiciamus: dic Calvinista, quis corripit S. Augustinum? Respondes ad oram putidæ tuæ præfationis: *Auctor libri cuiusdam probantis Ioannem VIII. fœminam fuisse.* Sed quis ille auctor? Exprime nomen. cur obmutescis? cur vox faucibus hæret? cur non profers ex Augustino locum illum deprauatum, ut videre possimus, tuè deprauator sis, an ille quem accusas? Fortasse, quia Augustini verba citando vnum aut alterum verbum omisit vel immutauit, seu casu seu incuria, id studio corrumpendi tribuis. Et si auctor ille talis fuit, qui demonstrare niteretur, Ioannem VIII. fuisse fœminam; fortè tui similis, hoc est, *ἑωιδέτης*, non autè Catholicus

tholicus erat. Grauior est accusatio de corrupto S. Cypriano,

Cyprianus, inquis, corruptus est quater in vno libro pro tuendo Papatu, probatur ex appendice. Audiamus igitur, quid in appendice tua agas. Quatuor locos profers ex libro de Vnitate Ecclesiæ. Hos ope quorundam manuscriptorum codicum fretus; ais à *Papistis pro tuendo primatu Papæ fuisse corruptos.* Exscribemus locos ex Parisiensi editione Iacobi Pamelij anno 1574. Primus est iste: *Super illum vnum ædificat Ecclesiam, & illi pascendas mandat oues suas.* Ita Pamelij editio: Tui codices in hunc modum. *Super vnum ædificauit Ecclesiam: omisis cæteris.* Paulò post Pamelius: *Si cui remisistis peccata, remittentur illi: si cui tenueritis, tenebuntur.* Tui codices, *Si cuius remisistis, &c. remittentur ei, si cuius tenueritis, tenebuntur.* En crimen, en plagium Papistarum ad firmandum Pontificis primatum. *Cuius mutarunt in cui, eius in ei* dictionem, *illum*, adiecerunt ad vocem *vnum*, & insuper illa verba: *& illi pascendas mandat oues suas*, apposuerunt. Quàm immanis corruptela, quia non est idem sensus: *Deus ædificat vel ædificauit suam Ecclesiam super vnum* (Petrum de hoc enim sermo est) & *Deus ædificauit Ecclesiam super vnum* (nempe Petrum) Nec idem sensus est: *Si cui remisistis peccata, &c. Si cuius remisistis peccata.* Nec idem: *remittentur illi, &c. Remittentur ei.* Item, si verba illa: *& illi pascendas mandat oues suas*, non adessent, ex solis illis, *Super illum vnum ædificat Ecclesiam suam*: non satis colligeremus ex sancto Cypriano, primatum sancti Petri: quasi esse illum, super quem Ecclesia ædificata est, & esse illum, cui cura ouium Christi commissa est, non sit vnum & idem, etsi à diuersis metaphoris desumptum? Quàm intolerandæ sunt istæ deprauationes!

Deinde, dic Calvinista, nonne Grauius, Manutius, & Morellus verba ista reppererunt in codicibus manuscriptis, verba inquam illa, *Et illi pascendas mandat oves suas.* & quidem in omnibus, quos viderant, etiam in Anglicanis, viderant autem nec paucos, nec malæ notæ. Nonne hoc annotavit iamdudum Pamelius? ut & illam lectionem codicis Anglicani, qui habet, *adificauit*, pro *adificat*. Quid ergo tu de corrupto Cypriano pro primatu Pontificum mētiris? cum primatus in ipso Cypriani loco, etiam omisso illo additamento firmiter consistat, cumq; antiqua exemplaria, quæ doctissimi illi, fideq; dignissimi viri consulerunt, ea verba repræsentent, quæ rectè addi, liquet itidem ex his proximè antecedentibus. S. Cypriani verbis *Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: Pasce oves meas.* Sicut ergo Cyprianus verbis illis, *super illum unum adificat Ecclesiam suam*, alludit ad illa: *Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam*: quæ paulò antea citauerat, ita & his: *& illi pascendas mandat oves suas.* alludit ad hoc: *pasce oves meas*, quod iam iam S. Cyprianus adduxerat.

Matth. 16.
Ioan. 21.

Quanta igitur huius Calvinistæ improbitas est, cum ita paratragœdiat, quasi Papistæ immane quoddam plagium in Cypriani libris admiserint: cum idem sit sensus, siue adsint, siue absint illa verba. Nec sapiat, qui plus fidei huic Hæretico & Codicibus ei obsequentissimis habendum esse credat, quam suprà nominatis clarissimis viris, libros veteres cum Fide & Religione tractare solitis. Liquet ergo prima deprauatio. Videamus alteram

Secundus locus S. Cypriani, quem Calvinista pro Papatu corruptum criminatur. est iste eodem libro & loco. *Ut vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit*
Hoc

Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus. Ita editio Pamelii. Quid Calvinista ex suis Codicibus? *Ut vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disponit.* Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli, quod fuit & Petrus. En alterum Plagii crimen: sed crimen hoc, ut & prius antiquissimis codicibus defenditur, quibus vsus Manutius, aliq; eruditi viri de Cypriano bene meriti: quod autem fide talium codicum nititur, id non est crimen falsi, sed reparatio & instauratio veri, utq; verbis nonnullis, codices, quos iste profert, carerent; at alii, vel paris vel longæ melioris notæ non carerent. Itaque codices opponimus codicibus. Mitto dicere, quod antea dictum, lubricæ fidei Hæreticos esse, cum aliquid huius generis affirmant. Constat enim omnibus, qua mente tractent veterum Patrum monumenta, præsertim illa, quæ Petri primatum firmare videntur. Manifestum exemplum adduximus capite superiore ex Oecolampadio. Deinde idem prorsus est sensus Pamelianæ lectionis, & eius, quam iste profert, ut consideranti & conferenti planum erit.

Ad tertium locum accedamus, qui est iste. *Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Sed exordium ab vnitatem proficiscitur. Primatus Petro datur, ut vna Christi Ecclesia, & cathedra vna monstraretur. Et pastores sunt omnes, sed græx vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur. Quam vnam Ecclesiam etiam, &c.* Hæreticus ex suis codicibus hanc lectionem producit. *Exordium ab vnitatem proficiscitur. Quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico, &c.* omissis videlicet, quæ de primatu S. Petri nimis clarè loquuntur; quia offendunt aures Hæreticas.

Sed quis non potius credendum existimet Manutio ex antiquissimis codicibus (quorum vnus non gentorum

annorum erat) prædicta verba de promenti: quàm huic Hæretico, de cuius fide semper vacillet oportet assensus, cum sit Calvinianus: Vt taceam, eadem verba à Pamelio in codice Cambronensi optimæ notæ, vt & ab Hofio Cardinale in alio vetusto exemplari reperta esse. Nec tantum causæ habuit Manutius, aut vllus Catholicus, vt contra Codicum fidem hæc verba Cypriano afflueret; quantum habuit iste Hæreticus, vt ea excinderet: quia catholicis ex ipso quoque Cypriano clarissima testimonia pro primatu Petri suppetunt: at Hæreticis vix locus vllus tam perspicuè obnititur, quàm iste. Quocirca non mirū si vel in aliquibus exemplaribus non reperiri mentiantur, aut eradant, aut excindant. Hic enim mos est Sectariorum. Si autem verba illa verè non reperiuntur in codicibus illis Anglicanis, quos iste fortasse limis oculis inspexit, non propterea Cypriani non erunt, cum in alijs, & quidem vetustissimis compareant, indeq; in publicum sint eruta, à viris quibus mendacium longè est inuisus, quàm Calvinianis.

Quartus & vltimus locus, quem Calvinista objicit, est iste. *Qui Ecclesia renititur & resistit, qui Cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit?* Ita editio Pamelij. Quid hæreticus ex suis obedientissimis codicibus? *Qui Ecclesia renititur & resistit, in Ecclesia se esse confidit?* Sed quæ hoc loco fraus? An non Pamelius hanc lectionis diuersitatem annotauit? An non lectorem monuit? Soletne, qui crimen falsi committere cogitat, lectorem de diuersitate Scripturæ præmonere? Annon quiuis falsarius suam pro authenticæ scriptura obtrudit, etiam sine ratione, etiam sine præsidio antiquorum Codicum? Quæ mens longè à Pamelio, alijsq; Catholicis. An non Pamelius indicauit, vnde hanc lectionem hauserit? An non

yidi-

vidisti Cambronensem codicem? Cur tuos rancidos caudices, qui fortè vix sæculū ferunt, anteponeremus exemplarib; sinceris, & à nulla Calviniana manu tactis? Pudeat te Calvinista Thraonica tuæ impudentiæ, qui ita Papistis insultas, quasi nullum vetus Cypriani exemplar viderint, lectionesq; varias à te notatas, nemo mortalium vnquam notauerit, cum tamen Pamelius & alij, qui Cypriano emaculando operam dederunt, omnes annotent, omnes, inquam, alicuius momenti: Nam futiles illas, cum *ei pro illi, cui pro cuius*, ponitur, quis tandem æstimet, cum in omni librorum genere nihil sit vltatius, quàm vt hæc talia permulentur.

Nec illud præteribo, me in Bauarica Bibliotheca incidisse in membranaceum manu exaratum, optimæ notæ exemplar Cypriani. Inspexi locos, quos Calvinista accusat, cum editionibus Catholicorum contuli: Deprehendi codicem illum perantiquum, sententia quidè, si non verbis aut ordine verborum, cum Pameliana editione consentire. Id vt videas, lector, en ipsa Codicis verba:

Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi, inquit, quia tu es Petrus, &c. Paulo post. Et idè post resurrectionem suam dicit: Pasce oues meas. Super vnum edificat Ecclesiam, & illi pascendas oues mandat. Et quamuis Apostolis omnibus parem tribuat potestatem, vnam tamen Cathedram constituit, & vnitatis originem orationis suæ auctoritate disposuit. Hoc erant vtiq; & ceteri quod Petrus, sed primatus Petro datur, vt vna Ecclesia & cathedra vna monstraretur, & pastores sunt omnes, sed grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur, hanc & Pauli vnitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit, qui cathedram Petri, super quam fundata Ecclesia est, deserit, in Ecclesia se esse confidit: super vnum edificauit Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnib; post resurrectionem suam parè potestatem tribuat & dicat. Sicut misit me pater,

& ego

ego mitto vos: Accipite Spiritum Sanctum; si cuius remiseritis peccata, remittentur illi; si cuius tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant vtiq; & ceteri Apostoli quod fuit & Petrus, pari consortio præditi, & honoris & pietatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut Ecclesia Christi vna monstretur, quam vnam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum, &c. Hæc ex Bauarico Codice.

Nunc quid corruptelæ ex Chrysofomo nobis obicit, audiamus. In Chrysofomo, inquit, in Opere imperfecto, in quibusdam editionibus, deleta sunt verba, nisi tantummodo per scripturas, in expositione 24. cap. Matthæi. Sed meminisse in primis debebas, Calvinista, librum illum, Imperfecti Operis, non esse Chrysofomi, ut agnouit quoq; Erasmus, publicè id testatus: Est enim hominis Ariani, quod non vno loco liquet. Secundo, cur non nominasti editiones, in quibus verba illa sunt ommissa? cur generali editionum nomine contentus es, cum toties opus illud sit culum & recusum? nam in editionibus, quas nos vidimus, inveniuntur verba quæ tu exsecta conquereris. Tertio, cur non cogitasti verba illa, si qua in editione præterita sunt; ideo præterita esse, quia in aliquibus codicibus non sunt reperta: vel, quia impietatem Arianam olent; ut certè olet totus iste locus, qui tibi has querelas exciuit. Est enim in Homilia 49. in Matthæum; totus Arianus & profanus. An verò falsarium agit, qui Arii fermentum ex libro aliquo tollit, cum & ius ciuile & Canones iubeant & mandent, ut omnia Arii monumenta funditus aboleantur.

Auctori Operis imperfecti addit Calvinista Cyrillum, quasi à Papistis corruptum. In Cyrillo, inquit, res manifesta est ex verbis:

In textu deletur hoc: deletur illud; Sed tu, si mendax non

non es, ostende vllum Indicem expurgatorium, qui aliquid, quod ad ipsum & genuinum Cyrilli contextum pertineat, obliterare præcipiat. Glossemata ab Hæreticis Cyrillo affuta, scholia, malè feriatorum annotamenta & interpretamenta expungenda sunt, & inducenda. Hæc mens Indicium, non illa quam tu ex tua mente fingis. Nihil enim spongia dignum in Cyrillo, quod quidem sit Cyrilli: Verum misso ineptiente isto Calvinista, ad Iunium oratio nostra regrediatur.

CAPVT IIX.

Quibus iudiciis librorum corruptela deprehendantur, eorumq; partim examen partim refutatio.

Vnius hac de re ita disserit, ut quid velit, ipsemet fortassè nesciuerit; tam perplexè & intricatè loquitur: Et quia scire non licet, quid dicat, coniecimus quid dicat, primoq; videamus, quibusnā instrumentis ipse falsas librorum Epigraphas & corruptelas inuestigari posse doceat; deinde quid verum ferat, subnectamus.

Primum, inquit, est, lima iudicii à viris doctis & idoneis adhibita. Non negamus, hanc rationem falsæ inscriptionis, & corruptelæ indagandæ aptam esse, si lima intra limæ limites maneat, atterendiq; prurigine non eò vsq; procedat, ut ipsamet alia sani, & integri iudicii lima egeat. Quod sanè multis, qui se limatissimo iudicio omnia expendere putabant, euenit, præsertim Erasmo, qui dum omnia, ut sic loquar, limat, in omnium limas non immeritò incurrit, quem Iunius ait plerunq; in recensendis & explorandis multis scriptis limam habuisse bonam & affabrè factam. Certè tam affabrè factam, ut nisi alii limas suas interposuissent,

non pauci ex scriptoribus tam profanis, quàm Ecclesiasticis, maxima operum suorum parte carerēt, Augustinus p̄fertim, quem Criticus iste ita limauit, vt ferè semissem lucubrationum Augustinianarum detriuerit. Apage Iuni cū his tā limatis Censoribus: Liceat Martialis versus *παραφρᾶσιν*.

Nescis heu nescis Critica fastidia lima.

Credo mihi nimium turba sapit Critica.

Maiores nusquam ronchi, iuuenesq; senesq;

Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Quod non eò dicimus, quasi Crisi nihil tribuamus; tribuimus, & quidem multum; sed Crisi modestæ, considerata, circumspectæ; non arroganti, præcipiti, temerariæ, qualis pleraque omnis, quæ nunc veterum monumenta tractat. Danda est Crisi licentia; sed *sumpta pudenter*. Audacibus, & quiduis pronunciare solitis, occinendum est illud Epigrammatarij.

Nasutus sis vsq; licet, sis deniq; nasus;

sæpius tamen grauissimè & turpissimè impinges, nisi frænum naso tuo iniicias.

Verumenimvero ne ipse quidem Iunius valdè firmum præsidium in Critica collocat. Quocirca ait; *hoc iudicium à contentiosis hominibus controuerti posse*. Imò etiam à pacis amantibus: quia iidem simul etiam veritatem amant; cui nihil magis est inimicum & aduersum, quàm effrenis ista iudicandi libido, qua impulsī, & libros, librorumq; non modicas partes obelis confodiunt, asteriscis notant, nouisq; nouorum auctorum nominibus exornant.

Alterum iudicium, & quidem, iudicio Iunii certius, est, *aliorum exemplarium, eorundemque veterum comparatio*. Fatemur, hanc non esse incommodam rationem inquirendi, quæ cuiusq; Auctoris sint propria, quæ aliena. quæ ad-

uentitia, quæ dominata, quo in genere docti quidam, vt Pamelius, Manutius, Morellus, Feuardentius, Theologi Louanienses, Marianus Victorius, & alii, nostrâ memoriâ fidelem operam nauarunt. Alii verò, vt Iunius & similes, mala fide exemplarium nomina iactauerunt, quæ non habebant, & eorum quæ habebant fidem corruerunt arbitrato suo. Testis Iunius suo in Tertulliano, quem, quo candore emendandum & illustrandū suscepit, ostēdit iam in animaduersionibus ad notas Iunianas, vt de Curopalata nihil dicam, quem non peruertit modò, sed & propè dixetim, funditus euertit.

Atq; hinc tertium natum est iudicium, ait Iunius. Quod nam illud? Audiatur verba, qui volet; intelligat, qui potest. Nam cum studuerunt isti exemplaria vetera corrumpere, id eis persæpe vsu venit, iusto Dei iudicio, vt manum iteratò, tertio, & quarto, adeoq; amplius coacti fuerint adhibere, ad resingenda ea, quæ instituerant. Itaque tum quidem satis sibi factum putauerunt, cum res iam prælo typographico permixta esset, sed post illud etiam tempus, quo cæperat seruere opus, & iusta folia impressa erant, ea recognouerunt denuò, & typographis iusserunt, vt iis abiectis, nouas plagulas curarent, & redindegrarent opus damno suo. Reluctantibus typographis, & sumptui suo parci rogantibus, folia interfecta sunt, alia ex semisse, ex quadrante alia, & semissales vel quadrantales plagula tantum ipsis imperata. Hinc igitur tertium iudicium, quod folia typographica interfecta sunt, & diuisa prostant in eodem exemplari venalia, cum ratio hæc comoda videretur, qua Domini censors suas nugas mendacia quo pro rebus seriis & veris venderent, & miseri typographi minus sentirent incommodi. Hæc Iunius; ex quo si quæras, vt à thesi ad hypothesin descendat, nominatimque designet aliquem ex Catholicis, qui cum non sua, sed aliena lucubratione in lucem edenda, priuato nomine ad

prædictum modum egerit, auctorisq; verba expunxerit, aut deprauarit, substitutis in eorum locum peregrinis, magis nimirum mutus erit quam piscis, nisi Lobum Gastium, Erasimum, seipsum, aliosque de eadem tribu nominare velit, quos cum in veterum Patrum scriptis versantur, Quintilium illum Horatianum imitari non iniuria dixeris.

Horat. epist.
ad Pisones.

*Quintilio si quid recitares, Corrige, sodes,
Hoc, aiebat, & hoc, melius te posse negares,
Bis terque expertum frustra, delere iubebat.*

Et si bene Quintilius, quod isti peruersè. Quia ille in edendis hanc correctionem adhibebat, Auctore non inuito; isti in editis iamque iuris publici factis, (tamen si interdum temporis diuturnitate iterum propè sepultis) auctoribusq; ipsius reluctantibus. Quare non tam corrigunt, quam corrumpunt, nec tam emaculant quam contaminant.

Lepidum autem, quod Iunius sua suorumque crimina transfert ad Orthodoxos, & quod quisq; iuris sibi merito sumit in propria, id à nostris mentitur vsurpari in aliena. In proprii ingenij partu locum habet illud:

Horat. lib.
2. epist. 2.

*Cum tabulis animum censoris sumet honesti,
Tudebis quæcunque parum splendoris habebunt
Verba mouere loco, quamuis inuita recedent.
incomptis allinet atrum*

Horat. ad
Pisonem,

*Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget.
Arguet ambigüe dictum, mutanda notabit.
Fiet Aristarchus.*

In proprijs, inquam, hæc & plura talia non modò licita sunt, sed & laudanda, at in alienis, nulla censura ab Ecclesia notatis, omnis illa censura priuati censoris illicita est, & vituperanda, quæ auctori non sua supponit, sua adimit

mit, siue bona sint, siue mala: siue clara, siue obscura. *Sæpe stylum vertas*, monet vates Venusinus: sed in tuis, non in alienis, in quibus stylum nunquam vertere fas, nisi, vt aut Auctori restituas sua, aut exturbes supposititia. Nec excusabere, si dicas: *Ille, si foret hoc nostrum fato dilatus in æuum, deterreret sibi multa, recideret omne, quod vltra perfectum traheretur.* Nam vt ita sit, tibi tamen, qui priuatus es censor, non ideo potestas concessa est, vt quidquam in alieno opere, nullo stigmate ab Ecclesia iniusto, immutes. Ergò in veterum Patrum monumentis versantem manus continentes & abstinentes habere oportet, vt nihil eo loco moueat, quo ab Auctore primitus collocatum est. Quod si tam religiosè aut præstitissent, aut præstarent Hæretici, quam Catholici, minus querelarum de huiusmodi fraudibus & imposturis exstitisset.

Horat. lib.
1. satyr. 10.

Ne tamen Prædicantes hæc in calumniam trahant, apertè profiteor, me loqui de priuatis editoribus. Nam Ecclesiæ Præsules, Academia Catholica, & alij, quibus in nauicula Petri Speculatorum munus obtigit, iure sibi à summo nauarcho concessio, omittere aut delere possunt si quid, re benè expensa, fidei & moribus potius obfuturum quam profuturum videatur. Item, quod dico, cuius fas esse mutare sua, id ad Hæreticos transferendum non est, qui scripta sua etiam prima, & temerè effusa, iactant, alijsque proponunt, tanquam sacris litteris, ipsiq; veritati profus consentanea, immotoq; verbo DEI inconcussè subnixa. Nam isti, si quid postea mutent, & prioribus contraria substituunt, clarè testatur, se mentitos, aut saltem deceptos esse, cum priora illa, tanquam ex verbi diuini intimis, vt sic loquar, visceribus eruta, alijs obtruserunt & dilaudarunt. Quod si prima vice mentiti, aut, vt mitius dicam, decepti sunt, causæ nihil suppetit, cur altera vice,

post institutam operis mutationem, eosdem mentiri aut decipi posse non credam. Sed de his fusius infra, ubi plures rationes adferemus, cur ferendum non sit, ut isti, qui se reparatores Euangelii iactant, sua toties mutant.

At vide, mi lector, quàm Iunius iste sit criticus *nasutus*, quàm *totus deniq; nasus*, ita ut ei obtigisse existimem, quod Poeta Veronensis desideraturum aiebat Fabullum, si olfaceret vnguentum quoddam; videlicet ut totus, quantus quantus verteretur in nasum. Nam nisi totus nasus esset, quomodo tam sagaciter odorari potuisset fallaciam & technam, qua libri iam olim & deprauati sunt, & etiamnum deprauantur. Ecce acumen:

Multis in libris magna apparet foliorum inægralitas; nam quaternionibus iuncti sunt terniones; ternionibus, biniones seu duerniones, binionibus, vniones; vnionibus, semisses. Signum ergo certum est & euident, aliquid mala fide omissum ab editoribus: quorum importunitate typographi coacti, non raro recudere debuerent, quæ ipsi refinxerant, ut cum integra folia denud typis describere nolent; semissales ex semisse; & quadrantales ex quadrantes; plagula tantum ipsis imperata sunt. En artificium, cuius si non pudet Iunium, frontem exiit. Quid enim vanius, quam inde colligere aliquid præteritum esse ab Editore quod non semper par numerus *Bogiorum*, ut Germani, seu, ut ipse vocat, *plagularum* coniugetur, ita ut aliquando opus ternionibus cœptum biniones seu vniones admixtos habeat, quod adeo nullius imposturæ argumentum est, ut multi typographi ad calcem librorum diligenter annotare soleant; quæ folia sint duplicia, aut triplicia, quæ simplicia, quod qui editioni præsumunt, nunquam permetteret, si hac in re fraus lateret. Quis enim ad imposturæ latibula

bula digitorum intendit? Et totum hoc in manu Typographorum est situm; ut aut duplicent, aut triplicent, aut quadruplicent chartas arbitrato & commodo suo, prout fert materia.

Sed ne, quæ dicit Iunius, temerè dicere videatur. *Exemplum*, inquit, esto, in libro Græco, quæ ante annos aliquot Franciscus Turrianus edidit, in scripto διαταγαὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, &c. cuius hominis audaciam in deformandis veterum scriptis & auctoritatibus specioso antiquæ membranæ vnus aut alterius obdueto nomine, vident homines iudicio præditi, videbit posteritas atq; mirabitur. Nam quotus quisque est, qui hoc argumento indicioq; non animaduertat vanitatem hominis, qui vel eo ipso iam luit pœnas leuitatis & infidelitatis suæ, quod illi dissecti libri, & segmentata folia palam clamitant, rem non vnus Auctoris, neq; operis continentis esse. Quis verò sanæ mentis non miretur vanitatem Iunij, qui vtrum hæc sobrius scripserit, meritissimò dubitari potest. Edidit Franciscus Turrianus constitutiones Apostolorum conscriptas à Clemente Romano Græcè cum græco proœmio, eoq; valde prolixo, scholijsq; apologeticis, edidit inquam, Venetijs anno 1563, in quarto, ut vocant. Constat totus liber duobus Alphabetis, & præterea ex tertio, solo alpha triplicato. Proœmium Turriani quinque primis Alphabeti elementis signatur: Solent enim Typographi, vilitate artis suæ more, chartas notare litteris, memoriæ causa, ne qua confusio ex chartis non signatis existat. Omnes litteræ, quibus charta signatur, continent quatuor folia, seu ut nos Germani nominamus vnum *Bogium*, præter E proœmij, quod medium completitur. Et hoc ipsū sub finē libri annotauit his Italicis verbis ipsemet Typographus: *Tutti sono duerni, eccetto E, quale* *ωεζχο.* Cui *duernus* est, quod nobis *Bogius*.

Quæ cum ita sint, ut profectò esse comperiet, quisquis Turriani libros inspicere voluerit, mirari fubit, quamente & fronte Caluinista iste Turriani librum pro exemplo tertij huius sui indicij adducat. Vbi enim vllum folium in hoc Turriani, vel potius Clementis libro, intersectum est, aut diuisum? vbi illa tua *segmentata* folia? vbi *plagula quadrantales ex quadrante, & semissales ex semisse*? vbi diuisio illa & inæqualitas foliorum? vbi illa indicia à te iactata, quæ Turrianum *vanitatis, leuitatis & infidelitatis* arguunt, palatimque clamitant, *Rem non esse vnus auctoris, neq; operis continentis*? Nihil horum apparet, sed indicia impudentiæ tuæ, quocumque oculos conueto, apparent; quotque syllabas lego, tot detritæ frontis tuæ testimonia noto. Si calumniari lubebat, cur id non facis rectius aut cautiùs? Nam quisquis Turriani librum vel solum inspiciendi gratia aperit, is statim fraudem tuam deprehendit, cum nihil eorum, quæ tu dicis, in eo reperitur; & ut maxime folia inæqualia reperirentur, an propterea argumentum fraudis, aut plagij à Turriano commissi inde sumeretur? Quasi verò inæqualitas illa sit ab editoribus, non à Typographis, qui, prout fert materies, aut occasio, folia diuidunt, ut supra dictum. Nec vnâ duntaxat aut alteram membranam Turrianus habuit, cum Clementem Græcè edidit, sed tria valde antiqua exemplaria; Vnum ex Calabria, alterum ex Sicilia, tertium ex Creta, ut ipsemet in suo proœmio tam Græco, quam Latino testatur: nam postea Clementem in Latinum quoque translatum, vulgavit. Sed noui cur in Clemente Turriani videantur tibi *difsecti libri, & folia segmentata*, quia si stent illæ *ἱερατικῆς* seu *Constitutiones*, omninò necesse est, ut Caluiniana Synagoga pectus eat, eoque vnde prodijt, ruat. Sed stant stabuntq;

stantq; quia à Turriano immotis columnis ex totius antiquitatis memoria petitis, suffultæ sunt.

CAPVT IX.

Refelluntur calumnia & conuicia Iunii in Pontifices, Concilia, Academias, Collegia. Digressio interposita contra Hunnianam vaniloquentiam.

HAætenu, utcunq; parçè sparsit Iunius conuicia & mendacia. Nunc *αὐτοῦ τοῦ βυλάνου* iacere ingreditur, ipsosq; Pontifices, & celeberrimas Vniuersitates incessit, quasi omnia *antiquitatis venerandæ scripta comaculent, vexentq; sanctorum Patrum manes, & prisca illius Ecclesie dogmata, monumenta, exempla non dubitent censoria, virgula ferire, & patres orthodoxos rigidis notarum telis configere.* Sed hæc vana esse Caluinistæ huius commenta, quis non videt? Cuius enim orthodoxi Patris libros aut prohibuit, aut decurtauit, aut expurgauit, aut notis confixit Ecclesia? Extat decretum Gelasij de libris. In eo opera Tertulliani, & Origenis quædam censura notantur; duos istos etsi doctissimos & antiquissimos, nemo in orthodoxis Patribus numerat, nisi ille, cui Montanus orthodoxus est, & Origenistæ, Catholici. Eadem censura notauit Gelasius aliorum itidem opuscula quædam, ut Cassiani, Clementis Alexandrini, &c. quod continerent errores nonnullos, vel Pelagianis, vel aliis Hæreticis affines: Nullum dogma Ecclesie prisca, nullum monumentum aut interdictum, aut extinctum est, ut iste calumniatur. Et nonne hodie totus Tertullianus elegantissimè excusus, & commentariis illustratus passim legitur & teritur; ut & Cassianus, Clemens, Origenes, Eusebius, similes? Estné aliquid

quid expunctum aut recisum? Nam quod Gelasius suo x-
uo vetuit, aut sub censuram misit, suas causas, easq; pro-
babiles habuit. Et quod hoc tempore passim permittun-
tur, id itidem iure sit, vt libro primo dictum. Et si salutare
est adicere antidotum, vt quidem ad Tertullianum adie-
cit Pamelius, ad Cassianum Cuyckius, Sorbona, vt a-
it Iunius, ad Lactantium; in quo nœui quidam digni no-
ta, vt fas non esse bellum gerere; malefactores occide-
re, & similia non Ecclesiæ Catholicæ dogmata, sed pri-
uatorum errata. Huiusmodi animaduersiones ab eadem
Sorbona in sancti Augustini opera editas; ego nunquam
vidi, idq; Iunio asserenti, cur non credam, non vna causa
suppetit. Nam sanctus Augustinus ipsemet opera sua ac-
curatè recensuit: nec tales in eo scopuli, quales in La-
ctantio, Cassiano, & id genus aliis.

Sed qua fronte tu Pontificios de Augustino depra-
uato accusas, cum Pontificii toties iam sanctum Augu-
stinum elegantissimis typis expressum in lucem dederint,
collatum cum tot antiquis manuscriptis exemplaribus,
summo studio & sumptu maximo? deestne quidpiam
in editione Louaniensium, quod sit Augustini? Detra-
xeruntne, aut induxerunt, aut expunxerunt aliquid, vt
corruptelæ merito insimulari queant? Responde, oro,
Caluinista, aut mendacibus tuis labiis silentium indi-
cito. Nec vllum ex veterum Scriptorum numero (Bertra-
mum excipio) suo in Indice notauit Concilium Tridenti-
num, vt tu hic fabularis. In promptu est Index; videatur,
legatur, & hæc Iunii fragmenta euanescent.

An non Index librorum vetitorum Clementis IIX.
disertis verbis hoc præcipit? *In libris Catholicorum vete-
rum nihil mutare fas sit, nisi vbi aut fraude Hæreticorum aut
typographi incuria, manifestus error irrepserit. Si quid autem*
maioris

maioris momenti & animaduersione dignum occurrerit, liceat in
nouis editionibus, vel ad margines, vel in scholiis annotare, ea
inprimis adhibita diligentia, an ex doctrina locisq; collatis, eius-
dem Auctoris sententia difficilior illustrari, ac mens eius planius
explicari possit.

Hæc Index Clementis octauæ, quæ Iunij calumni-
as, vt sol nebulas, dispellunt; nec minus aliorum Prædi-
cantium criminationes disiciunt, qui perpetuò vocife-
rantur; *Patres à nobis corrigi & detruccari.* Fallitis Sycophā-
tæ. Indices expurgatorii non facti sunt in eum vsum, vt
quid in Patribus inducatur, sed vt eluantur, quæ malè
sani homines Patrum monumentis assuerunt. aut osten-
dire in Indice Belgico, locum, vbi præscribatur, quæ
ram Augustini in ipso Augustino sint obliteranda. Non
enim me fugit, quid præcipiat de scholiis & glossematibus
quibus Augustinum contaminarunt Erasmus & cæteri
de genere eodem prauæ mentis scholiastæ & glossogra-
phi. De Bertramo, quem obiiciunt, postea responsum
dabimus.

Mendacium, quo Iunius Concilium Constantiense
onerat, fortè satius fuerit tacitum præteruolare, quam re-
futare, tangendum tamen est. Ait Caluinista. *Concilium Co-
stantiense disertis verbis pronunciare, id à se pluribus de causis gra-
uioribusq; tolli, quod Christus de vsu vini in sacra cæna certis de cau-
sis præceperat.* At Conciliū hoc non dicit, vt mentiūtur Præ-
dicantes; hæc enim est Concilii oratio. *Decernit & definit, Concilium
quod licet Christus post cænam instituerit, & suis discipulis admi-
nistrauerit sub vtraq; specie panis & vini hoc venerabile Sacramen-
tum, tamen hoc non obstante, sacrorum Canonum auctoritas lau-
dabilis, & approbata consuetudo Ecclesiæ seruaui, & seruat, &c.*
Quæ verba longè aliud significant, quàm quod Sectarii
comminiscuntur.

Non enim *præcipiendi* verbo utitur Synodus: sed *instituenti*; dicit enim: *Ex Ecclesiæ consuetudine Eucharistiam sub panis specie tantum accipi posse, licet Christus Sacramentum hoc post cœnam instituerit; & sub vtraq; specie administrarit. Aliud est, ô Prædicantes, instituere & administrare; aliud, præcipere.* Instituit & administravit Christus Eucharistiam sub vtraq; specie: at non præcepit, ut à Laicis sub vtraq; specie sumatur: Et si hoc præcepisset, nullo more aut præcepto contraria consuetudo in Ecclesiam introducta esset, neq; vnquam Synodus Constantiensis eam, ut rationi consentaneam, approbasset, & contra turbatorum temeritatem nouo decreto denuo renouasset & confirmasset.

Pergit Iunius. *Id sibi arrogauerunt, noui isti Patres, fratres, Socii, Collegiati (Pontificii) ut suo calculo adderent, detraherent, mutarent, sufficerentq; sua verba in alienis scriptis veteribus & nouis, quæcunq; aduersari duxerūt sua sententiæ: sua verò intulerunt alii interpretatione, alii substitutione.* De recentiorum scriptis, id non inficiamur. Ideò enim Indices isti expurgatorii conficiuntur, ut deleantur ea, quæ satius est deesse, quàm lupereffe, & quia interdum vno aut altero verbulo immutato vel adiecto res trāsigi potest; ideo additio conceditur. At in veterum libris hoc non licet, id enim expressè Index vetat. Nec expedit, nec quisquam hoc expetit, nec necessarium est. Et quoties Prædicantes contrarium dicunt, toties faciunt quod solent, hoc est, mentiuntur.

Cæterum Prædicantes Palatini, pro eo, quo sunt in ratiocinando stupore, capere nequeūt, quomodo ius fasque sit, ut recentioris scriptoris liber adiectione aliqua ad saniores & meliorem sensum trahatur. Quocirca in colloquio priuato Ratisbonensi produxerunt exultabundi &

di & insultabundi: confessionem quandam Antonij Posseuini, qui fatetur libris Italicis Ioannis Bodini de Republica, quædam adiecta esse ab ijs, qui librum emendatum cupiebant: quædam, inquam, *de vnius Ecclesiæ Romanæ vera & vnica Religione, eiusque potestate.* Summum crimen hoc reputant Prædicantes. Quid ita verò? An scelus est, si qui malè & hæreticè loquuntur, doceantur benè & orthodoxè loqui? aut si qui dissimulent, quod dicendum erat, iubeantur id vel inuiti proferre, ne vafritie sua alijs imponant? Quæ tamen facultas non cuius de triuio litteratori conceditur, sed illis, qui eminentiorem locum in Ecclesia obtinent, Episcopis nimirum, Inquisitoribus, Catholicisq; Academijs.

Responsum est in Colloquio Ratisbonensi, tantum abesse, ut hoc sit crimen falsi, ut etiam censeretur *opus misericordiæ.* Sed Prædicantes perstant in crimine falsi, falsarij corpore, mente, stylo, quasi verò crimen falsi tum committatur, quando superior ex subditorum libris, in quos Ius & arbitrium habet, eximit prauè & hæreticè dicta, substituitq; sana & Catholica. Si magistratus iure abolet libros perniciosos, iure itidem libros emaculat & expurgat, si quos næuos asperfos habeant, & iure supplet, si quid, quod dicendum erat, dissimulent.

Quodnam enim maius est, libros penitus opprimere & exterminare, an castigare & supplere? Cur ipsi Lutherani hoc iure vtuntur, si non est ius, sed iniuria? Cur non modò libros iam natos edictis suis profligant, verum etiã ne nascantur, perquam studiosè cauent.

Nam ut alia exempla taceam, cum ante aliquot annos Saxonibus periculum à Calvinismo immineret, suspectos de Caluini doctrina non tantum in carcerem compegerunt, sed & vinculis solutos iureiurando adstrinxerunt

Schlusselb. libro de Theolog. Calvinist. ne quidquam librorum conscriberent aut vulgarent, nisi Superiorum concessu, vt aliquoties testatur Lutheranus Superintendens Schlüsselburgius, nosq; in præfatione ad lectorem copiosius ostendimus,

Hunn, in refut. præf. Protocoll. Bavarici.

Verumenimuerò, ne quis sibi persuadeat, solos Neoburgicos Prædicantes cum Iunio calumnijs & mendacijs in Indicem expurgatorium grassari posse; ecce tibi, ex Saxonia aduolat Hunnius, & pro sua exercitatione in eouiciandi & mentiendi palæstra tot mendacia & conuicia erugat, vt mirum sit, non erubuisse chartam, cui tantas Pseudologias & lædorias illeuit. Audi, Christiane lector, & os Spermologi huius non modò demirare, sed & detestare. Ait: Pontificios Doctores licitum arbitrari, quidquid cedere potest ad emolumentum Sedis Romanæ, siue illud sit mendacium, siue crimen falsi, siue homicidium, siue veneficium, siue perinurium, siue quod aliud scelus cuiuscunque nominis & immanitatis: dummodò profit sanctissimo Domino P A P A E, & Regno eius: nequã inter illicitas artes rejici, sed inter præclara facinora interq; sacrificia Deo grata, & mera κατὰ θεῶματα καὶ ἀνδραγαθήματα connumerari. An non in hac oratione tot propè continentur immania profus mendacia, quot verba? Annon frontè eum penitus exuisse oportet, qui tanto hiatu, tantaq; confidentia hæc, quorum falsitas luce Solis clarius lucet, asserat, chartisq; commendat? An Lutheranos suos in truncos & stipites transformatos existimat? nisi enim hac opinione imbutus esset: nunquam mendacia tam crasso filo contexta eis obtruderet, nisi fortè non mentitur persuadendi, sed animi oblectandi & relaxandi gratia, vt solent illi, qui mendacium posuerunt spem suam, filii scelesti, vt loquitur Isaias, semen mendax, filii auguratricis, semen adulteri, (Lutheri) & fornicariæ (Borrhæ.) Non immoror commen-

I/ai. 57.

tis

nis istis refellendis. Quidquid enim refutationis gratia adferrem, id mendacia ista potius tegeter quàm retegeret, tam sunt euidencia, dilucida, & patentia.

Adiungit Prædicans. Huc spectant ipsorum Indices expurgatorii, quibus isti nebulones etiam defunctorum libros falsare solent, audacissime dispungendo ea, quæ dogmatibus Pontificiis suis animaduertunt esse contraria. En spiritum mansuetudinis, & lenitatis, quo Prædicans iste agitur. Doctores Pontificios, hoc est, Catholicæ Religionis oculos, quos paulò antea atrocissimis mendacijs onerarat, nunc nebulonum iniuriosissimo conuicio ferit. Sed nihil alienum à sua professione & institutione facit. Pulchrè Ecclesiastes: In via Eccles. 10. stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat. Sic & nebulon in via ambulans, cum teterrimus sit, omnes alios pro nebulonibus habet, & vociferando traducit. Cor sapientis, inquit idè Ecclesiastes, in dextra eius, idè & dextra loquitur. Cor stulti in sinistra illius, hinc nil nisi sinistra, hoc est, maledicta crepat. Initium verborum eius stultitia. ait idè Salomon, quid enim aliud est maledicendi libido, quàm eximia quædam stultitia?

Crimen falsi, quod Orthodoxis falsarius intentat, negamus. Nam si quid aliorum in libris dispungitur, id Ecclesiæ iussu dispungitur; Ecclesiæ, inquam, illius, quæ non modò in libros Auctorum, sed & in Auctores ipsos Ius & arbitrium habet: ac proinde cum boni communis gratia aliquid obliterat; in crimen falsi minimè incurrit, quia non falsat aliena, sed scripta suorum expurgat, vt sine detrimento legi queant, vel, si qui sunt, qui ad Ecclesiam non pertineant, nec vt subditi fideles, nec vt subditi rebelles, eorum scripta emaculat, vt à suis absq; periculo fidei & morum euoluantur.

Nec

Nec est, quod Hunnius libris suis ab Indice expurgatorio metuat, Iubeo securum esse. Nullus liber illius aliter expurgabitur, quàm flammis. Holocaustum fiant oportet huiusmodi monumenta, in quibus præter hæreses furiosamque criminandi rabiem nihil inest. Quòd si hæreses, scommata, & alia religionis & morum offendicula ex libris excindere, crimen falsi est, oportet Cassiodorū quoque, sanctum Hieronymum, & alios præstantissimos Doctores crimen falsi commisisse, qui, vt infra dicemus, ex nonnullis Scriptoribus expunxerunt, quidquid minus sanum & integrum erat. *Quando talia eis obiciuntur, inquit Prædicans, excusant ea hoc lepidò commento, quod sit opus misericordie aliorum libros corrigere.* Omnino opus misericordie est, vt sæpè iam dictum: Rectèq; id affirmauit P. Ioannes Hylin, quidquid tu contra clamitando delires.

Ergone, inquis, falsare aliorum libros censeri debet opus misericordie? Non falsare, sed corrigere. Non falsa intrudere, sed falsa eximere. Aliud est falsare, aliud corrigere. Aliud falsator, aliud corrector. Quoties dicendum? An tu, tantus falsarius, necdū nosti, quid sit falsarius & falsare?

Mitto dicere, quòd dū alios de crimine falsi falso accusas, falsarium te esse euidenter demonstras, verba P. Ioan. Hylin fraudulenter falsoq; citando, referèdo & truncàdo, quod scelus tibi cum Prædicantibus Neoburgicis cõmune esse video. Ego enim (inquit consultus à me per litteras, P. Ioannes Hylin) non ita præcisè, ieiunè, & simpliciter dixi, opus esse misericordie, alterius libros & scripta corrigere, sed adieci & dicti rationem, & mentis explicacionem, videlicet hunc in Ecclesia Catholica esse morem, vt omnes Scriptores Catholici pro animi sui modestia & submissione, ac in Ecclesiam summumq; Pontificem reuerentia, scripta sua omnia subiiciant Ecclesie vel summo Pontifi-

Pontifici, vel expresse, vel tacitè, ita vt velint, si à recto veroq; vspiam deflexissent, corrigi; siue viuant adhuc, siue post mortem. Quo posito, quod est verissimum, & à nullo prædicantium negari potest, quis tam stupidus est, nisi sit alter, vel ipsissimus Hailbrunner, aut Hunnius, qui nõ videat, Ecclesiam, aut summum Pontificem, dum filiorum suorum lucubrationes reuidet, & vbi opus est, corrigat, gratum ipsis auctoribus præstare obsequium, & vtilè operam posteritati, atq; adeo verissimè tunc exhibere filiis suis opus misericordie, illud nimirum, quòd *errantes seu peccantes corrigere, & ignorantes docere* totus semper orbis Christianus appellauit, idq; iuxta illud Eccl. 18. *Qui misericordiam habet, docet & erudit quasi pastor gregem suum. Misereatur excipiens doctrinam miserationis, &c.* Et quid rogo, aliud voluit, & supplex à S. Bonifacio Romano Pontifice petiit D. Augustinus, quando scripta sua lib. 3. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 1. ipsi Pontifici *examinanda & emendanda* (sic enim loquitur) Romam ex Africa trãmifisit? & quod à S. Bonifacio vius petiit, id à Clemente VIII. (si quid erroris expurgandum lateret) grato animo acciperet mortuus. Ex quibus liquet, me nihil risu dignū (nisi quod stulti omnia libenter rident) tunc cum hoc dixi, dixisse. Quæ hic ideo notare volui, vt certius scias quid inter priuatos parietes, coram Serenissimis, & Illustrissimis Principibus actum sit, & quæ mea mens fuerit, quando illud responsum dedi, Hæc P. Hylin. I nunc Prædicās, & viperea tua lingua *nebulones* intona, vt ex ipso tono & sono tuo genium tuum agnoscamus. Sed de Hunnio aliisq; Prædicantibus paulò post plura.

Nunc caput hoc pertexamus, ad scriptis prius Ariæ ^{Ariæ Montani præsa.} Montani verbis qui de scopo Indicis expurgatorii disse- ^{in Indicem}rens, ait, *loca omnia, qua censuram admittebant, magno iudicio, Expurgato*

magnaq; equitate ita repurgata, correctaq; esse, vt præter publici vsus commoditatem, quam studiosi omnes, ex restituta sibi multorum librorum tutiore lectione percepturi sunt, affirmare audeamus, multos eiusmodi librorum auctores iam vita functos, atq; adeo veritatem melius in altero sæculo edoctos, si ex mortuis exstarent, magnam gratiam censoribus ipsis esse habituros; maximè cum illi viderent, plurima in libris suis argumenta, multaq; loca à Plagiariis, per summam impudentiam contra sententiam mentemq; suam addita: cuiusmodi plura exempla, collatis nouis cum antiquioribus exemplaribus, tum consultores ipsi, tum etiam censores, vt in Carrionis chronico, & Polydori Virgilii de rerum inuentoribus libro & aliis multis, aperte deprehenderunt: sperare etiam possumus, non minorem ab iis, qui adhuc in viuis agunt, habendam gratiam: quippe quibus suorum laborum vsus & gloria constabit: sublata ea parte, quæ vel propter erroris imprudentiam, vel affectuum atque factionum, quibus indulgent, contentionem, lectoribus nullum vel commodum, vel vsus, vel pietatis exemplum: ipsismet autem nullum vel ingenii, vel eruditionis, vel iudicii decus aut præconium, nullum deniq; laudis genus adferre poterat, sed magis plurimorum doctissimorum & pienssimorum animos & gratiam omnino abalienare. Hæc præclare Arias Montanus. Nunc reuisamus Iunium.

Tolerabilior, inquit Iunius, ratio fuit, cum aperte quid probarent, quid improbarent, ostenderunt. Annon hoc fecerunt censores isti, contra quos agis? Certè non occultos, non abstrusos, non in bibliothecarum angulis latitantes, sed publici iuris, & per doctorum ora volitantes libros corrigere necesse erat, & quo pacto corrigendi essent, præscribere: Et is utiq; cuius libri emaculabantur, videre poterat, qd expungeretur, aut obliteraretur. Aperte ergo indicabāt, quid improbarent, quid probaret, tametsi ipse Index, correctionis modum præscribens, non versaretur in omnium

nium manibus. Id enim minimè opus erat, cum munus castigandi non omnium fuerit; sed quorundam duntaxat, quos Rex ad hoc officium deputauerat.

Redit Iunius cum crudelitate Pharaonis iubentis Hebræorum tenellos foetus trucidari. At iam initio huius seculi libri responsum est, hæreticorum libros non esse foetus Hebræorum, sanctos, immaculatos, & innoxios; sed genimina viperarum, & oua aspidum, foeta pestilentissimo veneno, cui sine mora obuiam eundum sit, ne latius serpat & disseminetur, non sine præsentis plurimorum exitio.

Miserabiliter lamentatur Iunius scripta piorum & bonorum tam indignè tractari. Sed lamenta ista nihil aliud sunt, quam phaleræ ad imperitum popellum. Nullus Hæreticus pius est, nullus quæ Hæreticus, bonus: nullus hæreticus liber bonus est, nullus pius: Nō igitur pia & bona scripta, sed impia & mala ab hoc Indice castigantur. Quod si quis orthodoxus Auctor exstitit, qui aliquid pietati aut morum bonitati minus conueniēs per incuriam, ignorātiā aut sinistrum affectum chartis suis intexuit, tum non damnato Auctore, reicitur & expungitur ab indice erratum, aut non satis benè, commodè, modestè, & Christianè dictum.

De Bertramo iam suo loco diximus. Sed hic addenda sunt nonnulla, tum vt Iunii, tum vt aliorum

Prædicantium insana vociferatio
contundatur & confundatur.

Ss 1

CA

CAPVT X.

Num antiqui Patres corrigantur, & quid Index expurgatorius de Bertramo statuerit.

CVM animaduerneret Iunius, se conuiciis in Indicem Expurgatorium iaciendis nimium processisse, ipsasque æquitatis leges supra modum transcendisse: ita vt vanitatis facile à quouis redargui posset: hanc sibi ipsemet obiectionem obiecit. *Quid hoc ad rem? dixerit quispiam. Non enim hic corriguntur Patres, sed tantum recentiores quidam, siue ipsi libros, suo iudicio scripserint, siue notas, annotationes, Indices, &c. in Patres exarauerint.* Iusta obiectio, cui amoliendæ Iunius par nunquam erit. Neq; enim Belgicus, aut quiuis alius Index, eo fine conscriptus est, vt Patrum monumentis emaculandis corrigendisq; inseruiat, quod suprâ etiam testati sumus: & res satis ex ipso Indice liquet. Videamus tamen, quomodo Iunius prædictæ obiectioni latisfacere conetur. *Atqui viri boni, inquit, castigandis recentioribus castigatur plurimis in locis veritas doctrine atq; historiæ; (Lutheranæ videlicet & Calvinianæ, quæ nihil aliud est, quàm falsitas) Ne longè abeamus. Obseruet Lector & expendat omnes locos, qui reprehenduntur in Commentariis Ludouici Viuis ad libros Augustini de ciuitate Dei: hi omnes ferè aut Monachorum inscientiam, aut indignos Episcoporum mores, aut seueram in animas pias carnicinam desent.*

Quid autem illis verius? Benè factum, quòd Iunius Viuem exempli loco produxit: Quidquid enim in Viue, vt & in aliis huius notæ Scriptoribus deleri iubetur, id ad aliquod ex illis capitibus reuocare & redigere licebit; quæ Index librorum prohibitorum à Clemente II X. recognitus & publicatus obliterari mandat. In quibus si veritas doctrinæ & historiæ Lutheranæ & Calvinianæ consistit,

nouam

nouam prorsus terrisq; vsque ad hoc nostrum æuum ignorantam & planè extraordinariam veritatem & doctrinam esse oportet. Nam quæ correctione atque expurgatione indigent (hoc est, in quibus hæreticorum veritas & doctrina sita est) hæc ferè sunt, inquit citatus Index.

- I. Propositiones hæreticæ, erroneæ, hæresin sapiens, scandalosæ, piorum aurium offensiuæ, temerariæ, & schismaticæ, seditiosæ, blasphemæ.
- II. Quæ contra Sacramentorum ritus, & cæremonias, contraq; receptum vsum, & consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ nouitatem aliquam inducunt.
- III. Profanæ etiam nouitates vocum ab hæreticis excogitatæ, & ad fallendum introductæ.
- IV. Verba dubia & ambigua, quæ legentium animos à recto Catholicoque sensu ad nefarias opiniones ad ducere possunt.
- V. Verba sacræ scripturæ non fideliter prolata, vel è prauis hæreticorum versionibus deprompta: nisi forè afferrentur ad eosdem hæreticos impugnandos, & proprijs telis iugulandos, & conuincendos.
- VI. Expungi etiam oportet verba scripturæ sacræ, quæcunque ad profanum vsum impiè accommodantur, tum quæ ad sensum detorquentur abhorrentem à Catholicorum Patrum atq; doctorum vnanimi sententia.
- VII. Itemque epitheta honorifica & omnia in laudem hæreticorum, deleantur.
- VIII. Adhæc, reiiciuntur omnia, quæ superstitiones, sortilegia ac diuinationes sapiunt.
- IX. Item, quæcunque fato, aut fallacibus signis, aut ethnicæ fortunæ humani arbitrij libertatem subiiciunt, obliterentur.
- X. Ea quoque aboleantur, quæ paganismum redolent.
- XI. Item, quæ famæ proximorum, & præsertim Ecclesiasticorum & principum detrahunt, bonisq; moribus & Christianæ disciplinæ sunt contraria, expungantur.
- XII. Expurgandæ etiam sunt propositiones, quæ sunt contra libertatem, immunitatem & iurisdictionem Ecclesiasticam.
- XIII. Item, quæ ex Gentilium placitis, moribus, exemplis, tyrannicam Politiam fouent, & quam falsò vocant rationem Status ab Evangelicâ & Christiana lege abhorrentem inducunt, deleantur.

- XIV. Explodantur exempla, quæ Ecclesiasticos ritus, religiosorum ordines, statum, dignitatem, ac personas lædunt & violant,
 XV. Facetiæ etiam, aut dicitæ, in perniciem aut præiudicium famæ & existimationis aliorum iactata, repudientur.
 XVI. Denique lasciuia, quæ bonos mores corrumpere possunt, deleantur, & si quæ obscenæ imagines, prædictis libris expurgandis impressæ aut depictæ existant, etiam in litteris grandiusculis quas initio librorum vel capitum imprimi moris est, huius generis omnia penitus oblitterentur.

Ecce, qualia sunt illa, quæ Iunius & alij Prædicantes ex recentiorum scriptis eximi & excindi molestissimè ferunt, utpote in quibus veritas doctrinæ, historiæque Lutheranae & Calvinianæ consistat. En qualis veritas, qualis doctrina, qualis historia.

Relax. de
 couoq. pri.
 uat. Karub
 pag. 92.

Portò cum hæc & similia spongi aelui digna, in veris Biblijs non contineantur, non est cur Prædicantes metuant, ne Iesuitæ Indicem expurgatorium pro ipsis Biblijs curant. Nam Catholica Biblia nulla egent expurgatione. Biblia Lutherana & Calviniana non expurgantur spongia & stylo, sed flamma & rogo. Nec opus alio Indice.

Obijcit Iunius. *Non recentiores modo, verum etiam veteres & orthodoxi vellicantur. Quid enim? Bertramus ille, nonne in veterum quoque numero ab ipsis reponitur? Sed mendaci Prædicantis accusationi oppono decretum Indicis librorum damnatæ lectionis, cuius hæc sunt verba. Repetam enim etsi iam suprâ recitata. In libris Catholicorum veterum nihil mutare fas sit, nisi aut fraude hæreticorum, aut Typographi incuria manifestus error irreperit. Si quid autem maioris momenti & animaduersane dignum occurrerit, liceat in nouis editionibus vel ad margines, vel in Scholijs annotare, ea imprimis adhibita diligentia, an ex doctrina locisque collatis eiusdem auctoris sententia difficilior illustrari, ac mens eius planius explicari possit.* Hæc Index Clementis IX. in cuius decretum Index Belgicus

gicus nihil deliquit. Ait enim, retinendum esse Bertramum & pleraque eius loca in bonam partem accipi & explicari: Ea autem, quæ à vero longius abscedunt, ab impostoribus superaddita esse, nec vanis, nec infirmis coniecturis demonstrari posse; quæ proinde merito damnentur ad spogiam. Sed Hæretici tragicos clamores tollunt ob ista Indicis de Bertramo verba. Rationes enim reddens, cur Bertramus simpliciter non sit proscribendus, hanc itidem adfert. *Cum in Catholicis veteribus alijs, plurimos feramus errores & extenuemus, excusemus excogitato commento, persæpe negemus aut commodum iis sensum affingamus, dum opponuntur in disputationibus, aut in confictionibus cum aduersarijs; non videmus, cur non eandem aequitatem & diligentem recognitionem mereatur Bertramus: ne Hæretici oganniant, nos antiquitatem pro ipsis facientem excurrere & prohibere. itaque mirum non esse, pauca pro ipsis videri facere, nobis Catholicis tam irreuerenter antiquitatem vel in specie à nobis dissentientem exhibilare ac perdere.* Sic ediderunt Hæretici, sed fortè scriptum erat: exhibilantibus ac perdentibus.

Ad ista exclamat Iunius: *Prò Dei atque hominum fidem, ubi sanctitas, veritas, innocentia, si hæc sancta, veræ & innocentis Ecclesiæ fideliumue pastorum eius verba haberi possunt. Quæ verò te cura coquit Iuni, eoque adigit, ut adeò insulse vocifereris? Quid piaculi admisit Index, cum non contra, sed pro Bertramo agens, eam illi gratiam fieri cupit, quæ fit alijs nonnullis ex antiquorum numero, ut Tertulliano & Origeni: hos enim loco omnium nominare lubet, quorum opera, licet non paucis erroribus adspersa, tolerantur hoc tempore, & horridius dictu, non rarò, qua licet veritas que finit, bonam in partem explicantur. An non tu ipse, cuique collegæ contenditis, ut Bertramus exstet? En idem vult Index Belgicus. cur ergò in Indicem furitis?*

Deinde

Deinde, licet Index Belgicus Bertrami librum de corpore & sanguine Christi proscripisset, ut quidem proscribitur in Indice Clementis IIX. & antea etiam interdictus fuerat, ut ipse Index expurgatorius meminit: nullo tamen scelere sese obstrinxisset: Nam quo iure olim Gelasius vetuit opera Tertulliani, Origenis, & quorundam aliorum, quorum lectio fidelibus officiebat, eodem hac ætate vetat Ecclesia lectionem eorum, qui iam incautis lectoribus exitium creare possunt, siue libri illi sint veterum, siue recentiorum Auctorum: quanquam Bertramus vetustissimus non est, quippe qui sub Carolo Caluo vixerit & scripserit. Et si hodie, quæ Tertullianus litteris mandauit, tantum periculi parerent lectoribus, quantum ea, quæ Bertramus de Eucharistiæ Sacramento scribit: utique Ecclesia non permetteret, ut Tertullianus promiscue in omnium manibus versaretur.

Pateris ergo, dixerit Iunius, Patres à vobis prohiberi.

Respondeo, Ut vna hirundo, veteri verbo, Ver non facit, ita prohibitio vnus non efficit, ut verè affirmari possit, quòd hæretici clamant, Patres à nobis prohiberi & expurgari. Secundò dum prohibetur Bertramus; nego prohiberi Patrem: Nam Ecclesiæ pater ille dicitur, qui Ecclesiam saluari doctrina alit & pascit, qui super familiam Domini constitutus, dat ei in tempore tritici mensuram. Iam ergo si pro salutiferæ doctrinæ pabulo, & pro mensura tritici offerat & admeriatur lolium & zizania, & peruersorum dogmatum lappas & tribulos; eatenus non pater est, sed vitricus; non doctor, sed seductor: & quod hinc sequitur, quando prohibetur, nullus pater prohibetur. Tertio, probabile est ab hæreticis, lucubrationem Bertrami fuisse corruptam, falsaque manu deprauatam, ut hinc in rebus non semel accidit, nec immeritò viri docti de Bertramo

mo id suspicantur. Quod si ita est, iam non genuinus, sed supposititijs Bertramus censura legis Ecclesiasticæ notatur & inuritur.

Quartò, sit verus Bertramus, non subdititijs, insuetum tamen non est, ut veteres itidem damnentur errores & erronei, si nocendo fiant noui, ut antea diximus. Exemplum habemus in Gelasio Pontifice, qui Tertullianum & Origenem, & alios, etsi valde antiquos, lege lata ex orthodoxorum manibus & vsu excussit. Ius hoc semper & est, & fuit, & erit penes Ecclesiam, ut quæ regi detrimentum adferunt, sollicitè amoliantur. Et si integrum librum proscribere fas est, fas etiam erit proscribere partem libri, seu magnam, seu paruam; cum excindendo, delendo, obliterando, vel simpliciter omittendo, idque ob lectoris vtilitatem.

Fecit hoc iam olim magnus ille Cassiodorus, cui nihil magis curæ cordique erat, quàm ut Monachis Bibliothecam ab omni labe puram, intactamque compararet, & post se quasi testamento relinqueret. Quare non contentus Latinos Scriptores vndique conduxisse & collegisse; Græcos itidem non paucos in Latinam Linguam transferri curauit, ita tamen, ut si quid dogmatum sinceritati aduersari videretur, id Latinis auribus inferendum minimè arbitraretur. *In Epistolis, inquit, Canonicis, Clemens Alexandrinus Presbyter, qui & Stromateus vocatur, id est, in epistola sancti Petri prima, sancti Iohannis prima & secunda, & Iacobi, Attico sermone declarauit. Vbi multa quidem sublimiter, sed aliqua incaute locutus est, quæ nos ita transferri fecimus in latinum, ut, exclusis quibusdam offendiculis, purificata doctrina eius securior posset hauriri.* Quasi diceret Cassiodorus cum Hieronymo: *Cum hæc reieceritis, & quasi censoria virgula separaueritis à fide Ecclesiæ, tunc legam cætera, nec venena iam timebo, cum assiduum præhibero.*

Cassiod. lib. de diuinis lect.

Cassiodor. lib. vii. c. 8.

S. Hieron. epist. 65.

Quomodo hoc Cassiodori factum Prædicantibus ar-
ridet? Num & hic crimen falsi intonabunt?

Idem Cassiodorus dicit, se in Commentarijs in Epi-
stolas sancti Pauli, qui adscribebantur Gelasio Pontifici,
cùm essent Pelagij hæretici, reperisse Pelagiani erroris
semina: *Et ut procul, inquit, fieret à vobis error hæreticus, pri-
mam epistolam ad Romanos, qua potui curiositate, purgavi, reli-
quas in chartaceo codice conscriptas vobis emendandas reliqui, quod
facile subiacebit, quando præcedenti exemplo audacior redditur se-
quentis imitatio.* Ecce Cassiodorus non modò ex commen-
tario, alioquin utili, pestifera dicta expurgavit, sed & alijs
imperavit, ut exemplo sue Commentarios in cæteras A-
postoli Epistolas simili diligentia ab hæreticis erroribus
emacularent.

Lib. citat.
cap. 39.

Commendat idem Cassiodorus Monachis lectionem
Cassiani, *Cassianum Presbyterum, inquit, sedulo legite, & liben-
ter audite, & c. qui tamen de libero arbitrio, à beato Prospero iure
culpatus est. Unde monemus, ut in rebus talibus excedentem sub
cautela legere debeatis. Cuius dicta Victor Martyritanus (scilicet, ut
alij, Mattaritanus) Episcopus Afer, ita Domino iuvante purga-
vit, & quæ minus erant, addidit, ut ei rerum istarum palma merito
conferatur.* En aliud exemplum macularum absterfarum
in alienis libris, profectum ab insigni Episcopo, laudatùq;
à summo viro Cassiodoro, qui aliam quoque rationem
inijt, ne libri nævis interspersi labis aliquid lectoribus af-
fricarent: loca periculosa certis signis insigniens, quorum
admonitu à fraude lectores sibi caverent. *Tychonius Do-
natista, inquit Cassiodorus, agens de interpretibus Apoca-
lypticos, in eodem volumine quadam non respueda subiunxit, que-
dam verò venenosi dogmatis sui faculenta permiscuit. Cui tantum in
bonis dictis Ἀχρησισμῶν, in malis Ἀχρησισμῶν, quantiū transiens valui re-
perire (ut arbitror) competenter affixi.* Idem de Orig. in operib.
eiusdem

eiusdē Orig. quantiū transiēs inuenire prævalui, loca quæ cōtra regu-
las Patrū dicta sunt, Alij legunt Achresimi repudiatione, vel
disputatione. Apposuit. n. vitadis signū Ἀχρησισμῶν seu Ἀχρησισμῶν,
ut in commentario quoque Tychonij se fecisse memorat.
*hæresin disputatione, signavi, ut decipere non præualeat, qui
tali sensu in prauis sensibus cauendus esse monstratur.*

Ecce quanta vbiq; Cassiodoro cura, ne libros non sat
puros sine antidoto lector inueniat. Et quo iure apposuit
signa, quibus anguis in herba delitescens indicabatur, eo-
dem potuisset praua illa penitus expungere, vel omittere,
ut fecerat in commentarijs Pelagij & Clementis, & Victor
Præsul African. in Cassiano. Quod si hoc facere culpa ef-
set, in eadem culpa hæreret Vercellensis Eusebius, qui, ut
inquit S. Hieronymus, *omnium Psalmorum commentarios hæ- S. Hieron.
retici hominis verit in nostrum eloquium, licet hæretica prætermitt- epist. 74.
rens, optima quæq; trāstulerit.* Et ipse S. Hieronymus, quæ bo-
na sunt, ex Origene transtulit, mala vel amputavit vel cor-
rexit, vel tacuit. Rufinus de S. Hieronymo. *Cum ultra septu-
aginta libellos Origenis, quos Homiliticos appellavit, aliquantos et-
iam de tomis in Apostolum scriptis transtulisset in latinum, in qui-
bus cum aliqua offendicula inueniantur in Græco, ita elimavit o-
mnia interpretando, atque purgavit, ut nihil in illis, quod à fide
nostra discrepet, latinus lector inueniat.*

De Eugenio Antistite Toletano hæc Hildefontus e-
iusdem Sedis Episcopus. *Libellos quoque Dracontij de Crea- Hildefont. de
tione mundi conscriptos, quos Antiquitas protulerat vitiatos, viri illust.
ea quæ inconuenientia reperit, subtrahendo, immutando, vel melio-
ra coniciendo, ita in pulchritudinis formam coegit: ut pulchriores
de artificio corrigentis, quam de manu processisse videantur
Auctoris.*

Prætereo alia eiusdem generis. Nunc ad Iu-
nium.

Duas, inquit, causas subesse video, cur à Patribus hic recensendis abstineant plurimum: vnam, quod iam diu à suis facultatibus Lutetia, Louanii, alibi, & à Tridentino ipso Concilio fuerunt exsecti: Alteram, quod si quid reprehensione dignum putauerunt, id maluerunt recentioribus acceptum ferre, quàm suo facto committere, vt in sanctos Patres fuisse dicantur iniurii. At prima causa nihil aliud est: quàm figmentum Iunii, Nulla enim Facultas Theologica vllum ex priscorum Patrum numero exsecuit, vt iste loquitur simul & mentitur: sed si quid à Lectore cauendum videbatur, id à nonnullis seorsim annotatum est, addito signo vel admonitione, vt fecit olim Cassiodorus in Origene & Tychonio: quod etiam faciendum monet Index Clementis IIX. qui disertis verbis vetat, ne quid ex antiquorum scriptorum monumentis excindatur, nisi perspicuè constet, ab Hæreticis intrusum esse. Et nonne Lactantius, quem iste exsectum dicit à Sorbona, integer exstat? Quod si Sorbona ad errores, qui Lactantio inserti, siue ipsius Lactantij, siue impostorum culpa, antitodum adiecit, id nimirum egit, quod tam insignem Facultatem decebat. *Lactantius in libris suis, & maxime in Epistolis ad Demetrianum, Spiritus sancti omnino negat substantiam, inquit S. Hieronymus: & errore Iudaico dicit eum referri vel ad filium, & sanctificationem vtriusq; personæ sub eius nomine demonstrari.* Scilicet nefas erit, si Iunium audimus; ad eiusmodi errorem, quâdo in Lactantio occurrit, aut ad similes notam appingere, lectoremq; de præcipitio vitando commonefacere.

Alterca causa priore nihilo verior est, & melior, nam quæ in recentiorum scriptis damnantur, (quorum prolixum catalogum iam supra recensuimus) ea non exstant in veterum Patrum libris: aut si aliqui nãui adspersi sunt, eos aut incuria fudit, aut humana parum cauit natura: ac proinde

inde tolerantur, ita tamen, vt nota adiciatur, lectoriq; antipharmacû præbeatur: quod factum in Lactantio, Tertulliano, Cypriano, & aliis, quorum errores vel ipsa temporis diuturnitate, iam adeo elanguerunt, vt nihil periculi ab illis immineat, priscisq; meritò habetur honos, qui nouitiis istis negatur, cum de industria, hoc tam malo, & ad errores quosq; propenso æuo, mali sint & improbi: idq; vnum omnibus libris suis contendant, vt vetustate explola, nouitas vbiq; regnet. neq; vlla dicta ex recentiorum scriptis extrudimus, si cum Patrum dictis consonent, vt calumniatur Iunius, quia Patrum dicta, quâ Patrum, nō sunt extrudi digna. At si quis hoc tempore errorem veteris scriptoris, vt illum Lactantii, quem supra ex S. Hieronymo retulimus, suis scriptis intexeret, spongia vtiq; elueretur; qui tamen in Lactantio, solo asterisco aut obelo confoditur: quia, vt antea dictum, alia ratio est veterum qui interdum impegerunt, non ex malitia, sed ex humana infirmitate, re necdum ad liquidum discussa, & alia iuniorum, qui quasi cœdere cum erroribus inuito, errores ex erroribus nectunt, omniaq; turbant & miscent, & vt gigantes olim cum cœlo, ita cum vero bellum implacabile gerunt.

At Iunius existimat Hæretica dogmata, quæ aduersarii iam tuentur, pattum doctrinæ concinere, ac proinde cum damnantur, damnari quoq; Patres. Verbi gratia in Chrysostomi Indice Basilienfi deleri iubetur istud: *Ecclesia non super hominem, sed super fidem adificata: tom 3. Illa autem ipsa sunt verba Chrysostomi in sermone de Pentecoste, & sæpius inculcata, itemq; illud, meritum nullum esse, nisi quod à Christo confertur (quod deleri iubent) iisdem planè verbis expressit Chrysostomus Hom. 1 in dictum Ioannis: vos amici mei estis, &c.* Vetus verbum est: sæpè idem cum ab iisdem dicitur, non esse idem. Quod maximè va-

let in Hæreticos, qui interdum dicta Patrum vsurpant, vt eadem sint, si verba spectes; at longè diuersa, si sensum & mentem. Huius generis sunt duo ista exempla, quæ Iunius profert ex Chrystostomo, qui supra fidem Ecclesiam ædificatam dicit: Idem dicunt Hæretici: sed alio sensu: nam ipsi volunt Ecclesiam fundatam, super fidem absolute & per se consideratā: at Chrystostomus & cum illo orthodoxi, super fidē Petri; quod idem est ac Ecclesiam ædificatam esse super Petrum: nam fides Petri duplici ratione fundamentum Ecclesiæ dicitur: Primò, quia ob meritum eius fidei consecutus est Petrus, vt sit fundamentū Ecclesiæ. Secundò, quia Petrus in eo potissimum est fundamentum Ecclesiæ, quòd cum fides eius deficere non possit, ipse omnes alios in fide confirmare & sustentare debet: de quo plura Bellarminus. Sic sub illo altero loquendi modo de *meritis*, tegunt Hæretici venenum suum, nempe nullum esse hominis meritum apud Deum: at orthodoxi eodem loquendi modo significant, omnia hominum merita vim & efficacitatem suam obtinere à gratia & merito Christi, tanquam à bonorum omnium fonte. Et vt prior sensus impius planè est & Hæreticus; ita posterior planè pius & orthodoxus.

Protulit Iunius duo tantummodo exempla: sed ait: *sexcenta adferri posse; me non improbante.* Quemcumque enim Indicem ab Hæreticis confectum aliquis inspiciat, non vnum, sed plura huius generis exempla vel nolenti in oculos incurrent. Paucula ex Indice in opera sancti Athanasij Græcolatina libabo. In eo, præter cætera, hæc de sacra scriptura annotantur. 1. *Scriptura sacra etiam plebi & magistratibus cognoscenda.* 2. *Extra scripturas sacras de Deo non loquendum.* 3. *Neque quidquam vltius inquirendum.* 4. *Scrutari de Deo extra scripturas off. prohibitum.* 5. *Extra scri-*

Bellar. l. i.
de Pontif.
cap. 10.

scripturas quæ sunt, nec loquenda, nec audienda. 6. *Scripturæ per scripturas interpretandæ.* 7. *Scriptura sacra sufficit ad veritatis cognitionem adipiscendam.* 8. *Sufficit & ad Hæreses refellendas, expurgandasq.* 9. *Scripturis sacris immanentes verè liberi erunt.* Hæc & id genus alia, si eo sensu accipiuntur, quo ab Hæreticis accipiuntur, falsa prorsus & à S. Athanasio alienissima sunt. Et tamen iisdem verbis & sententiis verus sensus subiici potest, & Athanasij menti conformis, Sed à Catholico, non à Sectario, qui liuore mentis suæ omnia contaminat. Si quis ergo Index expurgatorius prædictas sententias condemnet, is condemnat, non vt veram, sed vt hæreticam sententiam continet; nec vt sunt Athanasij, sed vt auctoris Hæretici; neque enim ex solis & nudis verbis, sed ex sententia verbis subiecta æstimandū est, num oratio hæc aut illa; sit huius vel illius. Falsum igitur est, quod Iunius affirmat, *damnari in recentioribus antiquos Patres.* Nihil minus.

Damnantur erronei. At Patres antiqui, erronei non sunt, nec tradunt ea dogmata, quæ à vestris tanta animi obstinatione, & tanta voluminum multitudine & verbositate defenduntur. Quo fit, vt libri recentiorum aut prohibeantur, aut expurgentur; non autem libri veterum.

Ex quibus etiam consequitur, vanam esse aut suspicionem aut formidinem Prædicantium Palatinorū, cum suspicantur, aut formidant fore, vt Iesuitæ Indicem expurgatorium pro ipsis Patrum lucubrationibus euulgent. Audite Prædicantes. Patres emaculatione nulla egent: & quod hinc est consequens, nec Indice Expurgatorio opus habēt. Et Pontificio decreto vetatur, ne quis quidquam in veterum libris immutet. An putatis Iesuitas aliquid contra Pontificis sanctionem commissuros? Sed isti nihil pensi habent, quid dicant, dummodo dicant.

Præd. de
Postcoll.
Ratisb.
fol. 92.

Ve-

Cap. 2.

Verumenimvero, ne præcones isti temerè videantur suspicari de Indice Expurgatorio, Patrum lucubrationibus expurgandis conficiendo, hanc suam suspicionem duobus argumentis confirmant. Primum est. *Quia in vita Francisci Borgiæ* (sic citat Prædicans opusculum P. Francisci Borgiæ de ratione concionandi) hoc præceptum concionatori præscribitur. *Sanctorum Patrum Scripta attentè legat, nec audacter, quæ ab illis dicta sunt, proferat: Illi enim sæpe, ut tempora tum ferebant, cum scriberent, & quo fine scribebant, non errarunt, nonnulla dixerunt, quæ si in hoc sæculum incidissent, non erant dicturi.* Ex his verbis acutè colligunt Prædicantes *lesuitas meditari Indicem Expurgatorium in Scripta Patrum.* Sed eodem acumine concludere possent etiam sanctum Augustinum & sanctum Hieronymum de Indice Expurgatorio in Scripta Patrum conscribendo consilia agitasse; Quia ambo dicunt, Patres nonnulla scriptis mandasse, à quibus sibi temperassent, si controuersia, quæ postea exortæ sunt, prius existissent. Nam cum Iulianus Pelagij sectator, locum quendam ex Ioanne Chrysofostomo protulisset, eumque sanctus Augustinus orthodoxè explicasset, subiungit. *Et, inquires, cur non ipse addidit, Propria? Cur patamus, nisi quia disputans in Catholica Ecclesia, non se aliter intelligi arbitrabatur: tali quaestione nullus pulsabatur: vobis nondum litigantibus, securius loquebatur.* Sanctus Hieronymus Rufinum alloquens. *Et quomodo, inquires, in libris eorum (Veterum, Clementis, Dionysij Alexandrini, & aliorum) vitiosa nonnulla sunt? Si me causas vitiorum nescire respondero, non statim illos hæreticos iudicabo: fieri enim potest, ut vel simpliciter errauerint, vel alio sensu scripserint, vel à librariis imperitis eorum paulatim scripta corrupta sint, vel certè, antequam in Alexandria, quasi Daemonium meridianum, Arius nasceretur, innocenter & minus caute quaedam locuti sunt, & quæ non possunt peruersorum hominum calum-*

S. Aug. lib.
2. contra
Iulian. c. 2.

S. Hier. lib.
2. contra
Rufin. c. 4.

calumniam declinare. Hæc duo illi ut sanctissimi, ita & doctissimi Patres Augustinus & Hieronymus, quorum dissimilia non sunt, quæ Borgia in illo suo opusculo de Patribus monet. Nec tamen propterea aut illi, aut iste de villo Indice expurgatorio pro scriptis Patrum cogitarunt, ut nec Iacobus Ledesma noster pro Bibliis, quando scripsit, consultum non esse, ut quibusuis Biblia promiscue permittantur, eum multa dicta & exempla in scriptura contineantur, quæ imperitæ plebi scandalo esse possunt: non quidem vitio suo; Sic enim intellexit Ledesma; sed vitio legentium. Hoc Ledesmae pronunciatum veritati perquam consentaneum esse, utinam tam clarè non intueremur. Quid enim mali non existit, postquam, ut loquitur S. Hieronymus, *sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vendicant: & postquam hanc garrula anus, delirus senex, Sophista verbosus, & vniuersi præsumunt, lacerat, docent, antequam discant.*

Ledesma,
lib. de diuini
script.
quam pas-
sim lingua
non legen-
dis.
Vide Bella.
lib. 2. de
verbo Dei
c. 15. & 16.
S. Hieron.
Epist. 103.

CAPVT XI.

Quomodo Prædicantes libros Lutheri, Confessionem Augustinam, eiusque Apologiam demendo & addendo corruerint, inuenerint, & immutarint, & de mutua inter illos super his falsariis deprauationibus digladiatione.

 Vm S. Augustinus perfidiam Donatistarum manifestissimis & euentissimis probationibus funditus euertisset & prostrauisset, hæc verba subiunxit. *Numquid iam in hac causa se contra nos lingua cuiuslibet pertinacissimi commoueret, si se moueri in hominis ore, sub hominis fronte sentiret.* Idem & ego iure optimo affirmare posse videor. Postquam enim primo & hoc altero libro tam multa, tamque varia de iure & more prohibendi, abolendi,

S. August.
lib. 4. cons.
Cremon.
cap. 41.

Vu

corri-

corrighendi & expurgandi libros noxios disputata sunt, nulla vllius Prædicantis lingua quidquam amplius contrâ vociferaretur, si se in ore, & sub fronte, verecundiæ domicilio moueri sentiret. Sed quia Prædicantes linguas habent, quæ semper loquuntur, nec sciunt tamen, quid & vbi loquantur, idè & nos loqui cõpellunt, ne si taceamus, silentio veritatem prodere existimemur. Demonstrandum ergò est hoc capite id, quod titulus pollicetur, vt omnibus perspicuum euadat, non Catholicos, sed Prædicantes falsarios (nolim enim dicere cum Hunnio, *nebulones*) esse, qui scripta aliena, Lutheri videlicet & Lutheriolarum, mutilant, detruncant, & ad arbitriũ suum conformant sine vlllo iure, contra suam propriam doctrinam, & contra clamores suos, quibus Catholicos exagitant, idque non veritatis eruendæ & propagandæ, sed turpitudinis suæ, sui que parentis Lutheri velandæ gratia. Ne enim appareat, quàm absurdos errores & impios eorum maiores in chartas euouerint, idèd nunc spongijs, stylis, & obelis armati accurrunt, vt eluant, configant, confodiant digniores venia, si libros illos non falsarent, sed penitus aut flammis aut vndis abolerent.

Nunc eiusmodi facinus perpetrât, quod ne eorum quidem Symmystis, & in Euangelio Lutherano adiutoribus diffimulandum videtur. Quis enim Prædicantib. ob corruptos Lutheri libros diem dicit? Nonne Prædicantes? Nisi fortè Ioannes Aurifaber, Nicolaus Amstorffius, Georgius Rorarius, Christoph. VValther, & alij Prædicâtes, non fuerût. Quid ergo Aurifaber? Adscribam Germanicè, postea vertam: *Es ist wider dahin kommen/das man helle Brillen auffsehen/vnd sich scharff vmbsehen müste/wan man D. Martini Luthers Lehre/vnd die Augspurgisch Confession vnd Apologia/ item/die Schmalcaldischen Artikel/an allen Ortern*

Aurifab.
in præfat.
Serm. con-
uual.

Ortern in Teutschen Land rein vnnnd vnuerfälscht finden solte/welches erschrocklich ist zuerfahren. *Ed, proh dolor, ventum est, vt lucidis admodum ocularibus opus sit, vtque in omnes partes aciem videndi vertere oporteat, si quis Lutheri doctrinam, Augustanam confessionem, Apologiam, item Schmalcaldicos articulos, in omnibus locis Germania puros, sinceros, & non falsatos reperire studeat. Quod dictu est horrendum. Quis igitur doctrinam Lutheri tot tomis comprehensam corrupit? quis falsauit? Cerrè non Papistæ, neque enim in hos culpam conferunt Lutherani Prædicantes. Quis ergò?*

Dic tu Amstorffi, quandoquidem Aurifaber nominatim nullum exprimit, etsi generatim & tacitè non nisi Synergos & in Islebica vinea *collaboratores* tuos innuit. *Quæuis aliqui tomis Lutheri VVitebergæ impressi essent, inquit Amstorffius, suæ tamen Celsitudini (Principi Electori) & multis nostrû editio illa varias cogitationes iniiciebat; Primò, quod Polemici quidã libri prætermissi essent, quorum publicatio propter historiam Ecclesie Christi scitu fructuosa & necessaria erat. Vides integros libros omisos à VVitebergenlibus. Quo iure?*

Amstorff.
præfat. in
tom. I. tenem
Ger. 1560.

Secundò, Ist vil dings in denselben tomis vmb Glimpffe willen außgethan/geschwiegen/vnd verändert worden/Multa in tomis illis (Witeb.) moderationis gratia expucta sunt, suppressa & mutata. En omnes falsariorû artes, expunctione, suppressionem, mutationem, & omissionem non vnus aut alterius lineæ sed integrorû voluminû. Nec pauca duntaxat omissa dicit Amstorff, sed multa. Notet falsarius Hun. istud multa; cuius testis, non quiuus de triuio, sed Nic. Amstor. ex primarijs Lutheri discipulis discipulus, & olim ante suã Apostasiam Canonicus VViteberg. qui disertè scribit inter alias causas nouã operû Luth. editione parandi & adornãdi, postremã non fuisse crimina falsi à VVitebergenlib. in tomis Luth. cõmissa. Huic adde Georgium Rorarium, qui palàm fatetur in editione VVitebergenli anno 1548. non vnã vel al-

Luth. lib.
quod ver-
ba illa, Hos
est corpus
meum, fir-
miter ad-
huc substi-
tant. Tom
3. len. Ger.
anno 1560.
Georg. Ro-
rar. in ad-
monit. ad
Leit. sub fi-
nem lib.
citat.

lineam, sed totam quandam, eamq; prolixam exposita-
tionem Lutheri cum Bucero & Sacramentariis disunctā
fuisse, *Sibiq; & duobus aliis summa auctoritate viris constare, quo-
rumnam suasu & impulsu id acciderit; se tamē certas ob causas pro-
dere nolle, quam sint persona illa, & ubi degant, nisi necessitas
id efflagitet; hoc enim casu se, quidquid norit, patefacturum.* Quid
tibi videtur Hunni de istis Tomis falsatis & falsariis VVi-
tebergensibus? An ne ab animo tuo impetrare potes, quo-
minus *Nebulones* intones? An iudicio tuo *Nebulones* non
erunt, qui se parenti tuo Luthero tam iniuriolos exhibēt?
Conqueritur Lutherus eō ipso, qui ab istis amputatus est
loco; à Bucero Psalterium Pomerani corruptum, & sa-
cramentario veneno infectum, suamq; *Postillam* Ecclesi-
asticam ab eodem simili artificio præfationibus, interlo-
cutionibusq; depravatam fuisse, additq; sibi gratius futu-
rum; *si quis potius ceruicem sibi præcideret, quam tali fraude &
rochna illuderet.* Ecce, Prædicantes, mauult Lutherus ferro
perire, quàm libros suos falsari.

Sed Prædicantes, præsertim VVitebergenses, ad hās
Prophetæ sui voluntatem & testificationem aures occlu-
dunt, ferrumq; alacriter in Lutheri Tomos putādi gratia
stringunt, neq; enim de nihilo Flacciani tantos clamores
contra hos Tomos sustulerunt. *Der Lugen Teuffel* fehret
zu/inquit Christophorus VValther, durch die Flaccianisten
tadellet vñnd verachtet / schändet vñnd lästert solche Tomos/
auch die bey Leben Lutheri/vñnd mie sonderlichem Rath vñnd
Willen Lutheri gedruckt seynde auffs aller giftigst. *Aduo-
lat mendaciorum artifex Diabolus, & per Flaccianos traducit, a-
sperratur, calumniatur & blasphemat quàm virulentissime istos to-
mos, etiam illos, qui, viuente & volente Luthero, prodierunt.* Sed
Flaccianis, vtpote imposturarum & artis falsariæ non ig-
naris, causam fuisse oportet, cur in hos clamores proru-
perint:

VValth;
in Ind. ope-
rum Luth.
VViteber.
1558.

perint: siue eam suppeditauerint Prædicantes, siue ipse
LUTHERVS, quadrata rotundis mutare doctus, nec pridie
quid postridie crederet, gnarus, ad eō versatili & volubili
spiritu agitabatur.

Idem VValtherus Amstorffium & Rorarium his, ve
sic loquar, conuicijs irrorat: *Erstlich schreyet vñd speyet die
ser Lugegeist vilen frommen Leuten Ohren vñd Herz voll/
man ändern darinn viel/vñd lasse viel Dings vmb Glimpffs
willen auß/ nach Lutheri Tode/ wie dann auch Magister
Rörer in den ersten Jhenischen Tomen hat lassen drucken/
darwider ich ihñ/vñd allen Trutz gebotten habe / daß sie es
beweisen köndten / daß nach seinem Abschied vñn Wittens-
berg/ etwas vmb Glimpffs willen sey verändert oder außge-
than. Principio, replet mendax isto Spiritus, multorum aures
& pectora, multa mutari & prætermitti in tomis (VVitebergen-
sibus) post Lutheri mortem: quod & Magister Rorarius in primis
eomis lenensibus publice vulgari passus est. Quem tamen ve & a-
lios audacter prouocauit, ve probaret post suum VViteberga dis-
cessum, aliquid moderationis causa mutatum aut prætermisum esse.
Et tandem Lutherana impatientia victus Christophorus
vel potius Lutherophorus iste nominat Amstorffium, Ro-
rarium, & omnes illos, qui tomos VVitebergenses corru-
ptos aiunt, *Capita Diabolica. Teuffelstöpff.**

Verumenimuerò tantas componere lites, non est no-
strum, & fortasse ne Palæmonis quidem. Interim tamen
credibile non fit Amstorffium, ad tres Saxonix illustrissi-
mos Principes scribentem, eorumq; primum Ienensem,
ad illorum quasi postes suspendentem, mentitum esse, et si
alioquin quæ est natura Prædicantium, à mentiendo non
admodum abhorrebat, & Rorarius atrocissimam iniu-
riam à VValthero, licet suppresso nomine, sibi irroga-
ri queritur, *Bene Deus*, inquit, *quæ fieri potest, homines tam esse*

audaces & temerarios, ut sine ulla necessitate caussaq; probabili, luce palam, aduersus propriam conscientiam loquantur in re tam graui, qua non corpus fortunasq;, sed verbum Dei, animaque salutem concernit. Vbi charitas Christiana? Sub finem tamen testatur sibi cum præfatione Amstorffij ad Illustrissimos Saxonix Principes nihil esse negotij, ita vt VValther ster aduersus Rorarium & Amstorffium, Rorarius contra VValtherum & Amstorffium; In mentem venit illud Horatij;

Tres mihi conuiue propè dissentire videntur,

Poscentes vario multum diuersa palato.

Quid dem? Quid non dem? renuis tu, quod iubet alter.

Quod petis, id sanè est inuisam, acidumq; duobus.

Egotamen Amstorffio libens assentior, quia & Rorarium & VValtherum ad stipulatores habet, neque enim eo impudentix processit VValtherus, ut neget in tomis VVitebergensibus anno 1548. omissa esse; quæ Rorarius omissa scribit, & ad quæ sua in Epistola dedicatoria Amstorffius lectori digitum inter cætera intendit; cumq; hoc vterq; fateatur, nihilominus ille Amstorffium & Rorarium *Capita Diabolica* appellat, & Rorarius Amstorffij præfationi multam salutem dicit. Quid cum istis agas?

Sed bonam causam, meludice, habet Amstorffius, non frustra querelas de fallarijs VVitebergensibus ad Principes detulit.

Porro, quod in VVitebergensibus culpant Ienenses, id ipsi Ienenses non alienum esse à se existimasse videtur, testis est expositio epist. i. S. Pet. Quam expositionem Ienenses ita mutarunt, ut potius nouæ, quàm mutæ nomen mereatur. Quisquis enim vtriusque tomi explanationem inter se contendit, is aliam præfationem, aliam explanationem, alium contextum, aliam contextus diuisionem reperit.

Quid verò causæ, cur Ienenses expositionem secundæ epistolæ

Tomor.
VViteber.
1539. foli
167. in par-
te postero-
re tomi 2.
Ienen. fol.
318. an. 1558

epistolæ S. Petri, quæ integra in VVitebergensibus tomis visitur, cumque priore copulatur, omnino præterierint? Quia verò Ienenses profitentur, se secutos esse expositionem prioris epist. anno 1523. publicatâ, ideò dubitatio existit, num tam fœda mutatio & corruptio VVitebergensibus an Ienensibus adscribenda & imputanda sit. Et fortò neutris iniuriam feceris, siue ad hos, siue ad illos fraudem istam referas: sunt enim omnes eiusdem speciei, & ipsimet se mutuo appellitant *impostores, falsarios, mendacesq; Diabolos*. Nihil absre agit, qui & his & illis assentitur, nam si Ienenses locos à VViteberg corruptos non corruerunt, at corruerunt alios; & si VVitebergentes nō deprauarunt locos deprauatos à Ienensibus, at deprauarunt alios. Quo fit, ut cū se inuicem falsariorum & corruptorum titulis cohonestât, utrosque suum cuiq; tribuere, arbitrari debeamus: sicuti cū fur furem, & latro latronem nominat.

Admodum autem aueo ex Hunnio cognoscere, quis nam ex assertione Articuli 36. aduersus Bullam Leonis X. eraserit & expunxerit hunc Lutheri articulum: *Nulli est in manu sua quidpiam cogitare mali aut boni, sed omnia (vt VViclephi articulus Constantia damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt: quod & Poeta voluit, quando dixit: Certa stant omnia lege*. Quæ nefaria & plusquam Stoica sententia reperitur in omnibus exemplis primæ editionis eius libri, qui inscribitur, *Assertio articulorum per Bullam Leonis damnatorum*. Quòd si Hunnius & socij frontem adedò attriuerunt & extriuerunt, ut more præceptoris sui Herbrandi, id insufficientur, ia pròptu erunt plurima exemplaria, etiam apud ipsos Lutheranos, quibus perspicuè redarguentur, falsitatisq; conuincetur, ut quidem & Herbrandus à Schererio conuictus fuit, cū hoc impudentissimè aut negasset, aut se scire id à Luthero chartis mandatum esse dissimulasset.

Vide Geor.
Scher. apo-
log. contra
Herbran.
p. 16. cap. 4.

Quæro

Quæro igitur, quisnam impium hoc dogma & pla-
 ceitum ex Lutheri opusculis, quando in tomos, relata sunt,
 exemerit & exciderit? Pontificij profecto hoc non fece-
 runt, ipsis etiam Lutheranis testibus: Restat ergo, vt Præ-
 dicantes, & qui tomorum collectioni & editioni præfue-
 runt, piaculum hoc admiserint. Cur Hunni ambabus buc-
 cis *nebulones* hic non ingeminas? Cur vos Palatini Prædi-
 cantes, cum solita vestra cantilena non accurritis, nefas es-
 se, quidquam ex defunctorum libris excindere, aliàs po-
 steritati constare non posse, quæ cuiusuis fuerit sententia.
 An non hic eadem ratio valet, si quid valet? An non si mi-
 nus vestra, nostra tamen plurimum interest, nosse Luth-
 erum fuisse Stoicum, & fatalis necessitatis fatalem, vel po-
 tius capitalem assertorem?

Dicent forte, ipsum Lutherum Paradoxum hoc ex in-
 tima Stoa depromptum ex lucubrationibus suis extermin-
 nasse. At alij dicunt: Prædicantes hoc fecisse. Vtrius fidē
 adhibebo? Deinde esto sustulerit Lutherus, an ideo à cri-
 mine falsi liber erit? Licet enī scriptori in suos libros sit ius
 & potestas, attamen ei, qui se *Euangelistam* iactat, qui *Helias*
 alter salutatur, qui omnibus Ecclesiæ Dd. quotquot ab A-
 postolis ad hanc usque ætatē extiterūt, præfertur, qui omnia
 sua sensa & dicta, ait esse sensa & dicta Christi, ei, inquā, qui
 talis est, integrum non est, ea, quæ semel litteris mandauit
 retractare & resorbere, nisi semetipsum mēdacijs & impo-
 sturæ redarguere velit. Vbi vnquā auditū est ab vllō Pro-
 pheta, Euangelista, aut Apostolo, quidquā deletū, inductū
 & expunctū fuisse, quod antea pro pura sinceraque veritate
 & doctrina auditorib. obtruserit & venditarit, sicut obtru-
 sit & venditavit Lutherus articulos illos suos, & assertionē
 eorundē articulorū? Existimatisne Prædicantes, S. Paulū
 in epist. sua ad Rom. quidquā, quod ad fidei dogmata per-
 tinet,

tinet mutaturū fuisse, licet his totis sexdecim sæculis no-
 biscum in terra mortalem vitam exegisset?

Nec est, quod Prædicantes obiiciant, sententiam illā
 de fatali necessitate, fuisse aliquid de Papistico fermento,
 quo Luth. necdum plane ad vnguem perfectus, & a suo illo
 spiritu ad amissim exasciatus, infectus fuerit, quo vel d Lu-
 theri inconstantiam isti velare interdum conantur, nam
 dogma illud non didicit Lutherus in Schola Ecclesiæ, sed
 VViclephi & Stoicorum. VViclephicum & Stoicum fer-
 mentū est. Inde id Lutherus sumpsit, eoq; sub Evangelicæ
 veritatis prætextu plurimos corripit, donec tandē mōstri
 adeo prodigiosi tam Luth. quā prædicantes puduit & piguit.

Illud insup, Prædicantes dicite, quisnam ex eodē asser-
 tionū loco spongia sua eluerit hoc Luth. effatū: *Mala Deus*
in impijs operatur. ex quo consequitur, Deū esse auctore pec-
 cati. An negabitis cū Herbrando hoc à Luth. scriptū esse?
 At qui tot supersunt exemplaria, inquit Georgius Scherer
 ad Herbrandum, in quibus hoc disertē scriptū & excusum
 est, vt eorum multitudine & obrui & sepeliri possis.

De mutatione & deprauatione confessionis Augustan.
 Apologiæ, & locor. commun. Philippi, mora mera fuerit,
 aliquid dicere, cū plurimi libri harū corruptionū testes
 & indices in omnium manib. versentur. Si obiiciant, Au-
 ctore ipsum mutasse, quæ videbantur mutanda. Auctori
 autē in suos libros ius ppetuū constare, vt sine crimine falsi
 addere & demere possit, prout fert corde voluntas. Ego
 verò hīc accuratius non disquirā, an alij præter Philip. in
 Confessionem August. Apolog. & locos falsariam suā fal-
 cē intulerint. Hoc contendo, nec Philip. nec alijs fas fuisse
 quidquā immutare in cōfessione, postquam inuictiss. Im-
 peratori tradita fuerat, nisi quod ipsum etiam nefas sit iam
 fas, & iniuria ius, & sacrilegium religio. Vbi vnquam audi-

tum est, ab orthodoxis quidquā mutatum esse, in decretis fidei, vbi ea decreta cōmuni consensu facta & vulgata erāt? Quis vnquā vel syllabam ex Symbolo Nicæno detraxit? quis, inquam, ex orthodoxis & rectè sentiētibus? Quis vnquam Symbolo Nicæno aliquid adiecit, quod prioribus aduersaretur? Nemo sanè. Quia hæreticorū p̄prium est in eadem confessione non persistere, sed perpetim vacillare & titubare, & confessionem semel publicatam & editam variare, interpolare, augere & im̄nuere, prout fert animi inconstātis impetus. Exempla manifesta suppeditant nobis Ariani, cum suis tam varijs confessionibus, & in illis, tāquam in speculo, Lutheranos nostros agnoscimus. Et hæc variatio nihil est aliud, quàm falsatio, qua & Deo & hominibus falsarij isti illudere conantur, vt miseram plebem in falso detineant & confirmet. Et quamuis, quæ substituūt, prioribus ex diametro repugnent, venditantur tamen æquè pro verbo Dei eoq; purissimo & sincerissimo, ac priora quibus substituuntur.

Primam editionem locorum communium & annotationum super epist. ad Rom. non modò Philippus tanquā fontes limpidiſſimos, sanissimos, & ex intimis litterarū sacrarum penetralibus depromptos lectoribus commendauit & obtrusit, sed & ipse Lutherus laudibus ad sidera, & propemodum supra sidera extulit: nominans locos illos, inuictum libellum, non solum immortalitate, sed Canone Ecclesiastico dignum: & non esse meliorem librum post Scripturam sacram quàm Philippi locos communes, nec in omnibus Patrum Scriptis tantum reperiri eruditionis Theologicae, quantum in locis hæc contineatur, & si omnia eorum scripta conflarentur, non tamen inde locos Philippi prodituros. Et de annotationibus Philippi idē Luth. Quin volumus Paulo suam quoq; gloriam saluam, ne quando aliquis taceret Philippum esse Paulo superiorem, sufficit te proximum Paulo

Luth. cont.
Erasm. de
liber. arbit.
Luther. in
serm. conu.
Herb. orat.
funeb. in
Philipp.
Luther. in
epist. pref.
annotat.
Philippi in
Epistol. ad
Roman.

Paulo esse. Ecce, mi lector, proximum à S. Paulo constituit Lutherus Philippum ob annotationes in epistolam ad Romanos, in quibus tamen, vt & in locis communibus, continebatur, Deum peccati auctorem esse, Deum peccata nō modo permittere, sed & in nobis operari, tamque propriè opus DEI esse adulterium Davidis & proditionem Iudæ, quàm vocationem & conuersionem S. Pauli. Item omnia necessitate absoluta euenire. Hæc & similia in illis Philippi operibus continebantur, & tamen libellus ille, Canone Ecclesiastico dignus est: Si Lutherum audimus: quo nihil post Sacras Scripturas præstantius & diuinius, cui nihil simile proditurum est ex omnium Patrum libris, licet in vnum omnes conflentur. Quod Luthero, ne semper dissentiam, libenter concedo: nam licet quis in vnū conflaret omnia sanctorū Patrum monumenta, nunquā inde prodiret immania illa, & planè Stoica paradoxa, Omnia ex necessitate absoluta euenire: Deum esse auctorem peccati. Et id genus alia, quæ Philippus locis suis illeuit, & postea deleuit, redarguens Lutherum ipso facto suo ob hoc iudicium omni iudicio dissimile, vanitatis & mendacij. Anne enim Canone dignus liber ille, ex quo ea dogmata exterminare oportuit, quæ ipsemet Auctor propter nimiam impietatem diutius tolerate nec potuit, nec voluit, tametsi prius ea tanquā diuinitus accepta, imperito vulgo venditasset & deprædicasse? Sed hoc inusitatum nec Philippo, nec Luthero fuit, Subinde enim mutandi sunt (articuli fidei) inquit Philippus, atq; ad occasiones accommodandi. Qui hoc scribere audet, is quiduis etiam facere audet. Fidei ergo Lutheranae articuli erant, Omnia ex necessitate absoluta euenire. Deum peccata operari. & huius farinae alia, quam diu Philippo & Luthero id visum fuit. Mutata Phantasia & opinione Stoica, necesse erat ipsos etiā articulos fidei mutare. Digni profectò tali fide articuli.

Vide Geor.
Scher. apo-
log. contra
Herbran.
p. 16. cap. 7.

tom. 1. epist.
Melanchr.
quæ e did.
Peucernus
157. fol. 3.

Schluffelb.
lib 3. de
Theo. Cal.
art. 2.

Finiam hoc caput, si prius de corrupta Augustana confessione, itemq; Apologia, testem, non quemuis ex circulo Prædicantium, sed Superintendentem audiuerimus. Est is Conradus Schluffelburgius, qui copiose probans Corpus doctrinæ Philippi, (in quo præter alia comprehenduntur Confessio Augustana, Apologia, & Loci communes) non posse esse normam doctrinæ, & symbolum consensionis, hanc præter cæteras demonstrationem adducit. *Norma doctrinæ, & symbolum consensionis debet inter se per omnia concorditer consentire, & nec verbis nec sensu discrepare. Sed Corpus doctrinæ Philippi non consentit sibi per omnia concorditer, quod luce clarius liquet ex collatione Locorum communium, Augustanæ confessionis, & Apologiæ, nec ab ullo negari potest, ergo Corpus doctrinæ Philippi non potest esse norma doctrinæ, & symbolum consensionis; nec pro tali recipi aut admitti debet.*

Item. *Prohibitum est à Deo, & quidem seuerè, falsum testimonium dicere; sed qui Corpori doctrinæ Philippi subscribit, is cogitur dicere falsum testimonium; quia initio Corporis doctrinæ Philippi scribitur, ei insertam esse Confessionem Augustanam, quæ ab Elohoribus & Principibus nostræ (Lutheranæ) religionis oblata sit Carolo V. Imperatori Augustæ, 1530. sed ex collatione exemplarium apparet minimè illam esse, sed aliam multis locis mutatam confessionem. Quis mutauit? ò Superintendentens; Quis falsauit? ò Hunni. Quia tu, more tuo, Nebulones crepas. Quare ne quis falsi testimonii se participem faciat, inquit iste Prædicans, studiosè cauere debet, ne Corpori doctrinæ subscribat.*

Ipsa etiam Præfatio, & alii articuli accisi & circumcisi sunt, omiffaq; magni momenti & significantia verba, in eorumq; locum substituta leniora & ambigua. Imò nullus inficiari potest, inquit idem Superintendentens, decimum articulum Augustanæ confessionis, adeo mutatum esse, ut Ioannes Lasco, Calvinus, Klein-vitzius, & alii Sacramentarii, sic mutata confessioni subscripserint,

runt, palamq; iactarint, Philippum non sine causa, sed in gratiam Sacramentariorum decimum illum articulum adeo variasse & circumcidisse.

Definitionem Euangelii, quod sit concio pœnitentiæ, valde vrserunt & vsurparunt Antinomi, ut patet ex disputationibus Lutheri contra Antinomos Tom. 1. Lat. ten. in fine. & hæc definitio non semel reperitur in Corpore latino Doctrinæ Philippi, & intrusa eadem est in Augustanam Confessionem (quis nebulo intrusit Hunni?) cum tamen antiqua exemplaria ne verbulum quidem de ea habeant. Sunt etiam ex quinto articulo Augustanæ Confessionis aliquot emphatica verba, vehementer contra Pelagianos pugnantia, postea omiffa, in eorumq; locum ambigua suffecta. In Apologia sublatum est vocabulum, solum, eo loco, vbi directè Pelagianis & Synergistis aduersatur; & alibi intrusum, vbi videlicet Synergiam confirmat, cum tamen in authenticis exemplaribus desit, Et in 15. articulo Authentici libri habent: Significationem dedimus, nos, concordia & charitatis ergo, QVÆDAM adiaphora cum aliis obseruaturos. At in Corpore doctrinæ Philippi, prætermiffa est vox QVÆDAM, procul dubio in fauorem & commodum Adiaphoristarum. Quin & Maioris factioni hodiernum doctrinæ Corpus egregie seruit & fauet, verbis illis sexto articulo in Latino exemplari superadditis; vbi asseritur: Bona opera esse faciendæ, sicut & Christus inquit; si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Nec Augustanam tantum, sed & Saxonicam Confessionem corruerunt isti; Nam in Germanica editione adiectum est hoc: Daß der neue Gehorsam sey ein Erhaltung des Glaubens. Nouam obedientiam esse conseruationem fidei. Quod tamen non est in latino exemplari; Et hæc omnia notanda sunt, inquit idem Lutheranus Superintendentens, contra impudentes quosdam Sciolos, qui Philippum, tanquam syncerum, fidelem, Deoq; plenum Doctorem coram Ecclesia prædicant, cum fue-

rit Calvinista & Synergista. Hæc Schluffelburgius, quibus præclare Lutheranos falsarios depingit & repræsentat.

Ad extremum quæro, si, ut Prædicans iste fusc & bene ostendit, Corpus doctrinæ Philippi non potest esse norma doctrinæ & symbolum consensionis, cur ergo hoc Corpus doctrinæ anno Domini M. D. LX. Lipsiæ excusum est hoc titulo. *Corpus doctrinæ Christianæ, quæ est Summa Catholici & orthodoxi dogmatis, complectens doctrinam puram & veram Euangelii IESU Christi, secundum diuina Prophetarum & Apostolorum scripta, fidei & pio studio explicata à Reuerendo viro D. Philippo Melancthone; nunc edita ad usum Ecclesiæ sanctæ publicæ & priuatæ, & ad testimonium constantiæ atq; consensu consentis & profitentis veritatem æternam doctrinæ cælestis integram ac sinceram, in Ecclesiis & scholis regionum Saxonicarum & Misnicarum, subditarum ditioni Principis Electoris Saxonie, his totis annis triginta, ex quo Augustana Confessio oblata & edita est.* Aut titulus iste mentitur, cum Corpus doctrinæ symbolum & testem consensionis nominat, & tanquam puræ, sinceræ & cælestis doctrinæ promptuarium dilaudat; aut mentitur Schluffelburgius, cum Corpus hoc impurum appellat, & ab omnibus fugiendum esse, docet. At Schluffelburgii demonstrationes euidentiores sunt, quàm vt in dubium vocari queant, vt fatebitur quisquis illas percurrerit. Vident igitur Prædicantes, quæ hinc sequatur conclusio.

CAPVT XII.

Refelluntur ineptia, calumnia & mendacia Ioannis Pappi Prædicantis Argentoratensis, circa Indicem expurgatorium.

Post Iunianam editionem recusus est expurgatorius Index Argentorati anno Dn. M. DXCIX. Nouæ editioni nouam hederam appendit Pappus Prædicans, præfationem, inquam, nouam, & collationem censuræ in Glossas Iuris Canonici à F. Thoma Manriquez, Sacri & Apostolici Palatii Magistro iussu Pn. V. Pontificis anno 1572. editæ, cum iisdem Glossis, à Sixto Fabri eiusdem Palatii Apostolici Magistro, Gregorio XIII. Pontifice mādante, ann. 1580. recognitis & approbatis. In hac sua præfatione adfert Prædicans querelas contra Indicem Belgicum, alias cum Iunio communes, alias proprias & peculiare. Ex communibus vna est, quod Catholici ea damnent in Indicibus, quæ in ipso Patrum contextu facere nolunt videri. *Quidem?* inquit Prædicans. *In Indice Frobeniano in D. Augustini opera, delendū est istud: fides sola iustificat Tom. 2. col. 815. hoc autē si delendū est, vt Index Expurgatorius vult atq; iubet, quæ tandē locū ipsa D. Augustini verba, ad quæ Index Frobenianus nos remittit, habebunt? Aut quæ causa est, cur ea quoq; non deleantur, aut saltē de hæresi non sint suspecta?* Atqui apud S. Augustinū Epist. 200. ad quā Index lectorem remittit, nō inuenitur hæc assertio: *sola fides iustificat*, & vt maximè inueniretur: sensus tamen non esset, quem Lutheranus Index spiritu Lutheranico indicat, nimirum solam & nudam fidem, tametsi informem, iustificare, sed solam fidē formatā, quæ per charitatē operatur, iustificationem largiri. Quare iisdem verbis Index & S. Augustinus idem non dicerent: id quod crebrius cōtingit; quia iisdē verbis & hæresis & sana doctrina subiici potest. Falsū ergo est, quod ait Prædicans, *per Indicem Frobenianum sancti Augu-*

Augustini latus peti. Hæresis petitur, non Augustinus, quia hæresis eo loco Indicis recubat, non August. cuius hæc est oratio: *Non solum autem illa opera legis, quæ sunt in veteribus Sacramentis, & nunc reuelato Sacramento nouo non obseruantur à Christianis, &c. verum etiam, quod in lege dictum est: non concupisces, quod utique Christianus nullus ambigit esse dicendum, non iustificat hominem, nisi per fidem IESU CHRISTI & gratiam Dei, per Iesum Christum Dominum nostrum.*

Obiicit Prædicans. *Esse idem omnino: non iustificat nisi per fidem Iesu Christi, cum isthoc. Sola fides iustificat.*

At quis hoc præter Prædicantes dicit? Homo non viuit, nisi per respirationem, ergo per solam respirationem. Homo non viuit nisi per potum, ergo per solum potum. Domus non subsistit nisi per muros, ergo per solos muros. Non peruenitur ex media Germania in Britanniam, nisi per mare, ergo per solum mare: vt alia huius generis infinita præteream, quæ prædicantium insipientiam manifestissimè redarguunt, nam vt exemplum quod propius ad nostrum institutum accedit, adferam, quis neget hanc enunciationem esse veram? Homo non saluatur nisi per Baptismum in re vel in voto. At quis rursus tam fetuus sit, qui inde hanc Prædicantium consecutionem texere auserit? Ergo homo (& quidem adultus, de hoc enim loquimur) per solum Baptismum saluatur. Sed satis de hoc.

Nunc ad *Speculum oculare* Ioannis Reuchlini seu Capnionis, quod vetuit Paulus IV. & Index librorum prohibitorum Pij IV. seu Concilij Tridentini. Est autem *Speculum oculare* liber lingua Germanica scriptus contra Iohannem Pfefferkorn, olim Iudæum, postea ad fidem Christi traductum, quo libro totis viribus euincere conatur Reuchlinus, libros Thalmudicos Iudæorum non esse abo-

abolendos & exurendos, allatis plurimis argumentis. Sed quia videbat Reuchlinus his suis argumētis alia nec pauca, nec infirma obiici posse; ideo in eo ipso libro Germanicè alioquin scripto, quinquaginta duas obiectiones latinè proponit, propositasq; dissoluere & amoliri tentat. Huius libri vsus putabant Academici Duacenses, quorum Iudicium Indici Belgico insertum est, permitti posse has ob causas. I. *Quod hic liber Sueuica lingua sit scriptus, non Latina, & vix vsquam reperiatur, neq; vnquam sit recudendus, catalogo Tridentino id definiente.* II. *Quod Petrus Galatinus libris de Thalmudicis arcanis eandem sententiam tueatur, nempe Thalmudicos libros non esse extirpandos. Et tamen hoc Galatini opus, iussu Leonis X. Cardinalium, & Maximiliani Imperatoris conscriptum est; & quidem consilio defendendi sententiam Reuchlini.* III. *Quod à Leone X. liber ille admissus sit, & approbatus, vetitusq; damnari.* IV. *Quod Catalogus Tridentinus simpliciter secutus sit fidem Catalogi Pauli IV. iussu confecti à Symmystis eorum, qui quondam speculum oculare à se damnatum combusserant. Hic clamores ingentes tollit Pappus, vociferans* I. *Conciliorum decreta à Pontificiis, cum ipsis videtur commodum, ne pili quidem fieri.* II. *Censores Duacenses de vtroq; Pontifice iudicium sibi sumere.* III. *Leonem X. à Paulo IV. & Concilio Tridentino manifesti erroris damnari.* Respondeo, vtinam Conciliorum decreta & Pontificum Auctoritatem tanti faceret Pappus, quanti Pontificii & Academici Duacenses: Pappus vtiq; non esset, aut si esset, puncto temporis Pappus esse desineret. Itaq; mirum est, quo ore omnium Conciliorum Pontificumq; cōtempor, Pontificiis, quibus hæc omnia sancta sunt & religiosa, obiicere audeat Conciliorum Pontificumq; contemptum, nisi quod isti nihil non audere solent.

Ad secundam criminationem respondeo, aliud esse

sententiam suam debita modestia, submissione, animoq; maioribus parendi explicare, & aliud de sententiis maiorū superciliosè & arroganter iudicare, suamq; persuasivonem omnibus aliorum dictis & decretis anteferre; prius fecerunt Duacenses (si tamen isti sincerè & candidè censuram Duacensem in vulgus ediderunt; licet enim Iunius se, ne mutato quidem verbulo, Indicem Belgicum vulgasse affirmet; quia tamen id fide Calviniana affirmat, non immerito nobis suspectus esse potest) Posterius faciunt Hæretici, & id genus alij censores cerebrosi, anima potius, quàm semel concepta sententia migrare parati. Cæterum supradicto animo & consilio Academicos Duacenses sententiam suam de *Speculo oculari* Capnionis exposuisse; inde liquidum fit, quia Catholicæ Ecclesiæ filii sunt, quorum hæc vel præcipua nota, promptè & alacriter obtemperare, seposito proprio iudicio, si intelligant, superiores simpliciter aliquid velle, sicut hoc tempore postquam Clementis II X. Index eiusdem *Speculi* prohibitionem renouat & confirmat, dubium nullum est, quin omnes orthodoxi libenter iudicium suum ad illius iudicium aggregent, pronoque assensu in eam sententiam concedant, quam Apostolicæ Sedi placere vident. Neque verò illicitum est, cum quid à legislatoribus proponitur, dicere suam sententiam modestè, reuerenter, & mente iussa capessendi, si legislator sua in voluntate persistat, vt hic quidem persistit; neq; enim leges feruntur absq; omni ad subditos intuitu, præsertim si subditi illi non sint ex imperitæ multitudinis fæce, sed in excelso dignitatis & eruditionis gradu collocati.

Ad tertiam Pappi calumniam hoc responsum do, rectè fecisse Leonem concedendo, rectè itidem fecisse Pau-

Paulum IV. & alios interdicens; nam vt ipse Paulus IV. in quodam diplomate suo dicit: *Apostolica Sedis providentia circumspècta, nonnūquam ea, quæ consultè statuerat, ex saniore iudicio consultius reuocat, prout ex rerum euentu conspiciunt in Domino salubriter expedire. quia nonnunquam quod coniectura profuturum credidit, inquit alius Pontifex, subsequens experientia nocivum ostendit: non debet reprehensibile iudicari, si Canonum conditor Canones à se vel suis prædecessoribus editos vel aliqua in eisdem contenta Canonibus reuocare, modificare vel suspendere studeat, si ea obesse potius videris, quàm prodesse. Nam ad Conditorum Canonum non est dubium, pertinere, cum statuta à se vel prædecessoribus suis edita obesse percipit potius, quàm prodesse, ne obesse valeant providere. Et quod Ecclesiasticarum constitutionum conditoribus usu venit, id etiam illis, qui civiles leges ferunt, non raro contingit ex variatione personarum, causarum, temporum, & locorum, vt rectè ait Glossa. Hinc tot leges olim rogatæ, postea sunt abrogatæ, nec singulares tantum leges, sed & integri Legum Codices: Vbi Codex Hermogenianus? Vbi Gregorianus? Vbi Theodosianus? Vbi tot veterum Principum rescripta & Iureconsultorum responsa? Quibus successit Codex Iustinianus, qui maiorem partem sustulit, antiquavit, & auctoritate priuavit: quia alia tempora, alia exigebant decreta. Nam vt scitè ait Iustinianus: *Quod medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis. Vnde consequitur, vt nonnunquam à iudicio discordet effectus, & quod credebatur coniectura prodesse, experimento videatur inutile. Neq; verò vnum eundemq; legislatores sua inducere, aut mutare piget, si quid magis è re communi videatur esse. Non enim si his, quæ vel ipsi prius diximus, rectius aliquid excogitemus, inquit Iustinianus, pudet nos in legē id conicere, & per nos ipsos competentem prioribus correctionē adferre potius, quàm expectare, dū**

Bull. 37. ex
stat in
Mag. Bull.

Ioann. 22.
in Extrav.
Quia non-
nunquam,

Extravag.
ad Condi-
torem,

Gloss. cap.
ad Condi-
torem,

Novell. 122

Novell. 22

ab aliis lex corrigatur. Quoties id, q̄ in Codice suo idem Imperator statuerat in Nouellis vel mutauit, vel temperauit, vel planius explicauit? Quid quod hoc ipsum post primam Codicis editionem faciendum fuit? quam ita abrogauit, vt ei omnino vim & auctoritatem ademerit. *Repetita itaq; iussione nemini imposterum concedimus, vel ex decisionibus nostris, vel ex aliis constitutionibus, quas antea fecimus, vel ex prima Iustiniani Codicis editione, aliquid recitare: Sed quod in presenti purgato & renouato Codice nostro scriptum inueniatur, hoc tantummodo in omnibus rebus & iudiciis & obtineat, & recitetur.* Hæc ideo attuli, vt ostendam successores leuitatis aut temeritatis nequaquam arguendos esse, cum antecessorum decreta rescindunt, quia natura & conditio rerum id necessario sæpius efflagitat; cum nec iidem homines, nec iidem mores, perpetuò perseuerent: ipsaq; temporis vicissitudo, & longinquitas res mirificè variet, vt quod prius conducibile æstimabatur, id postea vltus ipse inutile demòstret. Quocirca vt priores Imperatores imprudenter nõ fecerunt rogando, sua quisq; ætate leges, quas subsecuto tempore Iustinianus prudenter mutauit; vtq; Iustinianus nihil propterea de maiestate & auctoritate suorum maiorum detraxit: Ita etiam Leo iustè librum Capnionis legi, & liberè per doctorum manus volitare permisit, quem tamen non minus iustè Paulus I V. & alii proscripserunt & interdixerunt, cum experientia ipsa edocti essent, libro illo Reuchlini Iudæos in sua perfidia confirmari, & multos alios tanquam classico, excitari posse; vt impios Iudæorum libros euolueret, neque ideo Paulus IV. Leonem X. erroris manifesti damnauit; vt fingit Prædicans, nisi dicere velimus Iustinianum manifesti erroris damnasse Theodosium, totq; alios Imperatores, quorum decretis decreta contraria sanxit, bono communi id postulante.

Vt

Vt autem tota huius Prædicantis fabula, quam de *oculari speculo* Reuchlini agit, melius intelligatur, res paulò altius repetenda est. Anno Domini M. D. III. Christianæ Religioni nomen dedit Iudæus quidam eruditus: Ioseph prius, postea Ioannes dictus, cognomento, Pfefferkorn. Is cum magno desiderio teneretur gentis suæ ad Christi cultum traducendæ, salutiq; illius potissimum ob stare crederet lectionem librorum Thalmudicorū, Christum, Christiq; Sectatores horribilibus blasphemijs afficientium & proscindentium, sollicitè circumspicere cœpit, qua tandem ratione libri illi impij ex Iudæorum manibus excuterentur. Multa cogitanti occurrit, id effici posse per Imperatorem, qui tunc Maximilianus erat primus hoc nomine. Is pro sua erga Christianam pietatem reuerentia & affectione haud grauatè Pfefferkornio litteras Cæsareas impertijt, quibus potestatem fecit omnium Iudæorum in Prouincijs Romani Imperij degentium bibliothecas Iustrandi, & quidquid in Christum & Christianos quoquo modo iniuriosum esset, exurendi, idq; in præsentia Parochi & duorum ex Ordine Senatorio cuiusuis loci. Cum Pfefferkornius spe bona plenus rem aggredi inciperet, variæ, vt fit in cœptis insolitis, obiectæ sunt difficultates, alijs Iudæorum causam agentibus, Thalmudicosq; libros incendio dignos non esse clamitantibus, alijs aliud prætendētibus, quorum importunitas tantum effecit, vt Imperator iuberet libros ablatos Iudæis restitui. Postea tamen mutato consilio Vrieli Archiepiscopo Moguntino totum negotium commisit, vt cum Academijs Colonienfi, Moguntina, Erfordienfi, & Heidelbergensi, insuper Iacobo Hochstrato Hæreseos apud Colonienfes Inquisitore, Ioanne Reuchlino, & Victore de Corba, viris Hebraicæ linguæ admodum callentibus, dispiceret,

Y y 3

quid

Exstat de hoc libell. German. Pfefferkornii Augustæ Vind. excus. 1510

Data sunt hæc litteræ, 1509.

Exstat in speculo oculari Reuchlini,

quid factu opus esset. Reuchlinus à Præsule Moguntino iussus sententiam suam scripto exposuit; Ea hæcerat. Iudæorum libros septem classibus contineri: Prima, sacram Scripturam. Secunda, Thalmud. Tertia, Cabalam. Quarta, Commentatores & Glossographos in Scripturam. Quinta, Sermones, Disputationes & conciones. Sexta, libros Philosophicos, & aliarum scientiarum. Septima, libros Poëticos, & illos, qui fabulas, apologos, ioca, fictaque exempla complectuntur.

Hoc posito respondit REUCHLINVS, libros primi generis abolendos non esse, in quo neminem, qui contradiceret, reperit. Item, nec Thalmud, nec Cabalam, nec quartæ, nec quintæ, nec sextæ classis libros, imò nec septimæ, nisi apertas blasphemias in Christum, eiusq; sanctos continerent, quorum ait paucos exstare, seque duos huius generis tantummodo vidisse, qui ab ipsis itidem Iudæis improbentur, & apocryphis deputentur. Cæterum Thalmud, quem se nunquam legisse fatetur, flammis addicendum non esse, plurimis argumentis euincere conatus est; Sed (liceat vera dicere) plerisque inanibus, & maioris strepitus, quàm roboris: quod demonstratu perquam facile foret, si id nunc ageremus. Illud certè, quod tãquam exploratum toti suo ædificio substernit, in Thalmud nihil blasphemiarum in CHRISTVM, & religio-

Sixtus Senens. lib. 2. Biblioth. nem Christianam comprehendi, longissimè auium à vero abijt, vt perspicuè intelliget, cui animus fuerit percurrèdi Catalogum blasphemiarum in Christum, què ex Thalmudico opere collectum proponit Sixtus Senensis: vt taceam perniciosos illos contra ipsam Moysis & naturæ legem errores, quibus profanum illud opus passim scatur,

Igitur

Igitur Reuchlinus cum hac sua assertione Iudæis nimium fauente, multos eruditos aduersus se concitauit, & in primis ipsum Pfeffingerum, qui libello Germanicè edito, sententiã Reuchlini refellit. Et si & ipse nimis in alterũ extremum deflexisse videtur, volens vt simpliciter omnes Iudæorum libri flammis absumerentur, exceptis Biblijs, quæ sententia rigidior quàm æquior, sicuti illa Reuchlini laxior, quàm religiosior iure censeri potest. Vtcunque sit, scriptum Pfeffingeri Reuchlino causa fuit, vt Apologiam pararet, quàm *Speculum oculare*, Germanicè, *Augenspiegel* indigitauit, in qua sententiam suam mordicus tenet & pertinaciter adstruit. Præualuit tamen in Ecclesia sententia PFEFFINGERI, quod ad Thalmudicos & Cabalisticos libros attinet, vt diximus libro primo.

Et patet ex Indice CLEMENTIS octauæ, qui propriam quoque Constitutionem edidit contra impia Scripta & libros Hebræorum, hoc est, contra Thalmudicos, Cabalisticos, & huius farinae alios.

Et quia REUCHLINVS in *Speculo oculari*, in *Artemirifica*, & in sua *Cabala* patronum horum voluminum agit, idèd patronus simul cum suis Clientibus merito stigmatè inustus est, cum aliàs, tum nouissimè ab Indice, auctoritate CLEMENTIS octauæ aucto & publicato.

Verumenimuerò, misso iam REUCHLINO, summis non iniuria laudibus à cunctis Christianæ Religionis addictis efferendus est pius ille MAXIMILIANI IMPERATORIS Ardor, quo incensus, profanos Iudæorum libros incensum & perditum iuit; licet hoc factum mentem LUTHERI non parùm excruciarit.

Malè

Luth. cont. Latomum, tom. 2. lat. Viteber. Male me habet, inquit Lutherus, quod Maximilianus, quo tempore Iudæorum libros vexabat Sophistæ, non verterit consilium eorum super caput eorum. Doiendum profectò, Lutherum Maximiliano nõ fuisse à consilijs, vt à se pariter & Iudæis cruciatum, à libris autem Iudæorum rogum auerteret, & in capita Scholasticorum, quos Sophistas appellat, conuerteret, quod Luthero non parum voluptatis attulisset. Sed quia secus euenit, durandum existimo, & fortiter crucem hanc ferendã, quia patientia fit leuius, quidquid corrigere est nefas. Hoc erat multò saluberrimum consilium, inquit Lutherus, & longè magis necessarium, quàm quod de Iudæorum libris iactabatur. Prodit Lutherus beneuolentiam suam in Iudæos, quorum opera Thalmudica, tam impia & nefaria, salua cupit, vt pereant Scholasticorum commentaria. Inconstantissime hominum, an non eodem loco hæc tua verba visuntur? Libros erroneos exurendos esse, consentio & probo. Si contentis & probas, cur ergo Imperatoris Maximiliani factum reprehendis? Sed non eos, inquis, quos nondum probaueris, esse erroneos. An Thalmudici & Cabalistici Iudæorum libri non sunt erronei? An necdum vllius erroris sunt conuicti? Reuertamur ad Pappum, qui ait, Circa idem tempus, quo in concinnando hoc Indice Censores Belgici elaborarunt, Romæ etiam in repurgandis glossis Iuris Canonici est desudatum, Sunt enim in veteribus etiam glossis, aliqua purioris doctrinæ vestigia: quæ non modo memoria hominum litteratorum sublata, sed ex ipsis etiam libris erasa, æternaque obliuione sepulta Antichristianarum superstitionum propugnatores cupiebant. Si in glossis Iuris Canonici exstant perfidia vestræ vestigia; cur ergò Lutherus vestigia ista cum corpore Iuris Canonici exussit? Ego Martinus Lutherus, ait Lutherus, dictus Doctor Theologiæ, notifico in vniuersum omnibus, mea voluntate, consilio & opera, die Lunæ post natalem S. Nico-

S. Nico-

S. Nicolai Anno Domini M. DXX. exustos esse Pontificis Romani libros, & nonnullorum eius discipulorum. Profecto vestigiis tam, vestro iudicio, conspicuis parcendum erat. Secundò si talia vestigia in Glossis Iuris Canonici; cur igitur Lutherus nihil intentatum reliquit, vt postquam incendio nihil effecerat, cuniculis consiliorum & conuiciorum Ius Canonicum ex Academia Vitebergensi extruderet? Cum enim Anno Dñi M. DXXI. Iustus Ionas Ecclesiæ Vitebergensis Præpositus Decretales adhuc cogere- tur interpretari in Acadèmia Vitebergensi, non obstante prioris anni incendio, Lutherus ex sua Pathmo hæc ad Ionam scripsit. Ego Dominum oro, vt impartiat tibi Spiritum suum, quò Decretales Antichristi pestilentissimas, quibus docendis mandatus es, non alio studio profitearis, quàm quo tibi dixi, &c. Ita, mi frater, facito, vt doceas dediscenda esse, quæ doces, & sciant fugienda esse sicut mortifera, quæcumq; Papa & Papista statuerunt ac sentiunt. Cum enim vi non possimus hoc publicum orbis malum abolere (vim violentam ignis frustra vsurpauerat iam Lutherus) cogamurq; has sacrilegas (conuenienter sibi loquitur Sacrilegus) Babylonis provincias administrare, hoc reliquum est, vt eas sic administremus, &c. Et si tam multa Lutheranae fidei semina in Glossis Pontificii Iuris latent, minimè debebat Lutherus semina hæc præfocare; vel vt præfocarentur, aded eniti; sed potius pati, vt in lætam messem Vitebergæ adolescerent, Iona cultore, plantatore, rigatore.

Tertiò si tot vestigia vestræ doctrinæ in Glossis Iuris Canonici apparent; cur ergò Lutherus inaudito conuicio dixit: Canonistas esse Diabolistas, & meros Diabolos? Item, Canonistam nihil aliud esse nisi asinum; & Ecclesiæ pestilentiam. Item, In toto Pontificio, & quidem maledictore (ita furit maledictus) nihil aliud reperiri, quàm crepuscus asininos, in quo ne minimum quidem punctulum, vnde disci-

Luth. Præf. in lib. conto Latomum Tom. 2. lat. Vite.

Luth. Ser. Conuic. ris de Iurist.

Lz

queat

queat quid sit fides, quid charitas, quid Sacramentum. Vbi ergo sunt, o Prædicans, tuæ illius purioris doctrinæ vestigia, si in toto Iure ne punctum quidem de fide, charitate & sacramentis exstat? An fortè vestigia doctrinæ vestræ sunt negatio fidei, charitatis & sacramentorum?

Ad hæc, si illi sunt Antichristianarum superstitionum propugnatores, qui nonnulla ex Glossis expuncta cupiebāt, oportet profectò Lutherum Antichristianarū superstitionum egregiū propugnatorem fuisse, quia non modò quædam ex Glossis erasit; sed Glossas vna cum integro Iuris Canonici textu combussit. Quis enim plura tollit? illene, qui vitem putat, an qui vitem cum radicibus ipsis extirpat?

At videamus in specie, quænam hæc sint Lutheranæ doctrinæ in Glossis vestigia. *Dist. 10. C. 1. Canones gl. verb. Atq. inter Apocrypha. Apocrypha, id est, sine certo auctore, ut Sapientia Salomonis, Liber 1 & 2 filii Syrach, qui dicitur Ecclesiasticus, & liber Iudith, & Tobie, & liber Macchabæorum, hi apocryphi dicuntur, & tamen leguntur, sed fortè non generaliter. Corrigatur primùm error seu Pappi, seu Typographi, Distinctionem 10. pro 16. citantis. Deinde si huiusmodi errores glossographorum sunt vestigia Lutheranæ doctrinæ, tunc suadeo, vt relictis Glossographis conferant se ad Simonianos, Basilidianos, Marcionistas, & Bogomilos, qui non modò supranominatos libros apocryphis annumerant, sed omnes simpliciter veteris testamenti libros repudiarunt, vt ex S. Irenæo, Epiphano, & Euthymio notum est. Multò certè expressiora & impressiora vestigia Lutheranæ doctrinæ, de libris Canonici in his elucescūt, quàm in illo Iuris Canonici Glossographo, qui quidquid dixit, id aut incuriã aut ignorantia, non pertinaciã & maliciã effudit. Quare veniam quoq; meretur, præsertim cum*

Iren. l. 1. c.
20, 21, 29.
Epiphano.
Her. 66.
Euthym. p.
2 panopl.
tit. 23, ca 1

sum ad modum loquendi S. Hieronymi respexerit; iste autem potius ad Canonem Hebræorum, quàm ad Canonem Christianorum in illa quidem sacrorum librorum recensione.

Alterum vestigium Lutheranæ doctrinæ in Glossis Canonici Iuris est hoc ex Prædicantis sententia, *De pœnitent. d. 1. in princ. vtrum gl. verb. Eodem. Nec cordis contritione, nec oris confessione, peccata dimittuntur, sed tantum gratia Dei.* At si quis respondeat Glossam loqui duntaxat de causa formali, quæ peccata remittit, quo se cum suo vestigio vertet Prædicans? Et quamuis in hunc sensum Glossator explicari queat, meritò tamen modus loquendi horridior & insolentior cū cæteris nonnullis censuram subiit, vt & iste, quem Prædicans adducit *ex d. 3. de pœnit. Cap. ille Rex, vbi Glossa, verbo, deletur: In Baptismo deletur Originale, ne ob sit, non vt non sit.*

Quod tamen Lutheranæ doctrinæ vestigium longè dilucidius eminet in Proclo veteri Hæretico apud S. Epiphanium, & in Massalianis apud Theodoretum, vt mirandum sit Lutheranum Prædicantem malle insequi vestigia obscuri Glossographi, quàm Procli & Massalianorum tã veterum & celebrium nouatorum. *Hæ & consimiles Glossæ, inquit Prædicans, deleri iussa sunt, in censura Pii V. Pontif. Max. iussu anno 1572. Romæ edita, eodemq; anno Colonia recusa.* Ita est; simpliciter tamen interdictæ non fuerunt, sed donec novi Codices in publicum prodirent, in quorum marginibus (& notationibus) indicaretur, quid suo quoq; loco vitandum sit: quod postea Gregorii XIII. Pontif. Max. diligentia & auspiciis præstitum est. *In cuius Præfatione, ait Prædicans, eleuantur illæ Glossæ, partim quod auctores earum viri pii & Catholici fuerint, partim quod liberius locuti sint, quia nondum pleraq; à sacris conciliis fuerant definita.* Meritò excusantur Glossographi

Epiphani.
Her. 64.
Theod. l. 4
Hæc. fab.

phi, quia impegerunt interdum non ex improbitate & ex peruicacia cedere nescia; sed ex humani ingenii imbecillitate, iussis decretisque Ecclesiæ obtemperare parata. Cur nos, inquis, Hæretici sumus, qui Glossis illis consentanea docemus? Ideo, quia quod Glossographi senserunt & scripserunt sine assueverandi pertinacia, id vos obstinatissime quasi ipsissima veritatis oracula, defenditis. Cur oro, Cyprianus cum suo illo de Hæreticis rebaptizandis errore Hæreticus non fuit; & sectatores eiusdem erroris in Hæreticorum numerum relati sunt, nisi quia ille errabat, ut Ecclesiæ filius: isti, ut Ecclesiæ hostes? Errauerunt in inuio, ait Propheta, & non in via. Quod proprie ad Hæreticos spectat. Nam qui errant in Ecclesia, ut Cyprianus & nostri Glossatores; illi errant in via, qui error tolerabilior & emendatu longè est facilius, quam ille Hæreticorum in inuio; qui relicta Ecclesiæ via auui feruntur, quo pedes & auræ ferunt. Et ô rerum mira conuesso, inquit Vincentius Lirinensis, auctores eiusdem opinionis Catholici: consecratos verò Hæretici iudicantur. Absoluuntur Magistri, condemnantur discipuli, conscriptores librorum filii regnauerunt, assertores vero gehenna suscipiet. Nam quis illud Sanctorum omnium, & Episcoporum & Martyrum lumen, beatissimum Cyprianum cum cæteris collegis suis in æternum dubitet regnaturum esse cum Christo? Aut quis contra tam sacrilegus, qui Donatistas & cæteras pestes, quæ illius auctoritate Concilii rebaptizare se iactant, in sempiternum neget arsuos esse cum Diabolo? Quod quidem mihi diuinitus videtur promulgatum esse iudicium, propter eorum maxime fraudulentiam, (nota hæc Pappæ) qui cum sub alieno nomine hæresin concinnare machinentur, captant plerumque veteris cuiuspiam viri scripta inuolutius edita, quæ pro ipsa sui obscuritate, dogmati suo quasi congruant: ut illud, nescio quid, quodcumq; proferunt, neq; prius, neq; soli sentire videantur. Quorum ego nequitiam duplici odio

Vincent.
c. II. cont.
Hæret.

dignam iudico, vel eo quod hæresicos venenum propinare aliis non pertimescunt: vel eo etiam, quod sancti cuiusq; viri memoriam, tanquam sopitos iam cineres, profana manu ventilant, & quæ silentio sepeliri oportebat, rediuiua opinione diffament. Hæc eleganter Vincentius.

Sed cur dissimulat Prædicans, quòd eadem in præfatione, eodem loco, Pontifex addit, videlicet, multa ab impijs quoque scriptoribus tam extra in marginibus, quam etiam in textu adpersa fuisse, quæ expurgatione eguerint, ut proinde multa, quæ ille iactat, purioris doctrinæ vestigia, non à pijs illis & orthodoxis, sed ab impijs & hæreticis glossatoribus profecta existimari possint.

Obiicit Prædicans, Cur non citius sacra illa Concilia questiones illas definiuerunt? Ne tanto temporis spatio errandi occasionem sua tarditate ac negligentia nobis relinquerent, vel errandi potius necessitatem adferrent. Atqui, si tibi constare volebas, lætari te potius oportebat, ob hanc dilationem, quàm expostulare, aliàs fortassis nulla purioris tuæ doctrinæ vestigia in illis glossis reperisses, quippe quos pede, ut sic dicam, suo, auctores illi nunquàm impressissent, si Conciliorum decreta in contrarium citius condita fuissent. Deinde querelâ, quâ de tarditate Conciliorum texis, aduersus quæuis Concilia dirigere potes. cur enim non citius Concilia, Nicæna, Ephesina, Constantinopolitana, Chalcedonense, questiones illas de filio Dei, de spiritu S. de Deipara Virgine, de duabus in Christo naturis, definiuerunt? (siquidem hac sunt potestate prædita) nempe dormientibus Concilijs errare licet, iisdem tandem aliquando euigilantibus, fidem derogare haud licet. Si ergo vetera illa Concilia tarditatis & fœcordiæ accusari nequeunt, cur eiusdem accusatetur recetiora? quia concilia Oecumenica congregari non solent, nisi turbantibus æquora ventis, h. e. tunc, cùm turbines & presteres hæretici existunt, quæ omnia miscent & confundunt.

A. 1. 1. 1.

Tali enim casu & discrimine, Ecclesiæ prætulēs, Apostolorum exemplo, conueniunt *videre de verbo hoc, & conquisitione magna facta*, id quod prius obcurius creditum erat, nouis sanctionibus clarius efficiunt, veritatemque aduersus seditiosorum imposturam, fucum & caliginem supra Ecclesiæ candelabrum collocant, vt luceat omnibus, qui in domo sunt. Et hoc beneficium Hæretici & turbatores isti vel inuiti in Ecclesiam Catholicam conferre coguntur. Quam multi *Scripturarum sanctarum sensus*, inquit S. Augustinus, *de Christo Deo asserti sunt contra Photinum, quam multi de homine Christo contra Manichæum, quam multi de Trinitate contra Sabellium, quam multi de vnitate Trinitatis contra Arianos, Eunomianos, Macedonianos, quam multi de Catholica Ecclesia toto orbe diffusa & de malorum commixtione vsq; in finem seculi, quod bonis in Sacramentorum administratione non obstat, aduersus Donatistas & Luciferianos aliosq; si qui sunt, qui simili errore à veritate dissentiunt, quam multi contra ceteros hæreticos, quos enumerare vel commemorare nimis longum est, & presenti operi non necessarium. Quorum tamen sensuum probati Assertores aut prorsus laterent, aut non ita eminerent, vt eos eminere fecerunt superborum contradictiones. Numquid enim perfecte tractatum est de Trinitate, antequam oblatrarent Ariani? Nunquid perfecte de penitentia tractatum est, antequam obfisterent Nouatiani? Sic non perfecte de baptismo tractatum est, antequam contradicerent foris positi Rebaptizatores, nec de ipsa vnitae Ecclesiæ enucleate dicta erant, qua dicta sunt, nisi posteaquam separatio illa (Donatistarum) vrgere cœpit fratres infirmos. Nimirum, improbatio hæreticorum facit eminere, quid Ecclesia tua sentiat, & quid habeat sana doctrina*, inquit alibi S. Augustinus, alloquens Deum. An & hic Prædicans clamabit, quare non citius perfecte tractatum est *de Trinitate, de Penitentia, de Baptismo, de Ecclesia?* Sed mox à S. Augustino responsum accepisset,

caia

eam esse rerum naturam & conditionem, vt tum omnes falsitatis nebulæ dissipentur & disijciantur, cum adsunt, qui veritatem oppressam, falsitatemq; ex professo propagatam & amplificatam volunt, quales non fuerunt glossographi, qui errarunt, si quid errarunt, non refractorie, non seditiosè, non studio alios ab Ecclesiæ obsequio abstrahendi & abalienandi, eo modo, quo Hæretici errant & hallucinantur, qui morbum suum ita amant, vt ne curari quidem sese sinant. Et isti, etsi præter voluntatem suam, Ecclesiæ non parum emolumenti adferunt; *Multa quippe ad fidem Catholicam pertinentia*, inquit S. Augustinus, *dum Hæreticorum callida inquietudine exagitantur, vt aduersus eos defendi possint, & considerantur diligentius, & intelliguntur clarius, & instantius prædicantur, & ab aduersario mota questio, discendi existit occasio.*

Cæterum ex his, quæ hætenus dicta, colligit Pappus dignum Prædicante corollarium: nempe: *Inter ipsos quoq; Pontificios Doctores, de questionibus haud leuis momenti, conuersas fuisse, etiãq; nunc esse. Fuerunt, sed sine villo typho sacrilegæ superbiæ, vt verbis sancti Augustini vtar, sine vlla instata ceruice arrogantia, sine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum sancta humilitate, cum pace Catholica, cum charitate Christiana; donec plenario totius orbis Concilio (quale Tridentinum) quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur, vt alibi idem sanctus Augustinus loquitur. Et si auctoritas Glossographi alicuius sequenda est, magis eam nouerit Pappus sequendam esse in vnitae seruanda, quam in Ecclesia consuetudine (& sententia) cõmutanda: & suæ illius purioris doctrinæ vestigia non quærat apud Glossographos, sed apud antiquos hæreticos, Simonem Magû, Marcionem, Eunomiû, Iconomachos, Bogomilos & similes, per quorum vestigia Lutherani pleno gradu hac tempestate incedunt.*

Aic

S. August.
in Psal. 67.S. August.
in Psal. 54.S. August.
lib. 7. Con-
fess. c. 19.S. August.
lib. 16. de
ciuit. ca. 11.S. August.
lib. 2. de
baptismo.
contra Do-
natist. c. 3.S. August.
lib. ciuit.
cap. 7.S. August.
lib. 2. con-
tra Dona-
tist. de ba-
ptismo, c. 41.

Ait Prædicans: Quædam in glossis esse *fæda*, quædam aperte *falsa*: in his numerat explicationem Glossatoris, ad cap. *Statuimus*, d. 4. vbi ille: *Statuimus, id est, abrogamus, vel ponitur statuimus, pro consulimus*. In fœdis ponit definitionem quandam allatâ à Glossographo ad cap. *Vidua*, d. 34. Respondeo, *Vbi plura nitent in corpore, non ego paucis offendar maculis quas aut incuria fudit, aut humana parum cavit natura*; Sunt etenim in omni genere rerû *delicta*, quibus ignouisse velimus. Sed Hæretici imitantur auctorem suum Cham, qui, vt ait Vincentius Lirinensis, *nuditatem venerandi Noe non modo operire neglexit, verum quoque irridendam cæteris enunciauit. Vnde tantam læsa pietatis meruit offensam, vt etiam posteri ipsius peccati sui maledictis obligarentur: beatis illis fratribus longèque dissimilibus, qui nuditatem ipsam reuerendi patris, neque suis temerare oculis, neq; alienis patere voluerunt, sed auersi, vt scribitur, texerunt eum, quod est erratum sancti viri nec approbasse, nec prodidisse, atque idcirco beata in posteros benedictione donati sunt.*

Vincent.
contra hæ-
ret. cap. 11.

Descriptionem meretricis, ad capit. *Vidua*, quam Prædicans irridet, Prædicantibus corrigendam cõmittimus. Ipsi enim in Dialectica illa, quæ sub fornice traditur, versatiores sunt, quàm glossographus ille, quem cachinnis excipiunt.

Sunt præterea, inquit Prædicans, quæ in ipso contextu Decreti ipsimet corrupta agnoscunt, sed tamen propter glossas ineptas & falsas. (sic loquitur ineptus & verus Prædicans) retinent. Exemplo vnus sit diuini Ambrosii locus, qui citatur de pœnitentia, d. 3. cap. potest fieri 52. Non habent Petri hæreditatem, qui Petri Sedem non habent, quam impia diuisione discerpunt. Apud Ambrosium autem tomo primo, pagina 156. non sedem, sed fidem legimus. Notatio Gregoriana ad hoc capitulum non dicit locum esse corruptum, vt fingit Prædicans: sed tantummodo hæc verba ponit: *Apud beatum Ambrosium legitur Fidem*
quod

quod ob glossam non est mutatum. Rectè. Quid enim si collector Canonum Gratianus suo in exemplari non reperit, dictionem illam, *Fidem*, sed *Sedem*? Quid si, iure collectoris, vt aliàs sæpius, quod in Ambrosio reperit, mutauit, & de industria non nihil inflexit, vt ad institutum accommodatius esset? Certè eo loco Ambrosij non malè legi *Sedem*, suadent omnes totius capituli sexti, libr. 1. de pœnitent. circumstantiæ. Sermo enim est de Nouatiano, qui si quis alius Petri hæreditatem, Petri sedem non habuit, sed in ipsa vrbe Roma impia diuisione discerpit, excitato pernicioso Schismate, eo ipso tempore, quo ab Ethnicis Christiano gregi extrema quæque immincebant. Et eo ipso loco exprobrat Nouatiano sanctus Ambrosius, quod Remissionem peccatorum inficiaretur, cum Petro dictum sit: *Tibi dabo clauis regni cælorum, &c.*

Verum enim uerò siue *Fidem*, siue *Sedem* legamus, eodem res redit. Nam Fides Petri non est alia, quàm quæ ex Sede & Cathedra Petri sonat. Itaque siue quis Sedem seu Cathedram Petri discerpat, Fidem Petri discerpit: siue Fidem Petri discerpat, Sedem Petri discerpit: quæ verè hæreditas Petri est, vt loquitur sanctus Ambrosius. Quare per Fidem Petri, quæ discerpitur, aptissimè intelligitur Sedes Petri, ex qua Fides illa proficiscitur.

Quæ Petri Fides sit, inquit Prædicans, tum duæ eius epistolæ, tum Actorum Apostolicorum liber luculenter testatur. Nimis angustis finibus circumscribis Fidem Petri, Prædicans. Nisi fallor enim ex Epistolis sancti Pauli, quin & Iacobi, Ioannis, Iudæ, ex Apocalypsi, ex quatuor Euangelistis, & ex omnibus veteris Testamenti libris, quæ Petri fides sit, manifestè constat: nisi fortè putat Prædicans, fidem Petri ad solas duas Epistolas Petri, & ad ali-

quot capita Actuum Apostolicorum alligatam esse. Imò quæ Fides Petri sit, potissimum ex sede Petri nobis intelcit: ex quo fonte etiam hoc hausimus, Petrum duas Epistolas scripsisse, aliosque libros Canonicos, quibus Petri fides traditur, verè Canonicos & à S. Spiritu dictatos esse: & ab hac Fide Petri, Sedem Petri recessisse, clamant quidem Prædicantes, sed non probant, neque vnquam probabunt, nisi aduersus Petri Sedem portas inferorum præualuisse demonstrent, contra veracissimam Saluatoris nostri promissionem.

Accusat Prædicans Gregorianam Decreti editionem, quòd loca quadam Patrum maluerit corrupta relinquere, quam ex ipsis Patrum libris corrigere & restituere.

Exemplum adducit de Consecr. distinct. 2. capit. prima quidem, 44. §. donec, ex tractatu trigésimo sancti Augustini in Euangelium sancti Iohannis vbi hæc citantur: *Donec sæculum finiatur, sursum est DOMINVS: sed tamen hic etiam nobiscum est veritas DOMINVS. Corpus enim DOMINI, in quo resurrexit, vno loco esse oportet: Veritas autem eius vbique diffusa est.*

Quod Diui Augustini testimonium dupliciter est corruptum, inquit Prædicans, Primum enim illa verba, donec sæculum finiatur, non ad istam, sed ad proximè antecedentem periodum pertinent, eique per coniunctionem copulatiuam ET à Gratiano omissam, in omnibus, qua nobis videre contigit, exemplaribus, annectuntur. Deinde non OPORTET apud diuum Augustinum, sed POTEST legitur, inter qua duo quantum intersit, nemini potest esse obscurum.

At quid opus monitore PAPPŌ, cum hac dere iam antea lectorem admonuerint illi, qui iussu GREGORII deci-

decimi tertij Decreto repurgando operam nauarunt, qui fatentur caput illud *hinc inde collectum esse, verbis interdum transpositis, in summam reductis, mutatis.* Cur ergò correctores illi non mutarunt? Ideò, quia mutatione opus non erat, non vno enim loco Gratianus idem fecit, idque collectoris, & vt Glossatores vocant *Compilatoris* iure; nam ei, qui ex diuersis sanctorum Patrum & Conciliorum locis & libris, centonis instar, aliquid contexit, æqua potestas est, mutandi & transponendi quæpiam, vt ad propositum argumentum magis quadrent. Deinde, quis scit, an non GRATIANVS, & IVO, apud quem totum hoc caput eodem modo atque apud Gratianum habetur, suis in exemplaribus distinctionem seu interpunctionem & lectionem illam inuenerint, bonaque fide repræsentarint. Certè verba illa: *Donec sæculum finiatur*, aptè, ne dicam aptius, ommissa particula copulatrice, cum sequentibus iunguntur. Et quis in manuscriptis Codicibus tam peregrinus est, qui nesciat voculas multò magis distantes, quam POTEST & OPORTET, sibi mutuo substitui, & in eodem loco diuersorum tamen codicum, sæpius reperiri. Sed Pappus illud OPORTET ea forsitan de causa ferre nequit, quòd metuat, ne formosæ illi Vbiquitati vulnus imponat: aut ne Calvinistæ hinc argumentum ducant stabiliendo errori suo de Christi in Eucharistia præsentia.

Sed obstant huic conatui ipsa Canonis verba, quæ sunt: *Corpus enim DOMINI in quo resurrexit, vno loco esse oportet*, hoc est, vt exponit glossa, *in illa forma & representatione, in qua humanis & corporeis sensibus subiici non valet, licet enim vbique sit, etiam in Altari quolibet in vera forma, quam de Virgine sumpsit, non tamen subiicitur corporeis sensibus.*

Post calumnias & conuicia, quæ iecit Prædicans tanquam histrio ex plaustris, incipit iactare mendacia, quorum vnum, *Scripta Patrum à Pontificiis sursum deorsum pro libitu verti*. alterum, *eandem audaciam in ipsas sacras litteras grafari*. Prius commentum euanescit ex omnibus illis, quæ toto hoc libro secundo disputauimus. Alterius impudentiam quis pro dignitate, non dicam refutare, sed vel satis admirari queat? Tunc Prædicans, sacræ Scripturæ corruptæ mentionem facere audes, postquam parens tuus LUTHERVS innumeris locis, interpretatione sua sacra Biblia vitiauit & deprauauit, vt à doctissimis viris non semel luculentissimè probatum est? Tunc Biblia à nobis corrumpi asserere audes, postquam ipsi Prædicantes falsa & falsata Lutheri Biblia denuò nouis falsi criminibus falsarunt, de quo non nemo ex Prædicantium numero conqueritur. Sed videamus cuiusmodi exemplum grafantis in sacras litteras audaciæ producat. *An non pudendum est, inquit, ineptissimam illam, verborum DOMINI, Lucæ decimo septimo, Ite, ostendite vos Sacerdotibus, contorsionem de pœnit. distinct. 1. cap. Quem pœnitent. non esse sublatam? Præcepit Dominus mundandis, vt ostenderent ora Sacerdotibus, docens, corporali præsentiâ confitenda peccata, non per nuncium, non per scriptum manifestanda. Dixit enim, ora monstrate. Et, Omnes. non vnus pro omnibus, non alium statuat nuntium, qui pro vobis offerat munus à Mose statutum, sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis.* At verò cum caput prædictum à Gratiano contextum sit ex libro, *de vera & falsa pœnitentia*, qui, vt ex S. Augustini officina non prodierit, parentem tamen, satis antiquum & eruditum Auctorem, ipsa sua constitutione, & vt ita dicam, complexione demonstrat, causæ nihil erat, cur Decreti reparatores veteri Scriptori verba sua adimerent, etiam contra Gratiani mentem.

Sed

Sed sunt *inepta*, imò *ineptissima*; si non ineptit iuperlatius Prædicans. At quis alius censor hac censura verba illa notat, præter eum, qui pessimis modis odit, quidquid de confessione Sacerdotibus facienda producitur; qui ita comparatus est, vt penitus deletum, extinctumq; cupiat, quidquid pro confessione apud Sacerdotes instituenda in veterum monumentis inuenitur. Certè probatio, quàm ex missione omnium illorum leproforum ad sacerdotes pro necessitate confessionis, vt vocant, *oralis*, Auctor ille sumit, infirma non est, sed eas vires habet, quibus argumenta ex figuris & allegoriis ducta prædita esse solent. Nec attulit auctor verba illa: *Dixit enim, ora monstrate, & omnes*; quasi ab ipso Domino disertè & expressè prolata: Sed vt prolata saltem virtute & tacite: hoc ipso enim quod Christus dixit: *Ite, ostendite vos Sacerdotibus*: dixit etiam implicitè saltem & virtute; *Ora monstrate*; quia sistere se alicui præsentem, necessariò includit exhibitionem vultus & oris. Et hoc ipso quod omnibus mandauit, vt Sacerdotes adirent; *omnes* dixit: Ex quibus manifestum euadit, quisnam sit nullius pretii, Prædicans ne cum suis calumniis, an auctor libri *de vera & falsa pœnitentia*, & Gratianus cum prædictis illis verbis.

Concludit Prædicans præfationem suam cum commemoratione operæ à se præstitæ in gratiam Typographi Indicem Belgicum recudere cogitantis. *Breuem hanc, inquit, Censuræ Romanæ in glossas Iuris Canonici cum editione Gregoriana earundem collationem instituendam putauit.* Si benè & sincere adornasti, non est cur tibi succenseamus: si fraudulenter & fallaciter, vides ipse, quam mercedem merearis; bono certè fine & consilio non adornasti, quidquid sit de ipsa re, quia editionem Gregorianam traducere voluisti, tanquam repugnantem Censuræ Pii V. cum imple-

met Pius V. Censuram suam obtinere & valere non voluerit, nisi usque ad nouam Iuris Canonici editionem, quæ Glossarum errata & duriusculè interdum dicta aut obliteraret, aut addito antidoto molliret, neue Lectoribus errandi occasio obiiceretur, præcaueret.

Ait Prædicans, reperiri etiam in editione Gregoriana, quæ contra aduersarios Pontificios utiliter possint obseruari. Mirum Prædicantes istos tam oculatos esse, ut passim in Iure Canonico doctrinæ suæ purioris, scilicet, vestigia & monumenta inueniant; Lutherum autem tam fuisse cæcum, ut nihil de Fide, nihil de Charitate, nihil de Sacramentis videre potuerit; vel potius tam oculatum, ut nihil viderit, præter id, quod honesto calamo exprimi non potest; & in his Lutheri sordibus, quæ in libris Lutheri, non in Tomis Pontificii Iuris exstant; purior illa Prædicantium doctrina velut in speculo, perquam lucidè elucescit,

CAPVT XIII.

*Diligentia Hereticorum, libros suos ubiq; disseminandi
opponendam esse diligentiam eosdem perniciosos libros
extirpandi & exterminandi.*

Non latet impostores, vix vllam erroris disseminandi, & quoquo versus diffundendi rationem expeditiorem & faciliorem esse, quam libros: Quocirca in id vnum semper incumbunt, ut omnia libris repleant, præsertim scholas, artiumq; liberalium gymnasia, quibus iuuentus à teneris ad cultum ingenii & morum informatur. Probè enim cognitum habent, deprauato reipublicæ & Ecclesiæ seminario, adolescentia nimirum, necessariò quoq; deprauatum, iisdemq; erroribus implicatum iri ipsam Rempublicam.

Hanc

Hanc eandem viam inierunt olim Ethnici, qui cum cernerent Christianos ne tormentis quidem à Christi religione abduci posse, ad libros confugerunt, ut quod suppliciiis peragere nequibant, libris effectum darent. Inter quos extremo loco ponendus non est veteratorius ille liber, qui Acta Pilati inscribatur, de quo ista Eusebius *Euseb. lib. Pilati & Seruatoris nostrirerum gestarum tanquã commentarios quosdam, omni blasphemia & conuicio contra Christum refertos cõ. findexunt: quos de sententia Imperatoris (Maximini) in totum regnum, quod eius ditioni parebat, mittunt, perq; litteras iubent, ut in quibusq; locis, agris & ciuitatibus hi palam omnibus exponerentur, & Ludimagistri pro aliis disciplinæ pueros in hisce sedulo exercebant, hosq; illis memoria mandandos traderent.* Hæc Eusebius.

Non aliter egerunt Hæretici, hæreseos suæ amplificandæ gratia, præsertim Lutherani & Calviniani, qui integras prouincias hac librorum peste exitio dederunt, nulli labori, nulliq; sumptui parcentes. Quin & iisdem machinis inuictam ab Hæresi Italiam & Hispaniam non semel tentarunt, libris pestilentibus in Italicum & Hispanicum sermonem transfatis, & in regna illa illatis, non sine summo animarum discrimine: Vti ad id opera & ministerio Apostatarum Italicorum aut Hispaniensium; inter quos excelluit Iulianus Ferdinandus, quæ à corporis paruitate *Paruum* appellabant, qui meritas postea perfidiæ suæ pœnas persoluit. Hic, ut refertur in libro, cuius titulus: *Sanctæ Inquisitionis Hispanicæ artes aliquot detectæ, &c. ab Hæreticis in Germania edito; duo ingentia dolia librorum* (Auctor vocat sacrorum; fortè ea notione, qua illud: *aui sacra fames*) *Hispanica lingua in Hispaniam transuexit; propagandæ in patria Evangelicæ* (Lutheranæ & Calvinianæ) *lucis* (caliginis) *cupidino accensus: à qua re baud minus fuisset verendum,*

dum, quam si scorpionum aut venenatorum omnis generis plaustra inuexisset. (videtur Hæreticus veritatem loqui inftar Cai-phæ; videlicet ignorans) obseruantibus ac obrurantibus diligentissime (nulla nimia est diligentia huic pesti arcendæ) superstitiosis atq; hypocritis hominibus meatus omnes, ne lux (caligo) ad eos uspiam penetrare possit. Caterum perduxit Deus (imò Diabolus, Hæreticorum parens & institutor) incolume, sacrum illud (detestabile) onus, & quod magis mirandum adeo fuerit (quis adeo miretur, qui Dæmonis artes & astus nouit?) ut facilius bouem oculatissimo Argo abduxisses, vel vigilantibus undiq; Inquisitoriis ministris, intra ipsa Hispalensis urbis mœnia fuit introductum.

En specimen diligentia & vigilantia hæreticæ, cui, simili, si non maiore, diligentia & vigilantia occurrendum est: neq; huc pertinet illud Domini: *sinite utraq;*, id est, volumina orthodoxa & hæretica, crescere: Quiuis potius existimet iam sibi dictum esse: *colligite Zizania*, (hæreticorum volumina) & *alligate ea in fasciculos ad comburendum*. Infanient quidem Zizaniorum satores & fautores, cum hoc incendium viderint: sed non tam infanientium, quàm aliorum, ne pariter infaniant, habenda est ratio. habebitur autem vel maximè, si perniciosi libri in cineres vertantur, ut factum olim, nostroq; tempore, & nuper adeo pulsus Hæreticorum magistris ex Stiria & Carinthia. Multa millia voluminum, multorum millium florenorum combusserunt Iulianei isti (*Mordt vnd Feldt Teufel*) Diaboli, vociferatur Prædicans quidam ex mendaciis totus confusus: in quibus continebatur *thesaurus salutis nostræ* (Lutheranæ scilicet) *quæ ipse sanctus Spiritus dictauerat, vetus & nouum testamentum Prophetas, Apostolos & Euangelistas*. Corrige: quæ Spiritus & genius Lutheri, Zvinglii, Caluini, Oecolampadii dictauerat V Vittebergæ in Saxonia, Tiguri in Hel-

uetia,

uetia, Geneuæ in Sabaudia, Basileæ in Rauracis, Prophetas, Apostolos & Euangelistas Saxonicos, Helueticos, Sabaudicos, Rauracos, non illos Spiritus sancti numine afflatos, sed ex Hæresiarcharum capitibus prognatos. Neq; enim Isaias, Hieremias, &c. aut Matthæus aut Marcus Lutheri, Caluini, &c. verus ille Isaias, Hieremias, Matthæus aut Marcus est: sed spurij quidam, & supposititij à seductoribus illis fraudulenter & veteratorie deprauati, & pro legitimis suppositi. Quocirca quando comburantur, non comburantur germani illi & genuini Prophetæ, sed umbræ quædam & larvæ pulehro Prophetarum nomine velatæ. Neq; dubito, ipsos Prophetas & Euangelistas, si nobiscum in terris viuerent primos futuros, qui versiones Lutheri, & id genus aliorum in igne conijcerent, negantes scripta illa sua esse. *Nullam rem magis timet Diabolus*, inquit iste Prædicans, *quàm Biblia & libros*. Lutherana certe Biblia non magis timet Diabolus, quàm seipsum, aut socios pœnæ alios Diabolo, aut quàm sermones epulares & tomos Lutheri, in quibus Cacodæmon habitat, quorum maximam partem Luthero, tanquam amanuensi fidelissimo dictauit.

Sed audi rem miram. Prædicantes nulla facere possunt miracula, & tamen libri Prædicantium faciunt miracula, si vera narrat veracissimus iste præco. Ait, *libros illos ad tertium usque diem restitisse, nec potuisse comburi, & carnicem ingentes molestias suscipere debuisse, comparatis nouis instrumentis, iisque ferreis, ut libri illi tandem à flammis absumerentur*, quod adeo verum est, ut tota Stiria & Carinthia nouerit esse falsum: Vulcanus profecto tam edentulus non est, ut esca sibi tam exoptata & apposita dentes iniicere & infingere reformidet. Accedit, quod si Deus libros illos triduo in pyra conseruasset, probabile fit, conseruaturum fuisse

Bbb

dutius

diutius, ita ut nec quarto, nec quinto, nec vllō alio die flamma libros illos læderet; aut certe pluuia de cœlo missa rogum extinxisset, ut contigit olim in Africa, cùm Fundanus Episcopus Scripturas diuinas Ethnicis prodidisset. *Quas cùm magistratus sacrilegus igni apponeret, subito imber cœlo sereno diffunditur, ignis Scripturis sanctis admotus extinguitur, grandines adhibentur, omnisq̄ ipsa regio pro scripturis Dominicis, elementis furentibus deuastabatur, ut scribitur in Actis Martyrum Africanorum.* Nihil simile proditum legimus de hæreticorum libris, quorum tot millia omni ætate, vsque ad hanc nostram ad rogum vocata sunt. Nimirum Sidrach, Misach, & Abdenago illæsi in flammis durant, non libri hæretici. Daniel securus inter medios leones sedet. At Danielis accusatores in lacum leonum cum filijs & vxoribus iniecti absumpti sunt, omnibus eorum ossibus comminutis, antequam peruenirent *ad pavementum lacu*. Par alacritas & præpeditudo ignis est, in libros hæreticos, Danielis, hoc est, orthodoxi & recte sentientis populi accusatores.

Cùm Israelitæ, absente Moyse, vitulum aureum fecissent, factumq̄ diuinis honoribus affecissent, *Iratus* Moyses valde, *arripensq̄ vitulum, quem fecerant, combussit, & contriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam.* Quam expedite famulo Dei Moyse flamma operam suam nauauit & locauit perdendo simulacro, tam properè & incunctanter seruit illis, qui libros hæreticos volunt potius esse pulueres, quam codices. Nam & libri isti vituli; sunt aurū, & auream speciem præ se ferunt, sed vituli sunt sine ratione, sine mente. Clamant quidem & boant, sed absque intellectu, absque doctrina, absque consideratione vlla. Et ut vitulus ille aureus non modicam populi partem in præceps egit, & adeò dementauit, ut consonis vocibus vociferarentur: *Isti sunt Dij tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Sic & libri hæretici, non modò imperitum vulgus, sed & multos

pruden-

prudencia alioquin & eruditione conspicuos ita excacat, ut elata voce, conuerso ad biblia & tomos Lutheri vultu, elament, *Verbum Domini, verbum Domini*, cùm tam sit verbum Domini, quam vitulus ille fuit D E V S. Procul ergò à finibus nostris vituli illi aurei, hoc est, libri hæreticorum, pollicitatione verbi Dei, & veritatis deaurati, quiete, nisi caues, in idololatriam, hoc est, in hæresin, Idololatriæ sororem præcipitem dabunt: cuius hæreseos idem finis est, qui idololatriæ. *Quis ille? Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Hos nimirum fructus protulit in populo Deus ille aureus, sed vitulinus. Eisdem fructus progenerant nostri isti vituli, hæretici inquam libri. Iam enim postquam *omnia verbū Dei, verbum Dei*, crepant, maximè regnat illud: *edamus & bibamus (& ludamus) breuis est hic fructus homullis, quem nunquam reuocare licebit.*

Cùm D. Augustinus in maxima carnis & spiritus lucta versaretur, nec sciret, quo se verteret, vox ad aures eius accidit: *tolle, lege: tolle, lege*, tu quisquis salutem tuam amas, hanc vocem auribus tuis hanc admonitionem accinere cogitas. *Tolle, vire, tolle, vire.* Quilibet liber hæreticus similis est mulieri illi ornata meretricio, (apponam enim picturam eius, prout à sapientissimo Salomone describitur) *preparata ad decipiendas animas, garrula & vaga, (quid enim loquacius & inconstantius libris hæreticis?) quietis impatienti, nec valenti in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidiant.* Quæ apprehensum deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: *Victimas pro salute deuoni hodie reddidi vota mea: idcirco egressa sum in occursum tuum desiderans te videre, & reperi:* (Verbum DOMINI manet in æternum. Lucerna pedibus meis verbum tuum DOMINE. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo.) *Intexui funibus (sacræ Scripturæ) lectulum meum.*

Bbb 2

siuasi

stravi capetibus pictis ex Aegypto (ex intimo Bibliorum codice, non ex humanis traditionibus) *Afferfi cubile meum myrraba, & aloes, & cinnamomo.* Nihil nisi Biblia videbis. *Veni inebriemur vberibus, & fruamur cupitis amplexibus,* (lectione verbi Dei) donec nobis illucescat dies (lux Evangelica) *Irretiuit eum,* inquit sapiens, *multis sermonibus* (quia nihil familiarius est hæreticis libris, quam multiloquentia, & germana eius inaniloquentia) *& blanditiis labiorum protraxit illum.* (Quid enim blandius, quam sola fides iustificat?

Tom. 1. e-
pist. 278.

Quid dulcius & blandius ista voce Lutheri, quinti Evangelistæ: sufficit, quod agnouimus per diuitias gloriæ Dei agnum, qui tollit peccata mundi, ab hoc non auellet nos peccatum: etiam si millies millies vno die fornicemur aut occidamus) *Statim sequitur,* inquit Salomon, *quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta cor eius: velut si auis festinet ad laqueum, & nescis, quod de periculo anime illius agitur.* Nunc ergo, lector, quisquis es, audi me, & attende verbis oris mei. *Ne abstrahatur in viis hæreseos inuitantis te ad suorum librorum lectionem, mens eua, neque decipia.*

ris femitis eius, multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab ea: via inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

Laus Deo Virginiq; Matri.

INDEX

INDEX

IN LIBROS DE IV-
RE ET MORE PROHIBENDI
LIBROS MALOS.

A

<i>Academia Oxoniensis VViclephi</i> libros exurit. 84	<i>Aërii Epistolas damnat Synodus Constantinopolitana prima.</i> 41
<i>Academia Pragensis damnat libros VViclephi.</i> 83. 246	<i>Africani præcipuè sacros libros trahero recusarunt.</i> 27
<i>Academiam Pragensem rexerunt Teutones.</i> 84	<i>Agapetus Pontif.</i> 66
<i>Academia varia Lutheri libros exurunt.</i> 98	<i>Libellos anathematis vi extorteos comburit.</i> 79
<i>Academia Ingolstadiensis I C. ti Luthero ob lus Canonicum exustum quod posuerint monumentum.</i> 161.	<i>Albigensum libri combusti.</i> 79
<i>Adelberti hæretici libri igni addicuntur.</i> 77	<i>Alexandrina Synodus omnes libri Origenis interdixit.</i> 70
<i>Adolescentibus Poeta lasciuia aliiq; eius generis Scriptores non permittendi.</i> 177. & seqq.	<i>Alchoranorum 5000. comburenda congregat Franc. Ximinius.</i> 80.
<i>Egyptiaca rana sunt Hæretici.</i> 255.	<i>Alphonso à Castro sententia circa hæreticorum libros non probatur.</i> 205
<i>Ethiopica Heliodori prohibentur.</i> 179.	<i>S. Ambrosii libri num & à quo sint corrupti.</i> 265. eius vita auctor 270
	<i>Ambstorphii querela de Prædicationibus.</i> 339. 341. seqq.
	<i>Anabaptista libros Monasterii exurunt.</i> 115.
	866 3 Ana-

INDEX.

- Anastasius I. Ponsi. libros Origenis damnat & quos* 61. 64.
Anastasius Sinaita Patriarcha Antiochenus. 67. 69
Anastasius Presbyter Isaurus ob librum hæreticum lectum, Hæreticus censetur. 73
Andreas de Broda autor exurendorum librorum VViclephi. 245
Andreas Pseudomonachos libros deprauat. 278. 287
Angli cuiusdam Calviniani impudentia refutatur. 297. & seqq.
Animi index est sermo. 182 183
Annales Cremutii Cordi cremati. 21.
Antiochus Epiphanes Iudeorum libros male exurit. 25
Antonii Iuliani Rhetoris verecundia. 185
S. Antonii litteras conspuens, &c. diuinitus punitur. 100
Apocryphi libri. 273
Apollinaris libri proscripti ab Imp. 41
Apollinaris libri à S. Ephræm cõglutinantur. 42
Apollinaristarum mutua concertatio. 241
Apologia pro Origene Eusebii Cæsariensis falsò Pamphila mart. fuit ascripta. 65
Apostoli libros prauos prohibent. 30. 31.
Apostolica prohibitio de libris Gentilibus non legendis, cur modo non liget. 33
Apostoli libros Hæreticorum prohibent. 38
Apostolorum nomine libri Apocryphi editi ab Hæreticis qui & quales. 273. & seqq.
Crcadius & Honorius Imp. libros Origenis damnant. 63
Archilochi libros interdicit Lacedæmonii. 175
Archimandrita Constantinopolitani, &c. petant damnari libros Seueri. 66
Argumenta quibus se libros Hæreticos, &c. legentes tueri solent soluuntur. 216. & seqq.
Arias Montanus quibus Indictis ascribat. 2. eius de Indictis expurgatorio iudicium. 321. 322
Arii libros igni addixit Constant. Magnus. 38. quos. 239
Ariani dicti sunt Porphyriani. 50
cur? 237.
Arianus S. Antonii litteras cõspuens & conculcans, diuinitus punitur. 100
Ariani Nicenam Synodum exurunt, &c. 111
Aria-

INDEX.

- Arianus cuidam lectionem librorum turpium exprobrat.* 178
Arianorum impostura & fraus. 276.
Aristotelis nomine inscripta Meta physica exusta Parisiis. 245
Aristoteles cur non damnetur cum tamen Luther damnetur. 250
Athanasii votum de scriptis Apollinaris. 242 ei falsò ascriptus liber Bullingeri. 280. ex operibus eius græcolatinis quæ, & quosensu damnentur. 335
Athenienses Protagora libros exusserunt. 19
Attilii Duumviri ob libros sacros proditos pœna. 17
Auctor instituti sui rationem reddidit. 1
Cuctores Indictis expurgatorii. 2
Auctoris sententia de Origenis libris, num olim fuerint prohibiti 63
Auctores Indictis lesuitas esse Prædicantes volunt. 39
Cuctores lasciuia non permittendi. 177. & seqq.
Cuctores veris cur libri aliquando non fuerint ascripti. 263
264. 266. & seqq.
Cuctor operis de operibus Cardinalibus cur non præfixerit nomen. 267. & 268.
Auctor vita S. Ambrosii. 270
Auctor operis imperfecti. 304
Cuctores qui pertractarint argumentum de libris corrigendis, &c. Prefat. fin. 6
S. Augustini de Gentilium librorum lectione iudicium. 235.
S. Augustini corruptor. 298
Augustus Imp. Ouidii libros de Amore proscriptis. 176. de hoc facto in eum Epiphonema Gersonis. 179
Aurifabri querela de Prædicantibus. 338
- B**
- B** *Accha qua & vnde dicta.* 72
Balsamon. 71
Basilea Davidis Georgii cadaver cum libris, &c. exurit. 1
Basilii Imp. librum contra Pont. scriptam Romam comburendam mittit. 74. ipse Constantinopoli Photii libros exurit. 76.
Baronii opinio quam obrem Ariani fuerint appellati Porphyriani. 237. à calumnia Theodoretum vindicat. 276. redarguit Ruffinum. 283
Beneficii natura & conditio. 16
Bertramus an & quomodo damnatus in Indictis. 326. 327. quo tempa-

INDEX.

tempore vixerit. 328. ab here- ticos deprauatus. 328	Calligraphi sunt librarii. 67
Beza pium votum. 116	Calcographi maxime Lutheranam perfidiam promouerunt. 96
Biblia à Iudæis qua lingua ex No- uel. Iustinian legi debeant. 69	Caluiniani cuiusdam Angli impu- dentia refutatur. 297 & seqq.
Bohemiæ clades ex libris VVicle- phi. 84	Caluini de supprimendis & abolen- dis Serueti Scriptis sollicitudo. Præfat. post med.
Bonifacius II. constitutionem à se conscriptam contra Canones ex- urit. 79	Caluinistæ num sint Israelitæ. 253. & seq.
Bucceri liber falsò adscriptus Ioan- ni Roffensi. 283	Caluinistarū cum Lutheranis pug- na. Præfat. volunt aboleri lib- ros Lutheranorum. ibid.
Bucer Lutheri libros deprauat. 340.	Catechismus Lutheri & Brentii proscribunt. ibid.
Bulgarorum & impia de libris Sara- cenorum. 76	Caluinista à Sæxonia Electore quo- modo excepti. Præfat. in eos Sa- xonum odium. 317
Bullam Pontificis quo honore Lu- ther exceperit. 16	Caluinistarum libros iure damnari probat Schlüsselburgius Præf. media.
Bulla Martini V. de libris VVicle- lephi & Hus. 87	Calumniarum quarundam Iunii refutatio. 253. 313. & seqq.
Bulla Leonis X. de libris & scri- ptis Lutheri. 90. 91	Canones quorundam librorum le- sionem prohibent. 31
Bulla Cænæ Domini quoad libros hereticos explicatur. 207. 209 241	Canon Concil. Carthaginens. expli- catur. 33. 37
Bullingeri liber falsò adscriptus S. Athanasio. 280.	Canon 9. Concil. Nicani. 71
Bullinger censet libros malos exu- rendos. Præfat. med.	Canon Trullanus 72
C	Cantiones Lutherani aliiq. Here- ticivulgari lingua cur fingant. 88. 89. 109.
Calabistici libri damnati. 82	
Cabades vide Quadus.	

Can-

INDEX.

Canicilena famam ledentes ab Imp. prohibita. 109	Christiani prohibentur ethnicos le- gere à Iuliano. 33
Carolus Magnus Imp. scripta hæ- retica comburi iubet. 77	S. Chrysostomus num & quomodo deprauatus. 304. non esse au- ctor operis imperfecti, ibid. eius dictum explicatur. 334
Carolus V. Imp. Lutheri libros flā- mis addixit, 92. 97. Famosos libellos, cantilenas, &c. prohi- bet. 106. & seqq.	Christophori VValther querelæ in Prædicantes. 340. 341
Carthaginensis Concilii Canon ex- plicatur. 33. 37	Ciceronis libri de natura Deorum, vt cremarentur Ethnici postu- larunt. 24
Cassianus emaculatur. 330	Ciceronis de Poetis iudicium. 202
Cassiodori de libr. Origen. senten- tia, 65. de secularibus scientiis quid senserit, 233. eius circa corrigenos libros studium, 329	Clemens VIII. Thalmud vocuit. 82.
Epistolas S. Pauli emaculauit. 330.	Cochlaus, vide Ioannes Cochlaus.
Catalogi librorum pestiferum va- rij editi. 101	Commentum, Academiæ ritum quid significet. 8
Chilpericus Francorum Rex. 59	Concilium Nicænum Formulas hereticas frustatim comminuit 40.
Chilpericus rex libros descriptionū comburit. 79	Concilium Ephesinum Massalia- norum libros anathematizat. 54.
Chimie libros exurit Diocletianus 24.	Concilium Romanum libros Adel- berti igni addicit. 77
Christiani prauos libros bene exu- runt. 26	Concilii Toletani tertii libellus hereticus damnatur. 77
Christiani libros Ethnicorum cur legant. 33	Concilium Constantiense damnat libros VViclephi. 83. Item da- mnat libros Hus. 85. Item igni addicit libros Iacobelli. 88
Christiani Gazenses libros magicos comburunt. 58	Concilium Tridentinum Indicem librorum
Christianorū libros suis Iudæi per- uersè prohibent. 25	

Ccc

INDEX.

- F*ibrorum prohibitorum conficitur 102.
Concil. Constantiense à calumnia Iunii defenditur. 315
Cononita heretici, Philoponi scripta prohibent. 243
Constans Heraclii nepos Manichaeos cum libris comburit. 46
Constantiense Concilium damnat libros VViclephi, 82. item Husfii, 85. Iacobelli, 88. à calumnia Iunii defenditur. 315
Constantinopolitana prima Synodus Epistolas Aetii damnat. 41
Constantinopolitani Archimandrita petunt damnari libros Severi. 66
Constantinus Magnus Arii libros addixit gni. 38. Alios itidem hereticos gravissimo edicto proscripsit. 40
Constantinus Magnus Porphyrii libros prohibuit. 48
Constantini Magni factum in signo 106. 107.
Constantini Pseudopape acta comburuntur. 79
Constantinus Magnus cur Arianos dixerit Porphyrianos. 237
Cramerii Pomerani Pradicantis mendacium. 5
Cremutii Cordi anales cremati, 21
Crisis Erasmi. *ibid.* 305
Crisis ubi, quando, & in quibus locum habeat. 306. & seq.
Criticorum hereticorum mos. 262
Critici S. Augustini. 264
S. Cyrillus num corruptus. 304
S. Cyprianus libros suos magicos comburit. 57
S. Cyprianus num & quomodo corruptus. 299. & seqq.
Cyriacum Abbatem ob libros Nestorii B. Virgo dedignatur. 55

D

- D*avid Georgius biennio & amplius à morte cum libris, &c. Basilea exurit. 163. cum seqq
Desiderius Galliarum Episcopus, Grammaticam docens, iure à Gregorio Magno reprehenditur. 37
Diocletianus Christianorum libros sceleratè cõburi edicit. 24. 227.
Chimica libros exurit. 24. Manichaeos cū libris proscribit. 47
Dionysius Alexan. hereticos evolvit. 216. qua ratione ad hoc faciendum fuerit commotus. 218
Dolus quid sit. 253
Donatistæ qua occasione exorti. 30
Donatistæ falsò Mensurio crimen proditiõnis sacrorum librorum asfingunt. 29. *Eccle-*

INDEX.

E

- E*cclēsia ius habet in libros alienos. 13. 319
Ecclesia Patres qui sine. 328
Edicta Principum quibus asscribenda. 4
Edictum Caroli V. de libris Lutheri. 92
Edictum Caroli V. de libris hereticorum explicatur. 106
Edicta Cantacuzeni ab invidis exuruntur. 227
Electores Saxonie Calvinistas in vincula coniciunt. Præfat.
Emseri librum Luther quomodo tractauerit. 16
Ephesinum Concil. Massalianorum libros anathematizat. 54
Ephesi Magicis dediti, libros exurunt, eorum exustorum precium. Præfat.
S. Ephrami factum cum libris Apollinaris. 42
Epiphanius libros sacros cur exusserrit. 227
Epiphanius Episcopus Salaminæ Cyprilibros Origenis damnat. 60.
Epitheta hereseos & hereticorum 168
Erasmi crisis. 264. 305
Erasmi libri damnantur à Lutheri. 10. Præfat. post med. eosdem Luther quo honore fuerit dignatus. *ibid.*
Errores iuris Canonici. 122. & seqq
Errores iuris civilis. 151. & seqq.
Ethnici libri à Christianis cur legantur. 33
Ethnici ut Cic. lib. de natur. Deorum cremarentur postularunt. 24
Ethnicorum libros legere Sacerdotibus licitum. 32
Ethnicorum scriptorum lectione Christianis Iulianus Apostata interdicit. 33
Eunomii libri à Theodosio cremantur. 41. in exilium cur eiectus. 41.
Eutychetis libri proscripti ab Imperatoribus. 41
Eutyches unde heresin hausit. 69
Eutychianorum fraus. 276
Eutychii Constantinopol. Patriarchæ liber de resurrectione à Tiberio rogo addicitur. 71
Eusebii Casariensis apologia pro Origene falso Pamphilo mart. ascripta. 65
Excõmunicatione Indicis librorum prohibitorum & Bullæ cœnæ Domini qui incurrant. 212
Expurgatorius index, vid. index.
Ezechias rex libros magicos exurit. 55. *ccc 2 Fa-*

INDEX.

F.

- F**abella de Eckio & Lutheri libri. 98
 Fabricii Veientonis libri exusti, ipse Italia pulsus. 22
 Famosi libelli à variis Imperatoribus prohibiti. 104 105
 Felix Episcopus Thibarensis capite plexus ob non proditos sacros libros. 28
 Felici Manichæo libri adempti. 46.
 Ferdinandus, Rex Romanorum, Lutheri libros proscribit. 97
 Franciscus Borgia à calumnia defenditur. 536
 Franciscus Iunius, vide Iunius.
 Franciscus Turrianus à calumnia Iunii defenditur. 311. & seq.
 Franciscus Ximenius Archiepiscopus Tolercanus Mahometanos libros abolere studet. 80
 Fraudes hæreticorum in sanctos Patres, Prælatos, Episcopos. &c. 275. & seqq.
 Fredegundis regina libros descriptionum comburit. 79
 Fregosius Cardinalis calumniam patitur. 280

G.

- G**astius, vide, lobus Gastius.
 Gazenses libros magicos cum Idolis comburunt. 58

- Gelasius Pontifex Manichæorum libros exurit, 45. prohibet libros Origenis, 65. librorum probibitorum Indicem facit 70
 Georgius David, vide David Georgius. 163
 Georgius Rotarius, vide Rotarius.
 Gesnerus Martialem emaculavit quoque à sordibus. 201
 Græci Patres corrumpunt. 288
 Gregorius Magnus iure Pontificibus lectionem Gentilium vetat, 37 Desiderium Galliarum Episcopum merito reprehendit, 37. Eutychii librum de resurrectione comburit, 71. Anastasio libri hæretici lectionem interdicit. 73
 Gregorii Magni libri num fuerint exusti, 225. & sequentibus. ei Spiritus sanctus sub columbæ figura cur appingi soleat, 226. à calumnia eum vindicat Platina 229. de eo quæ referant quidam. 228
 Gregorius Nazianzenus libro de fide nomē suum cur non adscripserit. 269
 Gregorius IX. Thalmudicos libros igni adiudicat. 81

H.

- H**æresis carciomati similis 171
 Hæresis

INDEX.

- Hæresis Lutherana quorum potissimum opera creuerit. 96
 Hæresim suam Manes unde hauserit. 23
 Hæresim suam Seuerus unde hauserit. 69
 Hæresis & hæreticorum epitheta 168.
 Hæresis cum veneno comparatio. 169. eiusdem cum peste. 170
 Hæretica sinceritatis exemplum. 9.
 Hæretici emptores suorum librorum decipiunt. 13
 Hæretica misericordiæ opera. 16
 Hæretici libri & noxi, cur bene prohibeantur. 26. 168
 Hæreticorum Formulæ Nicænū concilium frustratim comminuit 40. Item Theodosius Imperator. Ibid.
 Hæreticos grauisimo edicto proscripsit Constantinus Magnus. 40.
 Hæreticorum libros Recharodus rex cremavit 40. in hæreticos libros odium Salutii Episcopi. 59.
 Hæreticorum libros Apostoli prohibent. 38
 Hæretici libri ex qua officina prodeant. 46
 Hæreticorum libros exurere prisca moris. 46
 Hæreticorum libros domi retinens magnum sibi creat malum. 54
 Hæretici in libris Orthodoxorum & sacris proscribendis & exurendis quos imitentur. 110. 111
 Hæretici ipsi damnant Lutheri factum in exustione Iuris Canonici. 148
 Hæreticorum libri quomodo tractandi. 163
 Hæreticorum factorem naribus percepit S. Pachomius. 171
 Hæreticus iudicabatur qui seruaret vel legeret librum hæreticū. 73. 215.
 Hæreticorum librorum exemplaria custodiebantur tuto loco. 77
 Hæresis Hussitarum à putride pisce sumit exordium. 84
 Hæreticorum mos & genius. 88 89. 220.
 Hæreticorum libri etsi resipuerint prohibiti. 172
 Hæreticum librum legens febri affligitur. 173
 Hæreticorū libros legentes ab Excommunicatione, qui excusentur qui non. 209
 Hæreticus liber quis censeatur. 210
 Hæreticos libros tenere quis dicatur.

INDEX.

- tur. 211. imprimere quis, ibidem defendere quis. ibid.
 Hæreticos libros legendi quibus sit facultas. 219
 Hæretici cum Diabolo comparatio 223. 248.
 Hæreticorum nostræ ætatis cum Tertullian. cōparatio. 223. 224
 Hæreticos libros legentium argumenta quibus se tueri conatur, dissoluntur. 216. & seqq.
 Hæretici sola invidia & odio ducti bonos libros exurunt, &c. 227.
 Hæretici sunt ranae Ægyptiaca. 255.
 Hæreticorum criticorum mos. 262
 Hæreticorum proprium libros non bona fide tractare. 272 & seqq.
 Hæretici quos libros falso aliis affinxere. 273. & seqq.
 Hæreticorum in S. Hieronymum fraus. 276
 Hæreticorum nostræ ætatis fraudes. 209. & seqq.
 Hæretici Patrum orthodoxorum libros corrumpunt. 281. & seqq.
 Hæretici libros mala fide transferunt. 295
 Hæreticorum librorum elogia. 323
 Hæretici Bertramum depravantur. 328
- Hæretici inuicem aliorum Hæreticorum libros damnant, proscribunt, &c. Præfat. tota. eorundem de se inuicem querela. ibid.
 Hæreticorum libros iure damnari probat Schlüsselburgius, Præfat. media.
 Heidelbergenses Catechismus Lutheri & Brentii cum aliis eorundem libris proscribunt. Præfat.
 Heilbrunneri contradictio & impudentia. 8
 Heilbrüner quàm fidus interpret. 8.
 Heilbrunnerorum insigne mendacium & impostura. 10
 Heilbrunner calumniatur P. Hylin. 15
 Heliodori aethiopica prohibentur 89.
 Heraclæ in hæreticos seueritas. 219
 S. Hieronymi iudiciū de doctrina & libris Origenis. 61. 63. 244. eius sententia explicatur. 65.
 Lata Canticorum lectionem interdicunt, 179. libros hæreticos cur euoluerit. 216 quos libros legēdos Latæ præscripserit. 221 eius de lectione librorū Gentilium disputatio. 234. à calūnia Rufini innoxius defenditur. 244. lib. 9.

INDEX.

- libros Origenis quosdā cur verterit. 245. Redarguit Rufinū 283.
 Hieron. Pragensis libri seuerè prohibentur à Martino V. 87 vulgari lingua cantiones in quem finem composuerit. 89
 Honori Imp. Orig. libros dānat. 6
 Hunnius concionator, calūniator, spermologus. 38. & seqq. eius in P. Hylin calūnia 320. ad eū ΖΗΤΗ. 343
 Hussharesin vnde hauserit. 84
 Husstarum Secta in Bohemia quando exorta. 84
 Huslibri dānantur Constantiæ. 85 seuerè prohibentur à Martino V. 87
 Hus ad supplicium pergens ridet libros suos comburi. 89
- I
- Iacobelli libri Constantiæ igni addicuntur. 88
 Iames Thomas Anglus, vide, Thomas Iames.
 Ianus Calvinista improbior Petronio, 187
 Ianus, Martialis impuri patronus. 196. & seqq.
 Iconoclastarum in corrumpendis libris Orthodoxorum studium. 287.
 Ienenfes depravant Lutherum. 342.
 Iesuitæ indicem expurgatorium non fecerunt. 25
 Iesuitæ à Prædicantium calumniis defenduntur. 39
 Ignatius Constantinopolitan Patriarcha Photii libros comburit. 76
 Illicita docens, legenda tradens, discens, &c. punitur. 42
 Illyrici querimonia ob Waldensium libros amissos. 89
 Imperatores Arcadius & Honorius. 61. 105
 Imperator Constantinus Magnus 38. 40. 48. 104. 106. 203. 237.
 Imp. Diocletianus & Maximianus 24. 47
 Imp. Iulianus. 33. 229
 Imper. Constans, Heraclii nepos. 46.
 Imp. Theodosius & Valentinianus. 41. 45. 47. 49. 50. 105. 203.
 Imp. Valens. 56. 112
 Imp. Martianus. 41. 203. Præfat.
 Imp. Iustinianus. 66. 69. 203
 Imp. Ti-

INDEX.

Imp. Tiberius.	71	Indicis librorum prohibitorum regula explicantur. 207. & sequentibus.
Imp. Basilius.	74	Index expurgatorius quæ corrigat & expungat, fusè. 325.
Imp. Carolus Magnus.	77	Index an & quomodo damnarit Bertramum. 326. 327.
Imp. Carolus V 92. 97. 106. 109		Ingolstadiensis Academia luridica facultas Luthero quale posuerit monumentum. 161
Imp. Augustus.	104. 176	Innocentius quartus Thalmudicos libros igni adiudicat. 83
Imp. Constantius Constantini F.	104.	Instructio pro consentibus à Luthero edita. 150
Imperatores Valentinianus & Valens.	104	Invidia quantum malū, eiusq; exempla. 225. & seqq.
Imp. Leo Isauricus.	111	Ioannes Aurifaber, vide Aurifaber.
Imperat. Ioannes Contacuzenus.	227.	Ioannes Cochlaus testatur Lutheranos suæ perfidiæ incrementum Calcographis debere. 96
Imp. Leo.	235	Ioannes Constantinopolit. Episcopus Anastasium vt hereticū condemnat ob hereticum librū lectum. 73
Indicis expurgatorii authores.	2	Ioan. Gerson. Epiphonema in Augustum. 179
Index quo anno cæptus.	7	Ioan. Hylin à calumnia Heilbrūneri defenditur, 15. item à calumnia Hunnii. 320
Index ubi & quando impressus.	10.	Ioan. Huss, vide Huss
Indicis conscribendi vera causa.	11.	Ioan. Rockyzana, vid. Rockyzā Ioan.
Indicis conscripti finis & usus.	14.	
Index errantes corrigit.	15	
Indicis autores Iesuitas esse Prædicantes volunt.	3. 9.	
Indices librorum retitorum Vergerius exagitat.	102	
Indices librorum prohibitorum confecti à Concilio Tridentino & à pluribus subsequentibus Pontificibus.	102	
Index Tridentinus recentiores Poetas merito proscripsit.	189	

INDEX.

Ioan. Richard volumina ipso inspectante Moguntia combusta. 78.		reticorum libros quacunque ratione interdicit. 207
Ioannes vigesimus tertius damnat libros VViclephi. 247		Julio Pontif. Roman. à hereticis falso afflicta epistola. 277
Iobus Gastius Lutheranus insignis librorum falsarius. 288		Iunius contra indidem expurgatorium scripsit. 1
Ioan. Chrysofomi periculum dum Magici libri conquiruntur cremandi, 56. libros Origenis defendit. 61		Iunii Heilbrunneri deprauant. 10
Isidorus hereticorum librorum lectione Monachis interdixit. 233		Iunii querela de indice. 11. 16
Israelita veri qui sint. 253. & seq.		Iunius plus insciens quàm sciens boni fecit. 17. 256
Iudæi suis Christianorum libros peruersè interdiciunt. 25		Iunius Prædicans quatuor uxores se teste duxit. 224
Iudæi Biblia qua lingua legere debeant Nouella Iustiniani Imperatoris. 69		Iunii calumniarum quarundam refutatio. 253
Iudæis lege Visigothorum certi libri prohibentur. 79		Iunius num sit verus Israelita. 254.
Iudaici libri qui permittantur. 82. 223.		Iunii tripudium eiusq; causa. 256
Iudæi non cuius ætati indiscriminatim sacras scripturas permittant. 180		Iunius duplex genus falsariorum SS. Patrum adducit. 260
Iulianus Apostata Ethnicorum scriptorum lectione Christianis interdicit, 33. cur id fecerit. 229. 232.		Iunii doctrina quæ clara, 305. eius doctrina de indicis quib. librorū corruptela deprehendantur, examinatur. 301. & seq.
Iulius III. Thalmudic. libros igni adiudicat, 81. omnes omnino hereticorum libros quacunque ratione interdicit. 207		Iunii calumnia in Turrianū. 311. & seq.
		Iunii calumnia & conuicia varia refelluntur. 313. & seqq.
		Patronum agit Vinius. 324
		Iunius vanè & insulse damnatum ab indice Bertramū deflet. 327
		Iunii aliæ calumnia in Academiis Catholicas. 332

INDEX.

<i>Iunius verum loquitur.</i>	334	<i>Leo Magnus Manichæorū libros exurit.</i>	44.	<i>Priſcillianiſtarū libros proſcripſit.</i>	70
<i>Luriſconſultorum Ingolſtadienſiū monumentum quod Luthero ob ius canonicū exuſtū poſuere</i>	16)	<i>Leontius de libris Theodori quid ſenſerit.</i>	2.	<i>2. vindicat à calumnia hereticorum lulium Pontif. & alios Patres.</i>	277
<i>Ius Canonicum exurit</i>	<i>VVittenbergæ à Luthero.</i>	99.	122	<i>Leo 9. Pontif.</i>	71
<i>Ius Canonicum cur exuſtum.</i>	122.	<i>Leo 10. Lutheri libros proſcripſit,</i>		<i>90. igni addixit.</i>	91. 248
<i>& ſeqq.</i>		<i>Leunclaii fraudes.</i>	295	<i>Librarii iudem qui Calligraphi.</i>	67
<i>Iuris canonici errores diſcutiuntur.</i>	122. & ſeqq.	<i>Lex Constantini Magni in hereticos.</i>	40	<i>Lex Diocletiani in Manichæos</i>	47
<i>Iuris ciuiliſ errores diſcutiuntur.</i>	151. & ſeqq.	<i>Lex Imp. Theodoſii & Valentiniani in Manichæos.</i>	45	<i>Lex Theodoſii contra Neſtorium manca legitur.</i>	49. ea explicatur.
<i>Ius Canonicum etiamnum VVittenbergæ publicè legitur.</i>	163	<i>Lex Juſtiniani Imp. in libros Seueri.</i>	66	<i>Lex Juſtiniani qua lingua Iudæi Biblia legere debeant.</i>	69
<i>Iuſtinianus Imperator proſcripſit libros Seueri.</i>	66	<i>Lex Caroli magni in libros & ſcripta heretica.</i>	77	<i>Lex Viſigothorū de libris Iudæis interdictis.</i>	79
<i>Iuſtini Martyris de libris Sibyllinis iudicium.</i>	23	<i>Lex Auguſti & aliorum Imp. in libellos famoſos.</i>	104	<i>Lex Græcorum in libros ſceleftorum auctorum.</i>	222
<i>Iuuentuti Poetarum obſcænorum & aliorum mollium ſcriptorum lectio non permittenda.</i>	177. & ſeqq.			<i>Libri</i>	
<i>Iuuentuti iudicio Quintil. qui poetæ prælegendi.</i>	185.				

L

<i>Labieni libri exuſti.</i>	21
<i>Lacedæmonii Archilochi libros vrbe pellunt.</i>	175
<i>Lactantii error.</i>	332
<i>Lauatheri Zuingliani de Lutheraniſ querelæ.</i>	<i>Præfat.</i>
<i>Leonis Iſaurici impietas & crudelitas.</i>	111

INDEX.

<i>Libri Protagora ab Athenienſibus exuſti.</i>	19	<i>Libri Theodori Neſtorianorum ſtudio cladem Eccleſiæ attulerunt.</i>	53
<i>Libros Romani cremant.</i>	19	<i>Libri Maſſalianorum à Concilio Ephes. anathematizati.</i>	54
<i>de libris Sibyllinis ſumma cura Romanis.</i>	20	<i>Libros de geniis, Salom. aſſcriptos Ezechias exurit.</i>	55
<i>Libri Labieni ſeu Rabieni exuſti.</i>	21.	<i>Libri magici à Valente Imp. exuſti.</i>	56
<i>Libri Fabricii Veientoniſ uſulati</i>	22.	<i>Libri Mathematici iudiciarii adiudicantur flammiſ ab Imp.</i>	57.
<i>Libri 4. Scythiani quantum orbi malum inuexerint.</i>	22	<i>Libros hereticorum domi retinens magnum ſibi creat damnum.</i>	54.
<i>Lib Cic. de natur. Deor. ad ignem ab Ethnicis petiti.</i>	24	<i>Libri magici à Gazenſibus comburuntur.</i>	58
<i>Libri hereticis & noxiis cur benè exurantur, &c.</i>	26. 69. 168	<i>Libros Arii igni addixit Constant. Magnus.</i>	38. quos.
<i>Libros noxios exurendos ex Actis Apoſt. conſtat.</i>	30	<i>Libros ſuos magicos Cyprian. martyr exurit.</i>	57
<i>Libri mali quantum noceant.</i>	30.	<i>Libros Chemicæ exurit Diocletian.</i>	24.
<i>Libros Eunomii Theodoſius Imp. cremari iubet.</i>	41	<i>In libros alienos ius habet Eccleſia.</i>	13
<i>Libros Eutychetiſ & Apollinariſ proſcripſerunt Valentinianus, & Marcianus Imperatores.</i>	41.	<i>Libri Felici Manichæo adempri.</i>	46.
<i>Libri Manichæi proſcribuntur & exuruntur.</i>	44. 45	<i>Libri magici dū conquiruntur, Io. Chryſoſt adit periculum.</i>	56
<i>Libri heretici ex qua officina prodeant.</i>	46	<i>Libris Chriſtianorum Iudæi ſuis peruerſe interdiciunt.</i>	25
<i>Libros hereticorum exurere præſci moris.</i>	46	<i>Libri Sibyllini.</i>	23. 20
<i>Libri Porphyrii & Neſtorii ab Imp. rogo adiudicati.</i>	47	<i>D d d 2</i>	<i>Librum</i>

INDEX.

<i>Librum suspecta fidei Marcellus Ancyranus Episcopus iubetur exurere.</i>	59	<i>comburit Rex Persarum.</i>	45
<i>Libros sacros ad ignem inquirentes eluduntur à Mensurio Episcopo.</i>	29	<i>Libros Nestorii detestatur D. Virgo.</i>	55
<i>Libros prauos corrigere misericordiae opus.</i>	15. 320	<i>Libros iudiciarios & supersticiosos seuerè interdicat Sixtus V.</i>	58
<i>Libri Origenis qui, & quot, & à quibus damnati. 60. 61. 64. 65</i>		<i>Librorum suorum emptores Praedicantes decipiunt.</i>	13
<i>Libros Porphyrii prohibuit Constant. Magn.</i>	48	<i>Ob libros sacros euulgatos M. Attilius punitur.</i>	17
<i>Libros haeticorum Recharedus rex cremavit.</i>	40	<i>Libri Seueri à Iustiano Imp. pro scribuntur.</i>	66
<i>Libros Ethnicorum legere Sacerdotibus licitum. 32. in libros haeticorum odium Saluii Episcopi.</i>	59	<i>Ex librorum Manichaeorum lectione Seuerus fit haeticus.</i>	69.
<i>Libros Manichaeorum exurit Symmachus.</i>	45	<i>Libri Priscillianistarum proscripi.</i>	70
<i>Libri Apollinaris haetici à sancto Ephraem conglutinantur.</i>	42.	<i>Liber Eutychii Patriarchae rogo addicitur.</i>	71
<i>Libros prauos Apostoli prohibent.</i>	38.	<i>Libri Monothelitarum rogo additi à Synodo sexta.</i>	71
<i>Libros haeticorum Apostoli prohibent.</i>	38	<i>Liber itineraria Apostolorum damnatur à Synodo septima.</i>	71.
<i>De libris malis iudicium Vlpiani ICI.</i>	22	<i>Librum haeticum seruans vel legens, iudicabatur & ipse haeticus.</i>	73 215
<i>De libris malis iudicium Pauli ICI.</i>	23.	<i>Libri mali lectionem reprehendit Theodorus Studita.</i>	73
<i>Libros Manichaeorum cum ipsis</i>		<i>Liber Photii Romae & Constantinopoli exurit.</i>	74
		<i>Libri apocryphi quidam prohibentur</i>	76
		<i>Libri</i>	

INDEX.

<i>Libri Saracenorum iubentur comburi.</i>	76	<i>addixit. 92. 97. eosdem proscribit Ferdinandus Rex. &c.</i>	97.
<i>Libri Adalberti haetici igni addicuntur.</i>	77	<i>Libri Lutheri passim exuruntur.</i>	98.
<i>Librorum haeticorum exemplaria quadam custodiebantur.</i>	77.	<i>Librorum pestilentium Catalogi varii editi.</i>	101
<i>Libri Ioan. Ruchard Moguntiae combusti.</i>	79	<i>Libellifamosi à variis Imp. prohibiti.</i>	104
<i>Libri Albigenis combusti.</i>	79	<i>Libros sacra doctrina exurendos &c. haetici à quibus didicerint.</i>	111. & seqq.
<i>Libelli anathematis vi extorti comburuntur.</i>	79	<i>Libros sacros Anabaptistae exurunt</i>	115.
<i>Libros Mahometanos Franciscus Ximenius abolere studet.</i>	80	<i>Libri haeticorum quomodo indagandi, conquirendi, abolendi.</i>	163.
<i>Libri Thalmudici exusti.</i>	81	<i>Libros haeticos legentis à D E O puniti insigne exemplum.</i>	173
<i>Liber Magazor salum hebraea lingua concessus.</i>	82	<i>Libri lasciuu & impuri prohibentur.</i>	174. & seqq.
<i>Libri Iudaici qui tolerantur.</i>	82	<i>Libri profani Israelitarum exemplo quomodo tractandi.</i>	188
<i>Libri VViclephi damnantur, 83. exuruntur, 84. libri eius Bohemiae cladem inferunt.</i>	ibid.	<i>Libros prohibitos qui spargunt quibus poenis subiaceant.</i>	203
<i>Libri Hussi damnantur in Concil. Constantiensi.</i>	85	<i>Libros mala fide tractare, haeticorum proprium.</i>	272. & seqq.
<i>Libri Hussi, VViclephi, & Hieronymi seuerè prohibentur à Martino V.</i>	87	<i>Libri Apocryphi.</i>	273
<i>Libri Iacobelli Constantiae igni addicuntur.</i>	88	<i>Libri à haeticis editi, alius falso adscripti.</i>	ibid & seqq.
<i>Libri Lutheri igni addicuntur à Leone X. 91. in eius libros tenentes poenae statuta.</i>	91. 92	<i>Libros orthodoxorum Patrum corrumpunt haetici.</i>	281. & seqq.
<i>Libros Lutheri Carol. V. flammis</i>			

INDEX.

- Libros mala fide transferunt hæretici.* 295
Libros corrumpendi modi hæreticis vñtati. 272. 290
Librorum corruptela quibus indicis deprehendantur. 305. & seqq
Librorum hæreticorum encomia aliquot insignia. 323
Libri à Patribus emaculantur. 330. 331.
Libros suos hæretici inuicem damnant, proscribunt, &c. præf. tota
*Libros hæreticorum iure prohiberi, probatur rationibus Schlus-
 selburgii. Præfat.*
Libri Erasmi damnantur à Lutherò. Præfat. post med. quo honore eius libri ab eodem fuerint excepti. *ibid.*
*Libros hæreticos legentes ab excō-
 municatione qui excusentur, qui non.* 209
Liber hæreticus quis dicendus sit. 270.
Libros hæretic. tenere quis dicatur 211. *imprimere quis. ibid. defendere quis. ibid.*
*Libros prohibitos legere, quibus secluso iure humano, sit permis-
 sum.* 214. 219
Libros prohibitos legendi facultatem dare quis possit. 215
Libros hæreticos aliosq; malos nullo modo permittendos esse, ut legantur. 217. & seqq. 220
Libri Iudaici, qui permittantur, qui non. 223
Libri Turcici qui permittantur, ibidem.
Libri antiquorum hæreticorū qui, & cur permittantur. ibid.
Libros hæreticos, &c. legentium argumenta quibus se defendere satagunt, soluuntur. 216. & sequent.
*Libri sacri & boni à hæreticis, &c. ob odium & inuidiam solam ex-
 uruntur.* 227
Libros hæreticorum ipsi hæretici vetant. 241. præf.
Libri hæreticorum sunt ranae Ægyptiacæ. 255
*Libri cur nonnunquam veris au-
 thoribus non fuerint adscripti.* 263. 264. 266. & seqq.
Libri S. Ambrosii num & à quo sint corrupti. 265
Luther Emseri librum ignominia notat. 16
Luther Bullam Pontif. quo honore exceperit. 16. 248
Lutheran. mos & cōsuetud. 38. 89
Lutheri libri proscribuntur à Pont. 90. in eius libros retinentes flata pœnæ. 91. 92. Lu.

INDEX.

- Lutheri libros flammis addixit Imp.* 92. 97
Lutherana secta quorum opera &c. creuerit. 96
Lutheri libri passim exuruntur. 98.
Luther idipsum testatur. 98
Luthero uxorem ducere, paradusus est. 99
Luther lus Canonicum exurit. 99
 113. 122.
Lutheri fabula de Eckio & suis libris. 98
Lutheri pium, sed simulatum desiderium. 116
Lutherani medici iustæ querelæ 117
Lutheri rationes, cur lus Canonicū exusserit. 122
Lutheri factum ipsi hæretici damnant. 148
*Lutheri instructorium pro Confi-
 tentibus.* 150
*Lutheri de Martiale alijsq; lasciu-
 nis poetis iudicium.* 202
*Lutheri nulla comparatio cum O-
 rigene.* 249. & seq.
*Luther cur damnetur & non Ari-
 stoteles.* 250
Lutheri in Aristotelem calumnia. 250.
Lutherus acutus Philosophus. 251.
Lutheri in pathmo sua, cura. 252.
Luther Bibliorum Corruptor. 288.
Lutheranus Iob. Gastius insignis falsarius. *ibid.*
*Lutheranorum cum Calvinistis pugna. Præfat. eorum libri à Calvinistis proscribuntur. ibi-
 dem.*
Lutheri Catechismus à Calvinistis proscribitur. *ibid.*
*Lutherani interdiciunt Zuingli-
 norum libros.* *ibid.*
*Lutheranorum libros iure damna-
 ri probatur rationibus Schlus-
 selburgii. præf. media.*
Luther damnat libros Erasmi, &c præfat post med.
Luther à suis Prædicantibus mutilatur, detruncatur. &c. 338. & seqq.
Luther expostulat cum Bucero de suis libris corruptis. 340
*Luther fatalis necessitatis asser-
 tor. 343. & sequent. suripius falsarius.* *ibid.*

INDEX.

M

- M** Agazor hebraica lingua editus tantum permissus. 82
 Magici libri à Gazensibus comburuntur. 58
 Magicos suos libros Cyprianus Martyr exurit. 57
 Magici libri dum conquiruntur, Ioan. Chrysostomus periculum adit. 56
 Magicos libros exurit Ezechias rex. 55
 Magicos libros exurit Valens Imperator. 56
 Mahometanos libros abolendi studium Francisci Ximenii. 80
 Manes heresim suam vnde hauserit. 23
 Manichaeos cum libris proscribunt Diocletianus & Maximianus 47.
 Manichaei libri interdiciuntur & proscribuntur. 41. in Manichaeos severissima lex Imperatorum Theodosii & Valentini. 45
 Manichaeorum libri exuruntur. 44. 45. 46.
 Manichaeos cum libris comburit rex Persarum. 45
 Ex Manichaeorum & Marcionistarum librorum lectione Severus fit hereticus. 69
 B. Maria Virgo Nestorii libros detestatur. 55
 Marcellus Ancyranus Episcopus librum suspecta fidei iussus esse exurere. 59
 Marcionistarum librorum lectione Severus fit hereticus. 69
 Martialis causa agit. 190. & seqq.
 Martialis interpretes aliquot è nostra Societate. 190. & seqq.
 Martialem purgatum & exsectum, qui & ob quas causas querantur & doleant. 190
 Martialem non purgatum legere, quibus sit licitum. 193
 Martialem purgatum edidit Gesnerus, 201. de Martiale, aliisq; lascivii Poetis Lutheri iudicium. 202.
 M. Atilii Duumviri pena. 17
 Martinus Bucerus, vide, Bucerus.
 Martinus Luther. vide Luther.
 Martini V. Bulla de libris VViclephi, Huss, Hieronymi. 87
 Massalianorum libri à Concilio Ephesino anathematizati. 54
 Mathematici iudicari libri flammis ab Imperatoribus adiudicantur. 57
 Mattheus Rader bene Mart. per-purgavit. 197. Metro-

INDEX.

- Mensurius Episcopus Carthagine-sis, sacros libros comburendos inquirentes, astu eludit. 29
 Metroclis factum. 188
 Monotheitarum libri rogo addi. Et à Synodo sexta. 71
 Misericordiae opus libros praeaus corrigere. &c. 15. 320.
 N
 Nestorii sectatores Simoniani vocandi. 50
 Nestorii libros B. Virgo detestatur. 55
 Nestorii libri ab Imp. rogo adiudicati. 47
 Nestorianorum studio Theodori libri Ecclesiae cladem attulerunt 53.
 Nestoriani scripta Patrum corrumpunt. 288
 Nicanum Concilium Hereticorum formulas frustatim comminuit 40.
 Niceni Concil. canon de sacris imaginibus. 71
 Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus, libros Apocryphos quosdam prohibet. 76
 Nicolaus primus libros Saracenorum comburi iubet. 76. eius cura circa opus Dionysii Areopagita 77
 Nicolaus Amstorfius, vide, Amstorfius.
 Notarii dicuntur Tachygraphi, seu Oxygraphi. 67.
 O
 Ochini conciones afflictae Thoma Iustinopolitano. 283
 Odium quantum malum, eiusq; exempla. 225. & seqq.
 Oecolampadii fraus. 296
 Operis imperfecti auctor. 304
 Origenis libri qui, quot, & à quibus damnati. 60. 61. 64. 65. à quibus defensi. 63. cur non ab omnibus damnati 64. pro Origene Apologia est Eusebii Casariensis. 65
 Origenis libros quos & cur verterrit S. Hieron. 245
 Origeni non comparandus Luther 249.
 Origenes sua ab hereticis corrupta conqueritur. 285
 Ovidii libros de Amore Augustus Imperator proscripsit. is idem à lascivorum Poetarum lectione abstinendum suadet. 176.
 Eec Oxo.

INDEX.

<i>Oxonienſis Academia VViclephi</i>	<i>Patribus orthodoxis hæretici falſo</i>
libros exurit. 84	libros affingere conſueuerunt.
<i>Oxygraphi qui.</i> 67	275 & ſeqq. eorum libros cor-
P	rumpunt. 281. & ſeqq.
<i>Pachomius Abbas libr. Origen.</i>	<i>Patres ipſi aliorum libros ab erro-</i>
damnat, 61. 64. 171. hæreticos	ribus purgant. 330. 331
ex fetore agnouit. 171	<i>Pauli I (ti. de libris malis iudiciũ,</i>
<i>Pæna ſtatutæ in retinentes libros</i>	23.
<i>Lutheri.</i> 91. 92.	<i>D. Paulus Apoſt. in profanis ſcri-</i>
<i>Pæna eorum qui libros prohibitos</i>	ptoribus vt Epimenide, Arato,
ſpargunt, &c. 203	<i>Eurip. verſatus & ius uſus.</i> 35
<i>Pæna in legentes libros hæreticos</i>	<i>S. Paulus cur epifc. ad Hebr. no-</i>
ſtatuta quouſque ſe extendant,	men non præfixerit. 269
quiq; in eas cadant. 209. 210	<i>Paulus IV. Thalmudicos libros</i>
<i>Pæna Typographorum librorum</i>	igni adiudicat. 81
<i>hæreticorum.</i> 214	<i>Persarum rex Manichæos cum li-</i>
<i>Pamphilo martyri apologia pro</i>	bris comburit. 45
<i>Orig. falſo aſcripta.</i> 65	<i>Petronio inuerecundior eſt Ianus</i>
<i>Papa, vide, Pontifex.</i>	187.
<i>Paradiſus eſt Luthero uxorem</i>	<i>Petrus Galatinus ob deſenſionem</i>
ducere, &c. 99	<i>Thalmudicorum librorum re-</i>
<i>Parifis Ariſtoteli falſo aſcripta</i>	prehenditur. 82
<i>Metaphyſica exuſta.</i> 245	<i>Philoponi ſcripta Cononita prohi-</i>
<i>Pafchaſius Corbeiſis corruptus</i>	bent. 241
multipliciter à Gaſtio Luthe-	<i>Photius. 66. Photii libri com-</i>
rano 289. male tractatus à	buruntur. 75. 76. eius fraus.
Caluiniſtis. 291	279. eius impoſtura in falſan-
<i>Patres quas calumnias paſſi ſunt</i>	dis epiftoſis Pontific. 288
ab hæreticis. 76. & ſeqq	<i>Pii 4. lex de Thalmud ludæorũ.</i> 82
<i>Patres Eccleſiæ qui ſunt.</i> 328. à no-	<i>Platina à calumnia vindicat Gre-</i>
bis ipſorum libri num proſcri-	gorium Magnum. 219
bantur. ibid.	<i>Platonis aduerſus poetas decretũ.</i>
	175. ſua

INDEX.

<i>ſua poemata ob molliem exuſ-</i>	<i>cilianistarum proſcripſit.</i> 70.
<i>ſis.</i> 184. <i>Democriti libros cur</i>	172. 274.
<i>exurere voluerit.</i> 228	<i>Pontificum decreta de libris Thal-</i>
<i>Poeta quomodo legendi.</i> 177	<i>rudicis comburendis.</i> 81
<i>Poeſis qua & qualis.</i> ibid.	<i>Pontificis errores in iure Canoni-</i>
<i>Poeta aliũq; ſcriptores molliores ſe</i>	co reperti diſcutiuntur. 122. &
<i>purgantes nõ audiendi.</i> 181. 182	ſeqq.
<i>Poetas recentiores Trident. index</i>	<i>Pontificiũ à calumniis Iunii deſen-</i>
<i>merito proſcripſit.</i> 187	duntur. 314
<i>Poetas veteres non in totum ve-</i>	<i>Pontifex Gregorius Magnus.</i> 37
<i>tuerunt Pont.</i> 187	71. 73.
<i>Pontifex ius habet in libros alie-</i>	<i>Pontifex Leo nonus.</i> 71
<i>nos.</i> 13	<i>Pontifex Nicolaus primus.</i> 74.
<i>Pontificis, de libris Patrum cen-</i>	76.
<i>ſura.</i> 15	<i>Pontifex Adrianus ſecundus.</i>
<i>Pontificibus iure interdictum</i>	74.
<i>Gentilium lectione à Gregorio</i>	<i>Pontif. Zacharias.</i> 77
<i>Magno.</i> 37	<i>Pontif. Stephanus.</i> 78
<i>Pontificis Bullam quo honore Lu-</i>	<i>Pontifex Leo Magnus.</i> 44. Sym-
<i>ther exceperit.</i> 16. 248	<i>machus primus, Gelafius, Ma-</i>
<i>Pontif. Anaſtaſius libr. Origenis</i>	<i>nichæorum libros exurunt.</i> 40.
<i>damnat & quos.</i> 61. 64	44. 45. 274. 279.
<i>Pontifex Clemens VIII.</i> 82. 103	<i>Pontifex Bonifacius ſecundus.</i>
314. 324.	79.
<i>Pontif. Sixtus V. libros iudicia-</i>	<i>Pontif. Gregorius nonus.</i> 81
<i>rios & ſuperſtitioſos ſeuere pro-</i>	<i>Pontifex Innocentius quartus.</i>
<i>hibet.</i> 58. 102.	81.
<i>Pontifex Gelafius libros Origenis</i>	<i>Pontifex Iulius tertius.</i> 81. 204.
<i>quosdam prohibet</i> 65. 313. li-	206.
<i>brorum indicem facit.</i> 70. 204	<i>Pontifex Paulus IV.</i> 81. 101. 207.
<i>Pont. Agapetus.</i> 66. 79	<i>Pontifex Pius quartus.</i> 81. 102.
<i>Pontif. Leo Magnus libros Priſ-</i>	207.

INDEX.

<i>Pontifex Martinus V.</i>	86. 87	<i>Prædicantes pecora irrationabilia</i>	
<i>Pontifex Leo X.</i>	90. 206. 248		15.
<i>Pontifex Gregorius 13.</i>	102	<i>Prædicantium mos.</i>	15
<i>Pontifex Nicolaus primus.</i>	107	<i>Prædicantium in Pontifices ca-</i>	
<i>Pontif. Stephanus.</i>	205	lumnia & mendacium.	32
<i>Pontifex Paulus tertius.</i>	206	<i>Prædicantis Crameri mendacii.</i>	5
<i>Pontifex Ioannes 23.</i>	247	<i>Prædicantium Palatinorum stu-</i>	
<i>Pontifex Xistus</i>	275	por <i>Ratisbonæ</i> 316. eorumdem	
<i>Pontif. Iulius.</i>	277	vanus timor. 335. eorum acu-	
<i>Pontifex Vigilus.</i>	278	men.	336
<i>Pontif. Sylvester.</i>	ibid.	<i>Prædicantes scriptorum Lutheri</i>	
<i>Pontifex Clemens.</i>	282	falsarii.	338. & seqq.
<i>Porphyrii libros prohibuit Con-</i>		<i>Prædicantes Wittbergenſes Lu-</i>	
stantinus Magnus.	48	theri libros mutilant.	340
<i>Porphyrii libri ab Imp. rogo ad-</i>		<i>Priscillianistarum libri proscripti</i>	
iudicati.	47		70.
<i>Pragensis Episcopus VViclephi li-</i>		<i>Protogoræ libri exuruntur ab A-</i>	
bro exurit.	84	theniensibus.	19
<i>Pragensem Academiam rexerunt</i>		<i>Prutenus nobilis ob libros hereti-</i>	
<i>Teutones.</i>	84	cos lectos febre cruciatur.	173
<i>Pragensis Academia VViclephi li-</i>		<i>Psylli liberos legitimos qua ratio-</i>	
bro damnat.	83. 246	ne probant.	193
<i>Prædicantes Iosuitas indicis Au-</i>		<i>Pueri ut educandi.</i>	177
ctores esse volunt.	3. 9		
<i>Prædicantes Auerni satellites &</i>			
<i>emissarii.</i>	4		
<i>Prædicantium impudentia.</i>	6		
<i>Prædicantium impostura.</i>	9		
<i>Prædicantium contra indicem que-</i>			
relæ.	11		
<i>Prædicantes suorum librorum em-</i>			
ptores decipiunt.	13		

Q *Vadus seu Cabades Persarum*
rex Manichæos cum libris
comburit. 45
Quintiliani iudicio qui inuentuti
Poetæ prælegendi. 185

R
Abienus, vide, Labienus.
Rana Ægyptiaca sunt here-
tici. 255 *Ratio-*

INDEX.

<i>Rationes. 9. Schlüsselburgii qui-</i>		<i>Salomonis Hygromantia.</i>	56
<i>bus probat libros hereticorum</i>		<i>Saluianus Massiliensis libro suo cur</i>	
<i>meritò & iure interdici, &c.</i>		<i>nomē non prænotarit.</i> 266. 267	
<i>præfat. med.</i>		<i>Saluii Albigenſis Episcopi con-</i>	
<i>Recharedus Gotthorum rex hæ-</i>		<i>stantia & in libros hereticos o-</i>	
<i>reticorum libros cremat.</i>	40	<i>dium.</i>	59
<i>Rockyzana Hussita. 84. eius stul-</i>		<i>Saracenorum libri iubentur com-</i>	
<i>titia.</i>	85	<i>huri.</i>	76
<i>Roffensi adscriptus liber Buceri.</i>		<i>Saxonum in Calvinismū odiū.</i> 317	
281.		<i>Saxoniæ Elector Calvinistas in</i>	
<i>Romani libros cremant.</i>	19	<i>vincula conicit & quibus con-</i>	
<i>Romanorum cura circa libros Si-</i>		<i>ditionibus dimittat. Præfat.</i>	
<i>billinos.</i>	20	<i>Sbinco Archiepiscopus Pragensis,</i>	
<i>Rorarii querela de Prædicanti-</i>		<i>libros VViclephi exurit. 85. ad</i>	
<i>bus.</i>	340	<i>id audendum à quo excitatus sit</i>	
<i>Ruffinus Origenista, & eius in</i>		245.	
<i>sanctum Hieronymum calum-</i>		<i>Schlüsselburgii de Calvinistis que-</i>	
<i>nia. 243. eius impostura, 275.</i>		<i>relæ. præf. eius rationes, ob quas</i>	
<i>eius testimonium de studio &</i>		<i>iuro vetetur heretic. libri præf.</i>	
<i>temeritate hereticorum cor-</i>		<i>Sermo animi index.</i>	182 183
<i>rumpendi libros Patrum.</i>		<i>Seueri libri à Iustiniano Imp. pro-</i>	
<i>281. redarguitur à sancto Hie-</i>		<i>scribuntur. 66. cuius genii &</i>	
<i>ronymo, 283. item à Baronio.</i>		<i>quæ impii libri Seueri fuerint.</i>	
<i>ibidem. testatur Origenis libros</i>		<i>67. unde hæresim suam haufe-</i>	
<i>deprauatos.</i>	284.	<i>rit.</i>	69
		<i>Sibyllini libri.</i>	20. 23
		<i>Simoniani dicti Nestorii sectato-</i>	
		<i>res.</i>	50
S		<i>Sixtus V. libros iudiciarios & su-</i>	
<i>acerdotibus licitum legere li-</i>		<i>perstitiosos seuerè interdicit</i> 58	
<i>bro Ebnicorum.</i>	32	<i>Sixtus Sen Pet. Galatinum ob de-</i>	
<i>S. Scriptura apud Hebræos non</i>		<i>fensionē Thalmud. librorū re-</i>	
<i>cuius indiscriminatim legenda</i>		<i>prehendit. 82. Eec 3 Sa-</i>	
<i>permissa.</i>	180		
<i>Schyrtiani 4. lib. quid orbi inue-</i>			
<i>rins. 22.</i>			

INDEX.

Socratis verecundia. 185
 Sorbonā lun. falso calūniatur. 332
 Sotades quis. 240
 Stanislaus Hosius Cardina. morbi
 causam edicit. 173
 Stephanus Pont. acta Constanti-
 ni Pseudopapæ comburit. 79
 Surena Parthus Rom. milites ob
 libros molles detestatur. 177
 Symmachus I. Manichæorū libros
 exurit. 45
 Syngrapha aliāq. scripturæ nūinis
 placandi gratia concremata. 79
 Synodus Constantinop. I. epistolas
 Ceteri damnat. 41
 Synodus Alexand. libros Origenis
 interdixit. 60
 Synodus V. Oecumenica libr. Ori-
 genis damnat. 65
 Synodus VI. Monothelitarum li-
 bros rogo addixit. 71
 Synodo VII. damnatur liber iiti-
 neraria Apostolorum. 71
 Synodus IIX. Oecumenica Photii
 librum comburit. &c. 75
 Synodus Constantiensis damnat
 libros VViclephi 8; eadē dānat
 & igni addicit libros Hus. 86
 Synodus Tridentina librorum ve-
 ritorum indicem conficit. 102
 Synodus Constantiensis defenditur
 à calumnia Iunii. 315

T

Tachygraphi qui. 67
 Thalmudici libri exusti 81
 Thalmudicorum librorum 12000
 ex Cremonensium Iudæorum
 Synagoga exusta. 82
 Thalmud vetatur. 82
 Tarquinius rex Attilium ob sa-
 cros libros vulgatos punit. 17
 Theodistus Anachoreta ob lectio-
 nem libri mali reprehēditur. 73
 Theodoretum à calumnia vindic-
 cat Baronius. 276
 Theodosius Magnus formulas hæ-
 reticorum sibi oblata frusta-
 tim comminuit. 40. Eunomii
 libros cremari mandat. 41. eius
 & Valentiniāni lex in Mani-
 chæos. 45. is cum Valentiniāno
 Porphyrii & Nestorii libros
 rogo adiudicat. 47
 Theognidis turpiloquentia. 194
 Theognidis consilium, quibus Poe-
 tis utendum. 203
 Theophilus Episcopus Alexandr.
 Orig. lib. prohibuit. 60. eosdem
 tamen cur legerit. 216
 Theotimus Scythia Episcopus O-
 rigenis libros defendit. 61
 Terentii belli ducis piū factū. 113
 Tertulliani cum nostra ætatis hæ-
 reticis cōparatio. 2232 24
 Tibe-

INDEX.

Tiberius Imper. Eutyebii librum
 flammis addicit. 71
 Thomas Anglicus alius est à D.
 Thoma Angelico D. 270
 Thalia Arii. 239
 Thomas Iames Anglus refutatur
 297. & seqq.
 Thoma Iustinopolitano afficta cō-
 ciones Ochini. 281
 Tridentinum Concilium Indicem
 prohibitorū librorū cōficit. 102
 Tridentinus Index recentiores
 poetas merito proscripsit. 187
 Turrianus, vide Frā. Turrianus.
 Turibius Asturicensis Episcopus,
 lib. Priscillianist. proscripsit. 70
 Typographorum librorum hæreti-
 corum pœna. 214.

V

Valentiniani Imperatoris in
 Manichæos lex. 45. cum The-
 odos. Porphyrii & Nestorii li-
 bros rogo addicit. 47
 Valens Imperator libros magicos
 exurit. 56
 Vergerius Indices prohibitorum
 librorum exagitat. 102
 Vergerii impostura. 280
 Veiento, vide Fabricius.

B Virgo libros Nestorii detesta-
 tur. 55
 Viuis patronus Iunius. 325
 Vlpiani ICI de malis libris iudi-
 cium. 22
 Vulpes sunt hæretici. 254. & seq.
 VVenceslaur regis tempore Husi-
 tarum Secta exorta. 84
 VViclephi libri damnantur. 83.
 246. exuruntur. 84. eius libri
 Bohemia cladem inferunt. 84.
 eius libri seuerè prohibentur à
 Martino V. 87. damnantur à
 Ioanne XXIII. 247
 VVisigothorum lex in Iudæos de
 libris prohibitis. 89
 VVittebergæ etiamnum Ius Cano-
 nicum legitur. 161
 VVittebergenses Lutheri libros
 mutilant. 340

Z

Zacharias Pontif. lib. Ad-
 lberti comburendos edicit. 77
 Zuinglii pro suis suorumque libris
 preces. Præfat.
 Zuinglianorum libri à Luthera-
 nis proscribuntur. Præfat. eo-
 rum libros iure prohiberi pro-
 bat Schlüsselb. Præfat. med.

Errata sic corrigantur:

NEc cauea, præfat. initio statim. Pindari cæ, folio 3. versu 30. mereatur, f. 7. v. 12. tam certa, & refutatu, f. 10. v. 2. informari, f. 15. v. 8. Astro nomi, f. 35. v. 9. à fine. tulerunt, f. 47. v. 16. continentés, f. 53. v. 8. & 9. cap. XI, f. 58. quædam, f. 60. v. 7. Georgius, f. 64. v. 8. corrupebilia, f. 66. v. 11. notarii, f. 67. v. 1. scribunt, f. 69. v. 8. continentur, f. 85. v. 30. quæ res, ibid. v. 18. Non, f. 111. v. 21. ille, f. 122. v. 16. Huttenus, f. 149. v. 14. Nefariis, f. 172. v. 28. spurcitie, f. 181. v. 13. Martialis, f. 190. v. 3. à fin. peccabitis, f. 149. v. 19. peragantur, f. 167. v. 10. ὄρε φήσας, f. 203. v. 2. lapsus, f. 215. v. 9. refellere, f. 224. v. 20. tabidi, f. 225. 8 à fine. inquit, f. 235. v. 9. possessoribus, ibid. v. 22 tam græcus quàm, 240. v. 20, φλοσάνας, ibidem. Mameranus, f. 290. v. 11. sponsia elui, f. 326. v. 15. seu magnam, f. 329. v. 13. disertis, f. 332. v. 13. Patrum, f. 333. v. 9. à fine. lugengeist / fol. 341. v. 7. imperitum, fol. 378. vers. vltim.

FINIS.

FINE

